

DOĞUMUNUN
100.YILINDA
**ABBAS
SAYAR**

DOĞUMUNUN
100.YILINDA
**ABBAS
SAYAR**

SEMPOZYUM
BİLDİRİLERİ

Editörler

Kamil BÜYÜKER

Hidir YILDIRIM

Mehmet Akif İnan Vakfı

YOZGAT 1 NOLU ŞUBE

2006

AKADEMİK DÜŞÜNCE EĞİTİM MEDENİYET TOPLULUĞU

Mehmet Akif İnan Vakfı

MAİV YAYINLARI : 5

Mehmet Akif İnan Vakfı Adına Sahibi
Hıdır YILDIRIM
Yönetim Kurulu Başkanı

Adres : Hacettepe Mahallesi Hamamönü
Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA

Tel : 0312 324 25 45

Web : www.maiv.org.tr

E-Posta : maiv@maiv.org.tr

YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI : 1

Yozgat Bozok Üniversitesi Adına Sahibi
Prof. Dr. Evren YAŞAR
Rektör

Adres : Erdoğan Akdağ Kampüsü Atatürk
Yolu 7. Km 66900 YOZGAT

Tel : 0354 217 89 91

Web : www.bozok.edu.tr

E-Posta : genel.sekretelik@bozok.edu.tr

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. İsmail GÜLEÇ
Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Mesut KOÇAK
Öğr. Gör. Kamil BÜYÜKER

Editörler

Kamil BÜYÜKER
Hıdır YILDIRIM

Tashih

Selahattin ÖZTÜRK

Fotoğraf

Betül CANKURTARAN

Grafik Tasarım

Ertan GÜLDİBİ

Baskı Yeri & Tarihi

Semih Ofset / Nisan 2024

ISBN: 978-605-72996-3-5

Bu kitap Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar Sempozyumu bildirilerinden derlenmiş olup, bildiri metinlerinde yer alan her türlü görüş ve düşüncenin sorumluluğu yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
AÇILIŞ KONUŞMALARI	9
AÇILIŞ KONFERANSI	
100 YAŞINDA ABBAS SAYAR'I DÜŞÜNÜRKEN: BİR DENEME	19
<i>Prof. Dr. Ahmed Güner SAYAR</i>	

ABBAS SAYAR'IN ÇEVRESİNDEKİLER VE GAZETECİLİK HATIRALARI

ABBAS SAYAR VE NECİP FAZIL KISAKÜREK DOSTLUĞU	25
<i>Yusuf Turan GÜNAYDIN</i>	
ABBAS SAYAR ve YAŞAR KEMAL DOSTLUĞUNA DAİR NOTLAR	40
<i>Öğr. Gör Kâmil BÜYÜKER</i>	
YOZGATLI YAZAR ABBAS SAYAR'IN GAZETECİLİK HATIRALARI	50
<i>Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇAPAN ÖZDEMİR</i>	

EDEBİYAT ADAMI OLARAK ABBAS SAYAR

ABBAS SAYAR'IN YILKI ATI, ÇELO VE CAN ŞENLİĞİ ADLI ROMANLARINDA MEKÂN OLARAK EV VE EVSİZLİK	71
<i>Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜRKMEZ</i>	
ABBAS SAYAR HİKÂYELERİNDE YOKSULLUK HÂLLERİ	91
<i>Prof. Dr. Muharrem DAYANÇ</i>	
SOSYOLOJİK BİR GÖZLEM OLARAK ABBAS SAYAR'IN HATIRALARI	106
<i>Prof. Dr. Beyhan KANTER</i>	

ABBAS SAYAR'IN ETKİLENDİĞİ KAYNAKLAR

ABBAS SAYAR'IN MODERN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ	115
<i>Doç. Dr. Ramis KARABULUT</i>	
ABBAS SAYAR'IN ŞİİRLERİNDE KLÂSİK TÜRK EDEBİYATI İZLERİ	123
<i>Doç. Dr. Erdem SARIKAYA</i>	
ABBAS SAYAR'IN ROMANLARINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI OLARAK HALK ŞİİRİ VE ANLATMALAR	143
<i>Emrah KURUL</i>	
ABBAS SAYAR'IN ESERLERİNDE TÜRK TASAVVUF EDEBİYATI ETKİSİ	155
<i>Prof. Dr. Türkan ALVAN</i>	

ABBAS SAYAR'IN ESERLERİNDEN HAYATA BAKIŞI

ABBAS SAYAR ROMANLARI ÜZERİNE EKOELEŞTİREL BİR OKUMA	177
<i>Dr. Öğr. Üyesi Mesut KOÇAK</i>	
ABBAS SAYAR'IN ROMANLARINDA İNSAN İLİŞKİLERİNDE KADERE BAKIŞ	186
<i>Dr. İbrahim ÖZTÜRKÇÜ</i>	
ÇELO VE TOPRAK ROMANLARI ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA	198
<i>Prof. Dr. Gülsemin Hazer</i>	
ABBAS SAYAR'IN ROMAN VE HİKÂYELERİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE	215
<i>Dr. Öğr. Üyesi Samet ÇAKMAKER</i>	
SÖZÜN BÜYÜSÜNDEN BEYAZ CAMA-ABBAS SAYAR	229
<i>Fuat KALE</i>	

TANIKLIKLAR

YATTIĞI YERİ İNCİTMESİN	239
<i>Mustafa ÇİFTÇİ</i>	
BENİM TANIDIĞIM ABBAS SAYAR	241
<i>Osman Hakan KİRACI</i>	
ABBAS SAYAR YA DA ABBAS AĞABEY	248
<i>Lütfü DAĞTAŞ</i>	

ABBAS BEY ABİMİZ!	252
<i>Ertuğrul KAPUSUZOĞLU</i>	
ANILARLA ABBAS SAYAR	261
<i>Seyfi ÇELİKKAYA</i>	
BOZKIRIN EVRENSEL SESİ: ŞAİR, YAZAR ABBAS SAYAR	265
<i>Yahya AKSOY</i>	

ABBAS SAYAR BİBLİYOGRAFYASI

NAİL ABBAS SAYAR (1923-1999) BİBLİYOGRAFYASI (Deneme)	271
<i>Öğr. Gör. Kâmil Büyüker / Selahattin Öztürk</i>	

ABBAS SAYAR SEMPOZYUM FOTOĞRAFLARI	297
---	------------

SUNUŞ

Yazdığı kıymetli eserlerle edebiyatımızda önemli bir iz bırakmış olan Abbas Sayar, doğumunun 100. yılına denk gelen günlerde bir sempozyumla yâd edildi.

Abbas Sayar, doğduğu ve yaşadığı şehir olan Yozgat'ta, taşranın tüm mahrumiyetleri ve imkânsızlıklarına rağmen yaşadığı toprağın dili olmuştur. Şiirle başlayan yazma serüveni, hikâye ve romanla devam etmiş, çıkardığı gazete-de şehrine dair siyasi, sosyal meselelere temas eden yazılar yazmış, ilerleyen zamanlarda resim sanatında önemli eserler vererek adından söz ettirmiştir.

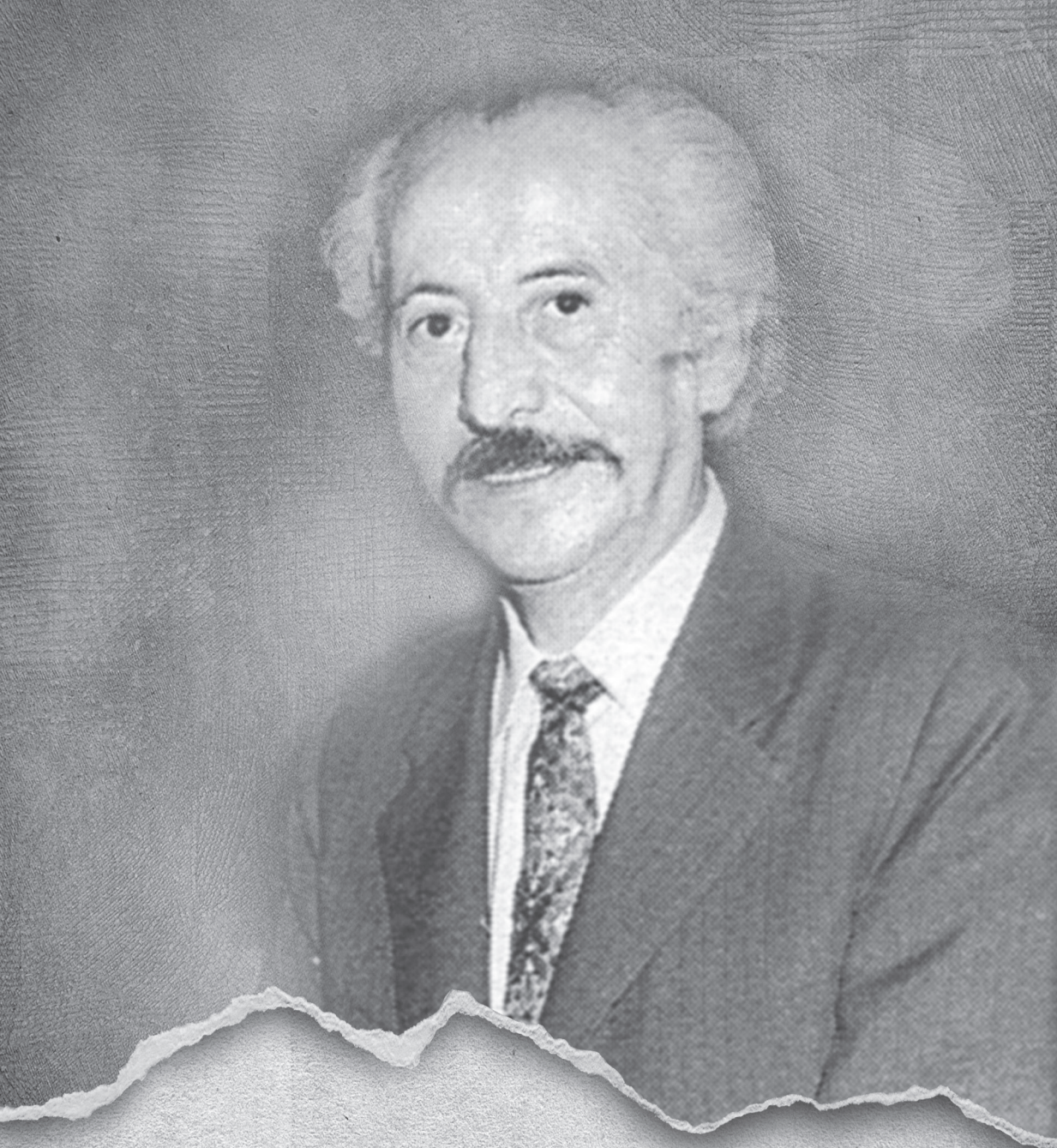
Edebiyatın ve sanatın neredeyse bütün alanlarına temas etmiş, eser vermiş olan Abbas Sayar, taşra yalnızlığının yanında verdiği eserlere aksi seda bulamama duygusunu da yaşamıştır. Her şeye rağmen doğumunun 100. yılının idrak edildiği 2023 yılında kimi edebiyat dergileri özel sayılarında Sayar'a yer verirken, Yozgat Bozok Üniversitesi ev sahipliği ve paydaşlığında Mehmet Akif İnan Vakfı, Eğitim-Bir-Sen Yozgat Şubesi ve ADEM (Akademik Düşünce Topluluğu) tarafından 2 Kasım 2023 tarihinde Abbas Sayar sempozyumu düzenlenerek büyük bir vefa adımı atılmıştır.

Yurt içinden 30'a yakın akademisyen ve yazarın katıldığı sempozyumda Abbas Sayar tüm yönleri ile konuşulmaya çalışılmıştır. Mezkur sempozyum çerçevesinde, beş oturumda sunulan metinler bir araya getirilmek suretiyle kalıcı bir Abbas Sayar kitabı da ortaya çıkmıştır. Hem Abbas Sayar adına düzenlenen sempozyumun Türkiye'de bir ilk olması hem de Abbas Sayar üzerine bu kadar kıymetli yazının ilk defa bir araya getirilerek kitaplaşmış olması bizim için büyük bir bahtiyarlık sebebidir.

Elbette eser veren, emek veren her kalem bizim için değerli ve kıymetlidir. Abbas Sayar'ın değeri ve kıymeti onun çok yönlü bir sanatçı olmasından ve Yozgat'tan tüm Türkiye'ye mâl olmasından ileri geliyor.

Abbas Sayar'ın doğduğu topraklarda tekrar anılmasına ve hatırlanmasına vesile olan tüm kurum ve kuruluşlara, emeği geçen herkese teşekkürü bir borç biliyor, *Abbas Sayar 100. Yaşında* kitabımızın hayırlara vesile olmasını temenni ediyoruz.

Hıdır Yıldırım - Kâmil Büyüker

AÇILIŞ
KONUŞMALARI

Hıdır YILDIRIM

Mehmet Akif İnan Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı

Sayın Rektörüm,

Kıymetli Hocalarım,

Değerli Hazirun,

Sözlerimin başında hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Mehmet Akif İnan, 1960'lı yıllardan itibaren ülkemizin edebiyat, sanat ve düşünce hayatına katkıda bulunmuş, "Yedi Güzel Adam" şeklinde tabir edilen güzel adamlar arasında yer almış, 1992-2000 yılları arasında ise Eğitimciler Birliği Sendikası ve Memur-Sen Konfederasyonu kurucu genel başkanı olarak sendikal faaliyetlerle yine ülkemizin çalışma hayatına ve eğitim alanına tesir etmiş bir medeniyet büyüğümüzdür.

Mehmet Akif İnan'ın kurduğu ve büyük fedakarlıklarla gelişmesi için çaba gösterdiği Eğitim-Bir-Sen, bugün eğitim hizmet kolunun en fazla üyeye sahip yetkili sendikasıdır. Yine onun kurucusu olduğu Memur-Sen Konfederasyonu da en fazla üyeye sahip yetkili konfederasyondur. Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen, kurucusu Mehmet Akif İnan'a olan vefasını her fırsatta ortaya koymuş, onunla ilgili anma programları yapmış, onun eserlerinin tekrar baskılarını gerçekleştirmiş, yazılarını, söyleşilerini derleyerek kitaplaştırmış, hakkında kitaplar hazırlatmış, dergi özel sayıları çıkarılmasını sağlamıştır.

Memur-Sen ve Eğitim-Bir-Sen, Mehmet Akif İnan'a olan vefasının somut nişanesi olarak 2016 yılında Mehmet Akif İnan Vakfı'nı kurarak, Vakfın bu topraklardan neşet eden yerli ve milli kültür birikimimizin derlenip toparlanması, çoğaltılması ve paylaşılması doğrultusunda hizmet etmesini sağlamıştır. Mehmet Akif İnan

Vakfı, Mehmet Akif İnan'ın eserlerinde ortaya koyduğu düşünce izleği çerçevesinde düzenlediği paneller, çalıştaylar, sempozyumlar ve yaptığı yayınlarla kültür ve eğitim politikaları üzerinde tesir oluşturmaya, yerli edebiyata, sanata, tarihe, kültüre dönük ilgiyi artırmaya, nisyana terk edilmiş değerlerimizi hatırlayarak bir vefayı ortaya koymaya dönük çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Mehmet Akif İnan Vakfı olarak, illerde Eğitim-Bir-Sen şubelerimiz, Valilikler, Üniversiteler, Belediyeler ve diğer sivil toplum örgütleri işbirliğiyle çeşitli programlar düzenliyoruz. Bu programlarda o il ile özdeşleşmiş, o ilin öne çıkan bir değeri olarak sembolleşmiş ancak düşüncesi ve eseri üzerinde akademik bir bakışla bir çalışma yapılamamış isimler üzerinden sempozyumlar düzenliyoruz. Bu faaliyetlerle yerelde bir kültür anaforu oluşturmak ve bir silkinişe öncülük yapmak istiyoruz. Bizi ayakta tutan gücün Anadolu'nun bin yıllık sağlam temeller üzerine inşa edilmiş kadim değerleri olduğuna inanıyoruz. Bu çerçevede Anadolu'nun tarihi aynı zamanda geniş ve bereketli birikimini ele almayı, konuşmayı, paylaşmayı önemsiyoruz.

Yozgat, Anadolu'nun tam ortasında Anadolu'nun bütün kodlarını bünyesinde taşıyan nadide bir şehrimiz. Yozgat'ta yukarıda ifade ettiğim çerçevede bir çalışma gerçekleştirmeyi düşündük. Yozgat'ın yetiştirdiği, Yozgat'ı aşan Türk Edebiyatının önemli isimleri arasına adını yazdıran değerli bir yazarımız, Abbas Sayar'la ilgili doğumunun yüzüncü yılını vesile addederek bir günlük bir toplantı yapmak istedik. Yozgat Bozok Üniversitemiz, Eğitim-Bir-Sen Yozgat Şubemiz ve Akademik Düşünce Eğitim ve Medeniyet Topluluğu (ADEM) işbirliğiyle bu toplantıyı gerçekleştirdik.

"Yozgat Var Yozgatlı Yok". Kuru bilgini ötesinde bir şehrin sokak seslerini, yerel ifadelerini, insanının tavır ve edasını ihtiva eden şehir kitaplarına karşı bir meftuniyetim vardır. Beş Şehir, Altıncı Şehir, Yedinci Şehir, Kanatsız Kuşlar Şehri, Hoşçakal Şehir, Geçidi Bekleyen Şehir, Ak Zambaklar Şehri, Şehrin Ahşap Zamanı, Ömrüm Ankara gibi şehir kitapları bu lezzeti bulduğum, kütüphanemin önemli konuklarıdır.

Bu manada Yozgat'ı, Yozgat'ın insanını, Yozgatlılığı Abbas Sayar'dan okumuşumdur. Hem de 20-25 yıl önce. Abbas Sayar'ın eserlerinin tamamını okuduğumu söyleyebilirim. Son derece eğlenceli, kıvrak bir üslupla, ele aldığı insanı ruhuyla birlikte ortaya koyan, keyif aldığım okumalar olmuştur.

“İlk akşam yavaş yavaş köyün serinliğine iniyordu. İkinci namazını kılmış üç beş kişi caminin güneş tutan yönüne sırtlarını dayayıp çömeldiler. Avara köylünün toplantı yeri, meşveret yeriymiş cami duvarları. Üşüdükleri gün; güneş tutan bölümüne çömelirler, sıcak günlerde de gölge duvarı yeğlerlerdi. Ne konuşulur, kendileri de bilmezlerdi. Ama ortadan, genellikle fakirlikten, sefaletten söz açar: “Ne olacak halimiz bizim?” diye taşı elden ele atarlardı. Sonra ağır ağır dağılırlardı. Bir başka dağılma daha olurdu: Hoca, minaresiz caminin kapısı önünde “Allahuekber”i çekmeden önce duvar diplerindekilerden tedirgin olduğu anlaşılan beş on kişi bir bahane uydurarak kaçı kaçiverirlerdi. Daha doğrusu sıvışırirlerdi.”

Bu alıntıdaki manzara Anadolu'nun herhangi bir köyündeki cami önü manzarasının aynısıdır. Bu Abbas Sayar'ın güçlü bir gözlem yeteneğine sahip olduğunu ve eserlerinin ayağının yere sağlam basmasına bilhassa özen gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Biz bugün Abbas Sayar'ın Yozgatlılığını, romanlarını, hikayelerini, şiirlerini, gazeteciliğini konuşacağız. Bütün yönleriyle, akademik bir bakışla Abbas Sayar'ı ele alacağız. Bu konuşulanları kitapları bir kitapta toplayarak da Abbas Sayar üzerine gerçekleştirilecek çalışmalara kaynak oluşturacağız.

“Yozgat Var Yozgatlı da Var”. Bugün bu programa yönelik bu salondaki ilgi bize Abbas Sayar'ın “Yozgat Var Yozgatlı Yok” ifadesindeki tarize karşı “Yozgat Var Yozgatlı da Var” dedirtti. Katılan herkese şükranlarımı sunuyorum.

Mehmet Akif İnan'la Abbas Sayar arasında ton farkı vardır lakin renk farkı yoktur. İkisi de bu toprakların yazarıdır, şairidir. İkisi de Anadolu coğrafyasının insanıdır. Biz Mehmet Akif İnan Vakfı olarak böyle bir organizasyonu gerçekleştirmiş olmaktan ötürü mutluyuz.

Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar Sempozyumunu birlikte gerçekleştirdiğimiz Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Evren Yaşar'a, Eğitim-Bir-Sen Yozgat Şube Başkanı Ali Kenan Şerefli'ye, hassaten Prof. Dr. İsmail Güleç'e, Öğretim Görevlisi Kamil Büyüker'e, teşekkürleri için Ahmed Güner Sayar Hocamıza, katılımcı hocalarımıza ve siz saygıdeğer haziruna saygılarımı sunuyorum, şükranlarımı arz ediyorum.

Prof. Dr. Evren YAŞAR

Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörü

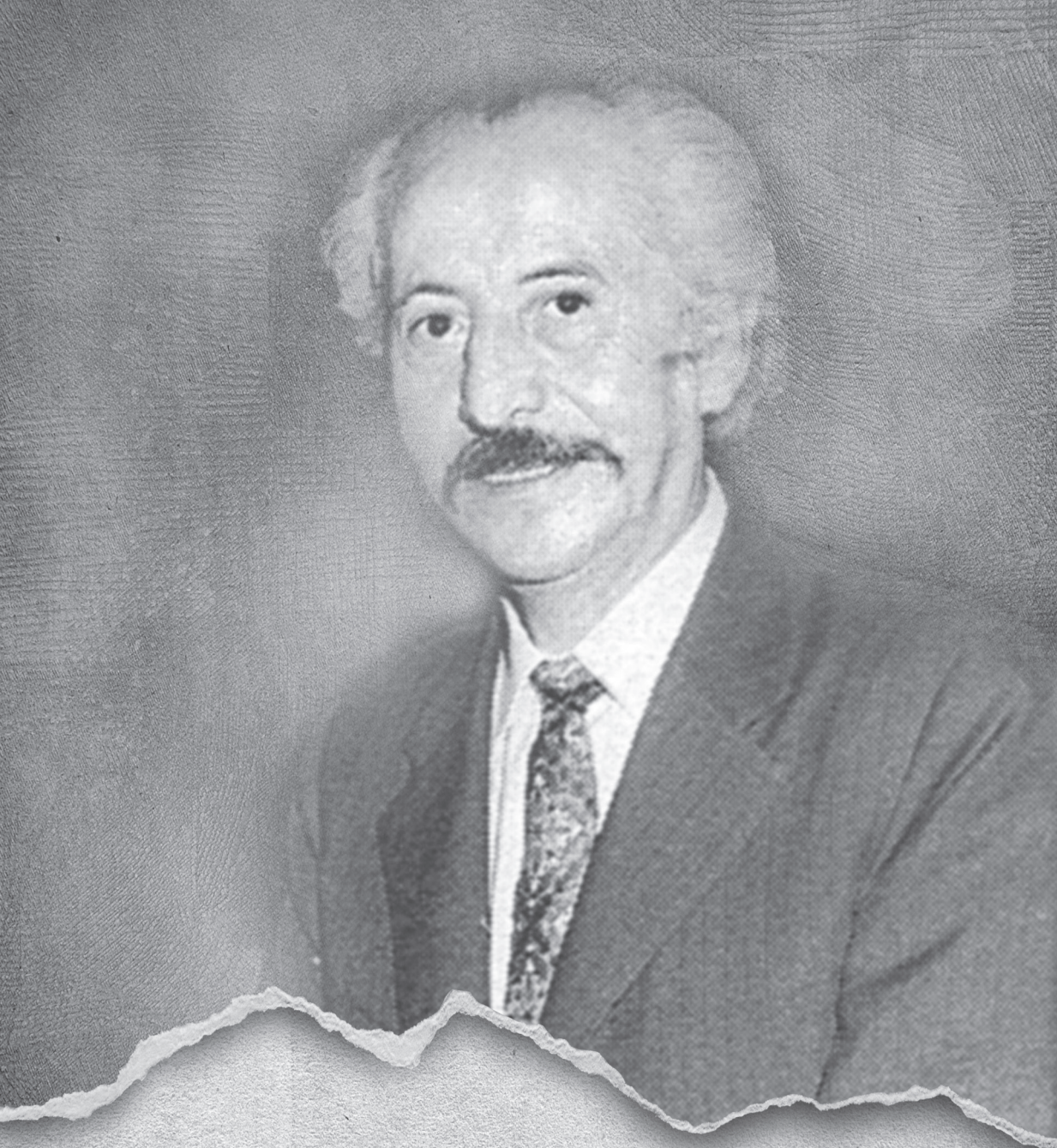
Şehirleri şehir yapan unsur, yaşanan coğrafya, tarihi kimlikler olduğu kadar o şehri değerli kılan isimlerdir. Yozgat da tarihi kimliğinin yanı sıra Türkiye'nin tam ortasında, küçük ama bağrından sayısız kıymetli ismi çıkarmış bir şehrimizdir. Devlet adamları, şairler ve yazarlar, ilim adamları ve sanatçılar noktasında sayısız isme vatan olmuş bu şehrimizde önemli bir değerimiz de şair-yazar Abbas Sayar'dır.

Şiirleri, hikayeleri, romanları, TV'ye uyarlanan eserleri ile çok farklı alanlarda iz bırakmış Abbas Sayar, maalesef bugüne kadar hak ettiği değeri bulamamıştır. 2023 yılının Abbas Sayar'ın doğumunun 100. yılına denk gelmesi, Üniversite olarak kendisi ile ilgili bir şeyler yapma zaruretini de ortaya çıkarmıştır. Bu minvalde *Yozgat'ın Değerleri* üst başlığı ile şehrimize değer katan isimleri anmak ve anlamak üzere yapacağımız çalışmanın ilkinin Abbas Sayar üzerine olmasına karar verdik. Bu kararımızda Mehmet Akif İnan Vakfı yöneticilerinin de teklifleri bizler için teşvik edici bir unsur olmuştur. Düzenlenecek olan sempozyum için aylar öncesinden çalışılmaya başlanmış ve Türkiye'nin farklı üniversitelerden akademisyenlerimiz ve yazarlarımızla bu program vücuda getirilmiştir.

Öncelikle Yozgat'a ve edebiyatımıza değer katan bu kıymetli ismi doğduğu topraklarda ve Üniversitemiz ev sahipliğinde anmaktan dolayı mutlu olduğumu ifade etmeliyim. Bu sempozyum Mehmet Akif İnan Vakfı, Eğitim-Bir-Sen, Akademik Düşünce Topluluğu (ADEM) birlikteliği ile gerçekleşti. Hepsine ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen üniversitemiz akademik ve idari personeline de teşekkür ediyorum.

Sempozyumun en önemli ürünlerinden birisi olan *Abbas Sayar 100 Yaşında* kitabının kültür, sanat ve edebiyat dünyamızda önemli bir boşluğu dolduracağına inancım tamdır.

Hayırlı olması dileklerle...

AÇILIŞ
KONFERANSI

Abbas Sayar, oğlu Ahmed Güner Sayar'la

100 YAŞINDA ABBAS SAYAR'I DÜŞÜNÜRKEN: BİR DENEME

Prof. Dr. Ahmed Güner SAYAR

Şair, romancı ve gazete muharriri Nail Abbas Sayar, 23 Mart 1923'de Yozgat'ın Aşağı Çatak Mahallesinde dünyaya geldi. 12 Ağustos 1999 günü İzmir'de vefat etti ve ertesi gün Yozgat'ta Çatak Mezarlığı'ndaki aile sofasında maddi hayatı toprağa kavuştu. Kendisine verilen nüfus kâğıdında doğum târihi, milâdi 1923 değil, rûmi 1339 olarak kayıtlı idi. Çocukluk günlerimden itibaren zihnim, bu iki târih arasında gider gelirdi. Eğer 1339'u milâdi olarak okursak, bu târih, Sultan Orhan'ın saltanatının ilk yıllarına rastlar. 1923'e nispet edildiğinde, Abbas Sayar'ın doğumu Cumhuriyet'in ilânıyla yaşıt olmaktadır. Bu kelime oyunu ile Abbas Sayar'ın bu iki târihdeki doğumu ile hem Osmanlı'nın, hem de Cumhuriyet'in ilânıyla yaşıt olduğunu görüyoruz. Bu, rûmiyi milâdi tarihle değiştirme oyunu, bir tevafuk olarak, bana Abbas Sayar'ın Türk dilinde yakaladığı rüzgârla, başta *Yılkı Atı* romanı olmak üzere, şair ve romancılığıyla, bir edebiyat adamı olarak, asırlar ötesine taşınacağını müjdecisi oluyor. Gerçekten de, Türk dilinin bekâsına inanıyorsak, Abbas Sayar'ın Türk diline yaptığı hizmetle önümüzdeki yıllarda da sevilerek okunacağını ifade edebiliriz.

Bu neden böyledir?

Her eline kalem alıp, hikâye ve roman, hatta şiir yazarların edebi ömürleri uzun soluklu olmuyor. Abbas Sayar'ın soluğunun dünden bugüne gelmesi ve yarınlara doğru akmasının çeşitli sebepleri vardır. Bu sebeplerin başında, onun Türkçeye olan tartışmasız hâkimiyeti gelmektedir. Konuştuğu ve yazı dili ile Türkçesinin, Yozgat ağızının, konuşulan Türkçenin bir zirvesi ve bir imparatorluk mirası olan İstanbul Türkçesiyle yakın ilişki içinde olmasıdır. Bir müddet İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nde Türk dilini tahsil ederken, gördüğü Türk dili derslerinde bilinen hocası Mehmed Kaplan'dı. O tarihlerde Ahmed

Hamdi Tanpınar mebus olduğu için onun öğrencisi olma fırsatını yakalayamamıştır. Arapça derslerini Ahmed Ateş'ten ve Farsçayı da Ali Nihat Tarlan'dan aldı. Osmanlı Türkçesinin izlerini bilhassa onun aruz kalıplarıyla yazdığı şiirlerinde görmek mümkündür. Yozgat ağzı ise daha çok hece ile yazdığı şiirlerinde kendini hissettirir. Yozgatlı'nın konuştuğu Türkçeye kulak kesildiği için çarşı ve pazarda halk arasında konuşmaların yakın takipçisi olmuştur. Romanlarında geçen konuşmalar da kullandığı halk söylemlerini etraflıca yansıtır. Bu iki damardan beslenen Abbas Sayar'ın üsluptaki becerisi onun dildeki ustalığına kaynaklık etmiştir. İkinci olarak, dildeki başarısını, özgün, özel, özerk ve özgür konuları hikâye ve romanlarına taşımasıdır. Seçtiği konuların özgünlüğü, onun ideolojilerden özerk bir düzlemde de kalem oynatmasıyla belirginleşmiştir. Bilhassa, romanlarında, insan – insan ilişki bağlamı, herhangi bir ideolojiyle eklenmiş değildir. Doğaldır, yereldir, tetkiklerinde sabırlı ve tahlilcidir. Katkı maddesi yoktur. Belki natüralist Fransız romancısı Emile Zola gibi o da, gördüğünü yazmıştır. Romanlarında kurguladığı iç örgüye kattığı tahrif veya romancı muhayyilesinin ürünü olan olaylar pek azdır ve roman ve hikâyelerindeki akışkanlık buna izin vermez. Dolayısıyla bunları bulmak da pek zordur.

Sözü, Abbas Sayar'ın şah-eseri olan *Yılkı Atı* romanına getirecek olursak, diyebiliriz ki, bu roman, yazarının dahi tahayyül edemeyeceği derecede özgündür. Bir yıllık olayını araştırırken samimidir. Milli ve mahalli renklerle süslenmiş olsa bile, bu romanı, terkedilmiş bir at üzerinden, sadece Türk insanıyla kayıtlı değildir. Bu olgusal gerçek, hemen her insana dokunduğu, adeta her insanın alın yazısı ve mukadderatının bir parçası hükmünde olduğu ya da gönül telini titrettiği ve göz pınarlarına baskı yapabildiği için *Yılkı Atı* cihanşümuldür. Bu haliyle at, yazarını milli sınırların ötesine taşıyacak ciddi bir potansiyele sahiptir. Şu kadar ki, bu eserin başta İngilizceye tercümesi ile gökdelen kapitalizminin eğip büktüğü, kırıp döktüğü ve asosyalleştiği insanın yalnızlığının kader hükmündeki köklerine nüfuz ettirecektir.

Diğer taraftan, bu tahlil çizgisini Abbas Sayar'ın şairliğine taşıyacak olursak, onun önce şiirlerini hükmü altına alan kalıpları kullanmadaki becerisini yakalayabiliyoruz. Aruz kalıplarıyla yazdığı şiirlerde Abbas Sayar, İstanbulludur. İlk şiirlerinde, bu büyük şehrin üzerine sinen havasını hissederiz. Daha sonraki yıllarda bu tesir yerini, Yozgat merkezli olarak, tasavvufi yorumlara bırakacaktır. Bu tesirle Niyazi Mısıri Efendi ve Kuşadalı İbrahim Efendi'nin gazellerini tanzir etmesiyle Abbas Sayar, muhteşem bir rüzgâr yakalayacaktır. Hecedeki

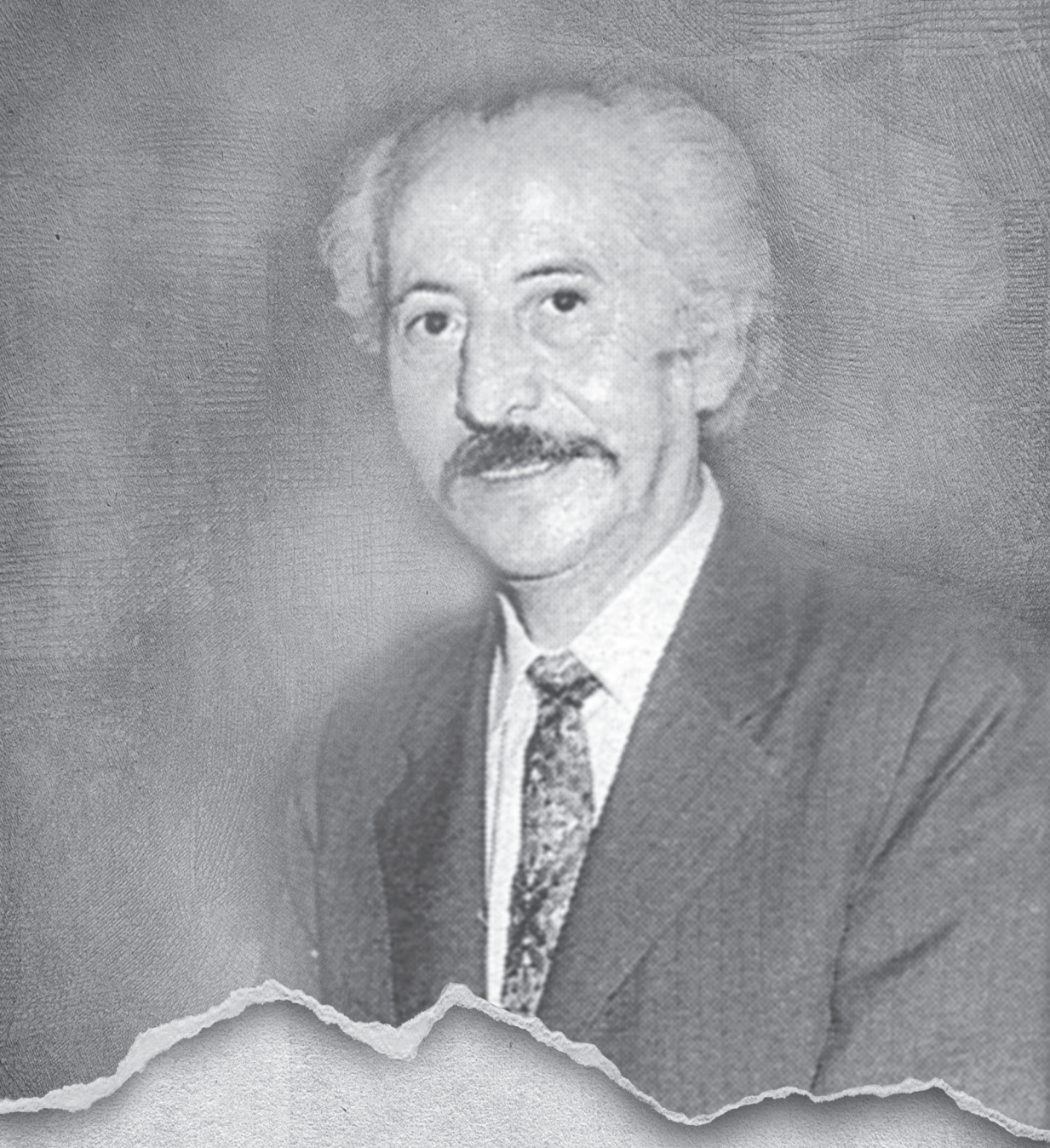
ustalığı ise şaşırtıcıdır. Son derece rahat yazmasıyla kelimelerdeki musiki, bir melodi hoşluğuna dökülür. Bu vadede o, Yunus Emre ile başlatabileceğimiz Anadolu şiirine has hece temelli çizgisini Âşık Veysel'e, oradan Abbas Sayar'ın "üstadım" diye taltif ettiği Yozgat'ın, Alıcılı köyünden rahmetli Kâzım Kazanıklıoğlu ile devam ettirmiştir. Bu vesile ile rahle-i tedrisinden geçtiği ünlü şair Necib Fazıl Kısakürek'in prensinin Abbas Sayar olduğunu rahatlıkla ifade edebilirim. Abbas Sayar'ın şiirlerinde gözlemlenen İstanbul Yozgat ayırımı, aruz-hece bağlamındadır. Serbest vezinde yazdıklarına gelince, bu ikili zıtlık, yerini İstanbul-Yozgat temalı bir terkibe bırakacaktır.

Cumhuriyet öncesinde, 19. asra göndermede bulunarak kuvvetli divan şairlerinin Yozgat'ta olduğunu biliyoruz. Şeyh Hacı Ahmed Efendi'nin divançesi ile Mehmed Said Fennî Efendi ve Hüznî Baba'nın divanları bu cümledendir. Benzer şekilde, köylerde yaşayıp kabuğunu pek kıramayan Yozgatlı halk şairleri de bilinmektedir. Cumhuriyetli yıllarda da bu damar bereketini sürdürmüştür. Yozgatlı şair ve yazarların eserleriyle bu şehrin kültürüne katkıda bulunmuşlardır.

Fakat 100 yaşında Cumhuriyet'imizin 2071'e akan yolculuğunda, Abbas Sayar isminin, şiirleri ve düz yazılarıyla uzun soluklu bir yazar olarak, yarınlara taşınacağı hususundaki inancımı pekiştiren bir oluşum, belki bunun ilk işaret fişeği, 2 Kasım 2023 günü Yozgat'ta tertip olunan Abbas Sayar Sempozyumu ile harekete geçti. Bu bilgi şöleninde sergilenen tebliğler, şimdi bir kitapta bir araya geliyor. Cumhuriyet Türkiye'sinin 100 yıllık târihinde, Yozgatlı şair, romancı ve gazete yazarları içinde Abbas Sayar'ın ayrı bir yerde olduğunu söylemek, umarım, abartı değildir. Önce Abbas Sayar, doğumu itibarıyla, "şair-i maderzât"tır. İkinci olarak, Abbas Sayar, *Bozok Gazetesi*'nde Yozgat'ın dertleriyle ilgilenen 'Hangi Birini Söyleyeyim' başlıklı yazı demetinde şehrin her türlü sorununu cesaretle gözler önüne sermekten çekinmeyen bir yazardır. Bu yazılar, Yozgat târihi içinde, hem sosyal, hem de basın târihi için sürekliliği olan yazılardır. Bu bağlamda, bu zengin hareketlilik içinde, ikinci bir Yozgatlıyı Abbas Sayar'ın yanına getirmek zor olsa gerektir. Bu değerlendirmemizin içeriğini bir adım öteye taşıyacak olursak, onun romancılığı ve hikâyeciliği üzerine konuşmamızı da gerektirecektir. Bu hususta, Türk dili ve edebiyatı uzmanlarının değerli tespitleri olacaktır. Diğer taraftan Abbas Sayar'ın bila-tefrik insan canlısı olduğunu söylemeliyim. Onun meclis-ara bir Yozgatlı olduğunu, sohbetlerini tezyin ettiği şiirleri, fıkraları, İstanbul temelli

anılar yumağından yaptığı seçmelerle sözün sultanı olduğu da bir gerçektir. Dolayısıyla, Abbas Sayar'ın bir sohbet meclisi oluşturduğu ifade edilebilir. Bu sohbet meclisinin müdavimleri Yozgat'a gelen dışarıklı rind meşrep memurlar ile sabit kadem Yozgatlı birkaç kişiden ibaretti. Çizilen bu tabloya bakıp bir tarikat-ı Abbasiye'den değil de, onun sözünün ve sohbetinin bağlılarından bahsedebiliriz. Yozgat gibi dar, içine kapanmış bir muhitte, Yozgatlı ya sazın tellerine abanarak gönül tellerini titretiyor, ya da gönlü saf insanlar, dini hayatının ruhuna kazandırdığı ışıkla iktifa ediyordu. Bu vasat içerisinde o, sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen Yozgatlı için can suyu olduğu muhakkaktır.

Yozgat'ın edebi ikliminde, bir şair, romancı ve hikâyeci, gazeteci olarak Abbas Sayar'ın yüceldiğini görüyoruz. Kendisini hayırla ve rahmetle andığımız Abbas Sayar'ın, bu neşriyatla, Rönesans'ını başlatan hayırlı bir adım olduğunu düşünüyorum. Bu Yozgat'ın kültürel târihinde makûs talihinin kırılmasına da vesile olacaktır. Bu duygularla, bu sempozyumu tebliğleriyle şereflendiren değerli katılımcılara ve tebliğlerin kitaplaşmasını gerçekleştirenlere, tahsisi olarak saygıdeğer Kâmil Büyüker'e şükranlarımı arz ederim.

ABBAS SAYAR'IN
ÇEVRESİNDEKİLER VE
GAZETECİLİK HATIRALARI

ABBAS SAYAR VENECİP FAZIL KISAKÜREK DOSTLUĞU

Yusuf Turan GÜNAYDIN¹

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983) - Abbas Sayar (1923-1999) dostluğu, edebiyat dünyasının dikkatlerinden kaçmış ve bazı şartların tesiriyle zamanla unutulmuş bir musahabettir. Sayar, Necip Fazıl'dan on dokuz yaş küçüktür. Aralarındaki dostluk, aslında her iki yazarın içinde yer aldığı kesimler açısından ilk bakışta pek de beklenmedik bir durum görünümündedir. Bu tür dostlukların arka planında kalan detaylar ise hepten görünmez durumdadır. Son yıllarda Necip Fazıl'la bir şekilde dostluklarına şahit olduğumuz yine şaşırtıcı bazı isimlerle ilgili bir kısım yayınlar yapılmıştır ve öyle görünmektedir ki bunların sayısı gittikçe artacaktır.

Özellikle mektup ve hatırat metinleriyle ortaya çıkan bazı dostluklar, o zamana kadar tekrar edilemeyenlerin aksine bazı farklı kanaatleri de gündeme getirebilir. Bu meyanda Sabahattin Ali'nin Necip Fazıl'la hapisane arkadaşı oluşu ve Toptaşı Cezaevi'nde aynı koğuştaki karşılaşmalarına dair dikkat çekici bir hatırat yazısı² ilk elde zikredilebilir. Yine Aziz Nesin'in kendisine yazdığı saygı ve dostluk ifadeleri içeren bir mektup³ Necip Fazıl'ın öldüğü yıl yayımlanınca şaşırtıcı bir etki uyandırmıştır. Bu alanda en son Ruhi Su'nun benzer bir üslupla Necip Fazıl'a yazdığı bir mektup yayımlanmış bulunmaktadır.⁴

Bu tür örnekler artırılabilir ve edebiyat dünyamızın zıt kutuplarda görülebi-
lecek başka şair ve yazarları arasında da söz konusu edilebilir. Ayrıca hemen belirtelim ki bu tür dostluklar dönemine göre iniş çıkışlar gösterebilir ve fikriyat anlamında tam birlikteliğin bir delili de addedilemez.

1 Araştırmacı-Yazar

2 Bk. Mehmet Ergün, "Makâm-ı Yusuf'ta İki Karşıt: Sabahattin Ali ile Necip Fazıl", *Kaçak Yayın*, Ağustos 2004, S. 16, s. 27-32.

3 Bk. "Aziz Nesin'in Üstad'a Bir Mektubu", *Türk Edebiyatı*, Temmuz 1983, S. 117, s. 55. Burada mektubun eski harfli aslının tıpkıbasımı da yer almıştır.

4 Bk. "Ruhi Su'dan Necip Fazıl'a Mektup Var: Neden Sizi bu kadar sevdim; hayatımdaki bütün münasebetler bana ihanet etti", Osmanlı harflerinden aktaran: Suat Ak, *Derin Tarih*, Mayıs 2016, S. 50, s. 94-95.

Necip Fazıl'la Tanışması

Abbas Sayar'ın Necip Fazıl Kısakürek'le tanışması hakkında kaynakların verdiği tarih 1950 yılıdır. "1950'ye doğru" veya 1950 başlarında gerçekleştiği düşünülen bu tanışma, üniversiteden arkadaşı Doğan Nadir Altuncuoğlu vasıtasıyla gerçekleşmiştir. Bu durumda Sayar'ın Ocak 1946 tarihinde evlenmesinden dört yıl kadar sonraya denk gelmektedir. O tarihlerde Abbas Sayar, bir yandan Beyoğlu'nun bohem hayatı içerisinde bulunmakta, diğer yandan da Necip Fazıl'ın etrafında kümelenen bir arkadaş grubu içinde yer almaktadır: Altuncuoğlu ile birlikte Abdülhalim Uğurlu, İsmet Zeki Eyuboğlu, Ahmed Nadir Caner, Mustafa Tatlısu [Müftüoğlu], Gülahmedoğlu Azmi gibi isimlerden oluşan bu arkadaş grubundan bir kısmı zaten bohem hayatın içinden isimlerdir.

Ahmed Güner Sayar, babasının 1950 öncesinde "*Beyoğlu'nun ikramı olan bohem hayatın içerisinde*" Necip Fazıl Kısakürek'in çevresine karıştığından ve bu muhit içerisinde Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen ve ortak noktaları şiir olan -yukarıda adları zikredilen- gençlerle görüştüğünden, kendisiyle gerçekleştirilen söyleşilerde söz etmiştir. "Babamın arkadaşları" şeklinde nitelediği bu çevrede yer alan isimlerle sonradan vicahen tanıştığını da vurgulamıştır.⁵

Yukarıdaki tarihlendirmeleri ve isim belirlemelerini ortaya koyan Ahmed Güner Sayar, tespitlerini delillendirirken "*Bugün elimizde sadece İsmet Zeki Eyuboğlu'nun 2005 yılında yayımlanan anıları, onların Beyoğlu serüvenlerine ve benim bu sözlerime tanıklık edecektir.*" demektedir.⁶

Eyuboğlu'nun hatıraları, Abbas Sayar üzerine bir Doktora Tezi hazırlayan Ramis Karabulut'un da dikkatini çekmiştir.⁷ Gerçekten de Eyuboğlu, hatıralarında Abbas Sayar'ın ilk dönem çevresi hakkında "İçki - Şiir - Aşırılıklar" başlığı altında bazı bilgiler vermiştir:

5 Mehmet Nuri Yardım, "Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu'nda Bir Mistik: Abbas Sayar", *Türk Edebiyatı*, Kasım 2002, S. 349, s. 59.

6 Ercan Köksal, "Ahmed Güner Sayar ile Abbas Sayar Üzerine Söyleşi", *Türk Dili*, Cilt: CIX, Temmuz 2015, S. 763 s. 127. Ayrıca Sayar hakkındaki diğer kaynaklarda da bu görüş yinelenmiştir. Bk. Ercan Köksal, "Romanlarının Gölgesinde Kalan Bir Şair: Abbas Sayar", *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall 2009, s. 1813.

7 Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)*, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Kırıkkale 2011, s. 24-25.

“Abbas Sayar’ı Cağaloğlu’nda tanıdım. Ankara Caddesi’nde, o yıllarda “Asar-ı İlmiye Kütüphanesi” denen yapının yanında, küçük bir basımevi vardı, Abbas Sayar orda işini sürdürür, akşam olunca günlük kazancını Beyoğlu meyhanelerine yatırır. Benim iki ayrı toplulukta yerim olduğundan Abbas Sayar’la buluşmam, görüşmem de aşamalıydı. Abbas Sayar, Niyazi Enez Kahyaoğlu, Halim Uğurlu, Doğan Nail Altuncuoğlu, Azmi Güleç (Gülahmedoğlu) ile başka arkadaşlar buluşurduk. Abbas Sayar’ın basımevi uğraklı.”⁸

Bu cümlelerin yer aldığı hatıratta Abbas Sayar’ın hem karakteri, hem sanatçı kişiliği, hem de çevresi hakkında başka bilgiler de vardır.⁹ Hatırat sahibi İsmet Zeki Eyuboğlu (1925-2003) tanınmış bir yazar ve şairdir ve ilk dönem *Büyük Doğu*’larında da şiirleriyle yer almıştır.¹⁰ Bu arkadaş grubundan bir kısmı hakkında biyografi kaynaklarında yeterli bilgi bulunmamakla birlikte bir kısmı hakkında bazı bilgiler mevcuttur. Bunlardan şair Halim Uğurlu (1926-2001), besteci ve piyanist Tuluyhan Uğurlu’nun babasıdır. İlk şiirleri 1945’te *Büyük Doğu*,¹¹ *Yenilik*, *Yeşil Giresun* dergilerinde yayımlanmıştır. Dikkat çekici bir ayrıntı da *Asya Baharı* adlı ilk şiir kitabının Necip Fazıl’ın önsözünü basılmış olmasıdır (Berksoy B.evi, İstanbul 1950).¹² Bu şair hakkında ayrıca Abbas Sayar’ın oğlu Ahmed Güner Sayar da bir yazı kaleme almıştır.¹³ “Tarsuslu Gazeteci” namıyla anılan Ahmed Nadir Caner (1931-1977) ise *Siyonizmin Gerçek Yüzü* (t.siz) adlı bir kitaba imza atmıştır. Müftüoğlu Mustafa Tatlısu, bu imzayla *Milliyetçiliğimizin Meseleleri ve Kurtuluş Yolumuz* (İstanbul 1970) adlı bir eser kaleme almış ve *Kızılma: Cuma Günleri Çıkar Siyasi Milliyetçi Mecmua* (İlk sayısı: 31 Ekim 1947) künyeli bir derginin sahipliğini yürütmüş bir şahsiyettir. Tatlısu, bugün “Mustafa Müftüoğlu” (1925-2006) namıyla ve daha çok *Yalan Söyleyen Tarih Utansın* başlıklı kitap serisiyle tanınmaktadır.¹⁴ Müftüoğlu, *Büyük Doğu* dergisinin yazar kadrosundandır.¹⁵ Doğan Nail Altuncuoğlu hak-

8 İsmet Zeki Eyuboğlu, *Anılar*, Pencere Yayınları, İstanbul 1999, s. 126.

9 Burada sadece Necip Fazıl’la Abbas Sayar dostluğuna açıklık getirecek kadarı yansıtılmıştır.

10 *Büyük Doğu*’da yayımlanan şiirleri için bk. Suat Ak, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1. bs., 2013, s. 295.

11 *Büyük Doğu*’daki şiir ve nesirleri için bk. Suat Ak, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, s. 459.

12 <https://www.turkedebiyatcilar.net/halim-ugurlu-kimdir-hayati-ve-eserleri> (erişim: 7.11.2023).

13 Ahmed Güner Sayar, “Baba Dostum A. Halim Uğurlu”, *Türk Edebiyatı*, İstanbul Kasım 2003, S. 361, s. 22-23.

14 Bk. Hüdavendigâr Onur, “Mustafa Müftüoğlu”, *Türk Sağı Sözlüğü*, İstanbul: Bilge Oğuz Yayınevi, 3. bs., 2005, s. 266; “Kızılma”, s. 209.

15 *Büyük Doğu*’daki yazıları için bk. Suat Ak, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, s. 402.

kinda bulabildiğimiz en geniş bilgi Eyuboğlu'nun hatıratındadır. Buna göre Altuncuoğlu şiiir yazarsa da¹⁶ şairliğe pek hevesli olmayan ve "Necip Fazıl'ın çevresinden ayrılmayan" bir gençtir. Onun bu tutumunda Necip Fazıl'la ailecek tanışması da rol oynamıştır. Eyuboğlu onun için Necip Fazıl'ın "sağ kolu gibiydi" tabirini kullanmıştır. Yine belirttiğine göre Almanya'ya gitmiş ve orada öldürülmüştür.¹⁷ Gülahmedoğlu Azmi [Güleç] de şairdir ve *Yemin* adlı bir şiir kitabı vardır (İstanbul 1952).

Dolayısıyla edinebildiğimiz bilgiler doğrultusunda bu arkadaş grubunun, büyük bir kısmının Necip Fazıl'la bağlantısını sürdürmüş isimler olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ahmed Güner Sayar'ın verdiği bilgiler doğrultusunda burada zikrettiğimiz bu grup içinde Abbas Sayar'ın da Necip Fazıl'ın çevresinde yer almış olduğu açıkça görülmektedir.

İlk Etkiler

Abbas Sayar'ın hayat hikâyesinde -konumuz açısından baktığımızda- İstanbul safahatı önemli gözükmektedir. Sayar, askerlik sonrası Ocak 1946'da Hayrünisa Nefesli ile ilk evliliğini yapmış ve İstanbul'a yerleşmiştir. İşte hayatının bundan sonraki safhası Sayar'ı Necip Fazıl'la da bir araya getirmiş, aynı ortamlarda buluşturmuştur.

Kaynakların müttefik olduğu bir husus Sayar'ın koşma tarzı şiirleri üzerinde Necip Fazıl tesiridir. Fakat aslında bu tesirin daha Necip Fazıl'la tanışmadan önce mi yoksa tanıştığı yıllarda mı gerçekleştiği hususu net değildir.

A. Güner Sayar;

*"Göç vakti gelmiş fenadan
Ecel emrolmuş Hüda'dan
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş, Allah deyu deyu."*

dörtlüğünün de yer aldığı şiirini yazdığı babasının 22 ya da 23 yaşında olduğunu belirtmekte ve "*İhtimaldir ki bu şiir Necip Fazıl Kısakürek'in süzgecin-den geçmiştir. Ancak, zaman içerisinde, dünyevileşme, maddeye nüfuz, haya-*

16 *Büyük Doğu*'da şiirleri değil, röportajları ve sosyal konulardaki yazıları yayımlanmıştır ve söz konusu arkadaş grubu içinde *Büyük Doğu*'larda en çok metni yayımlanan kişidir. Yazılarında "De-Ne" müstearını da kullanmıştır. Bu metinlerin künyeleri için bk. Suat Ak, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, s. 199-203.

17 Eyuboğlu, *Anılar*, s. 128-129.

*tın bir mecburiyet olan akışı ağır basacak, bu damar içerisinde toplumsal dert ve sıkıntıları, bireysel aşkları dile getiren şiirler yazacak ama metafizik alanla olan temasını hiçbir vakit yitirmeyecektir.*¹⁸ kanaatini serdetmektedir. 1923 doğumlu olan Abbas Sayar, Ocak 1946'da İstanbul'da evlendiğine göre 22-23 yaşlarındayken İstanbul'a yeni gelmiş olmalıdır. Bu durumda Ahmed Güner Bey'in belirttiği "süzgeçten geçirme" işlemini Sayar'ın Necip Fazıl'la tanışmasından sonra gerçekleştirdiği söylenebilir. Fakat erken tarihli bu şiir üzerinde Necip Fazıl'ın sadece uzaktan bir tesirinin bulunması da muhtemeldir.

Kendisi de koşma tarzı ilk şiirleriyle edebiyat dünyasına giren Necip Fazıl'ın bu tarza ve genel anlamda hece veznine üflediği yeni bir ruhla, dönemdaşı şairler arasında belli bir tesiri olduğu çok kez dile getirilmiş ve genel kabul görmüş bir husustur. Bu meyanda A. Kutsi Tecer, Ahmed Hamdi Tanpınar, Enis Behiç Koryürek, Ahmet Muhip Dıranas, Ziya Osman Saba, Sabri Esat Siyavuşgil, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil, Attılâ İlhan gibi birçok şair üzerindeki tesiri vurgulanan¹⁹ Necip Fazıl'ın elbette Abbas Sayar'ın şiiri üzerinde de tesirinden söz edilebilir.

Necip Fazıl'ın Abbas Sayar Üzerindeki Doğrudan Etkisi

Ahmed Güner Sayar, bir söyleşide kendisine yöneltilen "*İstanbul'da tanıştığı edebî şahsiyetlerden en fazla hangisinin Abbas Sayar üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz?*" şeklindeki soruya şöyle cevap vermiştir:

"Tartışmasız bir isimden söz edebiliriz. O da Necip Fazıl Bey'dir. Babamdan bu büyük şaire ilişkin olarak dinlediklerimden ortaya çıkan gerçek şu ki, Abbas Sayar, Necip Fazıl çevresine mensup, isimlerini yukarıda zikrettiğim Anadolu'nun muhtelif beldelerinden İstanbul'a gelmiş ilk kuşak genç yazar ve şairlerin belki en istidatlısıdır. Necip Fazıl Bey'in babamın şairliğini takdir ettiğini biliyorum. Aralarında sıkı bir gönül bağı vardı. Evine teklifsizce giren nadir insanlardan biri de babamdı. Hatta şunu da kendisinden duydum: Necip Fazıl Bey, ziyaret vesilesiyle gittiği Yozgat'ta ilk şunu sormuş: "*Abbas nerede?*" Aslında Necip Fazıl'ın bu çevresi yazılıysa, bugün bu büyük şairi İslam tarihi bilgisiyle, şiir poetikasıyla, eserleriyle, ruhi ve manevi dünyasıyla ve bu arada bir insan olarak kuvvetli yanları ve

18 Köksal, "... Söyleşi", s. 128.

19 Derli toplu bilgi için bk. Selma Günaydın, "Şiirlerindeki Etkiler - Şiirinin Etkisi", *Meyveli Ağaç: Necip Fazıl'a ve Sanatına Yöneltilen Eleştiriler*, Ankara: Kurtuba Yayınları, 2000, s. 119.

zaaflarıyla da daha yakından tanıma ve anlama imkânına kavuşur, efsane söyleyip uykuya dalmazdık.”²⁰

Yine Ahmed Güner Sayar bir başka söyleşide bu hususta şunları söylemektedir:

“Edebiyat Fakültesinde felsefe ve edebiyat okuyan arkadaşlarından Doğan Nadir Altuncu, istidadı olan edebiyat, şiir düşkünü gençleri alıyor Necip Fazıl’ın Erenköy’deki evine götürüyor. Böylece bir tanışma vesilesi oluyor. Necip Fazıl, Abbas Sayar’ın amatörce yazdığı şiirlere bakınca bir şairi keşfediyor. Aslında Abbas Sayar’ın üzerindeki kabuğu kıran Necip Fazıl olmuştur. O dönemde, yani 1945-1946 senelerinde Necip Fazıl *Büyük Doğu* diye bir dergi çıkartıyor, o dergide Abbas Sayar’ın bazı şiirleri yayımlanıyor. Yayımlayamadıklarını da bir araya getirerek 1946 senesinde, ilk şiir kitabı olan *Gönül Sandalı*’nı kitapçık şeklinde ortaya çıkartıyor. Yani İstanbul’da Necip Fazıl’la çok iyi bir temas içerisinde.”²¹

Bu tanıkların dışında Ramis Karabulut, doktora tezinde Abbas Sayar’ın şiirleri ve bazı eserleri üzerinde Necip Fazıl’ın etkisini örneklerle görünür kılmıştır. İlk örnek olarak Abbas Sayar’ın sezgici ve sembolist bir yaklaşıma sahip “Kaybolan Sesler” başlıklı şiirini değerlendiren Karabulut, şöyle demektedir:

“Bu şiirdeki şekil, dil ve üslup bakımından benzeyiş bir yana, anlamına, eşyayı ele alış ve onu sunuş tarzına bakılırsa bu tesir açıkça görülür. Bu şiirin bir dördlüğünü buraya alalım:

*Mavi gökler ardında yeşil dilekler kaldı
Ufkumu alevliyor hayali inkisarlar
İç sahnemi seyreden sabır bile bunaldı
Ölüm çığlıklarıyla tutuşurken hisarlar.*

“Çare” adlı şiirinin son dördlüğünde Necip Fazıl’ı hatırlatan bir “huzursuzluk” ve “ben” şiiri özelliği açıkça görülür:

20 Köksal, “... Söyleşi”, *Türk Dili*, s. 129-130.

21 Tayfun Haykır, “Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar Üzerine Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi”, *Türk Dili*, Yıl: 72, Mart 2023, S. 855, s. 69.

*Tükettim çokluğu ben azlığında
Mahşerler kurulur yalnızlığında
Bir varlık elinde yok olduğumda
Baş ağrımı toprak alır çaresiz.”²²*

Yine “Necip Fazıl’ın “Kaldırımlar 1” adlı şiirinin son dördlüğündeki “*Alsa buz gibi taşlar alımdan bu ateşi*” mısraı ile Sayar’ın “Çare” adlı şiirinin son mısraı arasındaki benzerlik, hem içerik örtüşmesi hem de söyleyiş açısından oldukça belirgindir:

“Baş ağrımı toprak alır çaresiz.”²³

Görüldüğü üzere Abbas Sayar, Necip Fazıl’ın hem dost çevresi içinde bulunmuş, hem de doğrudan ondan etkilenenler arasında yer almıştır.

Başlıca İki Tesir

Oğlunun tanıklığı sayesinde Necip Fazıl’ın Abbas Sayar’a tesiriyle ilgili olarak ilk anda şöyle bir tasnif yapılabilir:

a) *Edebiyatçılığı üzerindeki etkisi*: Hece vezni, divan tarzı ve serbest vezin gibi “üç ayrı damar”dan şiirler yazan Abbas Sayar’ın, bilhassa Edebiyat Fakültesinde okurken yazdığı “tarz-ı kadim” üzere şiirlerinde “...*muhteva olarak, mistik eğilimlerinin yanı sıra, divan şiirinin gizemli rüzgârlarının tesirinin de ağır bastığı*...”²⁴ söylenebilir. Ayrıca Ahmed Güner Sayar, “...*hem bu damarda [serbest vezin damarı] hem de divan tarzında, Necip Fazıl Kısakürek’in etkisinden rahatlıkla söz edilebilir.*” diyerek şunları da eklemektedir:

“Benim kişisel kanaatim, Abbas Sayar’ın 1945 ve hemen ertesinde *Büyük Doğu*’da çıkan ilk şiirleri ve 1946’da yayımlanan ilk şiir kitabı *Gönül Sandalı*’ndaki şiirlerin hepsinin Necip Fazıl Bey’in denetiminden geçtiği inancındayım. Ancak, Abbas Sayar’ın bir şair olarak portresinin çizilmesi ve muhteva yönünden şiirlerinin esaslı bir değerlendirilmesinin, uzman edebiyat tarihçilerine bırakılması düşüncesindeyim.”²⁵

22 Karabulut, *Tez*, s. 109-110.

23 Karabulut, *Tez*, s. 117.

24 Köksal, “... Söyleşi”, s. 130.

25 Köksal, “... Söyleşi”, s. 130-131.

b) *Fikriyat ve siyaset alanındaki etkisi*: Abbas Sayar bugün edebiyatımızın Sol kesimi içinde yer almış bir yazar olarak tanınmaktadır. 1970'lere kadar ise fikriyat alanında da yine Necip Fazıl'ın tesirinde bulunduğu tanıklarca ifade edilmektedir.

Yozgat mahalli basınında çıkardığı *Bozok* gazetesiyle hatırı sayılır bir yer de edinmiş bulunan Abbas Sayar'ın, Necip Fazıl'dan hem edebi hem de fikri açıdan etkilenmiş olduğuna, o dönemlerde yanında yer alan Yozgatlı genç gazeteci dostları da yeri geldikçe tanıklık etmişlerdir.²⁶ Bunlardan *Yozgat* gazetesi sahibi ve başyazarı Osman Hakan Kiracı, kendisiyle yapılan bir sohbette "*Abbas Sayar'ın Necip Fazıl'ın tezgâhından çıktığını*" söylemiştir. Yine aynı sohbette 1970'li yıllarda Yozgat'a bir konferans için gelen Necip Fazıl'ın "*Abbas ne yapıyor? Zamanında bana çok gelirdi.*" dediğini de nakletmiştir. Dolayısıyla "*Osman Hakan Kiracı'nın bu söyledikleri, bu etkilenmeyi ispat eder niteliktedir.*" hükmüne varılabilir.²⁷

Her ne kadar artık Sol cenaha dâhil bir isim kabul edilse de siyaset sahasında Abbas Sayar'ın Demokrat Parti taraftarlığı da kaynaklarda söz konusu edilmiştir. Ahmed Güner Sayar'a, babasının Demokrat Partiye destek vermesi hususu sorulduğunda, "*Ben bunu Necip Fazıl'ın tesirine bağlıyorum. Kulağına üflediğine inanıyorum. Ama elimde delil yok.*"²⁸ demiştir.

Ramis Karabulut da doktora tezinde bu husus üzerinde durmuştur. Buna göre Abbas Sayar üniversite yıllarından itibaren (1946-1957 yılları arasında) DP'de aktif siyaset yaptıktan sonra 1957 genel seçimlerinde adaylığı kabul edilmeyince ömrünün sonuna kadar siyasetten uzaklaşmıştır. Daha sonra 'Sağ zihniyette gittikçe uzaklaştığını, Sol zihniyete yakınlaştığını ve bu sebeple adının Yozgat'ta "Komünist"e çıktığını" tespit eden Karabulut, Sayar'ın komünistlik ithamına tepki göstererek, çıkardığı mahalli *Bozok* gazetesinde "Müfterilere Cevap" başlıklı bir yazı kaleme aldığını da vurgulamaktadır. Buna göre Sayar, Necip Fazıl'la 18 yıl önce tanışmış hatta kendisini zaman zaman evinde ziyaret etmiştir. Necip Fazıl 1968 yılında bir konferans için Yozgat'a geldiğinde kendisini karşılayanlara Abbas Sayar'ı sorunca "*Nereden tanıyorsunuz o*

26 Bu Sempozyumda gerçekleştirilen "Hatırat" başlıklı müstakil bir oturumda da Abbas Sayar'ın Yozgat mahalli basınından dostları Ertuğrul Kapusuzoğlu, Seyfi Çelikkaya ve Osman Hakan Kiracı hatıralarını anlatmışlardır. Bunlar için Sempozyum kitabının ilgili bölümüne bakılabilir.

27 Köksal, agm., *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall 2009, s. 1813.

28 Haykır, "... Söyleşi", s. 77.

komünisti?” şeklinde bir tepki almış fakat buna rağmen Necip Fazıl, Sayar’ı savunmuştur. Sayar bu olayı orada bulunanlardan öğrenince gazetesinde bir yazı yazmış ve komünist olmadığını şöyle anlatmıştır:

*“Beynimi kıyma yapsalar, bu kıymayı nokta nokta ayırsalar ve her bir parçayı mikroskop altına koysalar hiçbirinde komünistlik bulamazlar.”*²⁹

Ahmed Güner Sayar ise babasının daha sonraları Sol kesim içinde yer almasını şöyle değerlendirmiştir:

“Abbas Sayar’la ilgili o yıllarda, 1960’lar ve 1970 başı itibarıyla, çelişkili ve sıkıntılı durumlar var. Sağ-sol çatışmasına açılan bu yıllarda, şair ve yazarlar, entelektüeller, herhangi bir bilimsel araştırma yapmadan, mübalağa olmasın, bir gecede Marksist oldular. Babam da bu kervanın içindeydi. Ancak, babamın arkadaşları arasında, yakından şahidi olduğum iki müstesna örnek vardır. İlki Marks’ı ve sosyalist düşüncüyü hakkıyla tetkik eden Muvaffak Şeref ile kendisini sosyalizmin büyüüne, moda rüzgârlara kaptırmayan Necip Fazıl çevresinden bir şair A. Halim Uğurlu olmuştur.”³⁰

Çeşitli zamanlarda bu konuyu ele alan Ahmed Güner Sayar, babasının Sol fikriyat içindeki yerini bir yazısında Necip Fazıl etkisiyle karşılaştırarak daha teferruatlı bir biçimde belirlemektedir:

“Necip Fazıl ... 1950 seçimlerine akan günlerde onların siyaset anlayışına dahi yön verdi. Bu tesirlerden çoğu buz üstüne yazılanlar gibi uçup gitti. Şu kadar ki 1960’tan itibaren pek seyrek de olsa Beyoğlu meyhanelerindeki toplanmalarda o eski günlerin müdavimleri, 1960’ların ortalarında, sanki bir gecede sosyalist kesildiler. Ne 14 Mayıs 1950 seçimlerine giderken sergiledikleri İnönü karşıtı siyasal tavır, ne de 1960 ortalarında başlayan sosyalizme göz kırpan davranışların ardında tutarlı fikrî bir özümseme yoktu. İnönü karşıtlığında Necip Fazıl etkisi açıktı. Ancak sosyalizme kucak açışta kimin tesiri vardı? Dolayısıyla Necip Fazıl’ın da, Hayyam’ı kışkıracak şekilde, efsane söyleyip uykuya daldığı görülüyor. Sosyalizme dayalı efsane söylemeler o yıllarda, 1960’ların ortalarına doğru meyhane kültü-

29 Karabulut, *Tez*, s. 39. Karabulut, söz ettiği yazının künyesini şöyle vermiştir: Abbas Sayar, “Müfterilere Cevap”, *Bozok*, 7 Mayıs 1968, S. 4386, s. 1.

30 Köksal, “... Söyleşi”, s. 134.

rüne damgasını vurmuştu. Onun dışında kalınmazdı. Sosyalizmle ezberci bir bağlantı kuran babamın şair ve yazar dostlarını o tarihlerde Beyoğlu'nda Peremeci sokakta bulunan "Bacı" meyhanesinde bazen de Asmalımescit'teki Nil lokantasında görürdüm."

Dolayısıyla Abbas Sayar'ın Sol içinde yer alışı Necip Fazıl etkisinin zayıflaması ve dönemin havasının şair ve yazarları yönlendiren tesiri sebebiyle gerçekleşmiş gözükmektedir. A. Güner Sayar'ın yukarıdaki görüşleri ilk anda şaşırtıcı görünse de dönemin sosyal işleyişine uygun düşmektedir.

Aslında Abbas Sayar, yaşadığı siyasi evreler hakkında bizzat da bilgi vermiştir. Çıkardığı mahalli *Bozok* gazetesinde yayımladığı "Gazetecilikte 7 Yıl" başlıklı hatırat tefrikasında bu hususta hayli ayrıntı vermektedir.³¹ Bu ayrıntılar arasında Necip Fazıl anılmamışsa da Ahmed Güner Sayar'ın belirttiği hususlara dair bazı ipuçları yakalanabilir.

Ortak Zemin: Tasavvuf

Necip Fazıl'la Abbas Sayar'ı aynı zeminde buluşturan belki de asıl etkenin tasavvuf olduğunu düşünmemizi sağlayacak bazı veriler bulunmaktadır. Bunlar arasında hem Abbas Sayar'ın, hem de oğlu Ahmed Güner Sayar'ın verdiği ayrıntılar önemlidir.

Söz konusu verilerden anlaşılmaktadır ki Abbas Sayar hem ilk gençlik çağlarından itibaren hem de evlendikten sonra asıl itibarıyla tasavvuf kültürünün hâkim olduğu bir havayı solumuştur. *Bozok* gazetesinde tefrika ettiği hatıralarında babası hakkında "*Dinin, tarikatın huzurlu çemberi içinde kendisine bir selamet evi kurmuş*", "*Bütün yolculuğu huzura ve selâmete olan bu ihtiyar adam...*", "*Zuhur huzuru bozar; zuhur isteyen huzur istemesin.*" görüşünü hareket noktası yapan" şeklinde nitelermeler kullanmıştır.³² Babasının bu hâlinin Sayar üzerinde de belli bir tesir uyandırması kaçınılmaz gözükmektedir.³³

31 Abbas Sayar, "Gazetecilikte 7 Yıl - İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", *Bozok*, Yıl: VI, 8 Ocak 1954-24 Mart 1954, S. 90-122. Bu hatırat tefrikasının geniş bir özeti ve değerlendirmesi için bk. Funda Çapan Özdemir, *Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Hatıraları*, [Ankara]: Gece Akademi Yayını, 1. bs., 2019, s. 15-28.

32 Ayrıntılar için bk. Çapan Özdemir, *age.*, s. 21 vd.

33 'Abbas Sayar ve tasavvuf' hususunda Sempozyuma Türkân Alvan tarafından sunulan "Abbas Sayar'ın Eserlerinde Türk Tasavvuf Edebiyatı Etkisi" başlıklı bildiri metninde geniş bilgi bulunmaktadır.

Abbas Sayar'ın eşi Hayrünnisa Hanım'ın babası da tekkelerin kapatılmasından önce Halvetî-Melâmî çevrelerinde yer almış bir şahsiyettir. Damadı Abbas Sayar'a bu yönde bir tasavvuf kültürü aktarmış olduğu da tanıklarca ifade edilmektedir. Bu aktarımın boyutları Ahmed Güner Sayar'a bir röportajda yöneltilen bir soruda "...dedelerinizden tevarüs eden ve pek bilinmeyen bir Halvetî müntesipliği var, İstanbul'a ilk gittiği yıllarda Necip Fazıl'ın sohbet halkasında bulunuyor, Sâdî'den çeviri yapacak kadar Farsça biliyor..." şeklinde yansımıştır.³⁴ Ahmed Güner Sayar, Abdülbaki Gölpınarlı hakkındaki eserinde bu çevreyi en geniş bir şekilde anlatmıştır.³⁵ Tabii "Ayrıca fikir dünyasının şekillenmesinde, üniversite yıllarında (1946-1948) Necip Fazıl Kısakürek'in çevresinde bulunmasını ve onun edebî ve İslamî fikirlerinden de etkilenmiş olmasını göz ardı etmemek gerekir."³⁶

Buradaki 'İslami fikirler'den maksadın tasavvuf temelli fikirler olduğu aşikârdır. Bu sebeple Abbas Sayar-Necip Fazıl dostluğunun gelişmesinde tasavvuf ortak zemininin büyük katkı sağladığından şüphe edilemez. Fakat bu ortak zemin de kendi içinde çeşitlenmelere açıktır. Necip Fazıl tasavvufun daha müteşerri bir anlayışına yakinken, Abbas Sayar, elbette bu anlayışı da dışlamayan Halvetî-Melâmîmeşrep bir yaklaşıma yakın görünmektedir. Necip Fazıl'ın tasavvuf yolunda piri olan Abdülhakîm Arvâsî'den (1865-1943) önce de tasavvufa aşinalığı ise bugün artık daha netleşmiş bir husustur. Bahriye Mektebi yıllarında edebiyat hocası olan İbrahim Aşkî Tanık (1873-1977), ona tasavvuf neşvesini aşıl原因an belki de ilk şahsiyettir. Aşkî, tasavvufun Melâmîmeşrep bir koluna mensuptur ve Abdülbâki Gölpınarlı'nın *Melâmîlik ve Melâmîler* adlı eserinde³⁷ biyografisine yer verdiği Osmanlı son dönem Melâmîlerinden Terlikçi Salih Efendi'nin talebesidir.³⁸ Dolayısıyla Necip Fazıl'ın tasavvufun bu neşvesine de yabancı olmadığı burada belirtilmelidir.

34 Tayfun Haykır, "... Söyleşi", s. 69.

35 Bk. Ahmed Güner Sayar, *Abdülbâki Gölpınarlı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2. bs., 2014.

36 A. Cihat Beritli, "Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar'ı Anlattı", *Türk Edebiyatı*, Kasım 2009, S. 433, s. 38.

37 Bk. Abdülbâki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul: Gri Yayın, tıpkıbasım, 1992, s. 320. Mahir İz de hâtıralarında bu zâttan söz eder. Bk. İz, "Terlikçi Sâlih Efendi", *Yılların İzi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2. bs., 1990, s. 73-74.

38 Bk. Yusuf Turan Günaydın, "İbrahim Aşkî ve Necip Fazıl", *Hece* (ö.s.), Yıl: IX, Ocak 2005, S. 97, s. 150-152; Günaydın, "İbrahim Aşkî ve Sûfî Fuzûlî Portresi", *Dergâh*, Ekim 2007, S. 212, s. 14-17; Günaydın, "İbrahim Aşkî'nin Fuzûlî'yi Bir Sûfî Olarak Ele Alan Risalesi", *Millî Eğitim*, Güz 2008, S. 180, s. 261-288.

Bir dikkat çekici nokta da hem Necip Fazıl'ın hem de Abbas Sayar'ın hayatlarında bohem bir dönemin yer alıyor oluşudur. Tanıştıkları tarihlerde Necip Fazıl belki 'rindmeşrep' bir hayat tarzı sayılabilecek bu dönemin içinden sıyrılmış, Sayar ise bohem hayatına (rindmeşrep yaşayışa) yeni başlamış durumdadır.

Oğlu Ahmed Güner Sayar, Abbas Sayar'ın tasavvufi arka planını, Necip Fazıl'ı ve bohem hayatı dönemindeki arkadaş grubunu da dikkate alarak değerlendirmekte ve "Baba Dostum A. Halim Uğurlu" başlıklı yazısında "*Aslında Necip Fazıl'ın kendisini şiirde bir mürşit kabul ederek bu genç şairlere edebiyat dışında da etkili olduğunu da söylemek gerekiyor.*"³⁹ demektedir.

İşte bu etkinin bir kısmı siyaset alanındaysa "edebiyat dışında" kalan bir kısmı da tasavvuf menşelidir. Nitekim Ramis Karabulut'un değerlendirmelerine göre Sayar'ın ilk şiir kitabı olan *Gönül Sandalı* (1946) yayımlandığında Garip Şiiri hükmünü sürdürmesine rağmen gelenekten beslenen şiir anlayışı da diğer taraftan güçlü bir biçimde devam etmektedir. Sayar'ın bir kısım şiirleri de bu yolda yazılmış şiirlerdir. Bu şiirler "daha çok "sezgici" bir yaklaşımla kaleme alınmıştır. Tabiat ve esyaya somut değil soyut yaklaşım; görünen ve bilinen taraflarıyla değil, sezgi gücü ile, görünmeyen ve bilinmeyen taraflarını keşif gayreti; metafiziğin kapılarını zorlayış, rüya ve hayalin yardımlarına başvurmak gibi yollarla kaleme alınmış şiirlerdir. Bu şiirlerde özellikle Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl yoluyla "Sembolizm" in tesirleri görülmektedir.

Abbas Sayar'ın *Büyük Doğu*'daki Faaliyeti

Sayar'ın Necip Fazıl'ın çıkardığı *Büyük Doğu* dergisinde şiirlerinin yayımlandığından söz etmiştik. Bunların bir listesini vermek, konuyu tebellür ettirmek açısından önemlidir. Buna göre Abbas Sayar'ın *Büyük Doğu* larda yayımlanmış metinleri şöylece gösterilebilir:

"Bedava Dünya", *Büyük Doğu*, Devre: 9, 8 Mayıs 1959, S. 10, s. 6 (şiir).

"Tebliğ", *Büyük Doğu*, Devre: 9, 15 Mayıs 1959, S. 11, s. 6 (şiir).

"Eyüb Mezarlıkları", *Büyük Doğu*, Devre: 9, 22 Mayıs 1959, S. 12, s. 7 (şiir).

"Anneler ve Çocuklar", *Büyük Doğu*, Devre: 9, 29 Mayıs 1959, S. 13, s. 7 (şiir).

39 Ahmed Güner Sayar, "Baba Dostum A. Halim Uğurlu", *Türk Edebiyatı*, İstanbul Kasım 2003, S. 361, s. 22. Ayrıca bk. Karabulut, *Tez*, s. 40.

“Kim Kime”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 5 Haziran 1959, S. 14, s. 6 (şiir).

“Gazel”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 12 Haziran 1959, S. 15, s. 6 (şiir).

“Hikâyeciliğimiz”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 19 Haziran 1959, S. 16, s. 7 (inceleme).

“Boşluğa Takılan Ses”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 11 Eylül 1959, S. 28, s. 6 (şiir).

“Hafız Sami”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 18 Eylül 1959, S. 29, s. 6 (röportaj).

“Ziya Paşa’dan Mehmet Akif’e”, *Büyük Doğu*, Devre: 9, 9 Ekim 1959, S. 32, s. 7 (inceleme).⁴⁰

Sonuç

Abbas Sayar, Necip Fazıl’ı 1950’lerde tanımış ve dost halkasına dâhil olmuş bir şair ve yazardır. Hem şiirleri, hem de fikriyatı üzerinde Necip Fazıl’ın tesiri olmuştur. Daha çok oğlu Ahmed Güner Sayar’ın gözlemlerine ve tanıklıklarına dayalı ayrıntılara ulaşabildiğimiz bu konuda başta Abbas Sayar’ın gazetecilik hatıraları olmak üzere başka bazı kaynaklarda da bilgi ve ipuçlarına rastlanmaktadır.

Necip Fazıl’ın Abbas Sayar’ın şiiri üzerindeki etkisi Ramis Karabulut’un doktora tezinde bazı örneklerle ortaya konulmuş bulunmaktadır. Bu arada fikriyatı üzerindeki etkiler hakkında da aynı kaynaklarda bilgilere rastlıyoruz. Necip Fazıl’ın *Bâbîâli* adlı matbuat hatıralarında ise bu hususta herhangi bir ayrıntıya rastlanmaz.

Necip Fazıl’la Abbas Sayar arasındaki temel ortak değer tasavvuf zeminidir. Abbas Sayar hem babasından, hem de evlendikten sonra kayınpederinden tasavvuf alanında belli bir kültürü tevarüs etmiştir. Bu kültür belki de Beyoğlu’nda yaşadığı bohem veya daha isabetli bir tabirle rindmeşrep hayatta bile tesirini göstermiş olmalıdır. Necip Fazıl’la tasavvuf anlayışları farklı görünmekle birlikte bu farklılık her ikisinin tasavvuf ortak zemininde buluşmasına mani olacak boyutlarda değildir.

Sonuç itibariyle şu hükme varabiliriz: Abbas Sayar evlenip İstanbul’a yerleştiği gençlik çağlarında Necip Fazıl’la edebi ve fikri bir dostluk kurmuş, Yozgat’a yerleşip bir mahalli gazete (*Bozok*) çıkarmaya başladığı dönemde bu tesirin erimeye başlamasına rağmen dostlukları sürekliliğini korumuştur.

40 Suat Ak, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1. bs., 2013, s. 437.

Kaynakça

- Ak, Suat, *Necip Fazıl Bibliyografyası*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1. bs., 2013.
- Beritli, A. Cihat, "Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar'ı Anlattı", *Türk Edebiyatı*, Kasım 2009, S. 433, s. 38.
- Çapan Özdemir, Funda, *Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Hatıraları*, [Ankara]: Gece Akademi Yayını, 1. bs., 2019.
- Ergün, Mehmet, "Makâm-ı Yusuf'ta İki Karşıt: Sabahattin Ali ile Necip Fazıl", *Kaçak Yayın*, Ağustos 2004, S. 16, s. 27-32.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Anılar*, İstanbul: Pencere Yayınları, 1999.
- Gölpınarlı, Abdülbâki, *Melâmîlik ve Melâmîler*, İstanbul: Gri Yayın, tıpkıbasım, 1992.
- Günaydın, Selma, *Meyveli Ağaç: Necip Fazıl'a ve Sanatına Yöneltilen Eleştiriler*, Ankara: Kurtuba Yayınları, 2000, s. 119.
- Günaydın, Yusuf Turan, "İbrahim Aşkî ve Necip Fazıl", *Hece* (ö.s.), Yıl: IX, Ocak 2005, S. 97, s. 150-152.
- Günaydın, Yusuf Turan, "İbrahim Aşkî ve Süfi Fuzûlî Portresi", *Dergâh*, Ekim 2007, S. 212, s. 14-17.
- Günaydın, Yusuf Turan, "İbrahim Aşkî'nin Fuzûlî'yi Bir Süfi Olarak Ele Alan Risalesi", *Millî Eğitim*, Güz 2008, S. 180, s. 261-288.
- Haykır, Tayfun, "Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar Üzerine Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi", *Türk Dili*, Yıl: 72, Mart 2023, S. 855, s. 69.
- İmzasız, "Halim Uğurlu", <https://www.turkededebiyatcilar.net/halim-ugurlu-kimdir-hayati-ve-eserleri> (erişim: 7.11.2023).
- İz, Mahir, *Yılların İzi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2. bs., 1990.
- Karabulut, Ramis, *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)*, T.C. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Kırıkkale 2011, s. 24-25.
- Köksal, Ercan, "Ahmed Güner Sayar ile Abbas Sayar Üzerine Söyleşi", *Türk Dili*, Cilt: CIX, Temmuz 2015, S. 763 s. 127.
- Köksal, Ercan, "Romanlarının Gölgesinde Kalan Bir Şair: Abbas Sayar", *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/8 Fall 2009, s. 1813.
- [Nesin, Aziz], "Aziz Nesin'in Üstad'a Bir Mektubu", *Türk Edebiyatı*, Temmuz 1983, S. 117, s. 55. Burada mektubun eski harfli aslının tıpkıbasımı da yer almıştır.
- Onur, Hüdavendigar, "Mustafa Müftüoğlu", *Türk Sağı Sözlüğü*, İstanbul: Bilge Oğuz Yayınevi, 3. bs., 2005, s. 266; "Kızılma", s. 209.
- Sayar, Abbas, "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", *Bozok*, Yıl: VI, 8 Ocak 1954-24 Mart 1954, s. 90-122.
- Sayar, Abbas, "Müfterilere Cevap", *Bozok*, 7 Mayıs 1968, s. 4386, s. 1.
- Sayar, Ahmed Güner, "Baba Dostum A. Halim Uğurlu", *Türk Edebiyatı*, İstanbul Kasım 2003, s. 361, s. 22-23.

Sayar, Ahmed Güner, *Abdülbâki Gölpinarlı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2. bs., 2014.

[Su, Ruhi], “Ruhi Su’dan Necip Fazıl’a Mektup Var: Neden Sizi bu kadar sevdim; hayatımdaki bütün münasebetler bana ihanet etti”, Osmanlı harflerinden aktaran: Suat Ak, *Derin Tarih*, Mayıs 2016, s. 50, s. 94-95.

Yardım, Mehmet Nuri, “Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu’nda Bir Mistik: Abbas Sayar”, *Türk Edebiyatı*, Kasım 2002, s. 349, s. 59.

ABBAS SAYAR ve YAŞAR KEMAL DOSTLUĞUNA DAİR NOTLAR

Öğr. Gör Kâmil BÜYÜKER¹

Farklı alanlarda yazdığı eserlerle Türk Edebiyatı'nda önemli bir iz bırakmış olan Abbas Sayar, edebiyat mahfillerinden de eserleri dolayısıyla takdir ve beğeni almıştır. Abbas Sayar'la 1950'li yıllarda tanışan, ondaki cevheri fark eden ve daha sonra yazdığı eserleri hakkıyla takdir eden isimlerden birisi de Yaşar Kemal (1923-2015)'dir.

Bozok Gazetesi'nde Yaşar Kemal'in Yozgat'a gelişi

Abbas Sayar ve Yaşar Kemal dostluğu 1955 yılına dayanıyor. 26 Mayıs 1955 tarihinde Cumhuriyet gazetesi muhabiri olarak "Yol Boyu" isimli yazı dizisi dolayısıyla Yozgat'a gelen Yaşar Kemal, Yozgat'ta kendisini karşılayan Abbas Sayar'la görüşmesini ve sonrasını *Cumhuriyet* gazetesinde yazıya döker. Ziyaret Abbas Sayar'ın yayımladığı 27 Mayıs 1955 tarihli *Bozok* gazetesinde "Yaşar Kemal Şehrimize Geldi" üst başlığı ile haberleştirilir. Daha sonra ise "Yaşar Kemal'le Birkaç Saat" başlığı ile görüşme Abbas Sayar tarafından notlarla aktarılır. Ziyaretin Yaşar Kemal tarafından notları ise Cumhuriyet gazetesinin 08.08.1955 nüshasında "Orta Anadolu'nun En Sağlıklı İnsanlarının Şehri: Yozgat" başlığıyla yayımlanır. Daha sonra ise bu yazı *Bu Diyar Baştan Başa* (Cem yay. 1971, 639 s.) isimli kitapta yayımlanacaktır.

Abbas Sayar'ın oğlu Ahmed Güner Sayar da henüz ilkokul çağında iken Yaşar Kemal'in Yozgat'a geldiğini şu sözlerle aktarıyor:

"1960 öncesinde, ilkokul öğrencisi idim ve Yaşar Kemal Bey'i Yozgat'a geldiğinde gördüm. O tarihlerde Yaşar Kemal Bey, *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri olarak Anadolu kentlerini dolaşıyor, izlenimlerini kaleme alıyordu. Bu sebepten Yozgat'a gelmiş ve babam da, o tarih-

1 Yozgat Bozok Üniversitesi.

lerde *Cumhuriyet* gazetesinin Yozgat muhabiri olduğu için, bu vesile ile Yaşar Kemal'le tanışmaları Yozgat'ta gerçekleşmişti. Yaşar Kemal Bey, Yozgat anılarını bir kitabında “*Anadolu'nun en sağlıklı insanlarını Yozgat'ta gördüm*” diyerek dile getirmişti.”²

Bozok gazetesi, Yaşar Kemal'in Yozgat'a gelişini şu satırlarla nakletmiştir:

“Cumhuriyet gazetesi muhabirlerinden ve günümüzün sayılı hikâyecilerinden Yaşar Kemal dün öğleden sonra şehrimize gelmiştir.

Yaşar Kemal Yol Boyu isimli bir röportaj serisi hazırlamak ve Cumhuriyet gazetesi adına her şehirde bir muhabir temin etmek gayesi ile Anadolu çapında bir seyahate çıkmış bulunuyor.

Dün matbaamızı ziyaret eden Yaşar Kemal, gazetemiz sahibi Abbas Sayar'a Cumhuriyet gazetesi Yozgat Vilayeti muhabirliği teklif etmiş ve muvafakat cevabı almıştır.

*Yarınki sayımızda Yaşar Kemal'le yapılan hasbihali sütunlarımızda bulacaksınız.”*³

Ziyarete dair detayları sütununda duyuracağını belirten gazete 31 Mayıs, 1 ve 2 Haziran tarihlerinde “Yaşar Kemal'le Birkaç Saat” başlığıyla ziyareti detaylandırır. 31 Mayıs 1955 tarihli Bozok gazetesinde yer alan ilk görüşme notlarında şu satırlar aktarılıyor:

“Bir müşteri gelip sordu:

-Yaşar Kemal'in Teneke'si var mı?

-Var efendim.

-Ormanlarımızda 50 Gün

-Bize gelmedi.

Teneke'yi alıp gitti. Aradan iyice bir on dakika geçmeden kapıda biri belirdi:

2 “Ahmed Güner Sayar'la Abbas Sayar Üzerine Söyleşi”, Konuşan: Ercan Köksal, *Türk Dili Dergisi*, Temmuz 2015, s. 134.

3 “Yaşar Kemal Şehrimize Geldi”, Bozok, 27 Mayıs 1955.

-Bozokçu burada mı?

Gözlerime inanamadım. Bozokçu burada mı diyen ve kapıda beliren Yaşar Kemal'di. Yüz on kiloluk heybetli vücut, Çukurova'nın esmerliği, aşiretin yağızlığı yüzünden okunuyor.

-Cumhuriyet'e girdiğim zaman elli bir kilo idim diyor. Cumhuriyet bizi 110 kilo etti.

-Cumhuriyetin nimetleri diye bir kitap yazsana...

Bırak bu lafları da nereden esti aklına buralara gelmek?

-Ee bir defa sana gelirim diye söz verdim.

-Akdağ Ormanları hakkında bir şeyler yazmak için mi geldin...

-Maalesef oraya gidemeyeceğim. O işi sen yapacaksın. Gidip göreceksin, tetkik edeceksin, Cumhuriyet'e yazacaksın."

Görüşmenin ilk defa gerçekleştiği gazetede ki tefrikadan anlaşılıyor ancak "bir defa sana gelirim diye söz verdim" cümlesinden ihtimaldir ki Yaşar Kemal'le uzaktan da olsa bir selamlaşmanın olduğu anlaşılıyor. Belki mektupla, belki ortak dostlar vasıtası ile haberleşmenin gerçekleştiği ve davet olduğu ortaya çıkıyor.

Abbas Sayar notlarını aktarmaya devam ediyor. 1 Haziran 1955 tarihli Bozok gazetesinde ise şu nakiller yer alıyor:

"Akdağ Ormanı gibi facialara sahne olan bir bölgenin ızdıraplarını şekillendirmek bizim kalemimizin işi değil. Bizde bir okka gına al, sat gine al, derler, bizim gazeteciliğimiz buna benzer. Sınır ihtilafı, traktör devrilmesi, yağmur duası hepsi bu..."

Yaşar Kemal:

-Hele bir dene, dedi...

-Canım sağ olursa...

Bir kahve içme molası arasında bunları konuştuk. Sonra:

- *Kalk dedim. Vakit kısa, sana çarşımızı, Çapanoğlu Camisini ve Çamlığı göstereyim.*

Çarşığı alık alık tükettik. Onun gözü camiye dikilmişti. Ümitsizlik içinde ümitlenmiş bir adam hali çöktü üstüne biteviye camiye bakıyordu.

-*Çapanoğlu mu yaptırmış bu camiyi?*

-*Evet*

-*Adam bey değil padişahmış*

-*Eh.. Aşağı yukarı vaktiyle Orta Anadolu'nun padişahlığını yapmış.*

Camiye yaklaşmıştık. Nazarları minare ve gubbe üzerinde dört dönüyordu.

-*Anadolu'da böyle bir camiye rastlanacağı insanın aklından geçmiyor.*

Ayakkabılarımızı dışarıda çıkarıp içeri süzüldük... Ben de hiç görmemiş gibi yercesine camii tetkike koyuldum.

Büyük gubbe ve haşmeti Yaşar Kemal'i bir noktada mıhladı. Baktı da baktı.

Yaşar gerçi mimar değil ama güzel sanatlara vakfı ömr etmiş bir insan. İyi bir hikayeci. Cumhuriyet'te röportajlarını okuyarak gıyaben tanışmışım. Bir gün Mösyö Lambo⁴'da rastladım.

Camiden ayrıldığımız zaman hayranlığını ifade edecek kelimeler bulmakta güçlük çekiyordu.

İstanbul'da bile böyle şahane minare yok, dedi.

Yaşar, Yozgat'tan ayrılacağı saatte dahi Büyük Camiye karşı duyduğu hayranlık hislerinden kendisini kurtaramadı.

Bir daha gezelim diye koluma girdi. Dört bir yanından camiyi tekrar seyre koyulduk.

4 Beyoğlu, Nevizade sokak, numara 13'te küçük bir meyhane. Müdavimleri arasında Orhan Veli Kanık, Sait Faik Abasıyanık, Can Peker, Mücap Ofluoğlu, Suavi Koşer, Mümtaz Öner, Cahit Irgat, Münir Özkul, Sadri Alışık, Abidin Dino, Bedri Rahmi Eyüboğlu gibi isimler yer almaktadır.

Konuşmayayım da yazayım diyordu ayrılırken.

Saat 16 sıralarında bir faytona atlayıp Çamlığın yolunu tuttuk.”

2 Haziran 1955 tarihli notlarda ise şunlar aktarılıyor:

“Sere serpe bir konuşması vardı. Bir Anadolu deyişi bütün cümleleri sarmıştı. Merak edip sordum. “Yaşar Kemal” dediler. O gün tanıştık. Sonra sık sık birbirimize rastladık. Şiirlerimi dinledi: iyi dedi, kitap yap, hakkında cesaretle yazı yazabilirim dedi. Ben hala şiirlerimi bir kitapta toplamadım.

Yaşar Kemal Anadolu’yu çok seven bir insan. Yozgat’ı da çok sevdi.

Şahsiyetli şehir, dedi. Havasına suyuna bayıldı, insanların pek samimi buldu.

Çamlık Yaşar Kemal’i çileden çıkarmaya kâfi geldi.

-Şöyle bir servet var da elinizde toprak altındaki maden gibi öksüz öksüz yatırılırsınız. Hayret... Gören deli olur bu çamlığı... Çıkmak istemez içinden.

Aklınız nerde birader, bunca yıl bakıp durmuşsunuz, yolu yok, gazinosu yok, oturacak yeri yok. Bir göçebe konağı gibi bağdaş kurup oturulacak yerlere başkalarını getiremezsiniz.

Çamlığın tepelerinde idik ufuk olabildiğine açılıyor, genişliyordu. Her ikimiz de uzun müddet huzur düşüncesine daldık.

Yaşar bana Çamlık’tan bahsedeceğini söyledi. Şimdilik seyahatine devam ediyor. İstanbul’a dönünce yazacak.

Yaşar Kemal tatlı üslubu, köy ruhuna giren deyiş ve düşüncüsüyle iyisinden bir hikâyeci. Sarı Sıcak, Teneke ve İnce Mehmed romanları bir hayli alaka çekti üstüne, kalemiyle geçiniyor.

-Hikâye filan derken, ayda bin lira kazanıyorum, iyi kötü geçiniyorum işte diyor.

Yaşar'ı ertesini sabah Kayseri'ye uğurladım. Oradan Adana'ya, Adana'dan Kadırlı'ya, anasını görmek için gidecek. Yaşar, Kadırlı'nın Göğceli köyündendir.”

Abbas Sayar Yaşar Kemal dostluğuna dair ikinci bir hatıra ise Abbas Sayar tarafından kendisi ile yapılan son mülakatta dile getirilir. Abbas Sayar bu mülakatta Yaşar Kemal'le 1950'den beri tanıştığını, o tarihten beri arkadaşlıkları olduğunu belirtir. 1971-72 yılı Yılkı Atı isimli küçük ve tesirli roman yayımlandığı zamanlarda Abbas Sayar, Yozgat-İstanbul hattında gidip gelmektedir. Bir İstanbul gününde Beyoğlu Ses Tiyatrosu karşısında yer alan sanatkar, şair ve ressamın takıldığı kulüpte Abbas Sayar, Yaşar Kemal ile karşılaşır. Abbas Sayar devamında görüşmeyi şöyle aktarıyor:

“Bir gün baktım Yaşar Kemal orda. Beni görünce yürüdü, kucakladı beni. Efendim Adanalı ne de olsa: “Ula gavur! Doksan altı sayfa ile ağzımıza s....n. Bizi kül ufak ettin.” dedi. Yılkı Atı için. Bunu başka yerlerde de söylemiş. Efendim, sonra bara yaklaştık. Bana da bir şey söyledi: “Abbas, biliyorsun ben dünyaca meşhur oldum. Büyük ödüller aldım. On-on beş dile çevrildi benim romanlarım. Lakin ben kendi kendime düşünüyorum beş yüz sene yaşar mıyım? diye. Fakat ula gavur, sen Yılkı Atı'yla iki bin yıl sonra da varsın.” dedi.”⁵

Abbas Sayar, Yaşar Kemal dostluğuna dair, Yaşar Kemal'in yukarıda bahsi geçen kitabında yazdığı satırlar da bu dostluğun kayda geçmiş vesikası olsa gerek.

Cumhuriyet Gazetesinde Yaşar Kemal'in Yozgat İntibaları

Yaşar Kemal, Yozgat'a gelişinin üzerinden yaklaşık üç ay sonra Yozgat intibalarını Cumhuriyet gazetesinde yayımlar. Burada da ifade edildiği gibi o dönem Cumhuriyet gazetesi Yozgat muhabiri olan Abbas Sayar'la buluşur ve onun mihmandarlığında Yozgat'ı dolaşır. “Yakında kendisinin çok güzel hikâyelerini okuyacağız” şeklinde müjde de veren Yaşar Kemal, Abbas Sayar'daki cevheri çok önceden fark etmiş isimlerden birisi olarak karşımıza çıkıyor. Yaşar Kemal, yazısının başlığını “Orta Anadolu'da En Sağlıklı İnsanların Şehri: Yozgat” olarak atıyor ve şunları söylüyor:

5 “Kuru Kuru Bulutlara Umut Bağlamak Bedava-Abbas Sayar'la Son Söyleşi”, Konuşan: Gülçin Günay, *Agora Dergisi*, Sayı:1, s. 39, Ocak 2000.

*“Bozkır ıssız. Uzaktan bir göl göründü. Bozkıra elişi kâğıdı gibi yapıştı-
tırılmış. Yanında Malya Devlet Çiftliği var. Uzun bir yol gidiyor. Toprak
damlı köyler geçtik. Nakışlı önlüklü kadınlar evlerin önündeydiler. Oto-
büsün üstü rüzgârlı. Toz duman da yok. Yani şu düşmek, parçalanmak
tehlikesi de olmasa otobüsün üstü bir âlem. Türküler gırla gidiyor. Bi-
zim toprağını satan köylü var ya, o da eli kulağa attı. Bir hoş sesi var
ki... Bir de yanık söylüyordu. Yüzü, hani delikanlı konuşurken hep yere
eğilmişti. Kederliydi. Yüz o yüz değil şimdi. Açıldı, gülümsedi. Hep gü-
lümseyen bir yüz. Işıklı. Deminki keder nerde, bu yüz nerde? Bu yüze,
bu güleç yüze hiç keder uğramamış dersin.*

*Çiçekdağı'nı geçtik. Şirince bir kasaba. Sonra bir köyde durduk. Hani
sığırcıklar vardır ya... Ak benekli, yeşile çalan karalıkta bir kuş. Tarlalar-
da olur her zaman. Sürülürken tarlalar güren güren iner kalkar sığırcık-
lar. Yuvaları tarlalardadır. Köye inmezler. İşte ben bu durduğumuz kö-
yün damlarında sığırcık gördüm. Yüzlercesi inip, yüzlercesi kalkıyordu.
Yuvaları saçakların altı.*

*Yerköy'e geldik. Orada araba değiştirmek lazım geldi. Yerköy'le Yoz-
gat arası otobüs buldum. Bu sefer içine bindim. Yol iyi yol. Yozgat'a
geldik. Yozgat yeşillik. Bir koyağın içinde. Girerken şehre, sağ yanda,
yamaçta koyu bir yeşillik çarpıyor göze.*

*Yozgat'ta Cumhuriyet'in muhabirini buldum. Genç, kültürlü bir arka-
daş. Yozgat'ı da seviyor. Adı Abbas Sayar. Yakında bu isim altında çok
güzel hikâyeler okuyacağız. İlk isim Abbas'a sağ yandaki koyu yeşilliği
sormak oldu.*

*“Orman,” dedi. “Yozgatlılar ona gözleri gibi bakar. İstersen gidip do-
laşalım.”*

*Bir araba bulduk. Yozgat'ta epeyce fayton var. Bütün Orta Anadolu
şehirlerinde o güzelim faytonlar hala rağbette. Yola düştük. On beş
dakika sonra ormandayız. Püfür püfür bir yel esiyor.*

Abbas diyor ki:

*“Gezdin, bilirsin. Şu bozkırda Yozgat gibi havası güzel bir şehir gör-
dün mü? Yoktur. Olamaz da. Yozgat'ın cennetliği bundan... Bu orman*

olmasa Yozgat'ın bu çukurunda oturulmazdı. Eskiler söylerler. Şu Yozgat'ın dört bir yanı ağaçmış... Kese kese bu kadarlık bırakmışlar... Bir zaman gelmiş ki Yozgatlının akli başına gelmiş. Şimdi bu ormanın bir dalına, yere düşmüş bir yaprağına bile kimse dokunamaz."

Keşki Yozgat'ın dört bir yanındaki ormanı da kesmeseymişler. Bozkırın ıssızlığından, yalnızlığından, kurağından çıkınca, bir bahçeye, büyük bir bahçeye girmiş gibi olurduk. Bozkırın bahçesi... Ne güzel olurdu. Gene güzel ama az. Orman İşletmesi bu küçücük ormanın etrafını ormanlamaya karar vermiş. N olur bir an önce başlasalar bu işe. Bunu Abbas'a söyledim. Uğraştıklarını bildirdi. Sonra:

"Sana," dedi, "bir şey anlatayım, bir facia söyleyim ki şaşakalasin."

Gözleri dolu dolu oldu.

Üstümüzde çam dalları hışırdıyordu. Çam ormanında dünyanın en güzel havasını alıyorduk. Oturduğumuz yer bir pınarın başı. Çimenlerin üstü. Yeşil çimen halı gibi. Saçakları bizde. Genç, yaşlı çamlarda koku... Çamların sakızları toprağa sızmış. Pınarın yanını yönünü yosun bağlamış.

"Burada bir kazamız var. Akdağmadeni, bilir misin?"

"Bilirim."

"Orta Anadolu'daki tek büyük ormanı oradadır. Ondan başka da orman yoktur, bilir misin?"

"Bilirim."

"Şimdi bu ormana... daha doğrusu bu parka ne oluyor onu da biliyor musun?"

"Bilmiyorum."

"İşte bu orman günden güne ortadan kalkıyor. Harap oluyor. Kaçakçılar ormanı bırakmadılar. Bu gidişle beş on yılda canım Akdağmadeni ormanı bitecek. Yazık olacak. Bu yanlara azıcık yağmur yağıyorsa o yüzdendi. O da bitince elimiz böğrümüzde kalacağız."

Ormanın içinde yaz evleri var. Keşki olmasa, evlerin yanındaki ağaçlar biraz kemirilmiş... Şu koca bozkırda, şu bir damla yeşillığe gözümüz gibi bakmalıyız.

Ormandan akşama doğru Yozgat'a indik. Yozgat'ın en görülmeye değer yapısı muhakkak ki Çapanoğlu Camii... Yeni bir cami ama çok güzel. Derebeylerden Çapanoğlu yaptırmışmış... Yakınlardaki eski harabelerin taşlarından yapılmış...

Yozgat gün geçtikçe küçülüyor. Nedense... Yozgatlılar diyorlar ki, zengin olan Yozgat'ı bırakıp gidiyor. Birinci Dünya Savaşından önce şehrin nüfusu kırk bini geçkinmiş. Şimdi on bin kadar. Eskiden Orta Anadolu'nun ticaret merkezlerinden biriymiş. Şimdi kendi kendisine bile yetmiyor.

Tarlaları verimsiz. Şöyle dişe dokunur hiçbir gelir kaynağı yok. Bu Yozgat'ın hali nicolacak bilmem. Yozgatlılar da bu telaşa. Fabrikalar yapılabilir Yozgat'a... Ne bileyim ben, bin türlü şey yapılabilir. Mesela Yozgat'ın çamlığı bir sayfiye yeri olabilir. Ankaralılar, bozkırı seven İstanbullular yazlarını orada geçirebilirler.. Değer... Yozgat yurdumuzun en güzel havası olan yeri... Şundan da belli ki Orta Anadolu'da ben en sağlam yapılı, en sıhhatli insanları Yozgat'ta gördüm.”⁶

Yaşar Kemal'le Abbas Sayar'ın dostluğu yine Bozok'ta iktibas metinleri yayınlanması esnasında da devam etmiştir. Rıza Tevfik Bölükbaşı, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Seyfi Orhon, Mithat Cemal Kuntay, Ahmet Kutsi Tecer, Behçet Kemal Çağlar, Cahit Sıtkı Tarancı, Orhan Veli Kanık, Necati Cumalı, Behçet Necatigil, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Arif Nihat Asya, Bekir Sıtkı Erdoğan gibi pek çok edebi şahsiyetin metinleri Bozok gazetesinde yayımlanırken bu isimlerden birisi de Yaşar Kemal olmuştur.⁷

İki ismin yolları farklı yerlerde ve zamanlarda da kesişmiştir.

1989 yılında Rusça'ya çevrilen Türk Edebiyatının o dönem başyapıtı diyebileceğimiz eserler arasında 7 eser bir kitapta yer almıştır. Bunlar arasında Yaşar Kemal'in *Yılanı Öldürseler*, Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı*, İrfan Yalçın'ın *Ölümün*

6 Cumhuriyet Gazetesi, 8.8.1955.

7 Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Dr. Tezi, Kırıkkale 2011, S.376

Ağzı, Pınar Kür'ün *Asılacak Kadın*, Bekir Yıldız'ın *Kerbela*, Demirtaş Ceyhun'un *Apartıman*, Afşar Timuçin'in *Gece Gelen Dost* isimli eserleri yer almıştır.⁸

Abbas Sayar'la Yaşar Kemal'in bir başka yolunun keşiştiği olay ise kitaplarından dolayı almış olduğu ödüldür. Abbas Sayar yazmış olduğu eserlere üçüncü büyük ödülünü 1975 yılında *Can Şenliği* romanıyla almıştır. Emekli Öğretmen Fikret Madaralı ve eşi tarafından ihdas edilen bu ödüller ilk defa 1974 yılında Yaşar Kemal'e *Demirciler Çarşısı Cinayeti* isimli romanla verilmişti. İkinci olarak da Abbas Sayar'a *Can Şenliği* romanıyla verilmiştir.

Yaş olarak akran olan edebiyatımızın iki önemli isminin görüşmelerinin ve dostluklarının sadece birkaç anekdotla sınırlı olmadığını düşünüyoruz. Abbas Sayar'ın Cumhuriyet gazetesi muhabirliğinin Yozgat'ta kaldığı süre içerisinde devam ettiği düşünülürse Yaşar Kemal'le olan dostluğunun da sürdüğü tahmin edilebilir. Abbas Sayar'ın ölümünden kısa bir süre önce verdiği röportajda görüşmelerini dile getirmesi de bunun bir örneğidir. Burada yer alan notlar sadece bir başlangıç metni olarak okunmalıdır. Geliştirilmesi ve gazete arşivlerinin bu noktada detaylı olarak taranması yerinde olacaktır.

Kaynakça

Abbas Sayar, "Yaşar Kemal'le Birkaç Saat", *Bozok*, 31 Mayıs, 1, 2 ve 3 Haziran 1955.

"Ahmed Güner Sayar'la Abbas Sayar Üzerine Söyleşi", Konuşan: Ercan Köksal, *Türk Dili Dergisi*, Temmuz 2015, s. 134.

"Kuru Kuru Bulutlara Umut Bağlamak Bedava-Abbas Sayar'la Son Söyleşi", Konuşan: Gülçin Günay, *Agora Dergisi*, Sayı:1, s. 39, Ocak 2000.

Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)*, Yayınlanmamış Dr. Tezi, Kırıkkale 2011.

"Yaşar Kemal Şehrimize Geldi", *Bozok*, 27 Mayıs 1955.

Yaşar Kemal, "Orta Anadolu'da En Sağlıklı İnsanların Şehri: Yozgat", *Cumhuriyet Gazetesi*, 8.8.1955.

Yaşar Kemal, *Bu Diyar Baştan Başa*, Cem yay. 1971.

8 V pasti smerti : sovremennaya Turetskaya povest, Paduga, 1989, 496 s.

YOZGATLI YAZAR ABBAS SAYAR'IN GAZETECİLİK HATIRALARI

Dr. Öğr. Üyesi Funda ÇAPAN ÖZDEMİR'

“Ben de hemşehrilerimin arasındayım. Yine aynı yoldayım. Kaderin benim için hazırladığı oyunlardan habersiz, Allah’a tevekkül ederek bu yolda gideceğim, en büyük rıza Allah’ın rızası, en büyük tahsil o rızanın kazanılmasıdır. Ötesi bir hayal perdesidir.”

Abbas Sayar, Yozgat, 24 Mart 1954.

Giriş

Abbas Sayar (1923-1999) roman, öykü, şiir gibi türlerde kaleme aldığı eserleriyle tanınan, resim sanatıyla uğraşan has bir sanatçı, velût bir yazardır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ndeki öğrencilik yıllarında Babıali’nin terbiyesinden geçen Abbas Sayar, gazetecilik mesleğini profesyonel olarak icra ederek, Yozgat’ta yaklaşık kırk yıl gazetecilik yapar. Çoğunlukla Yozgat hakkında kaleme aldığı yazılarıyla Yozgat basınına destek verir. Abbas Sayar’ın sahibi olduğu “Bozok”, baskı, mizanpaj, sayfa adedi ve muhteva bakımından dönemine göre üstün özelliklere sahip ve Yozgat’ın meselelerini dik-kate değer bir sunuş tarzıyla gündeme getiren mühim bir gazetedir. 1950’li yılların Yozgat’ında oldukça etkin olan bu gazetede çıkan yazılar, halkın değer yargılarını değiştirerek halk için bir “cesaret kapısı” haline gelir. Halkı okumaya teşvik eden, halkın siyasi, sosyal ve kültürel anlamda bilgi seviyesini yükselten mühim bir hizmettir. Yozgat sevdasıyla gazetecilik aşkını “Bozok” gazetesinde buluşturan Abbas Sayar, gazeteciliğin maddî ve manevî tüm zorluklarına katlanır. Bu bağlamda Bozok, bölgesel gazeteciliğin sınırlarını zorlayan, memleket meselelerine duyarlı, gündem oluşturan ve güvenilir bir gazetedir. “Yozgat’ta gazetecilik, çileyi başörtüsü yapmaktır.” sözüyle hatırlanan Abbas Sayar, T.C. Başvekalet Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğü’nün E/260 nolu basın kartı sahibidir (Saygı, 2000: 23). Çalışmamızda, Türk edebiyatında daha çok roman, öykü ve şiir gibi türlerde kaleme aldığı eserleriyle bilinen ve bu gibi alanlarda layık görüldüğü TRT Roman Başarı Ödülü, TDK Ödülü ve Madaralı Roman ödülleriyle tanınan Abbas Sayar’ın bir gazeteci ola-

1 Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

rak bilinmeyen yönlerini aydınlatmaya çalıştık. “Bozok” gazetesinde 8 Ocak 1954-24 Mart 1954 tarihleri arasında 23 sayı devam etmiş “Gazetecilikte Yedi Yıl” başlıklı tefrikada geçen Abbas Sayar’ın gazetecilik hatıralarını tematik bir araştırma konusu yaptık. Gazetecilik hatıralarına dair malumatlar ile “Bozok” ve “Yozgat Gazetesi” gibi gazetelerde çıkan yazıların kesişen yönlerine değindik. Bir sanatkâr hassasiyetiyle gazetecilik mesleğini icra ederken kendi iç dünyasına ait özelliklerinin ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılığının birer hareket noktası olduğunu düşündük. Gazetecilik hatıralarını tek tek inceleyerek, bu alandaki fikirlerin ve hislerin Sayar’ın edebî şahsiyetini anlamamız bağlamında da zengin bir kaynak olduğunu tespit ettik.

Yozgat Basın Tarihine Genel Bir Bakış

Yozgat yerel basını, birbirinden farklı özelliklere sahip gazeteler ve gazetelerde çıkan haberlerin yanı sıra güncel, sosyal, siyasi, iktisadî ve kültürel konular hakkında kaleme alınan yazılar ve yazarlar bağlamında dikkate değer bir çeşitliliğe sahiptir. Cumhuriyet döneminde, gazetelerin pek rağbette olmadığı ve radyonun da yok denecek kadar az olduğu 1940’lı yılların başından itibaren, sadece valinin evinde ve bir de halkevinde radyo bulunmaktadır (Saygı, 2000: 23). Bu yıllarda, biri Yozgat’ın merkezinde yer alan Çapanoğlu Büyük Camii’ye yakın, diğeri de yine Yozgat’ın merkezindeki Cumhuriyet alanında ve halk tarafından “Saathane” denen “Saat Kulesi” yönüne doğru kurulan iki tane hoparlör sayesinde bütün bir şehre haberler duyurulur. Ayrıca, şehirdeki evlerin çoğunda radyo bulunmadığı gibi elektrik de yoktur (Saygı, 2000: 23). Bir kuruşa satılan ve çok küçük boyuttaki “Ajans Haberleri”, Yozgatlının dünya ile arasındaki ilişkiyi sağlar. Yozgat basın tarihindeki dikkate değer ilk adım 1945 tarihinde Neşet Tanrıdağ, Mustafa Tütüncü ve Kadir Koçak tarafından Sivas’tan satın aldıkları matbaa ile birlikte Yozgat’ta “Çağlayan” gazetesini çıkarmalarıdır. Daha sonra ortaklıktan ayrılan Neşet Tanrıdağ, bu gazeteyi tek başına Ankara’da çıkartarak, Yozgat’a gönderir. “Çağlayan” sanatsal yönü ağırlıklı ve içinde çok ciddi yazılar bulunan bir gazete olmasına rağmen, aynı şehirde çıkan “Hakikat” gazetesi ile birlikte yayın hayatına uzun süreli devam edemez (Saygı, 2000: 23).

Yozgat basın tarihindeki dikkate değer gazetelerden biri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde okuyan Yozgatlı yazar Abbas Sayar’ın 1947 tarihindeki öğrencilik yıllarından itibaren İstanbul’da çıkarıp satış için Yozgat’a gönderdiği “Bozlak” gazetesidir. “Bozlak” gazetesi, on beş günde bir yayımlanır ve

bilhassa mahalli konuları içerir. Bu gazete, o günleri yaşayanların anlattığına göre Yozgat'ta oldukça etkili olur. Gazetede yer alan siyasî ve eleştirel içerikli yazılar, halk için çok şaşırtıcı olur ve halkın değer yargılarını değiştirerek halk için bir "cesaret kapısı" haline gelir. Yozgat basın tarihinin en yüksek baskı sayısına ulaşan "Bozlak" gazetesi, İstanbul'dan dönen Abbas Sayar tarafından adının değiştirilmesiyle "Bozok" adıyla yayın hayatına devam eder. Daha önce on beş günde bir yayımlanan gazete, günışırı çıkmaya başlar ve 1950'den 1990'lı yıllara kadar yayımlanmaya devam eder. Bu gazete yazarlarının farklı bir özelliği; temel ödevleri olarak Yozgat'ın göz ardı edilen veya umursanmayan sorunlarını enine boyuna inceleyip, çözümleriyle birlikte kamuoyunun bilgisine sunmalarıdır (Saygı, 2000: 23).

Zengin içeriğe sahip ve Yozgat basın tarihine çok mühim katkılar sağlayan "Yozgat Gazetesi" hakkındaki malumatlar, 1927 tarihine dayanır (Saygı, 2000: 23). Bu tarihte, Özel İdare Müdürlüğü tarafından Vilayet Matbaası'nda çıkarılan "Yozgat Vilayet Gazetesi", yayın hayatını 1974 yılına kadar sürdürür. Bu arada, 1974 yılında "Hür Yozgat" adıyla Osman Hakan Kiracı tarafından yayın hayatına sunulur. Daha sonra "Hür Yozgat" gazetesinin ismi, 1980'li yıllarda "Yozgat Gazetesi" olarak değiştirilerek yayın hayatına devam eder. "Yozgat Gazetesi", 1996 tarihine kadar günlük, 1996-2016 tarihleri arasında haftalık olarak ve on beş günde bir olmak üzere yayımlanır (Saygı, 2000: 23). 2016 tarihinden sonra ve hâlen günümüzde ise, İnternet'te yayımlanan bir gazete olarak her gün çıkarılmaya devam etmektedir. Ayrıca, bayram ve benzeri özel günlerde basılı olarak yayımlanır. "Yozgat Gazetesi", bilhassa bayram özel sayılarında Babıali'nin ünlü yazarlarına köşe açan yönüyle de dikkati çeker. Türk medyasının Tayfun Talipoğlu, Prof. Dr. Haluk Şahin, Orhan Erinç, Nazmi Bilgin, Ardan Zentürk, Melih Âşık, Oktay Ekşi, Faik Çetiner gibi belli başlı ünlü yazarları, Yozgat Gazetesi'nin bayram sayılarında köşe yazıları kaleme almışlardır (Kiracı, 1990: 2-7). Orta Anadolu'da Ankara hariç olmak üzere, her dalda basın başarı ödülleri kazanan bir gazetedir. Toplam ödül sayısı yirmi birdir. Genel itibarıyla Yozgat'ta dikkate değer ve etkin bir gazetedir.

Yozgat Gazetesi'nin sahibi olan Osman Hakan Kiracı, 1951 Yozgat doğumludur. Mesleğe lisede duvar gazeteciliği ile başlar. 1969 yılında "Yeni Yozgat" gazetesinde muhabirlik yapar. Askerlik görevinin öncesinde ve sonrasında çeşitli gazete ve ajansların Yozgat muhabirliği görevlerinde bulunur. Yozgat'ta 1971-73 yıllarında "Hizmet" ve "Hürses" gazetelerini yayımlar (Saygı, 2000:

23). 1974 yılından itibaren Yozgat Gazetesi'ni yayın hayatına sokar. 1974 yılında Yozgat Gazeteciler Cemiyeti'ni kurar. Yaklaşık olarak kırk yıldır Yozgat Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı görevini sürdürmektedir. Ayrıca, 1976-1994 yılları arasında on sekiz yıl boyunca Hürriyet gazetesinin Yozgat muhabirliği görevini yapmıştır. "Yozgat Bayram Gazetesi" çalışmasıyla Anadolu'daki basın kuruluşlarına örnek olmuştur (Kiracı, 1990: 2-7). Merkezi Ankara'da bulunan Gazeteciler Cemiyeti tarafından 1980-1990 tarihleri arasında "Son 10 Yılın En Başarılı Gazetecileri" arasında yer almıştır. Türkiye'nin saygın basın meslek kuruluşları tarafından Yozgat Gazetesi adına çeşitli dallarda bugüne değin yirmi bir basın başarı ödülüne layık görülmüştür. Ayrıca Osman Hakan Kiracı'ya 2018 yılında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nce "Meslekte 50. Yıl" ödülü verilir. Kiracı, aynı zamanda yaklaşık dört yıldan beri Türkiye'nin en güçlü yerel medya örgütü olan Türkiye Gazeteciler Konfederasyonu'nda genel koordinatör ve yönetim kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır (Kiracı, 1991: 1-9). 1974 yılından itibaren Yozgat Gazetesi'nde makaleler kaleme alan Kiracı, tespit, tasvir, değerlendirme, tenkit, hedef gösterme, tavsiye etme ve öğretme tarzındaki ifade bolluğuyla çeşitli siyasî ve sosyal makaleler kaleme alır. Yozgat'ın meseleleri başta olmak üzere sosyal-kültürel konularda, eğitim-öğretim, iktisat hakkında kaleme aldığı yazılarda siyasetin açtığı kapıdan girerek bazı görüş ve hükümlere ulaşır. Ele aldığı meselelerin hangi uygulamaların bir sonucu olduğu, nasıl uygulamalar yapılması gerektiği şeklinde ve bilhassa program mahiyetinde mukayeseler ve tavsiyelerde bulunur.

1955-1956 tarihleri arasında çıkan "Vurun Abalıya" haftalık gazetesi, 1957-1975 yılları arasında yayımlanmaya devam ederek 1975 tarihinde satılan "Hakikat" gazetesi, 1977 tarihine kadar yayın hayatına devam eden "Mücadele", "İleri", "Çeşka", "Yeni Şafak", "Yeni Çamlık", "Hizmet Haber", "Gürses", "Şirin Yozgat", "Yeni Çeşka", "Sabah", 1966'dan 1974'e kadar devam eden "Yeni Yozgat", "Boğazlıyan Postası" (1968), 1968-1984 yılları arasında Hilmi Gönenc tarafından çıkarılan "Anadolu Gazetesi", Nazım Kayhan tarafından çıkarılan "Sabah Gazetesi" (1975), 1979 tarihinden itibaren Rasim Kayhan tarafından çıkarılan "Haber" gazetesi, Şakir ve Hamdullah Akdoğan tarafından çıkarılan "Sürmeli" gazetesi, Bekir Çaylak ve Muammer Karadeli tarafından çıkarılan "Yeni Ufuk" gazetesi, "Yeni Gün" gazetesi, Gazi Bahçeci tarafından çıkarılan "Alternatif" haftalık gazetesi, "Yozgat Haber", "Bozok Kent" ve "Yozgat Gazetesi", Yozgat basın tarihinin belli başlı gazeteleridir.

Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Hatıraları

Yozgat sevdası ile gazetecilik aşkını “Bozok” gazetesinde buluşturan Abbas Sayar, 4 Ocak 1954 tarihli “İki Mesele” başlıklı yazısında, 1946 yılında yaptığı İstanbul yolculuğunda tanıştığı kırklı yaşlarında, Avrupa'nın birçok yerlerini bilen, yüksek mühendis ve münevver bir beyefendinin fikirlerinden bahseder. O zamanlar yirmili yaşlarında olan Sayar, kendisine Yozgat'ta nüfusun günden güne azaldığından, işsizlikten, ticari ve iktisadi hayatın felce uğradığından bahseder. Sayar'ın memleket meselelerindeki heyecanını takdir eden bu beyefendi, ona “Şehrinizde kaç gazete çıkıyor? Elektriğin kilovatı kaç kuruş olmak üzere iki soru yöneltir. Sayar, —Vilâyetin çıkardığı haftalık bir gazete var. Elektriğin kilovatı 54 kuruş” diye cevap verir. Mühendis beyin bu iki konudaki tespiti dikkate değerdir: “Ben vilâyet gazetelerini gazete saymam. Hem böyle şeye neden ihtiyaç duyuluyor. Bunu anlayamıyorum. Avrupa'da böyle bir gazete olsa gülerler bu işe. Gazete hür düşünce işidir. Demek gazetiniz yok? Bu çok acı bir olay. Elektriğe gelince o da korkunç... Medeniyet elektrik demektir. Kilovatı 54 kuruşa elektrik değil, dinamo çevirmek, ışık bile olmaz, siz bu iki mühim meselenizi halledin! Diğer davalarınız hep bu ikisine bağlı.” Bu sıralar Abbas Sayar, matbuattan haberi olmayan bir üniversite talebesidir. Bu sözleri işittikten bir sene sonra gazetecilik mesleğine başlar. Sayar, elektrik konusunda sıklıkla yazılar kaleme almasında ve gazete sahibi olmasında bu tavsiyelerin mühim bir etken olduğunu ifade eder. Abbas Sayar'a göre, iktisadi hayatın en mühim direği elektrik, hukuki hürriyetin temel taşlarından biri ise hür basındır (Sayar, 1954: 88-1).

Gazete sayfalarında dikkati çeken özelliklerden biri de Yozgatlılara hitaben yazılan “Gazetene sahip çık” ihtarıdır. “Yozgatlı. Bu gazete senin için çıkıyor. Yaşatmayı vazife bil.” ve “Bozok'u okuyunuz ve okutunuz.” gibi ihtarlar, Yozgat'a sahip çıkma şuruyla tanınan Abbas Sayar'ın kaleminden çıkar (Sayar, 1954: 188-1). Maddî ve manevî çeşitli zorluklarla bu gazeteyi Yozgat'ın menfaatlerini koruyup kollamak amacıyla çıkaran Abbas Sayar, bu sahip çıkmak meselesine ayrı bir ehemmiyet verir; çünkü gazeteye sahip çıkmak demek, Yozgat'a, Yozgat'ın meselelerine sahip çıkmak demektir.

Abbas Sayar'ın “Bozok” gazetesinde 8 Ocak 1954-24 Mart 1954 tarihleri arasında 23 sayı devam eden “Gazetecilikte Yedi Yıl” başlıklı tefrikada işlediği gazetecilik hatıraları, gazetecilik yapmanın maddî ve manevî zorluklarını söz konusu eder. Bu süreçteki tespitler, Sayar'ın bir aydın kimliğiyle gündeme ge-

tirdiği meselelerin, savunduğu ve karşı çıktığı değerlerin neler olduğu gibi soruları cevaplar niteliktedir.

Abbas Sayar, “Bozok” gazetesinde yayımladığı 8 Ocak 1954 ve 11 Ocak 1954 tarihli “Gazetecilikte 7 Yıl, İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi” başlıklı yazılarında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’ndeki öğrencilik yıllarını söz konusu eder. Bu yıllarda yüreği edebiyat sevdası ve heyecanı dolu olan Sayar, şiir kitabını bastırmak suretiyle matbuatı henüz yeni tanıyan genç bir şairdir. Sayar, üniversitedeki arkadaşlarının teşvikleriyle “Gönül Sandalı” adlı şiir kitabını 1946 tarihinde çıkarır. Şiir kitabını bastırmak için gereken yüz lirayı güçlüklerle bularak ve bir pazarlıktan sonra bu kitaptan beş yüz adet bastırır. Sayar, arkadaşı İlhan ile birlikte kitabının basımını ve basımından sonraki süreci samimiyetle ifade eder: “İlhan’la kâğıtçıya gidip çekişe çekişe pazarlık edip kâğıdını aldık. Sırtlayıp matbaaya getirdik. Üç gün, beş gün, beş gün on beş oldu. Bir türlü şiirler dizilip, makinaya verilmiyordu. Canımızdan usandık. Nihayet bin bir eyvallahla şiir kitabını bastırıp elime alabildim. Bütün İstanbul’u İlhan’la beraberce dolaştık. Kitapçı ve gazetecilere kitabı dağıttık. Birkaç mecmua ve gazete (Gönül Sandalı) isimli bir şiir kitabı çıkmıştır deyip kesti. Bir “*Cenup Mecmuası*” şöyle böyle kitabı methetti. Halit Fahri Ozansoy kitabı yerin dibine batırdı. Fakültede ise birkaç şiir müstesna bir deneme kitabı deyip hakkımı elime verdi. Ben matbaayı, matbaacılığı böylece tanıdım (Sayar, 1954: 90-2).”

Abbas Sayar, 11 Ocak 1954 tarihli yazısını kaleme alırken geçmiş günleri hatırlar. Çok partili rejime geçiş arifesini düşünür. Bu devre içinde üniversitede hakim olan faaliyet Milliyetçi cereyanıdır. Babiali ise, bu cereyanı geliştiren ve şuurlaştırılan mecmualarla doludur. Bu süreçte Abbas Sayar, Türk Kültür Ocağı mensuplarından. Bir gün Türkiye Köylü Partisi Başkanı olan Remzi Oğuz Arık başkanlığında yapılan kongrede mensubu bulunduğu dernekte bir ihtilaf çıkar: “Bir kısmımız Türk tarihinin bir bütün olarak ele alınmasını, bir kısmımız ise Atatürk Milliyetçiliğine hususi bir yer ayrılmasını müdafaa ediyorduk. Kongre sonunda bir kısım üyeler istifa ederek yeni bir dernek kurma yoluna gittiler. Bu günleri takip eden aylarda partililik patlak verdi. Milli Kalkınma Partisinin kuruluşuna şahit olduk (Abbas Sayar, 1954: 91-2).” Bu günlere şahit olan Abbas Sayar, bir Anadolu çocuğu olarak partililik, demokrasi, hürriyet gibi konular üzerinde kendi kendine sorular sormaya ve cevaplar aramaya başlar.

15 Ocak 1954 tarihli yazısında Sayar, başlangıcından itibaren particiliğin kendisini hiç alâkadar etmediğini ifade eder: “Gazete manşetlerine oturan demokrasi, hürriyet kelimelerine alâkasız alâkasız bakıp durdum. Üniversite muhitinde sanatın cazip, oyalayıcı dünyasında sarhoş gibi dolaşıyordum. Dünyanın şuur ışığında Milliyetçilik mefhumunun şuaları vardı (Abbas Sayar, 1954: 95-2). Sayar, bu tür fikirlerle bir müddet Yozgat’ta arkadaşlarının teklifiyle bazı parti faaliyetlerine katılır.

18 Ocak 1954 tarihli yazısında yazar, üniversite yıllarında ne gibi kitaplar okuması gerektiği hususunda fikir alışverişinde bulunur. Tavsiye istediği kimseler, ona sosyal tarihi tetkik etmesini öğütleyerek, beş on kitap ismi verirler. Sayar, bu kitapları bularak tetkike koyulur. Kitapları okudukça fikir dünyasındaki değişimleri şöyle ifade eder: “Her kitap bittiği zaman karanlıklarla çizilmiş dünyamdan bir siyah şerit kopuyor, içime hürriyet kelimesinin manaları harf harf iniyordu. Kör iken bana gösterilen, yoklatılan filin muhayyileme çizilmiş katları genişliyor, büyüyor, yavaş yavaş gözümün açıldığını hissediyordum. Üniversite tahsilimin ikinci yılına yeni bir dünyanın kapısının tokmağını çaldıktan sonra başladım (Abbas Sayar, 1954: 98-2).”

Sayar, okuma aşkının yanı sıra maddî imkânsızlıklar yüzünden üniversiteye gidişinin zorlaşmasına esef eder. Bu seneler, kayınpederinin kendisine yardımcı olduğu bir dönemdir: “Fakirdim hem de iyice fakirdim. Beş kuruşun benim için pek kıymetli olduğu günler çok olmuştur. Eve, hatta kısmen bana da kayınpederim bakıyordu, hiçbir yerden gelirim yok sayılırdı. Babamın ve kardeşlerimin gönderdiği ayda 40 - 50 lira öğle yemeklerimi ve tramvay masraflarımı kıt kanaat karşılıyordu. Karmakarışık bir iç dünyada idim. Kazanamamak 22 yaşında başkalarına halâ yük olmak gururumu rencide ediyordu. İçimden, şu üniversiteyi bir bitireyim. Herkese minnet ve şükran hissimi öderim diye söyleniyordum. Bu esbabı mucibe kısa bir zaman beni teselli ediyor, sonra ruhumun isyanı ile yeni bir buhrana sürükleniyordum. Fakirler benim her zaman kardeşlerim olmuştur (Abbas Sayar, 1954: 98-2).”

Sayar, 1947 yılı Ocak ayının ortalarında Bablali’ye uğradığını, bir mecmuanın tashihinde, tevziinde bulunduğunu ifade eder. Bu tür mecmua hazırlıklarını gıpta ile karşılar. Ayda bir olsa da arkadaşının bu mecmuayı çıkarmakta gösterdiği sebatı, maddî fedakârlığı hayranlıkla müşahede eder. Artık Sayar, tüm cesaretini toplayarak gazetecilik hayâlini gerçekleştirmek için kendinden emindir: “Çocuğun minare yapmak hevesiyle tuğlalara sarılıp üst üste

koyduğu gibi hayalim cebimin delikliğine bakmayıp kendi kendine gazete çıkarmağa başlamıştım artık. Tahayyülümü kimseye açmağa cesaret edemiyordum. Gülünç olacağımdan korkuyordum. Fakat bir gün muhayyilemin bu fikre ısındığını, bana cesaret verdiğini gördüm (Abbas Sayar, 1954: 98-2). Abbas Sayar'ın bu alandaki fikrî ve hissî tecrübelerinden yola çıkarak, gazetecilik sevdasının verdiği cesaret hissiyle hareket etmesi, dikkate değerdir.

20 Ocak 1954 tarihli yazısında Sayar, daha çok aynı fakültede aynı sınıfta okuduğu hemşehrisi İhsan İnan ve tıbbı devam eden Ahmet Değişmen ile birlikte zaman geçirir. İki arkadaşı da büyük bir ızdıraba ve yokluğa tahammül ederek tahsillerine devam etmektedirler. Bir gün Abbas Sayar, İhsan ve Ahmet'e Yozgat için bir gazete çıkaracağını haber verir. Arkadaşları parayı nereden bulacaksınız, diye sorduklarında cevap bulamaz, sözü değiştirmeye uğraşır. Arkadaşlarının yanından ayrıldığı zaman, bu değerminin suyu nereden gelecek, diye kendi kendine düşünür. Sayar'a göre, "Ok yaydan çıkmıştır (Abbas Sayar, 1954: 100-2)." Bu gazetenin Yozgat'ta satılıp satılmayacağına dair hesaplar yapar. Dört sayfalık bir gazetenin matbaada ne kadar fiyata basılacağını araştırır.

29 Ocak 1954 tarihli yazısında Abbas Sayar, bin bir zorlukla gazete çıkarmayı tasarladığı bir dönemde aynı zamanda psikolojik bir savaş da verir. Dış âlemin yazara verdiği olumsuz duygulara karşılık iç âlemde kendine has bir dünya kurar ve bu dünyada tezahür eden teselli hissiyle hayata bağlanır. Sayar, Yozgatlı üniversiteli arkadaşlarını birer birer dolaşarak, onlara gazete çıkarmak konusundaki fikirlerinden bahseder. Hepsisi de tasavvurunu müspet karşılar ve kendisiyle bu işin maddi manevi mesuliyetlerini imkânlar dâhilinde karşılayacaklarını bildirirler. Bu alâkanın verdiği huzur ve cesaretle İstanbul Valiliğine verilecek beyannamenin altına imzayı atar ve vilâyete yollar. Gazete imtiyazını aldığı zaman artık kendisine bir gazete sahibi nazariyle bakmaya başlar. İnsanların kendi kendilerine iltifatlarını, teveccühlerini hoş görmek gerektiğine inanan Sayar, insanların kendilerini tamamlamak için ilahi kudretten yardım isteyen göklere açılan o elleri düşünür. Kendisinin gazetecilikle ilgili duası kabul olmuştur. Bu an, Allah'a açılan elleriyle ve kabul edilen duasıyla mutlu ve kendisini Allah ile dost ve Allah'a yakın hisseder. Bu duyuş tarzından hayatı boyunca mahrum kalmamak için Allah'a dua eder: "Ben kendimden memnundum. Kolları limelenmiş ceketim artık bana ızdırıp vermiyordu. İltifatı insanlardan başka cepheden bekliyordum. Ve ruhum ellerini Allah'a açmıştı.

Yarınım için konuşamam. Fakat bu gün Allah ile dost peydah etmiş insandan gayri dünyada hiçbir şeye gıpta etmediğimizi söylerken içimin beni teyit ettiğini duydum. Bu duyuştan beni Allah'ımın mahrum etmemesi için daima içim duadadır (Abbas Sayar, 1954: 109-2).

Sayar'ın Yozgat'a gelişiyle baba evi, bir bayram havasına girer. Babasının sevgi, saadet dolu gözlerini gördükçe mesut olur. Sıcak yuvasının sevgi ılıklığı ile kendinden geçer. Biraz sonra küçük kardeşi, itina ile cebinden çıkardığı bir kâğıdı açıp kendi kendine okumaya başlar. Bu, Sayar'ın gazete çıkaracağına dair önceden gönderdiği el ilânıdır. Böylelikle ev halkı, gazete mevzusundan haberdar olur.

24 Şubat 1954 tarihli yazısında Abbas Sayar, babasının gazetecilik konusunda konuşmadığını ifade eder. Abbas Sayar'a göre babası, dinin, tarikatın huzurlu çemberi içinde kendisine bir selâmet evi kurmuştur. Bütün yolculuğu huzura ve selâmete olan bu ihtiyar adam, ihtiyacı arttıkça huzurun azalacağını sezer. Bu anlayışa göre, bir lokma, bir hırka dünya için kâfi şeylerdir. Onun ötesinde ibadetin ferahlatıcı basamaklarından ağır ağır ilerler. 'Zuhur, huzuru bozar; zuhur isteyen huzur istemesin' görüşünü hareket noktası yapan babası, Sayar'ın gazete çıkarmak hususundaki tasavvur ve tahayyüllerini dinleyince tavsiyede bulunur: "Yavrum dedi. Hiç kimse pekmezim ekşi demez. Sense ekşi diyeceksin. Seni üzerler. Hem bu iş nereden geldi aklına? Başına bir iş açarlar. Düşman mı kazanmak istiyorsun? Pir oğluna muhtaçsın şimdi. Ya bitir şu mektebini, yok okumak istemiyorsan bir memur ol... benden söylemesi..." (Abbas Sayar, 1954: 108-2)."

26 Şubat 1954 tarihli hatırasında Abbas Sayar, kendisinin gazeteciliğe başlaması isteğine babası gibi ağabeyinin de karşı çıktığını ifade eder (Abbas Sayar, 1954: 110-2). Ağabeyi, babasına göre daha şiddetli bir muhaliftir; fakat evlerindeki misafirliğinin lütfu, Sayar'ı ağır bir karşı koymadan korur. Sayar, parasız ve iktisadi hürriyetten mahrum oluşunun müdafaasını zayıflattığını samimi bir dille ifade eder. Ancak, azminden bir şey kaybetmemiştir. Ertesi sabah derhal genç üniversiteli arkadaşlarıyla temasa geçer. Konuşma yerleri bir kahvenin köşe masalarından biridir. Yanlarında sekiz, on kişi ateşli lise talebelerinden ve kültür hayatıyla bağdaşmış serbest meslek erbabından kimse-ler vardır. Sayar, hararet ve heyecanla tasavvurunu, mucip sebeplerini ve organize şeklini onlara anlatır. Gazetenin gelir kaynakları üzerinde uzun uzadıya konuşurlar. Hepsisi de gazete satışının masrafı karşılayamayacağına emindir.

Gazeteyi on beş günde bir çıkaracaklarına göre aylık zararını karşılamak için herkes, kudreti nispetinde destek vermeye karar verir. Miktarlar tespit edilir. İçlerinde mali durumu oldukça iyi olan ve biri Ankara diğeri İstanbul'da bulunan iki üniversiteli arkadaşlarının tekeffülleri, onların işe daha müspet gözle bakmalarını sağlar.

1 Mart 1954 tarihli hatırasında Sayar, arkadaşlarıyla birlikte gazete çıkarmaya karar verdikten sonra kendi ifadesiyle “hararetli müşavere ve karar günlerinden sonra” abone kaydı işine geçerler (Abbas Sayar, 1954: 111-2). Beş yüz abone kaydedeceklerine olan inancı tamdır. Sayar'ın arkadaşları, aralarında toplandıkları paranın, zengin arkadaşlarından birinde duracağına karar verirler. Bu karara esef eden Sayar, itimat telkin edemeyen fakirliğine lanet okuduğunu samimi bir dille ifade eder: “Herkesin şüphesi fakirin üstündedir. Fakir zengine göre biraz daha az hatta çok az şereflidir, namusludur. Fakir, takma bacak gibi iğretidir. Herkesin gözüne batar.” Bu gibi esef edişlerine rağmen Sayar, bu gazete işine can ü gönülden inanır ve çalışmalarının başarıya ulaşacağından emindir: “Bu işe, gazete işine inanıyordum. Bu benim için haz ve huzur veren bir iş olmuştu. Kendimi cemiyet hizmetini kabul etmiş bir insan görüyor, ruhuma iltifat yağmuru yağırdırıyordum. Huzuru arayınız. Nerede ise oraya koşunuz... Bu dünyada iki şey tanıyorum. Huzur ve selamet... O ise ne servetin yanına sığınır ne ikbâlîn. O ne apartmanın konforlu odasında, ne büyük şehirde; ne medeniyetin lütuflarının eşiğindedir, ne kolalı gömleklî İngiliz kopun elbise, şövalye yüzüklü beyefendinin cebinde... Onlar itminana ermiş ruhlardadır. Bazen... Bir barakanın içinde, bazan elbisesi lime lime olmuş bir insanın ruhunda, varlığında, yüreğindedir. İnananı arar, amel ehlinin gölgesine, gönlüne sığınır. Bir Ebu Sûfyan, bir Ebu Cehl huzursuzluğu, korkaklığı, endişesi yanında; bir İslâm neferinin korkusuzluğunu, pervasızlığını ruh kudret ve itminanını düşünün. Ölümüne pervasız koşanla, ölümden korkanı mukayese edin. (Abbas Sayar, 1954: 111-2).” Abbas Sayar, kendi iç âleminde huzur ve selamet iklimini kuran bir sanatkârdır. Zaman zaman duygu gelgitleri olmasına rağmen kendi “ben”inde cesareti, girişimcilik ruhunu, azim ve kararlılığı hissedilen bir şahıstır. Gazetecilik hatıralarında ifade ettiği üzere hedeflerini gerçekleştirmek için durmadan çalışan, yeni fikirler üreten ve en mühimi hayat karşısında mücadele verecek iktidarı kendi “ben”inde keşfeden bir sanatkârdır.

3 Mart 1954 tarihli yazısında Abbas Sayar, huzur ve selamet hisleriyle gazete çalışmalarına azimle devam ettiğini ifade eder. (Abbas Sayar, 1954: 112-2).

Arkadaşlarından oluşan beş kişilik bir grup halinde abone kaydına çıkarlar. Yıllık abone kaydı, 250 kuruş; altı aylık abone kaydı ise 125 kuruştur. Daha üç adım atmadan sitem yağmurları cesaretlerini islatmağa başlar. Bu sitemler, onları bedbin hislere sevk eder. Konuştukları şahısların bu iş olmaz demeleri, birkaç yıl önce Ankara'da çıkan bir gazetenin akıbetinden, işlerin kısırlığından bahsetmeleri, para kazanmanın zorluğundan dert yanmaları, ilk adımda bir hayâl kırıklığına sebep olur. Abbas Sayar, gazetelerine abone kaydı yapmak üzere çıktıkları yolda karşılaştıklarını şöyle ifade eder: "Bu daha ilk adımda bir bozgundu, tahayyül ve tahminlerimiz bir fedakârlık cenderesine düşmüştü, birbirimize ümitsizlik ifade eden çehre ifadeleriyle defalarca baktık. Biri henüz on dükkân dolaşmadan ayaklarına ric'at emrini verdi ve bir iş bahanesiyle uzaklaşıp gitti. Efendim diyorduk. Altı aylığı 125 kuruş. Bu teşebbüsümüzde hisseniz olsun. Dükkâncı: "Ben okuyup, yazmam. Ne yapacağım okumadık şeyi. Kusura bakmayın diyor ve bizi uğurluyordu. Soygunculuğa mı çıktınız, diye bağırın bir bakkalın, dükkânından kaçır adımlarla uzaklaştığımızı hiç mi hiç unutmayacağım." Sayar ve arkadaşlarının bu ilk teşebbüsleri, onlar için bir hayâl kırıklığı olur. Bu darbe onları, âdeta sersemleştirir. İşi gücü bırakıp kahvedeki köşelerine tekrar geri dönerler.

5 Mart 1954 tarihli hatırasında Abbas Sayar, gazetelerine istedikleri sayıda abone bulmakta güçlük çektiklerini ve bu durumun, onları bedbinliğe sevk ettiğini dile getirir. Arkadaşlarından bir kaç "Olmaz efendim, elli abone bile kaydedemeyiz, hemen gitmeliyiz, abone olanların paralarını vermeliyiz, bu işin yakasını bırakalım." gibi fikirler öne sürerler (Abbas Sayar, 1954: 113-2). Bir kaç lokma bir şeyler atıştırdıktan sonra tekrar çarşıya çıkarlar. Artık abone kaydı için yaptıkları ricalarında, bir korkaklık kokusu hissedilmeye başlar. İti-mat telkin eden konuşma tarzından uzaklaşırlar. Kendi kendilerine savurdıkları yerli yersiz esprilerle kendilerinde bir güven hissi oluşturmaya çalışırlar. Sayar'ın ifadesiyle, gençliklerinin "siteme ve küslüğe açılan kapılarını zor, güç bela kapalı tutarak" Yozgat'ın çarşılarını, bir kez daha dolaşırlar. Birkaç günlük dolaşmalarına karşılık olarak, sadece 215 lira toplayabilirler. Bu miktar, ancak üç sayı gazetenin çıkmasını sağlayabilecek bir paradır. Sayar, beş yüz abone kaydedemeseler de beş yüz gazete satabileceklerini umut eder. Bu satıştan kazandıkları elli lira üstüne yirmi beş lirayı da aralarında toplayıp ilave ederek, zarar hanelerini azaltmayı düşünür. Sayar ve arkadaşları, tüm bu yorucu çalışmaların üzerine bir de temsil verirler. Kızılay'la ortak, kârı yarı yarıya taksim edecekleri bu işi pek mükemmel bir şekilde yaparlar. Sayar'ın "Ama bu gayret,

bu çile bin liraya çekilmezdi.” cümlesi, kendisinin ve arkadaşlarının gazetecilik çalışmalarında, ne kadar zorlandıklarının ve yorulduklarının bir ifadesidir. Abbas Sayar’ın karşılaştıkları güçlüklerde “Nasıl olsa teselli, hayal, ümit arkadaşımı. (Abbas Sayar, 1954: 113-2).” ifadesi, hatıralarının birçoğunda söz konusu ettiği ve kuvvet aldığı kendi iç âlemindeki manevî dayanak noktasının dışavurumudur.

Abbas Sayar, “Gazetecilikte 7 Yıl, İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi” başlıklı tefrikalarının 6 Mart 1954 tarihli sayılarına kadar gazete tahayyülünü, Yozgat’a gelişini, abone kayıtlarını nasıl yaptıklarını söz konusu eder. 6 Mart 1954 tarihli sayıdan itibaren ise, sahibi olduğu ilk Bozlak adlı gazetesinin çıkışını ve bunu takip eden gazetecilik günlerini anlatmaya devam eder (Abbas Sayar, 1954: 114-2). Verdikleri temsillerden hisselerine yetmiş lira düşer. Böylelikle topladıkları paraları, üç yüz lira olur ve güvenilir bir üniversiteli arkadaşlarına teslim edilir.

Abbas Sayar, gazete çalışmalarında maddi ve manevi zorluklarla karşılaşsa da sürekli kendi kendisini teselli eder ve umudunu hiçbir zaman kaybetmez. Abbas Sayar’a göre, ilahi nizamda bir sır vardır ve onu “bizler çözemeyeceğiz (Abbas Sayar, 1954: 114-2).” Sayar için yeri geldiğinde unutuş da bir teselli hissidir. Derin tefekkürü ve kendi iç âleminde kurduğu zengin maneviyatı sayesinde bir rûhî buhrana düşmekten korunur. Hayat karşısında bir mücadele ruhunu taşısa da zorluklara karşı yılmadan çalışmaya devam etse de bu hayatın akışı içerisinde ilahi nizamı görür. İlahi nizamı görüşü ve Allah’ı her daim hatırlaması, Allah’a dua etmesi, onun ruhu için bir şifa ve bir teselli kaynağıdır.

Sayar’ın İstanbul’a varınca ilk işi, gazete baskısı için pazarlığına girişmek olur. Bin adedi doksan lira üzerinden mutabakata varır. Üniversiteli mutemet arkadaşını para almak için iki gün aramasına karşılık, ondan nihayet elli lira alabilir. Arkadaşı, üstünü gazete çıkınca ödeyeceğini söyler. Sayar, bu durum karşısında bir hayli üzülür; fakat yine de sabretmeye karar verir: “Düşünün bir kere... Bütün emek sizden, mesuliyet size... Abone için topladığınız parayı mutemet geçinen ideal arkadaşınız, size sadaka verir gibi ödüyor. Bu hal, beni bir hayli üzüyordu. Fakat sabrı kendime arkadaş etmesini becerebiliyordum (Abbas Sayar, 1954: 114-2). Abbas Sayar, gazetelerde kaleme aldığı pek çok yazısında, gazeteciliğin zorluklarına tüm kuvvetiyle göğüs gerdiğini ve gazeteciliğin çok zor bir meslek olduğunu her fırsatta dile getirir. Gazetecilik heyecanının her şeye rağmen, hiç bitmediğini ifade eden Sayar, sekiz romanından kazandığı

paralar da olmasaydı maddî yönden çok sıkıntı çekebileceğini düşünür. Bu bağlamda Sayar, her yönüyle gazeteciliğin çilelerini iliklerine kadar tatmış bir yazardır. Yozgat Gazetesi sahibi olan meslektaşı Osman Hakan Kiracı'ya hitaben kaleme aldığı yazısında, bu hissiyatını dile getirerek ona destek verir: "Anadolu'da hele hele Yozgat'ta gazetecilik yapmak çileyi başörtüsü etmek demektir. Ve bizim beldede demokratik anlayış içinde bir gazete yayımlamak zorun zordur. Ben, bunu Bozok gazetesinde yıllar yılı yaşadım. Ve siz, gazeteciliği yerel tazyiklere rağmen sürdürmeyi başardınız. Ben dayanamadım. Siz dayandınız. Ve sonuna kadar dayanmalısınız da..." (Sayar, 1991: 1-5).

Abbas Sayar, gazeteciliğin zorluklarını bilen ve bu alanda yaşadığı sıkıntıları samimî bir dille kaleme alan bir yazardır. Gazetecilik hatıralarını —Gazetecilikte 7 Yıl- İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi" başlığı altında sahibi olduğu "Bozok" gazetesinde okurlarıyla paylaşmasının bir sebebi de okurlarına, gazetecilik mesleğine gönül vermek isteyen gençlere ve hatta tasavvur ettiği projeleri hayata geçirmek isteyen tüm insanlara güven hissi aşılmasıdır. Abbas Sayar'ın "dil durmaz kalem susmaz" misali bir anlayışla kaleme aldığı gazetecilik hatıralarını yayımlamasının diğer bir sebebi de bu alanda verdiği mücadeleden okurlarını haberdar ederek, onların bu hatıralardan ibret almasını sağlamaktır. Yine aynı nedenlerden ötürü hayatının son dönemlerini yaşadığı Ayvalık'tan Yozgat'a gönderdiği yazılarda ve tebrik mektuplarında, Yozgat Gazetesi sahibi Osman Hakan Kiracı gibi meslektaşlarına güven hissi aşılır ve destek verir. Gazetecilik alanındaki bilgi ve tecrübelerini meslektaşlarıyla paylaşır.

18 Mart 1954 tarihli hatırasında Abbas Sayar, ilk Bozlak gazetesinin çıkışını ve bunu takip eden gazetecilik günlerini söz konusu eder. Gazete çalışmaları, Sayar'ın tedris nizamını altüst etmeğe başlar. Bazı derslere yetişemez olur; fakat gazetesinin hazırlanıp baskıya verilmesi, ona bütün acılarını unutturur. Sayar'ın bu eserinde kendi payı çoktur. 1947 yılının 15 Mart'ında yani bundan tam yetmiş yedi yıl önce Yozgat için çıkarılan ilk müstakil gazete basılır ve postalanır. Sayar, bu sevincini "Artık caka satmak zamanım gelmişti." diyerek ifade eder. Öğrencisi bulunduğu İstanbul Üniversitesi'nde, sınıfta gazete elden ele gezer. Arkadaşları tarafından âdeta tebrik yağmuruna tutulan Sayar, bu alâkadan epeyce hoşnuttur. Bir kaç gün sonra Yozgat'tan ilk haber gelir. Gazete, Yozgat'ta fevkalade hoş karşılanmıştır; fakat Sayar, satış miktarını öğrenince büyük bir hayâl kırıklığı yaşar. Satış miktarı yekûnunun 19 lira olduğunu du-

yunca, “mağlup bir ordunun hüznü” üzerine çöker. Gazete için yapmış olduğu doksan lira masrafa karşılık on dokuz liralık bir satış, bütün hesapları altüst etmiştir. Sayar, arkadaşlarına bu haberi duyurmaz; ikinci sayının satışlarının yükseleceğine olan inancı tamdır. İkinci sayının hazırlanması, dizgi ve baskısı kendisini bir hayli yorar. Bu arada üniversitede, “E... Birader, gazete sahibi oldun, artık mektebe gelmezsen de haktır, diye takılan arkadaşlar, hatta hocalar (Abbas Sayar, 1954: 116-2).” olur.

19 Mart 1954 tarihli yazısında Abbas Sayar, gazete satışlarından dolayı bir yıkım içinde olduğundan bahseder. Kara kara düşünceler kendisini bunaltmaya başlar. Dört sayı sonra para bitecektir. Bu hâlde gazeteyi nasıl çıkartacağını, çıkartamaz ise, insanlara bu durumu nasıl izah edebileceğini düşünür. Gazetenin aboneleri, “Efendim bunlar hep böyle dolandırıcılığa çıkmışlar, çıkarıyoruz diye alıyorlar paralarımızı, sağda solda yiyorlar. Zaten zamane gençlerinden hayır yok... Daha daha neler söyleyeceklerdi?” “Bozlak” gazetesinin abonelerinin haklarını ödedikten sonra dahi çeşitli sözler işitir. Gazetenin muntazaman çıktığından sonra alacaklı duruma geçen abonelerden biri, kendisine “Bre Abbas bey... Abone olduk. İki mi üç mü gazete gönderdin.” der. Bu gibi sebeplerden ötürü epeyce sıkıntılı olan Sayar, gazetenin ikinci sayısına yazı bulmakta bir hayli güçlük çeker (Abbas Sayar, 1954: 117-2). Yazar dostları baş makaleyi, en mühim sütunları işgal ederler. Kendisi ise, iç sayfada Latifi mahlasıyla mizah sütununda yazılar kaleme alır. Kimse gazetenin teknik külfeti ile meşgul olmaz. Yazıları arkadaşlarının ya evlerine ya da fakültelerine giderek temin eder. “Bozlak” gazetesinin ikinci sayısını da böylelikle Yozgat’a gönderir ve heyecanla ilk haberi bekler. Haber gelir; fakat Sayar için bu bir haber değil, bir ölüm ağırlığı olur; çünkü satış yekûnu sadece on beş lira tutmuştur. 21 Mart 1954 tarihli yazısında Abbas Sayar, “Bozlak” gazetesinin üçüncü sayısının çıkışından bahseder. Cemiyete sitem eder. ‘Eğer herkes okusa veya okumasa bile bir gazete alsa, bu gazete yaşar, bunu bir vazife bilmiyorlar’, düşüncesiyle esef eder.

22 Mart 1954 tarihli yazısında Sayar, insanların okumamasından, okumak için para harcamamasından dert yanar. Bu insanların bir kısmının gerçekten çok parası olmasına rağmen, bir bakıma gazeteye destek olarak verecekleri on kuruş gözlerinde büyür. Halbuki Sayar, bunlardan çoğunun İstanbul’da bir gecede üç yüz, dört yüz lira yiyenlerine şahit olmuştur. Bu talihsizlik bilmecesinin ne zaman halledileceğini düşünür. Üzüntülüdür ve bu sırada

hepsi de ümitsiz hisleri işleyen şiirler yazar. Bu ruhî hercümercin ötesinde vücudu da zarar görür ve zayıflamaya başlar. Sihatinden endişe eder. Sayar, bu ruh hâlinin duygu gelgitlerini şöyle izah eder: “Ağlamanın bitim noktasının bir gülme, ciddiliğin son haddinde bir laubalilik vardır. İşte ben o noktadaydım.” Böylelikle, gazetesindeki ciddi yazıların yerini mizah yazıları almaya başlar. Bu yazılar, bir gün sonra mahkeme kapılarını boylatır, diyenler olur. İsterse hapishaneyi boylatsın, diyebilecek kadar ferah bir ruh hâline erişir (Abbas Sayar, 1954: 120-2). Gazeteciliğinin bundan sonraki günleri hakikaten ızdıraplıdır.

23 Mart 1954 tarihli yazısında, gazetecilik hatıralarının sıkıntılı günlerini söz konusu etmeye devam eder. Gazetenin üçüncü sayısında başlayıp on ikinci sayısındaki iflâsı ile neticelenen kısmının ana hatlarını ifade eder. Dördüncü sayıda para biter. Yazılarını verdiği ve basılmasına geçilen beşinci sayı için matbaacı, parasını peşin ister. Bu durum karşısında Sayar, kendi ifadesiyle paltosunu “Kapalıçarşı’da tabiri mahsusı ile okutmak” zorunda kalır. Bütün serveti, bundan ibarettir. Altıncı ve onu takip eden sayılar için de para bulur. Bu para, yazarın eşine aittir ve annesinden kalan bir mirastan gelmiştir (Abbas Sayar, 1954: 121-2). Burada Abbas Sayar, gazetecilik aşkı ve gazete yoluyla memleketine hizmet etme şuuruyla hareket eder. Hem sevdiği mesleği yapma idealleri hem de Yozgat sevdası ile hazırladığı “Bozlak” gazetesinin yayın hayatında tutunabilmesi amacıyla maddî ve manevî her türlü fedâkârlığı yapar. Abbas Sayar, yaşadığı zorlukları, hayatında karşılaştığı bir imtihan olarak düşünür ve bunları güç bela atlatmasını bilir. Sayar, gözyaşlarıyla “Bozlak” gazetesini 12. sayısında bırakıp eşini ve çocuğunu yanına alarak, Yozgat’a döner ve burada “yoklukların bağladığı varlığıyla” bir ekmek kavgasına atılır. Zamanı gelirse bir kaç ders imtihanını verir, diplomayı alırım diye düşünerek, her türlü tahsil evrakını fakültede bırakır. İstanbul’da tahsilini yarıda bırakmak zorunda kalan Abbas Sayar, artık Yozgat’tadır ve huzurludur; Yozgatlı hemşehrilerinin arasındadır ve Allah’a tevekkül eder. Tüm kalbiyle, Allah’ın rızasını kazanmak ister:

“Ben de hemşehrilerimin arasındayım. Yine aynı yoldayım. Kaderin benim için hazırladığı oyunlardan habersiz, Allah’a tevekkül ederek bu yolda gideceğim, en büyük rıza Allah’ın rızası, en büyük tahsil o rızanın kazanılmasıdır. Ötesi bir hayal perdesidir.” (Abbas Sayar, 1954: 122-2).

Sonuç

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarından itibaren Babialı'nın terbiyesinden geçerek gazetecilik alanındaki bilgi ve tecrübelerini arttıran Abbas Sayar, Yozgat sevdasını gazetecilik aşkıyla "Bozlak" gazetesinde buluşturan bir yazardır. "Bozlak" gazetesi, İstanbul Babialı'de Yozgat için hazırlanıp, Yozgat'a gönderilen ilk müstakil gazete olması bakımından Yozgat basın tarihi açısından mühimdir. Daha çok roman, öykü, şiir türlerinde kaleme aldığı eserleriyle tanınan Abbas Sayar, gazetecilik mesleğini profesyonel olarak icra ederek, Yozgat'ta yaklaşık kırk yıl gazetecilik yapması gibi hususiyetleriyle, Türk edebiyatı yazarları içinde temsilî bir şahıstır ve her daim meselesi olan bir yazardır. Hatıralarında söz konusu ettiği gazetecilik alanında verdiği mücadeleden okurlarını bilhassa haberdar etmek istemesinin özel bir nedeni vardır. Şöyle ki, Abbas Sayar'ın "Anadolu'da hele hele Yozgat'ta gazetecilik yapmak çileyi başörtüsü etmek demektir. Ve bizim beldede demokratik anlayış içinde bir gazete yayımlamak zorun zorudur. Ben, bunu Bozok gazetesinde yıllar yılı yaşadım (Sayar, 1991: 1-5)." ifadesi, gazeteciliğin zorluklarını bilen ve bu alanda yaşadığı sıkıntıları samimî bir dille kaleme alan bir aydının kaleminden çıkmıştır. Gazetecilik hatıralarını "Gazetecilikte 7 Yıl-İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi" başlığı altında sahibi olduğu "Bozok" gazetesinde okurlarıyla paylaşmasının bir sebebi de okurlarını, bu mesleğin zorluklarından ve memleketine bir hizmet vasıtası olarak düşündüğü gazetecilik mesleği uğruna yaptığı fedakârlıklardan haberdar etmek istemesidir. "Dil durmaz kalem susmaz" misali bir anlayışla kaleme aldığı gazetecilik hatıralarını yayımlamasının sebeplerinden biri de bu alanda verdiği mücadeleden okurlarının ibret almasını sağlamaktır. Hatıraları vasıtasıyla, gazetecilik alanında yetişen genç nesillere örnek olmak, bu alanda mücadele eden meslektaşlarına moral vererek, onlara güven hissi aşılamak ister. Gazetecilik alanındaki çalışmalarının, fedakârlıklarının tümü, memleketine gazete yoluyla hizmet etme şuurundan kaynaklanır.

Abbas Sayar'ın karşılaştığı güçlüklerde "Nasıl olsa teselli, hayal, ümit arkadaşımızdı. (Abbas Sayar, 1954: 113-2)." ifadesi, hatıralarının birçoğunda söz konusu ettiği ve kuvvet aldığı kendi iç âlemindeki manevî dayanak noktasının dışavurumudur. Kendi iç âleminde kurduğu maneviyat zenginliği ve derin tefekkürü sayesinde rûhî buhrana düşmekten korunur. Hayat karşısında bir mücadele ruhunu taşısa da zorluklara karşı yılmadan çalışmaya devam etse

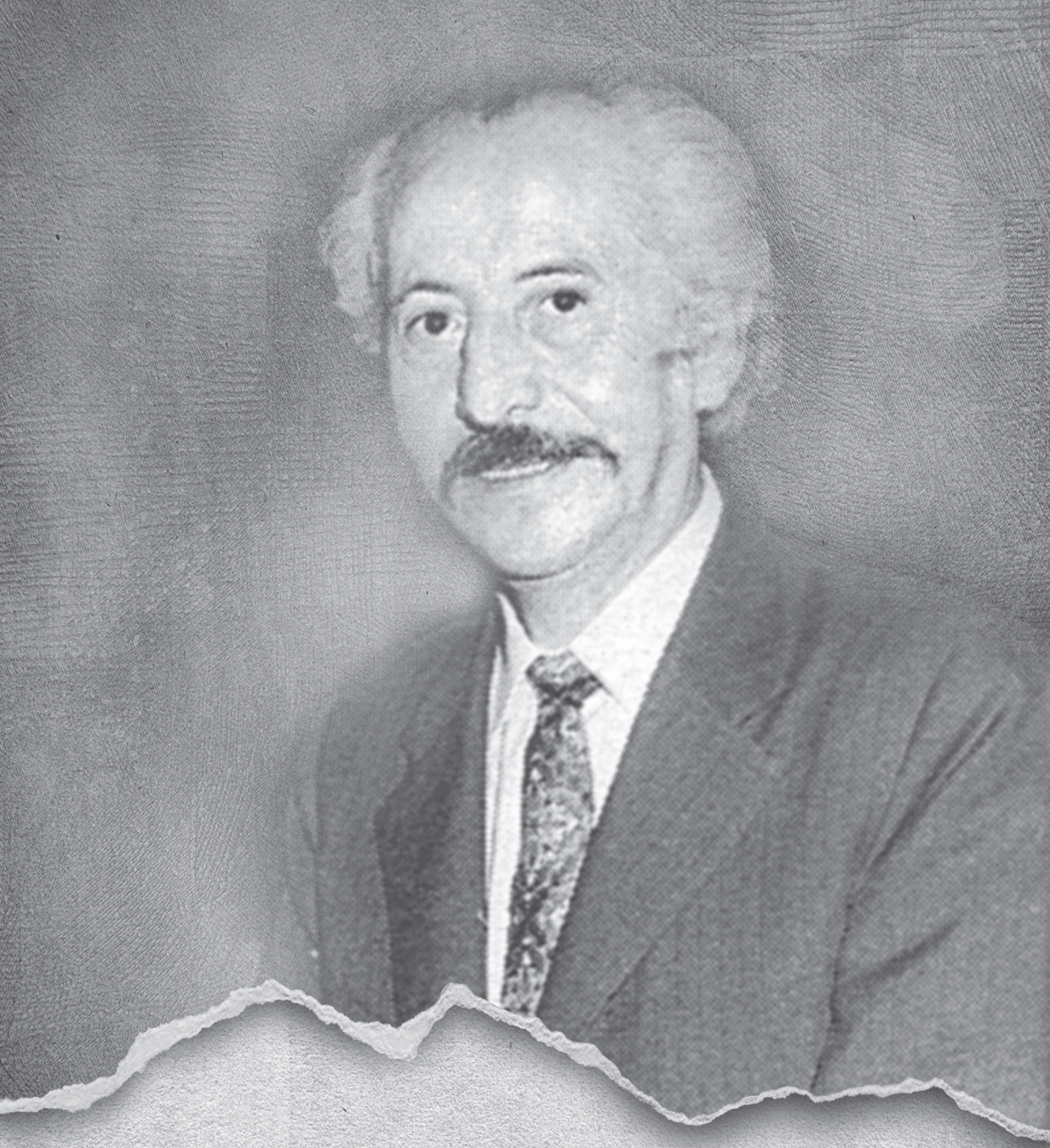
de bu hayatın akışı içerisinde ilahi nizamı görür. İlahi nizamı bir bütün hâlinde idrak etmesi ve Allah'ı her daim hatırlaması, Allah'a dua etmesi, onun ruhu için bir şifa ve bir teselli kaynağıdır. Abbas Sayar'ın gazetecilik hatıralarında sıklıkla vurguladığı bu iç âlem ve iç âlemindeki manevî dayanak noktası, yazarın kendine has duyuş tarzının bir tezahürü olduğu kadar edebî şahsiyetini şekillendiren mühim bir unsur; eserlerinde beslendiği ve ilham aldığı zengin bir kaynaktır.

Kaynakça

- Karabulut, Ramis. (2011). Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Nazlıgül, Nurel. (2007). "Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma". Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Saygı, Mehmet. (2000). "1950-2000 Arası Yozgat Basını", Bütün Yozgat Dergisi Mart Sayısı, Yozgat.
- Sayar, Abbas. (1954). "Dört Dava", Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 188, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Dört Dava", Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 189, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 8 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 90, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 11 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 91, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 13 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 93, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 15 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 95, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 18 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 98, Yozgat: A. Sayar Matbaası.

- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 20 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 100, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 29 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 109, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 22 Şubat 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 107, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 24 Şubat 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 108, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 26 Şubat 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 110, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 1 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 111, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 3 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 112, Yozgat: A. Sayar Matbaası. 50 | Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Hatıraları
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 5 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 113, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 6 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 114, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 18 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 116, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 19 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 117, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 20 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 118, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 21 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 119, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 22 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 120, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 23 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 121, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Gazetecilikte 7 Yıl – İbret Dolu Bir Mücadelenin Hikâyesi", 24 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 122, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "Günlük Olurken", 16 Mart 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 7, Sayı: 114, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1954). "İki Mesele", 4 Ocak 1954, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 88, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1991). "Sizin haritanızda –Yozgat" diye bir şehir var mı?" , Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası.
- Sayar, Abbas. (1991). "Kutlama mesajı", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası 1-3.

- Sayar, Abbas. (1991). "Hemşehrilerime teknil ve teşekkürlerimle", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası 1-3.
- Sayar, Abbas. (1991). "Her gün kurbanım sana", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası 1-9.
- Sayar, A. (1991). "Yazarından gazetesine moral mesajı", Yozgat Gazetesi, Yıl: 18, Sayı: 3951, Yozgat: Yozgat Matbaası, 1-5
- Sayar, Abbas. (1991). "On bir ayın sonrasının Yozgat'ı", Yozgat Gazetesi, Yıl: 17, Sayı: 3966, Yozgat: Yozgat Matbaası, 2.
- Sayar, Abbas. (1991). "Sayın Lütfullah Kayalar'a", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası, 1-9.
- Sayar, Abbas. (1993). "Bir doğa yadigârı", Yozgat Gazetesi, Yıl: 20, Sayı: 4896, Yozgat: Yozgat Matbaası, 1.
- Sayar, Abbas. (1993). "Ehval-i Yozgat", 1 Haziran 1993, Yozgat Gazetesi, Yıl: 20, Sayı: 4893, Yozgat: Yozgat Matbaası, 1-3.
- Sayar, Abbas. (1993). "Sürgünden sürgüne", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası 1.3.1974, 19, 1.
- Sayar, Abbas. (1993). "Yozgat basınına göz atış", Yozgat Gazetesi, Yozgat: Yozgat Matbaası, 20-1.
- Sayar, Abbas. (2002). "Şiirler". İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Şefaatlili (1953). "Oku Bozok'u" şiiri, Bozok Gazetesi, Yıl: 6, Sayı: 64, Yozgat: A. Sayar Matbaası.
- Uğurcan, Sema (2012). "Edebiyatımız I Edebiyat Tarih İlişkisi", İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yalçın Murat (2010). "Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi", Cilt 2, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 900.

EDEBİYAT ADAMI OLARAK
ABBAS SAYAR

ABBAS SAYAR'IN *YILKI ATI*, *ÇELO* VE *CAN ŞENLİĞİ* ADLI ROMANLARINDA MEKÂN OLARAK EV VE EVSİZLİK

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÜRKMEZ¹

Giriş

Türkçe Güncel Sözlük'te “bulunulan yer; belli bir işe ayrılmış olan yer; ev; uzay”² anlamlarıyla açıklanan mekânın çoğulu “emkine”, daha da çoğulu “emâkin” dir. “Kevn” den türetilen ve “oluşun meydana geldiği yer” demek olan mekân, günlük dilde “nesnelerin veya kişilerin bulunduğu yer” anlamında kullanılır.³ “İnsanın sosyal, politik, kültürel ve edebî varlığı, mekânın anlam ve işlevlerini biçimlendirdiği gibi; mekân da, insanın sosyal, politik, kültürel ve edebî varlığının niteliklerini etkilemektedir.”⁴

Ev, *Türkçe Güncel Sözlük*'te “Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer; ev bark, hane, mekân, aile; soy” anlamlarıyla açıklanır.⁵ “Ev ismi bir mimari yapıdan çok içinde insan, aile, hatta hayvan barındıran mekânı ifade eder.” Böyle bir işlevi yüklediği sürece derme çatma bir çadır da bir saray da ev olabilir. Kur'an-ı Kerim'de (Nahl Suresi 16/80) “deri çadırlar, ev”; Ahd-i Atîk'in bazı yerlerinde “çadır ev/yuva” geçmektedir. “Eski Türkler'de ise ev denince hemen daima çadır anlaşılır.” İnsanların yaşadıkları coğrafya, bu coğrafyanın iklim şartları onların hayat tarzlarını belirler. Coğrafyanın sunduğu malzemelerle evler yapılır. Birçok yerde taş, tuğla, mermer, kerpiç, granit, ağaç kullanılarak yapılan evler bataklık alanlarda kamışlarla yapılan kulübe şeklinde karşımıza çıkar. Şartlar bazen yüksek binalar yapmaya imkân sağlarken bazen

1 Sakarya Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

2 <https://sozluk.gov.tr> (e.t.:24.11.2023).

3 İlhan Kutluer, “Mekân”, <https://islamansiklopedisi.org.tr>mekan> (e. t.:24.11.2023).

4 Mehmet Narlı, *Şiir ve Mekân*, Ankara: Hece Yayınları, 2007, s. 9.

5 <https://sozluk.gov.tr> (e.t.:24.11.2023).

de toplanıp yeniden kurulan evlere izin verir. “Göçebe toplumların evleri çeşitli malzemelerden yapılan çadırlardır.” Türkler, kurdukları yuvarlak çadırlarını (topak ev), Çinlilerin kerpiç evlerinden üstün tutmuşlardır. “Türkler yerleşik hayata geçtikten sonra kerpiçten ve “pışiğ kerpiç” (pişmiş kerpiç) dedikleri tuğladan evler yapmışlardır.” Mutfak, yatak ve oturma odasından oluşan eski Türk evlerine, yerine göre, buzluk, odunluk ve çardak eklenir.⁶ Türklerin geleneksel ev mimarisinin oluşumunda etrafıyla olan ilişkiler bağlamında içe dönük bir biçimlendirmeye gidilmiştir. Öne çıkan aile mahremiyeti evin duvarlarla örtülü bir avlu veya iç bahçeye açılmasını uygun bulmuştur. “Evin sokakla doğrudan bağlantı kurduğu en önemli açıklık, ailenin iç dünyasını koruyan küçük bir kale kapısı niteliğindeki avlu/bahçe kapısıdır... Zemin kattaki avluya açılan mekânlar depo, ahır, kiler gibi tali işlevlere ayrılmıştır.”⁷

Türkçede korunma, barınma gibi temel ihtiyacı karşılamının yanında ev ve ev kelimesinden türeyen diğer kelimelere bakıldığında “ev’in bir dünya kurmak için kurulduğu” görülür. “Evlilerin evleri, kendi içine kapanan, daralan bir yaşam alanı üretmez; tersine evin kapıları komşulara açılır; dışarı açılır, dünyaya açılır.” Eve dönen herkes yanında dünyadan bir şeyler taşır ve “ev, giderek dünyalaşır.”⁸ Evlenmek, bir kadınla bir erkeğin yasaya uygun olarak birleşmeleri demektir⁹. Evlenen insan hem somut anlamda ev sahibi olur hem de varlığını sürdürme imkânı bulur. “Ev, evrenin direği, merkezidir; ‘dünyada mekân’sız (evsiz) ve ahirette iman’sız olmak; insanın fizik ve metafizik âlemde anlamsız ve işlevsiz kalmasıdır... ‘Evsiz barksız’ olmak, evrenin içinde bir yer edinmemek, kendini var kılamamak ve üretememektir.” Böyle bir durum insanı boşluğa ve korkuya düşürür. “Ev açmak” sadece somut anlamda yaşanacak fiziksel yeri düzenlemek demek değildir. “Ev açmak, sosyal hayata açılmak, yeni ve benzersiz bir yapı oluşturmak[tır].”¹⁰ “Ev olmasa insan dağılmış bir varlık olurdu. Ev, insanı gökten inen fırtınalara karşı koruduğu gibi, yaşamda karşılaştığı fırtınalara karşı da ayakta tutar. Ev hem beden, hem de ruhtur. İnsan varlığının ilk dünyasıdır.”¹¹

6 Nebi Bozkurt, “Ev”, <https://islamansiklopedisi.org.tr> (e. t.:24.11.2023).

7 Nur Akın, “Ev-Tarihî Gelişimi”, islamansiklopedisi.org.tr/ev/#tarihi-gelismisi (e.t.: 24.11.2023).

8 Narlı, *Şiir ve Mekân*, s. 24.

9 <https://sozluk.gov.tr> (26.11.2023)

10 Narlı, *Şiir ve Mekân*, s. 25.

11 Gaston Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları, 2008, s. 41.

Bu çalışmada, Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı*, *Çelo* ve *Can Şenliği* adlı romanlarında mekân olarak evin işlenişi ele alınacaktır. “Yaşlanmış veya iş göremez olduğu için kışın beslenmesinden kurtulmak istenilerek sahipleri tarafından başıboş bırakılmış at sürüsü”¹² ne yılkı denilmektedir. İnsanlar da kendilerinden çıkar sağlanmadığında yalnızlığa terkedilirler. Baş kahramanları birer “yılkılık” olan bu üç romanda, asıl işlenen “evsizlik” yani yersizlik yurtsuzluktur.

Abbas Sayar ilk romanı olan *Yılkı Atı*'ni 1954'te yazar. Eser 1961'de *Bozok* gazetesinde “*Yılgı Atı-Bir Atın Romanı*” adıyla 56 sayı boyunca tefrika edilir. İlk baskısı 1970'te yapılan¹³ romanın yazılış süreciyle ilgili Ahmed Güner Sayar'ın verdiği bilgiye göre yazar, “1950'li yılların başında yakın arkadaşı Doktor Ahmet Celal Sungur ile birlikte Yozgat-Ankara şosesi üzerinde bir köy olan Sekili'de bu atı tanıyor. Soruyor, soruşturuyor, yılkılığa bırakıldığını öğrenince, söz konusu atı altı ay takip ediyor”.¹⁴ Karabulut'un “Abbas Sayar, sadece *Yılkı Atı*'ni kaleme almış olsaydı bile, edebiyat tarihinde önemli ve ayrıcalıklı bir yere oturtulabilirdi”¹⁵ dediği bu eserde, yılkıya bırakılan bir atın hayatta kalma mücadelesi anlatılır. “Yazarın ikinci romanı *Çelo*, “yılkılık edilen bir insanın, toprağından edilen *Çelo*'nun hikâyesi”dir.¹⁶ İlk defa *Bozok* gazetesinde “*Çelo-Bir Köyün Romanı*” adıyla 1966-1967 yılları arasında tefrika edilmiş, 1972'de kitap olarak yayımlanmıştır. *Can Şenliği* (1974) romanında, roman kahramanı Hüseyin Ağa “... Kimi, kimsesi yok. Tümünden YILKILIK... Oğlan oynamış oyuna gitmiş, çoban oynamış koyuna gitmiş. Kalmış orta yerde sersefil...” (*Can Şenliği*, s. 9) şeklinde tanıtılır. “Yazar ilk romanı *Yılkı Atı*'nda yaşlı Doru Kırak'ı anlatırken, bu üçüncü romanında da yaşlı Hüseyin Ağa'yı anlatmaktadır. Yani Hüseyin Ağa da bir tür ‘Yılkı Atı’dır. O da Doru Kırak gibi eserin sonunda onu yılkıya, yani sokağa terk edenlerden intikamını alır.”¹⁷

12 <https://sozluk.gov.tr> (26.11.2023)

13 Ramis Karabulut, “Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2011, s.151, 172. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (e.t. 24.11.2023).

14 *Yardım s. 60'tan aktaran Karabulut, “Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, s. 173.*

15 Karabulut, “Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, s. IV.

16 İnci Enginün, “Yılkı Atı”, *Bir Sığınak Olarak Kitap ve Edebiyat*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001, s. 260.

17 *Karabulut, “Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma”, s. 234.*

Bacaları İçeriye Tüten Evler

Yılkı Atı romanında, yılıya bırakılan Doru'nun hikâyesi işlenir. Eserdeki temel figür (baş kahraman) bir attır. Karabulut'a göre "eserin 'temel figür' (başkişi) ünün bir at olması, onun Türk romanları içerisinde, ayrı bir yer edinmesini sağlayan en önemli özelliğidir."¹⁸

Orta Anadolu'nun diğer köylerine benzeyen fakat romanda adı verilmeyen bir köyde yaşayan Üssüğünoğlu İbrahim karısı Zeliha, kızı, oğulları Mustafa ve Hasan ile yaşamaktadır. Toprağını işleyerek ve hayvanlarına bakarak zorlu bir hayat mücadelesi vermektedir. Mekân, çerçevesine aldığı hayatla ilgili bilgiler verir. Geceleri fersiz ışıkların yandığı köyde, evler, sadece köpeklerin kaldığı kimsesiz, sessiz sokaklarla birbirine bağlanmıştır. Bazen sessizlik o kadar baskın gelir ki "terkedilmiş bir yer" (*Yılkı Atı*, s. 22) vehmini verir. Rüzgârın kaldırdığı gübreli tozlarla bulanmış sokaklar, yamuk yumuktur. "Pis avluyu geçince..." evin sofasına giren İbrahim, ağır bir dumanla karşılaşır. Evde kuru yakacak olmadığından karısı yaş çer çöple ocağı tutuşturmaya çalışmaktadır. Hafiften titreyen İbrahim, ocağın yanına ilişir. "Gâvurun evinde bir kucak kuru bulunmaz... Tezek açıkta ıslanır. Damın altına çekmek hiçbirinizin aklına gelmez." diye bağırır (*Yılkı Atı*, s. 17). Bir köşede donuk gözlerle bakan, titreyen kızından ince, kuru yakacak getirmesini ister.

Dumana boğulan sadece İbrahim'in evi değildir. Bir başka köyden olan ve Doru hastalandığında bir hafta boyunca ona bakan, Hıdır Emmi'nin evini de duman bürür. "Akşamla birlikte azgın fırtına köyü sardı. Dumanlar yine odalara dağıldı. Evlerin dirliği kaçtı. Er saatte ocaklarını söndürenler yorganlarını başlarına çektiler" (*Yılkı Atı*, s. 87).

Tüten baca, hem somut hem soyut anlamda sıcak bir yuvaya işaret eder. Ocak yandığı için evin içi sıcaktır. Ocak yandığı için etrafında birleştirdikleri yakın ilişki içindedir. Kırsalda çoğu kez bir evde hayat olup olmadığı bacadan çıkan dumandan anlaşılır.

“[P]ek çok çocuk, eline kalem alıp düş kurmaya başladığında bir ev çizer... Çocuk mutluyorsa size, kapalı ve korunmalı bir ev, sağlam ve derinlere kök salmış bir ev çizecektir. Bu ev bir biçim olarak gösterilir, ama içerdiği mahrem gücü ortaya koyan birkaç çizgi neredeyse hep vardır... [B]azı resimlerde, evin içi sıcaktır, ateş yanmaktadır,

18 Karabulut, "Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma", s. 163.

bacadan çıktığını görebileceğiniz kadar güçlü bir ateştir bu.’ Ev mutlu olduğunda, dumanlar da çatıda oynaşır durur.”¹⁹

Yazara göre kış günü fırtınalı bir havada “her köy büyük bir hapisane her ev kapısı kilitli koğuşa benz[er]” (*Yılkı Atı*, s. 59). Fırtınalı günlerde herkes eve kapanır. “Fırtına hızını kesmeden iki gün devam etti. Herkes sanki evinde hapis olmuştu. Su için zor belâ dışarı çıkılıyordu” (*Yılkı Atı*, s. 87). Kuvvetli rüzgâr estiğinde bacalardan ocağa dolan hava, ateşi söndürür, evi duman bürür. Dumandan boğulmamak için kapılar açılır. İbrahim üst katından Erciyes dağının görüneceği, yumuşak rüzgâra açık bir konağın hayalini kurar. Böyle bir konak onun kaymakam, hâkim, nahiye müdürü ve yolda kalanları misafir edebileceği bir yerdir. O zaman Üssüğünoğlu İbrahim değil, İbrahim Efendi olacaktır. Mekân olarak evin niteliği içinde yaşayanların sosyal konumlarını belirleyen bir gösterge hâlini alır.

Tesadüf sonucu iyi bir ata, Doru Kırak’a, sahip olan İbrahim, onunla birçok yarış kazanır. Güçten düşüp yarışamayacağı zaman onu başka işlere sürer. Yokluk içinde zor bir kışa girecek olan İbrahim, geçim yükünü hafifletmek için Doru’yu yılıkya bırakmayı düşünür. Bu atı isteyenlere “Dorutay evimin uğuru, umut direği... Doru benim ahırında. Orada doğdu orada ölecek” (*Yılkı Atı*, s. 29) der. Bir zamanlar “bir evin üstüne titrediği” (*Yılkı Atı*, s. 30) Doru, artık güçten düşmüştür. Yılıkya bırakılan Doru, doğup büyüdüğü, beslendiği evinden/ahırından kopamaz. Fakat onu eve asıl bağlayan şey tayıdır. Doru defalarca bezir lambasıyla aydınlatılan, bölme tahtalı, ayrıntıları verilmeyen bir samanlığı bulunan evine girmeye çalışacaktır. Yılıktan ayrılıp eve geldiğinde kapıya başıyla vurur. “Ev, kendisinindi. İbrahim kadar, karısı, çoluğu çocuğu, öküzler, inekler, keçiler, tavuklar kadar Doru Kırak’ındı bu ev. Bu kapı, İbrahim’den önce kendisine açılmalıydı” (*Yılkı Atı*, s. 37-38). Doru defalarca kovulur defalarca köye döner, evine girmek ister. Yılıktan köye dönen Doru, eve alınmadığında rüzgârdan korunaklı bir evin otluk altına sığınır. Sabah olduğunda evin önüne gelir, kapıya dayanır. Avlu, ağaç sürgülü bir kapıyla kapalıdır. Evin hanımı Zeliha, “içeri doğru meyilli kapı[yı] gıcirtı ile geriye yasla[r]” (*Yılkı Atı*, s. 23). Doru’yu bitkin bir hâlde kapının önünde görür. Doru yine kovulur. Bir başka akşam, yine eve alınmadığında karşısına çıkan bir bağ evinin rüzgâr almayan tarafına sokulur. Doru “sıcak ahırdan yazı yabana” (*Yılkı Atı*, s. 59) düşmüştür. Yılıkının zor şartlarına dayanamayıp hastalandığında bir köye girer, evi/İbrahim’in evi zannettiği bir evin önünde durur. Gözlerini

19 Bayan Balif, 1949, s. 137’den aktaran Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, s. 119-120.

kapıya diker. “Güçlülükle önündeki kapıya başıyla vur[ur]. Kapının açılmasını bekle[r]. Nafile! Her bir yönün yabancı[sıdır]” (*Yılkı Atı*, s. 69). Bu ev Duran Çavuş’un evidir. Altı kuru olan bir otluğa sığınır, başını toprağa yaslar. Bu köydeki Hıdır Emmi Doru’nun bakımını üstlenir. Ona “geçici bir yer” sağlanmıştır. Doru, onun sıcak ahırının bir köşesine, kuru bir yere yatırılır. Başının altına samandan yastık yapılır. Birkaç gün içinde iyileşen Doru, evinde olmadığını anlar. Her kapı açılışında bakar, gitmek ister. Sakin bir havada geldiği yoldan yıldıya bırakılır.

Doru yılkıda da varolabileceğini anlayınca ahırdaki hayvanlara özenmez. “Şimdi ahırın sıcaklığında mutluluk duyup geviş getiren hayvanlara gıpta duymadı. Aksine, onları küçük, zavallı görüyordu” (*Yılkı Atı*, s. 48). O yalnız bir kalbur saman, bir avuç arpaya köle olacak tayına acır. Doru “ev” bildiği damından ayrılır. Daha doğrusu kovulur. Yavrusu al taydan mahrum bırakılır. Yılkıda açlığa, soğuğa ve yırtıcı hayvanlara karşı mücadelesini verir. Sonunda özgürlüğüne ve yavrusuna kavuşur.

Romanda yılkılıkların hareketleri, kurtlarla mücadeleleri ön planda tutulduğundan mekân ayrıntısına yer verilmemiştir. Bir kış boyunca yılkıda kalan Doru mücadeleyi kazanmıştır. Tabiatına uygun olan hürriyeti tatmış, asıl evi olan bozkırı tanımıştır. Onun evi, ortasında ırmak bulunan bir ova, dik bir yarın altındaki ırmak, bir tepenin yel tutmayan eteği, birbirine benzeyen ağaçsız kel tepelerdir. Onun evi, “karlı bir gecede dolunayın etkisiyle büyümüş büyümüş bir dünya olmuş” ovardır (*Yılkı Atı*, s. 67).

Çelo romanında, kendini bilemeyecek kadar küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Çelo (Çelebi), amcası Eset Çavuş’un yanına sığınır. Amcası adına köye çobanlık yapar. Birçok işe gönderilir. Amcası, babasından kalan toprağa el koyar. Çelo, amcasının kızı Kezik (Kezban)’le duygusal yakınlığı sezilince evden uzaklaşır. Çelo da bir yılkılıktır. Amcası, onun beden gücünden yararlanmış, babasından kalan toprağa işlemiştir. Çelo, kendi hayatıyla ilgili tasarrufta bulunmak istediğinde sert tepkilerle karşılaşacağını bilir ve kaçır. Yani yıldıya sürülür. Onun bir evi yoktur. Aileyi oluşturan anne ve babasının kaybıyla evini de kaybetmiştir. Barınma ihtiyacını karşılamak için “eğreti mekân”²⁰ lara sığınır.

20 Gürhan Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, İzmir: Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Atölyesi, 1979, s. 87

Romanda Çelo'nun "eğreti" olarak kaldığı evlerden biri amcasının evidir. Eset Çavuş arabulucuların yardımıyla Çelo'yla uyuşmak için bir yemek verir. Çelo ve köyden birkaç kişi amcasının evine gittiklerinde, evin önündeki hayatta, bir ayrıcalık olarak, yere serilmiş minderlere otururlar. Her taraf karanlığa gömülmüşken "Beş numaralı iki gaz lambası hayattaki çiviye asıl[ır]. Kör, hoş bir aydınlık yayıl[ır] her bir yöne... (Çelo, s. 94). Evdeki kadınların sesi kerpiç duvarlardan dışarı sızmaktadır. "Sırmalı Yozgat işi peşkirler, işlemeli Konya kaşıkları, Tokat pazarından yeni alınmış gibi kalaylı kaplar"la (Çelo, s. 95) kurulan sofraya, Eset'in varlıklı biri olduğunu gösterir. Bazen Eset Çavuş'un evinde avlunun bahçeye bitişik yönündeki hayatta yemek yerir. (Çelo, s. 182). Önünde "yarım baklava dilimi bahçe" (Çelo, s. 226) olan bu eve, "tozlu, gübreli aralıklar" dan (Çelo, s. 181) geçilerek gidilir. Çelo, amcasının evinde gerçekten sevilip sahiplenilmemiştir. Kezik'le yakınlaşmaları sezilince bu eğreti mekândan da uzaklaştırılır. Yatağı ahıra atılır. Öküzlerin, pirelerin, kenelerin arasında yatacaktır. O, "kapıdan dışarı, evin varlığı dışına atıldığı"nda "insanların düşmanlığının, evrenin düşmanlığıyla üst üste yığıldığı durum[a]" düşecektir.²¹

Çelo, önce Karacaviran köyündeki halasının evine sığınır. Orada tutunmak için gayret eder. Fakat eniştesi istemediği için "[e]n sonunda eve gidemez ol[ur]" (Çelo, s. 13). Ayrıntısının verilmediği bu evde birkaç günden fazla kalamaz. Orada barınamayınca İnceninoğlu'nun kahvesine çirak olarak girer. Çelo'nun kaldığı yerlerden biri de İnceninoğlu Osman'ın kahvehanesidir. Kahvedeki peyke onun yatağı, yorganı olur. Bir müddet ev bile olmayan bu kahveyi kendine "sığınma mekânı" edinir.²² Yıllar sonra ağabey olarak gördüğü Nail Efendi'ye danışmak için gittiğinde yine burada kalır. Osman evden getirdiği yataklarla ona bir yer yatağı yapar. Bu tarz "eğreti mekânlar" kişiye sağlıklı bir barınma imkânı sunmaz. Daha önce bu köyde, bu kahvede geçirdiği günleri hatırlar. Kahvede bir gece İnceninoğlu ona sarkıntılık etmiştir. On beş on altı yaşlarında güçlü bir genç olduğu için kurtulmuştur.

Çelo'nun Kezik'le evlenmesi gündeme geldiğinde Zöhre Eme'nin evinde kalması uygun görülür. Yatak, kilim elde ne varsa ona bir oda hazırlanacaktır. Eset Çavuş ona "Evin yapılanaya dek Eme'de misafir kalacaksın..." demiştir (Çelo, s. 168). Tabanı toprak sofa bazen günlük çamaşırların elde yıkanıp serildiği yerdir. Ev topraktandır. Köyün "dar, eğri büğrü gübre kokan" sokaklarından geçilerek varılan (Çelo, s. 62) bu evin dar, küçük bir avlusu vardır.

21 Bachelard, *Uzamin Poetikası*, s. 42.

22 Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 88.

Avlu duvarı alçak ve kerpiçtendir. Ev idare lambasıyla aydınlatılır. Zöhre Eme “[d]am yapı, pis, küçük avlulu, oldukça basık, iki göz bir sofa”lı, tabanı top-rak bir evde yaşar. “Kirlı, paramparça bir kilimin üstünde uyu[r].” Oturulacak sedir dar, eğri büğrüdür. Sofanın her yönü isten simsiyah olmuştur. “Tavan merteklerinin arasından kurumuş, renksizleşmiş otlar sarkıyordu. Ocağın önü kül, kir, pas içindeydi. Bir yanda bakırı çıkmış bir iki kap, öbür yanda dağılmış tezek parçaları gözükiyordu” (Çelo s. 58). “Evi tezek, rafı tozlu, tenceresinin içi boş”tur (Çelo s. 115). Çelo, bu perişanlığı kadının yaşlılığına ve yalnızlığına bağlar.

Zöhre Eme, Çelo gece evine sığındığında, “şu karanlık, penceresiz kilere gir. Işığı orda yakıp kapısını örteceğim. Diyeceklerim çok.” der (Çelo, s. 211). Kilerin zemini kuru topraktır. Çelo, Zühre’ye kendisi için üzülmemesini, böyle kuru topraklarda pek çok kez yattığını söyler. “Küçük, dar, alaca aydınlık kilerde” (Çelo, s. 212) Çelo, Kezik’in koca evine gönderildiğinden habersiz, onu yeniden kaybetme endişesini dile getirir. Eğer böyle bir şey olursa amcasını öldüreceğini söyler. Çelo, artık köyde barınamayacağından ertesi akşama kadar evde gizlenecek sonra gidecektir. Zöhre, “bir aksilik olur da görürler diye buraya seriyorum yorganını” (Çelo, s. 213) diyerek eski bir çul ile kendi yorganını kilere bırakır. Ertesi gün kilerin kapısını aralayan Zöhre, Çelo’nun uyuduğunu görünce uyandırmaz, üstüne sofa kapısını kilitleyerek sokağa çıkar. Oradaki kadınlardan Kezik’in koca evine döndüğünü öğrenen Zöhre, hızla eve gelir, kapının asma kilidini açarak sofaya girer, daha kapıyı kapamadan Çelo’ya seslenerek uyandırır. Haberi verir. Çelo, sofadaki kuru sedirin altına sakladığı kamasını alır, çıkar.

Çelo, köydeki tek arkadaşı olan Ahmet’in bahçesinde bir ağaç bulunan, hayvan pisliğine bulanmış avlulu evine gelir. Evin hayatında Mehmet’in üç dört aylık oğlu paramparça bir bez üzerinde yatmaktadır. “Beze pislemişti çocuk. Sinekler bir pislikten çocuğun yüzüne, bir çocuğun yüzünden pisliğe konuyorlardı... Uzun, alaca aydınlık sofanın bitimindeki ocak başında Ahmet’in anası ateş yakmaya çalışıyordu” (Çelo, s. 32). Dudu Hatun, alaf tutmayan ateşi üflemede, dumandan yaşaran gözlerini silmekte ve kendi kendine mırıldanmaktadır. Çelo eve girme rahatlığını kendinde göremez. Dibine oturduğu ağaca dayanır ve uyuyakalır. Bu ağacın altında hayatla yüzleştiği bir rüya görür. Uyandığında “Toprağa dayalı diz ayak uzunluğu, ağacın altındaki eskimiş toprağı, nadas görmüş tarlaya çevirmişti[r]” (Çelo, s. 33).

Çelo bir yeri yurdu olsun ister. “Ahir ömrüme dek el kapılarında sürünecek değilim ya!..” (*Çelo*, s. 41) diyerek baba toprağını almada ısrar eder. O, el kapılarında kalmış, ele kulluk kölelik etmiştir. Kezik evliliğinde mutsuz olup baba evine döner. Çelo, toprağını sattıktan sonra Kezik’i kaçıırarak uzaklarda yeni bir hayat kurma planı yapar. Bu durumdan haberdar olan amcası Çelo ile uyuşmak zorunda kalır. Eset Çavuş, Çelo’nun tarla hakkını başkasına satmaması için kızı Kezik’le evlenmesine izin verecek ve ona bir “ev” yapacağını söyleyecektir. Çelo amcasının evinde kendini “eğreti” olarak görür. Rahat edemez. Anlaşma sonrasında Eset Çavuş Çelo’yu evine davet eder. Ev halkı “avludaki hayatın fersiz ışığı altında” oturmaktadır (*Çelo*, s. 166). Çelo içinde büyük bir karmaşa yaşar. Sersemleşir. Titremeye başlar. Bitkindir. Hâlini belli etmemek için “yüzünü lâmbanın gölgesini çizdiği bir direğin karanlığına sakla[r]” (*Çelo*, 167). Çelo çok açtır fakat kurulan sofrada iştahsız yemek yer. Yemekten sonra çok oturmaz. Kaçıp kurtulmak ister. Neden kaçmak istediğini kendisi de bilmez. “Kaçmak istiyordu. Uzaklara, çok uzaklara kaçmak... Kimsenin, inin cinin bulamayacağı bir yere. Bir de uykusu vardı ki.. Bir izbe köşeye, bir samanlığın karanlığına kıvrılıp yatsa. On gün, otuz gün hiç uyanmasa..” (*Çelo*, s. 167-168). Burada kalmak istemez. İzbe bir köşe, bir samanlık bile onun için daha iyidir. O, davet edilmiş olsa da amcasının evine geldiğinde “korku ile avlu kapısını arala[r]” (*Çelo*, s. 181). Bir başka gün tarladan köye döndüklerinde amcası onu “eve” davet eder. Bu defa Kezik’e söz gelmemesi için kabul etmeyecektir. El kapılarında bir sığıntı gibi yaşamaya çalışan Çelo, Ahmet’in evinde hasta yatarken bir görüşme için sabahın erken saatinde uyandırılır. Uykusu dağılan Çelo, “Leyleğin yuvadan attığı yavruya döndüm. Evin yok ki kana kana uyuyasın. Sofran yok ki doya doya yiyessin.” (*Çelo*, s. 108) diye isyan eder.

Çelo için hemen herkesin düşündüğü, onun bir evi olmasıdır. O ancak bir eve sahip olarak hayatını kurabilecektir. Amcası onu başından atmak istediğinde ona bir “dam yapılaca[ğın]” (*Çelo*, s. 197) söyler. Köylü kadınlar kocalarına Eset Çavuş’un akli olsa kızını Çelo’ya verir, “[b]ir dam açardı” derler (*Çelo*, s. 37). Köylü, Çelo gibi yetim bir çocuğun mülkünü işleten kim olursa olsun ona “gül gibi bakıp”, onu ev bark sahibi edeceğini konuşur. Kimi şehir gördüğü için köyde yapamayacağını, kazaya gidip “bir kapıya kapılan”masını öğütler (*Çelo*, s. 53). Çelo için Kezik’i kaçırdıktan sonra başını sokacak bir ev bulması yeterlidir. Bazen hakkı olan toprağı olsa da uzun süre köyde kalmayı düşünmez. Tarlaları ortakçıya verip kazaya gitmeyi, bir “ev” olarak oraya yerleşmeyi düşünür. İncenin Osman’ın kahvehanesinde hakarete uğradığında harekete

geçmek ister fakat Kezik'in hayali onu durdurur. Yarısı kendisinin olan "tarlalar, iki bağ, bahçe, ev gözünün önüne gel[ir]" (*Çelo*, s. 30). Amcasının oğlu İzzet, anlaşmazlık artınca Çelo için "[b]ir enik beslemiştik. Meğersem yalını bol vermişiz. .. Ahir el kapılarına alıştı.." (*Çelo*, s. 29) diyecektir.

Çelo'nun kaldığı diğer bir "eğreti mekân" hapishanedir. Evsiz Çelo, amcasını öldürdüğünde tutuklanarak hapishaneye gönderilir. Romanda hapishaneyle ilgili tasvire rastlamıyoruz. Yer olarak değil de işlev olarak, insanların hayatlarında bıraktığı etki olarak işlenir. "Meyhane, hapishane, mezarlık, otel gibi şehir mekânları, [ö]ncelikle herkesin değil, bazılarının mekânlarıdır." Bütün insanlar bir evde bulunabilir. Fakat herkes hapishaneye gitmez. "Sadece suçlular ve onlara nezaret edenler hapishanede bulunabilirler." Otel, şehre yabancı olanların ya da evsizlerin kaldığı yerdir." Bunlar insanların yaşadıkları evlere göre "öteki mekânlardır". "Ötelenen" bir mekân olan hapishane, zorla kalınan bir mekândır. İnsan buranın kurallarına boyun eğmek zorundadır.²³ "Hapishane bedenlerin, ruhların, hayallerin, pişmanlıkların ve kızgınlıkların marine edildiği kapalı bir kazandır. Haftalar, aylar, yıllar orada geçer. Yemek orada yenilir. Orada uyunulur, orada öğrenilir, orada unutulur. Düşünceler orada evrilip çevrilir."²⁴

Amcasını öldüren Çelo, ilk duruşmada tutuklanır. Onun hapishaneye giriş süreci adım adım anlatılır. Tökezleyerek adliyenin önüne gelen Çelo'nun üç beş köylüsünü bekler görünce canı sıkılır. "Ruh perişanlığını belli etmemek için toparlan[ır] başını yukarı kaldırarak onları fark etmemiş gibi yiğitçe merdivenleri çıkar. Köylülerin koşuşturdukları adliye koridoru, suçluların alındığı ağır ceza odası yakınındaki, "tahta parmaklığının kapatılıp kilitlendiği, dip karanlık" bekleme hücresi, daha önce gelen köylülerin doldurduğu dar ağır ceza salonu, mahkeme sonrası eli kelepçeli çıkılan, köylülerin iki sıra olduğu loş koridor" anılır. Köylülerden biri "İnşallah dam köşelerinde çürürsün düzrü dölü" diye mırıldanırken bir diğeri "Ölen öldü. Bu da yiğitliğini mapushane duvarlarının içinde çürütecek" (*Çelo*, s. 232- 233) diye düşünür. Her ne kadar "İncenin Osman'ın kayfe mektebinden diplomalı" olsa da hapiste başına kötü bir şey gelmesinden korkar. Mekân olarak hapishanenin avlusunda gidiş gelişlerinden bahsedilir fakat ayrıntı verilmez. Bir ziyaret gününde Kezik'in ölüm haberini alması "üçüncü pencere önün[de]" olacaktır. (*Çelo*, s. 230). Hapishaneyle ilgili bilgileri, daha önceleri hapse düşme ihtimali olan Çelo'dan öğreniriz.

23 Faucault, 2005, s. 295-299'dan aktaran Narlı, *Şiir ve Mekân*, s. 257-258.

24 Philippe Claudel, *Kokular*, çev. Gözde Zeynep Çaylı, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016, s. 117.

Bunları Osman'ın kahvehanesinde öğrenmiştir. Orada on altı on yedi yaşında hapse düşen bir gencin başına gelenler anlatılmıştır. Genç ilk zamanlar çok iyi karşılanır. Bir gün azıllardan biri tuvalette gencin ırzına saldırır. "Oğlan beş sekiz yıl karılık etmiş azıllara.." (Çelo, s. 217, 220). Gencin yaşadıkları köyünde duyulur. "Dam"dan çıkınca köyüne gelse de orada barınamaz. Hapishane burada sadece kendi içinde olumsuzlukların yaşandığı yer olarak değil, dışarıda yaşanacak hayatı da söndüren bir yer olarak geçer. Daha önceleri Çelo'ya elini kana boyamaması için verilen öğütlerde, hapishane insanı çürüten, "gonca iken sol[duran]; kuru, çatlak toprağa dön[düren]" (Çelo, s. 117) bir yer olarak anılır. Çelo işler yolunda gitmediğinde birini öldürebileceğinin haberini verir. "Ben de mapushanelerde çürür giderim" (Çelo, s. 166) der. "Mapus damının en saygıdeğer müşterisi ırz, namus yüzünden bir de toprak, tarla, tapan için elini kana bulayanlar" olduğundan, hapishanede Çelo'nun korktuğu başına gelmez. (Çelo, s. 231).

Çelo romanında, Çelo, Nail Efendi'nin kasabaya gittiğinde Ömür Palas Otel'i'nde kaldığını öğrenir. "Şehirleşmenin kaçınılmaz mekânı olan otel, aynı zamanda yabancıların, yalnızın mekânıdır." Toplumda herkesin değil, bazılarının kaldığı yerdir.²⁵ Romanda geçen otel bir tatil mekânı değildir. İnsanın kendi odası gibi olmayan, kalacak kişiye ait hiçbir şey barındırmayan otel odaları açıldığı anda insanı sabun ve havlu kokusu karşılar. "[E]vdekiyle aynı sabunun kullanılmadığı" otel odaları, içinde kalana ilgisizdir.²⁶ Çelo verilen tarifle "Ömür Palas'ı buldular. "İlk katta kimsecikler yoktu. Dar uzun bir koridor. Loşluk. Kimsesizlik. Birbirine ters ters bakan tahta direkler. Tahta tavanda örümcek ağları. İkinci kata çıktılar. Yaşlı bir adam koridoru süpürüyor, pencerelerden gün doğan yerlerde tozu toprağı alabora ediyordu". Çelo'nun içinde bulunduğu sıkıntıyı daha da artıracak bir mekân olarak görülüyor. Korkmaktadır, tedirgindir. Nail Efendi'nin odasına gireceği sırada kalbi sıkışır. "Sanki hiç girmediği, giremeyeceği yüksek bir huzura giriş korkusu duy[ar] içinde" (Çelo, 158). Zoraki gülümseyerek içeri girer. Derdini anlatan Çelo, "acele, kederli ve olacıklara karşı korkulu bir yürekle" odadan ayrılır (Çelo, s. 159). Otelin alt katında arkadaşı Ahmet'le konuşmaları Çelo'yu daha çok umutsuzluğa sürükler. "Çelo'yu acı bir keder yakaladı. Tüm bir umutsuzluk sardı yüreğini" (Çelo, s. 159). *Can Şenliği*'nde, Hüseyin Ağa şehre gittiğinde handa kalır. Orada ranza da yatması dışında başka ayrıntı verilmez.

25 Faucault, 2005, s. 295-299'dan aktaran Narlı, *Şiir ve Mekân*, s. 257-258.

26 Claudel, *Kokular*, s. 34-35.

Can Şenliği romanında, Hüseyin Ağa, çocukları tarafından doğup büyüdüğü babaevinden kovulur. Yeri yurdu yoktur. Romanın “merkezî başkişisi Hüseyin Ağa Türk roman tiplerinin en canlı ve başarılı örneklerinden biridir. Aynı zamanda 80’lik bir ihtiyarın başkişi olması bakımından romanımızda tek örnektir... Hüseyin Ağa, son derece dramatik bir hayat yaşar ve trajik bir tarzda hayatına son verir (Kendini yakar.)”²⁷

Eşek katarlarında yük taşımacılığı yaparak ailesini geçindiren Hüseyin Ağa askere alınır. Önce Balkan’a, oradan Kafkas’a, Bağdat’a, Basra’ya gider. Yaralandığı için “çürüğe çıkar[ılarak]” köyüne gönderilir. Bir müddet “gazi” diyerek hoş tutulur. Sonra unutulur. Kendi başına hayat mücadelesi verir. İki oğlu vardır fakat ikisi tarafından da terk edilir. Hatta bir oğlu onu kendi “ev”inden kovar. Oğlu ihtiyara, bir yere içgüveysi giderek ev bulmasını söyler. Hüseyin Ağa’nın babaevinde şimdi “ırzı gırık oğlu” (*Can Şenliği*, s. 75) oturmaktadır. “O ev benim” (*Can Şenliği*, s. 76) diyen ihtiyar, otuz yıl bu duruma susmuştur. Fakat artık mahkemeye de olsa evini geri almayı düşünür. “... [E]ski evde, doğduğu evde, geçici olarak yaşadığı sokaktaki evden daha dingin, daha güvende olduğu[n]u iyi bili[r].”²⁸ Şehri iyi görebileceği bir tepeye çıkarak Çatak mahallesindeki evinin yerini arar, bulur. Ev, etrafına yapılan yeni binalar arasında kaybolmuştur. “Olsun, isterse bağdaki kelik kadar olsun. İnsanın şu dünyada ‘benim’ diyeceği el kadar yeri olmalı. Mezer yeri olsa da...” (*Can Şenliği*, s. 76) der. Oğlu “bir tandırlık ile gıcı gırık iki göz virane” (*Can Şenliği*, s. 113) evden tandırlığı bırakıp geri kalanını devir[ir]. Baş sokacak üç göz bir ev yap[ar]” (*Can Şenliği*, s. 114). Tapuda kayıtsız çıkan arsa için tescil davası açar, tapuyu üzerine alır. Babasının evi almak için boş yere uğraşmamasını söyler.

Bir müddet hayme, hamam, han gibi geçici mekânlarda kalan Hüseyin Ağa, içgüveysi giderek bir eve sığınır. Yaşlı, güçsüz, parasız ve kimsesiz olduğu için orada da tutunamaz. Bütün yaşadığı bu olumsuzluklar sonunda, bir zamanlar oğlu tarafından kovulduğu babaevine gizlice gelir. Evin mutfak bölümüne, kapılar ona yıllar önce kapandığı için, pencereden girer. Babaevinin mutfak dışındaki bölümü ona bir şey ifade etmez. Çünkü oğlu evin mutfak dışındaki diğer bölümlerini yıkmış, yeniden yapmıştır. “Evine gidiyordu. Otuz kırk yıldır uğramadığı evine... ‘Amma da ayıp etmişti...’ Doğduğu, büyüdüğü, çocukluğunun, gençliğinin geçtiği, iki oğul yetiştirdiği özbeöz kendi evine, otuz, kırk yıl gitmemek? Çok bir ayıptı...” (*Can Şenliği*, s. 179). Geç de olsa ters yoldan,

27 Karabulut, “Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma” s. 235.

28 Bachelard, *Uzamin Poetikası*, s. 87.

“fırtına ulurken” gider oraya. Büyük bir “diş gıcirtısı” ile şehri kaplayan fırtınanın öfkesi kimedir bilinmez ama yaşlı adamın öfkesi, ona vefasızlık edenleredir. Eve eli boş gidilmez diye bir şişe gaz alır. Ara sokaklardan evine gelir. Bu defa eve ön kapıdan değil, mutfaktan girecektir. Tandırlık bozulmamış, kendi yaptırdığı gibi durmaktadır. Sirtını pencere altı duvara dayar. Çocukluğu, anne babası gelir gözleri önüne. Camı kırar, içeri girer. Kibrit yakarak etrafı keşfeder. Önce tandırlığı görür. Kendi yaptığı sarı sıva eskisi gibi durmaktadır. Ölen eşinin tandırlığının şimdi odun deposu olarak kullanılmasına üzülür. Odunları yığar, üzerine gaz döker, yakar. Elli beş yıl önce tandırda yemek pişiren hanımını, tandırlığı yapışını hatırlar. Yapıyı tutan, “[e]vlât direğinden daha sağlam” (*Can Şenliği*, s. 182) olan orta direği görür. Gözlerinin önüne onu dikişi gelir. Alevler arttıkça keyiflenir. Böyle bir sonu kendi istemiştir. Katarcılık yaptığı günleri, savaş yıllarını, haymeliği ardı ardına hatırlar. İnsanlardan acısını almak için şişedeki gazı odunlara serper. “Çatırdayan odunlar arasında bütün hayatını, bütün insanları, görüyordu. Ve hepsini ağır bir iç burukluğu ile alevler yakıyordu” (*Can Şenliği*, s. 184). İçeriye bürüyen dumana teslim olur. “[B]üyük uykusuna dalmış” olan yaşlı adam, yıkılan evin enkazı altında kalır. Ev yandığında babasından habersiz olan oğlu, “Varım yoğum bir evim vardı. Onu da bu yangın aldı götürdü” diyecektir (*Can Şenliği*, s. 186).

Hüseyin Ağa, “bir dam, yatak yorgan, bir sıcak lokma” (*Can Şenliği*, s. 80) aramaktadır. Oğlundan alacağı kendi evinin parasıyla yeni bir ev kurma düşüncesindedir. Şehrin çıkışında “iki göz dam”da oturan gelinin (*Can Şenliği*, s. 78) annesine talip olur. O, “Yalnızlığını hafifletmek” için evlenmek istemektedir (*Can Şenliği*, s. 127). Evlilikten beklediği “sirtına bir temiz çamaşır, önüne bir sıcak çorba. Bir de rahat yatak...”tır (*Can Şenliği*, s. 127). Evlenip gideceği köydeki “kaba, geniş, yün bir yata[ğın]” hayalini kurar (*Can Şenliği*, s. 136). Evlilik yoluyla ihtiyara “bir kapı aralan[mıştır]”, ardına dek açılmasını diler (*Can Şenliği*, s. 100). “Hayırsız evlatları[n]dan daha hayırlı” olan, tutkuyla bağlandığı “CAN ŞENLİĞİ”ni (*Can Şenliği*, s. 102) de yanına alıp onu “bir köy ahırına baş tacı edece[k]”tir (*Can Şenliği*, s. 86).

Hüseyin Ağa evlendiği Fadik’in köyüne gider. Kadının evindeki güvey odası duvarda çakılı çiviye asılan lambayla aydınlatılmaktadır. Duvarlar çamurdandır. Oda bir örtüyle kapalı, dar küçük penceresidir. Küçük olan “[o]danın ortasında bir yer yatağı vardı. Hazır bir yatak, iştahlı bir yatak. Öper gibi baktı yatağa... Tüm bir bedenini kaba yatak, kaba yorgan, kaba yastığa bırakacaktı”

(*Can Şenliği*, s. 149). Evin avuç içi kadar avlusu pis ve derbederdir. Avlunun bir kıyısında tuvalet vardır. Can Şenliği'ni köye getirttiğinde, evin küçük ahırına koyar. Burada “hayvan adına zırnık yoktu[r]. Terkedilmiş, perişan. Nerede ise damı çökecek” hâldedir (*Can Şenliği*, s. 160). Yemliğe bolca saman koyar. Can Şenliği'ne kavuşmakla “[d]ar dünyası genişlemiş, [y]aşama isteği artmıştı[r]” (*Can Şenliği*, s. 161).

Evlenmeden önce, onu dışarıdaki tehlikelerden koruyacak, sıcak bir ortamla bağrına basacak bir mekânı yoktur. Barınmak için Çelo gibi o da “eğreti mekân”lara sığınır. Bu yerler bir bağıın haymeliği ve hamamdır.

Hüseyin Ağa bağa vardığında gözü haymeye takılır: “Kendi gibi yalnız, kimsesiz gördü haymeliği...”, “iki garip”, “iki kimsesiz, iki yetim”dirler (*Can Şenliği*, s. 13). Haymede kalacaktır. Fakat hiçbir eşyası yoktur. İki üç gün kuru toprakta yatar. “Sızlayan bedeni ile kuru topraktan doğruluyor, gecenin karanlığında umutsuz bakışlarla söyleniyordu: ‘Bir deri bir kemik kaldım. Toprak caz caz yakıyor bedenimi’” (*Can Şenliği*, s. 16). Yakın evlerden birinden çul çuval ister, vermezler. Hüseyin Ağa kuru toprağa kul köle olacağını, ancak onun üstünde yatacak yer vereceğini söyler. Onu “dip toprak haymalık paklar” (*Can Şenliği*, s. 17). Sonra otlardan yatak, yastık yapar. Bir aralık azgın bir yel haymeliği tehdide başlar. “Geniş açılı bir üçgenin üst noktasında toplanan iki yandaki mertekler ‘ha uçtum ha uçacağım’ diyordu. Mertekler üstündeki çerçöp ağaç ve üstüne yığılmış donuk çamur toprak hop kalkıp hop oturuyordu” (*Can Şenliği*, s. 37). Onun aslında haymeliğe ve çayırlığa büyük bir saygısı vardır. Hüseyin Ağa doğadaki uyumlu akış karşısında kendisinin düştüğü durumu, “belinden düşenler”i (*Can Şenliği*, s. 87) tarafından terkedilişini kabullenemez.

“Hırsıyla haymeliğin dip boşluğuna kendini attı. Daha da karanlıklara doğru sürünmek istiyordu. Bir in gibiydi haymeliği... Dik yamaçta toprak oyulmuş, üstüne çerden çöpten üç beş ince söğüt dalı atılmıştı. Güneşten kaçmaya yarardı. Yağmaz ya! Yağarsa yağmurdan garip beden kurtulurdu” (*Can Şenliği*, s. 93). Haymelikte eski püskü bir torbaya doldurduğu otlarla “kuş tüyü yastıklara değişilmez” bir yastık yapmıştır (*Can Şenliği*, s. 96). “Bütün çabasını ve becerisini, korunma, beslenme, dinlenme gibi temel gereksinimlerini karşılayacak bir yuva, bir mekân yaratmaya yöneltmiştir.”²⁹

29 Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 93.

İki aylık bağ bekçiliği bittiği zaman hamamda kalmaya başlar. Burada odunluğun üzerindeki ranzada, kirli mitilin içinde, genzini yakan bir kokuyla yatar. “Ağır, yanık linyit kokusu burnunu gıcıkıyor, genzini yakıyordu. Bir süre öksürdü boğuk boğuk. Sonra, yıkık bir sarhoşun ayılmasını duydu içinde. Birdenbire nerede olduğunu bilemedi” (*Can Şenliği*, s. 107). Ranzadaki mitil, bir yıl çırpılsa çıkmayacak kadar toza toprağa, kömür karasına bulanmıştır (*Can Şenliği*, s. 106). Külhana gittiğinde içinde bulunduğu loşluk onu iç dünyasına iter. “Büyük yalnızlığında Tanrı duygusunu da yitir[ir]”. “Kendinden başlayıp, nefes soluğunun soğuduğu yerde bit[en]” onun alacakaranlık evrenidir. (*Can Şenliği*, s. 126) O kadar loştur ki gün ışığına çıktığında önce sersemler. “Külhanın yirmi beş mumluk ampulü tavan aralığına fersiz fersiz değiyordu”. Eşya olarak söğüt kütüğünden bir oturağı vardır. “Gecenin büyük uykusuzluğunu uyku yaptı[đı]” (*Can Şenliği*, s. 145) duvarları siyah külhanda, “yalnızlığının yanına uzan[ır]” (*Can Şenliği*, s. 137).

Hüseyin Ağa hayatında iki kez terhis olur. İkinci tezkeresi Kafkas’tan değil “[h] aymelik, yazı, yaban”dandır (*Can Şenliği*, s. 86). İlkinde mücadele edip yurdu/büyük evi için gazi olan ihtiyar, bu yurttan/büyük evde yersiz kalır. Haymelikte hayat mücadelesi vermiştir. Fakat orada da görevi bitmiş, oradan da tezkere almıştır. Evlilik yoluyla sığınacağı ev, tıpkı yurdunda tutunamaması gibi, onu uzun süre barındırmayacaktır.

Bu romanlarda evler birbirine benzemektedir. Orta Anadolu’nun herhangi bir köyünde görülebilecek evlerdir. Sağlıksız ve düzensiz sokaklar birbirine bağladığı evler hakkında ilk bilgiyi verir. Tabanı tavanı topraktan, duvarları kerpiçten, dar pencereci bu evler önce avluya açılır. Damlar hem yatak atarak uyuma hem yağıştan kabaran dereyi gözleme yeri olur. Yapılan ev eşyası tasvirleri bu evlerde büyük bir yoksulluğun yaşandığını göstermektedir. Yakacak sıkıntısı hemen bütün evlerin ortak derdidir. Evde yanan ocağın temel işlevleri evi ısıtmak ve etrafında toplanan insanları uyumlu bir şekilde birleştirmektir. Bu romanlarda ocağın bu iki işlevi yerine getiremediği görülür. Dış dünyanın sıkıntılarına evin olumsuzlukları eklenir. Romanlarda varlıklı iki ev görülür. Bunlardan biri İbrahim’in hayalindeki evdir. Diğeri Çelo’nun hakkını yiyen Eset’in evidir. Evlerin basık ve loş oluşu içinde yaşayanların umutsuz ruh hallerini verir.

Ardına Dek Açılmayan Kapılar

Evin bir parçası olan kapı, “iki mekânı birbirine bağlayan ya da birbirinden ayıran mimari öge” olmanın ötesinde çoğu kez simgesel değerleri yüklenir.³⁰ Bazen açık bazen kapalı olarak görülen kapı, “bir ‘aralık kalma’ acunudur.”³¹ “Varlığın dışarı, yani kapıdan dışarı atıldığı, evin varlığı dışına atıldığı[nda], insanların düşmanlığının, evrenin düşmanlığıyla üst üste yığıldığı durumu beklememiz gerekir”.³² Zihinde kapı tokmağı işlevinden ötürü gerçek ölçülerinden büyük tasarlanır. Tokmak, açılma işlevini dile getiren bir unsurdur. Aynı tokmak, kapamaya da yarar. “Değerler âleminde anahtar, açmaktan çok kapar. Kapı tokmağı kapamaktan çok açar. Ve de kapanma hareketi, açma hareketinden hep daha açık seçik, hep daha güçlü; hep daha kısadır.”³³

Yılıya bırakılan Doru, doğup büyüdüğü, beslendiği, en önemlisi de tayını barındıran evinden/ahırından kopamaz. O defalarca evine girmeye çalışır. Yılıktan ayrılıp eve geldiğinde, bu ev herkesten önce kendisinin olduğu için, kapıya başıyla vurur. Birkaç kez daha ısrarla kapıya dayanacaktır. Her defasında kovulur. Sonuç alamayınca yılıya katılır. Yılıya ilk bırakıldığında köye dönen Doru, her zaman yaptığı gibi, başıyla kapıyı iter, fakat kapı açılmaz. Kapıya daha kuvvetli yaslandığında da bir sonuç alamaz. Bir başka denemesinde, “kavak tahtasından yapılmış eğri büğrü kapı, kale kapısına dönmüştü[r]” (*Yılıklı Atı*, s. 20). Avlu, ağaç sürgülü bir kapıyla kapalıdır. Evin hanımı Zeliha, “içeri doğru meyilli kapı[yı] gıcırta ile geriye yasla[r]” (*Yılıklı Atı*, s. 23). Doru’yu bitkin bir hâlde kapının önünde görür. İçeri alınmayan Doru, diğer hayvanlarla beraber otağa sürülür. Akşam olduğunda uzaktan köyün fersiz ışıklarını görür. Yeniden köye döner. Bu defa “çarparcasına evin kapısına başını vur[arak]” (*Yılıklı Atı*, s. 25) kapının açılmasını bekler. Ne kadar ısrar etse de kapı açılmaz. Kapının kavak tahtalarından biri kırılıp düşmüştür ama yine açılmamıştır. Sesleri duyup dışarıya fırlayan İbrahim, kapıyı açtığı anda Doru “kapıyı kendisine açmışlar gibi boynunu içeri uzat[ır], yürü[r]” (*Yılıklı Atı*, s. 25). İbrahim’in vurduğu sopalardan canı yanan at, oradan uzaklaşır. Doru gün ışığıyla yeniden evin önüne gelir. Dünkü vuruşla kapıda açılmış aralıktan avluyu seyreder. Burası onun için artık “girilmesi çok zor ya da düpedüz yasak mekânların bir

30 Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 91.

31 Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, s. 316.

32 Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, s. 42.

33 Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, s. 121.

sonucu olarak... kaçak olarak algılanan, seyredilen [bir] mekân[dır].³⁴ Kimseyi göremez. Tepelere doğru uzaklaşır. Sonra “köye doğru dön[er], öylece kal[ır]” (*Yılkı Atı*, s. 27).

Bir başka akşam, “köyün fersiz ışıklarına tiksintiyle bak[an]” (*Yılkı Atı*, s. 37) Doru, köye yönelir. Sürgülü kapıya açılması için çifte atar. Bir tahtası kırılrsa da kapı açılmaz. “Zaten o da kapının açılmasını beklemeden yürü[r]” (*Yılkı Atı*, s. 38), kişneyerek herkesi huzursuz eder. Doru “sıcak ahırdan yazı yabana” (*Yılkı Atı*, s. 59) düşmüştür.

Yılığın zor şartlarına dayanamayıp hastalanan Doru, farkında olmadan yılığdan uzaklaşır. Bir köye girer evi/İbrahim’in evi zannettiği bir evin önünde durur. Gözlerini kapıya diker. “Güçlülükle önündeki kapıya başıyla vur[ur]. Kapının açılmasını bekle[r]. Nafile! Her bir yönün yabancı[sıdır]” (*Yılkı Atı*, s. 69). Bu ev Duran Çavuş’un evidir. Altı kuru olan bir otluğa sığır, başını toprağa yaslar. Bu köydeki Hıdır Emmi Doru’nun bakımını üstlenir. Birkaç gün içinde iyileşen Doru, yabancı bir yerde olduğunu anlar. Her kapı açılışında bakar, gitmek ister. Gün geçtikçe huysuzlaşır. “Kısrak gitmek ister. Yabancı yerdeyim, der. Tüm bir atlar böyledir... Yabancı yerde olduğunu sezince bir dünyayı ayağa kaldırır” (*Yılkı Atı*, s. 88) diyen Hıdır Emmi, bir hafta baktığı atı sakın bir havada bırakır. Doru, geldiği yoldan yılığa gider. “Kırlara açılan kapılar bize, dünyaya sırtı dönük bir özgürlük sunar gibidir.”³⁵ Yılığda çetin bir mücadele veren Doru, tabiatının özü olan özgürlüğüne kavuşur. Yüzüne kapanan her kapı aslında onun gerçek evine açılan bir kapı olur.

Çelo’nun anlaşma sağlandığında bile amcasının evine geldiğinde “korku ile avlu kapısını arala[ması]” (*Çelo*, s. 181), bu kapının kendisine soyut anlamda da kapalı olduğunu gösterir.

Koca evine dönmek istemeyen Kezik, odasına kapanır. Annesi yanındakileri dışarı çıkararak “kapıyı iyice kapar”. Kızıyla yalnız görüşüp onu ikna etmek ister. Kendini toparlayan Kezik, sofaya çıkmak için kapıyı açtığı anda yengesinin içeriye dinlediğini görür. Evden ayrılırken “evi ölü çıkmış bir ev ağıdına bul[ar]”. Sığındığı baba evinden yeniden kocasının evine dönmek zorunda kalan Kezik, “avlu kapısını yavaşça arala[r]” (*Çelo*, s. 208), karşısında kayınpederi ile kayınvalidesini görür. Onları da peşine takıp koca evine geldiğinde, ittiği kapı

34 Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 47.

35 Bachelard, *Uzamanın Poetikası*, s. 318.

zaten açık olduğundan, duvar diplerine hayvanların bağlanmış olduğu avluyu geçer. Sofa kapısını aralar. Haydar'ı bir peykenin üzerine oturmuş hâlde görür. Işığı yakmasını söyler. Işığı aldığı gibi odasına gider, kapanır. Sessizce ağlar. Kızının bu durumunu gören anne, ısrarından pişman olur, yeniden babaevine, bu defa geçici olarak, dönmeyi önerir. Kezik'ten "Ben geldim geleceğim yere. Geri de döneceklerden değilim. Varın gidin evinize!..." (Çelo, s. 210) cevabını alır. O kapıyı hem somut hem de soyut anlamda kapamıştır. İyice endişelenen annesi kızını bırakmayacak, sabaha kadar kızının "iç dünyasını dışa kapatan kapı"sında³⁶ bekleyecektir.

Can Şenliği'nde Hüseyin Ağa'nın kaldığı "haymeliğin kapı aralığı da zaten tümüyle aşağı yeline açıldı[r]" (*Can Şenliği*, s. 37). Haymelik, Hüseyin Ağa'nın mahremiyetini saklayacak, onu dış etkenlerden koruyacak bir kapıya sahip değildir. "Hangi ev, hangi kapı? Son kaldılık bu haymeliğin de kapısı yok..." tur (*Can Şenliği*, s. 50). Evlilik yoluyla ihtiyara "bir kapı aralan[mıştır]", ardına dek açılmasını diler (*Can Şenliği*, s. 100).

Romanlarda yaşanan mekânların kapısı ya sıkı sıkıya kapalı ya da içinde yaşayanın mahremiyetini koruyamayacak şekilde açıktır. Açılmayan kapı somut anlamda istenmeyen kişinin girişini engeller. Bu aynı zamanda o kişinin insan olarak varlığının yok sayılmasıdır. Kapıdan içeriye rahatlıkla giremeyen kişi o evde barınamayacak, hayata kök salamayacaktır. Elin kapılara tedirginlikle uzanışı, dışarıdan gelenin kabul görmeyeceği, içeridekinin de geleni kabulle-nemeyeceği endişesindedir.

Evlerin İkinci Kapısı Pencereleler

Evin bir parçası olan pencere, mekânı aydınlatmak ve havalandırmak temel işlevini yüklenir. Pencere aynı zamanda evin gözüdür. Bu göz dış dünyay-la ilgili bilgilere açılan deliktir. Aynı zamanda dışarıdan bakanların, örtük bir şekilde, evin içiyle ilgili bilgi edinebileceği bir yerdir. "Bir mekânın aydınlık düzeyi, o mekânın ana niteliklerinden birini oluşturur." Güneş ışığıyla aydınlanan bir odanın bıraktığı etkiyle aynı özelliklere sahip fakat loş bir odanın bıraktığı etki aynı değildir.³⁷ Gece koruluktan ayrılıp gizlice köye giren Çelo, Zöhre'nin ışığının yanmadığını görür. "Eme'nin yattığı odanın iki kanatlı, dar, küçük penceresine yaklaştı.. Bir kanadı açtı pencerenin" (Çelo, s. 211). Çelo

³⁶ Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 97.

³⁷ Tümer, *İnsan-Mekân İlişkileri ve Kafka*, s. 52.

açık pencereden seslenince uyanan Zöhre, ışığı yakmadan sofa kapısına gelir. Kısık sesle Çelo'ya seslenerek kim olduğunu teyit eder. “Kapı açıldı. Çelo girdi, arkadaki sürgüyü ileri doğru itti” (*Çelo*, s. 211). Pencerenin bir kanadının açık olması Çelo'yu sevindirir. Açık pencere onun eve girişini sağlayan aralık olur.

Can Şenliği'nde, Hüseyin Ağa'nın kaldığı hamamın külhanı oturulacak bir konut olmadığından penceresi yoktur. Oğlu tarafından kovulduğu babaevinin mutfağına, kapıdan girişi men edildiği için, pencereden girer. Bütün gücüyle pencereye omuz atması, kendine biçilen değeri reddedmiştir. Çerçeve ve camların “şangırtı” sı fırtına sesine karışıp gider. Burada, “[B]ir insanın rahatça girebileceği kapı açıl[ır]” (*Can Şenliği*, s. 181).

Çelo ve *Can Şenliği* romanlarında pencere, asli işlevi olan aydınlık ve hava girişini sağlamanın dışında yasaklanan, rahatlıkla girilemeyen mekânlara bir geçiş aralığı olarak kullanılır.

Sonuç

Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı*, *Çelo* ve *Can Şenliği* romanlarında baş kahramanlar, kendilerinden menfaat sağlanamadığında insanlar tarafından yalnızlığa terk edilirler. Doru, doğup büyüdüğü, çoğaldığı evinden/ahırından; Çelo, sığındığı amcasının evinden; Hüseyin Ağa oğulları tarafından kendi babaevinden kovulur. Mekânsız kalan bu kahramanlar, hayata tutunabilmek için bir yer edinmeye çalışırlar. Bu süreçte “eğreti mekânlar” da kalırlar. Her üçünün bu yolda verdiği mücadele farklı şekilde sonuçlanır. Doru, asıl evini bulur. Çelo, yer yurt edinebilme uğrunda ev sıcaklığıyla hiç örtüşmeyecek bir yer olan hapisaneyeye düşer. Hüseyin Ağa kendisiyle birlikte babaevini yakarak kendisine kötülük edenlerden intikamını alır.

Kaynakça

- Akın, Nur. "Ev-Tarihî Gelişimi", islamansiklopedisi.org.tr/ev#tarihi-gelismisi (erişim 24.11.2023).
- Bachelard, Gaston, *Uzamanın Poetikası*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları, 2008.
- Bozkurt, Nebi. "Ev", <https://islamansiklopedisi.org.tr/ev> (erişim 24.11.2023)
- Claudel, Philippe. *Kokular*, çev. Gözde Zeynep Çaylı, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2016.
- Enginün, İnci. "Yılkı Atı", *Bir Sığınak Olarak Kitap ve Edebiyat*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001.
- Güncel Türkçe Sözlük*, <https://sozluk.gov.tr> (erişim 24.11.2023).
- Karabey, Tekin, A. "Bir Sanat Pratiği Olarak Hatırlatan ve Hatırlanan Ev Öznesi", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 8/59 (2022), s. 2041-2047.
- Karabulut, Ramis. "Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma", Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2011. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorgu-SonucYeni.jsp> (erişim 24.11.2023).
- Kutluer, İlhan. "Mekân", <https://islamansiklopedisi.org.tr/mekan> (erişim 24.11.2023)
- Narlı, Mehmet. *Şiir ve Mekân*, Ankara: Hece Yayınları, 2007.
- Sayar, Abbas, *Can Şenliği*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Sayar, Abbas, *Çelo*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 5. Basım, 2023.
- Sayar, Abbas, *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 39. Basım, 2021.
- Yılmaz, Mehmet. "Gaziantep Masallarında Şamanizmin İzleri", *folklor/edebiyat*, 16/62 (2010), s. 189-202. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/255269> (erişim 24.11.2023)

ABBAS SAYAR HİKÂYELERİNDE YOKSULLUK HÂLLERİ

Prof. Dr. Muharrem DAYANÇ¹

Giriş: Çok Yönlü Atlı Bir Kalem

Cumhuriyet’le yaşıt olan Abbas Sayar (1923-1999) yetmiş altı yıllık ömründe -zaman zaman yarım bıraksa da- aldığı eğitimle, yaşadığı şehirlerle, yaptığı işlerle/mesleklerle, kazandığı ödüllerle, edebiyatın şiir, roman, hikâye, deneme, anı, gezi yazısı, mülakat, makale, mektup, fıkra gibi farklı türlerinde yazdığı yazılarla, ama belki de bunların hepsinden daha önemlisi yerel dile uyumu göz ardı etmeden kaleme aldığı şiirsel bir dil-anlatım ve özgün konularla entelektüel ilgiyi hak etmiş yazarlardandır. Sözümün daha başında ifade etmeliyim ki, Yozgat’taki toplantı için okuduğum Sayar külliyyâtında dikkatimi çeken en temel duygu olumlu anlamda şaşkınlık ve memnuniyet oldu. Şiirlerindeki gerçeklik hissi, hikâyelerinde hayatın içinden kurguya sızan doğallık, hatıralarındaki acıcılık ve eleştirel bakış, gazete yazılarındaki yerel, ulusal ve evrensel bahisler hakkındaki yerinde tespitlerin yanı sıra yer yer öyle özgün ayrıntılara rastladım ki bütün bu ince dikkatler, bu yazara geç kalma bahsinde beni ziyadesiyle üzdü.

Hikâyelerine geçmeden önce bu düşüncelerimi doğrulayacak bir örnek vermek isterim. Millî Mücadele’nin cephedeki askerlere her anlamda yardımcı olan kahramanlarından/bineklerinden biri “at”tır. Sayar’ın *Yılkı Atı*’nda İstiklâl Harbi’ne süvari olarak katılıp aç ve sefil yılık atlarından yana tavır koyan, dolayısıyla merhametli bir kişilik sergileyen Hıdır Emmi’nin cephedeki atlı günlerini hatırlaması, geçmişe döndüğü bu zamanlarda Millî Mücadele’ye karşı takındığı samimi ve saygılı tavra bugüne kadar okuduğum Sayar’la ilgili çalışmalarında az yer verildiğine ve bahisle ilgili doğru dürüst yakın okuma ya-

1 İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

pılmadığına tanık oldum. (Bu çalışmalar içinde Ramis Karabulut'un doktora tezi ayrı bir saygıyı hak eder. Değerli meslektaşımın bu konuda söylenmesi gereken birçok şeyi sistematik bir tarzda ve akıcı bir dille söylediğini burada belirtmek isterim.) Bu nedenle Hıdır Emmi'nin, yılık atlarının perişan hâlinin kendisinde uyandırdığı akisleri anlatırken Millî Mücadele'ye ve orada bindiği ata dair söylediklerini buraya almak isterim:

"... Bakma Emmi'nin bu perişan hâline Emmin de at gördü, meydan gördü... Emme kendi hanesinde değil... Kuvva-yı Milliyede, harpte. Süvariydi Emmin... İyi ata biner, iyi silah kullanırdı. Bir al atı vardı beylik... Yavrusu gibi bakardı. Büyük Taarruzda o atınan bindirdi Yunan'a... İzmir'e dek o atınan kovaladı Yunan'ı... Terhiste nasıl öptüm yavrumu, nasıl kucakladım al'ımı... Bak gözümün önüne geldi cümle olanlar. Sonra döndük köye. Ağam ölmüş, dam uçmuş. Bir gözü ağırlıklı ana, bir karı, bir yedi sekizinde çocukla kaldım ortalarda... Aha, şu ahır sekisinde kışladık bir yıl... Derdin ne, ağrın ne, diye soran olmadı. Çok çekti Hıdır Emmin kadersiz kısrak. Bir dünya yüzü görmedi. İstedim bir atım olsun. Olmadı. Kırk yıldır ucu ucuna denk getiremedim. Oğul, uşak çoğaldı. Bir karnımızın başa çıkamadık. At almak nerde? Zabın öküzlere kul köle olduk. Eşşek koştuk dövene..."²

Sayar'ın hemen her eserinde "at"lar, "atlı kahraman"lar ve bu hayvanlarla ilgili tasvir ve betimlemeler bir şekilde kendisine yer bulur. Askerliğini süvari olarak yapan Hıdır Emmi, bu süreçte bindiği al atını Millî Mücadele'deki yararlılıklarından dolayı bir daha anar. Bu geçmişe gidişte, Millî Mücadele'ye yaptığı olumlu göndermeler, o günün -hatta bugünün- şartları bağlamında oldukça değerlidir.

"At" bahsine Yahya Kemal'in "Akıncı"³ şiirinde de rastlarız. Toplumca yaşanan umutsuz havayı dağıtmak için geçmişin güzel günlerine gönderme yapan şair küçük bir atlı grubuyla dev gibi bir ordunun alt edildiği günü (Mohaç Savaşı) hatırlar. Bu zaferde en büyük pay atların ve dolayısıyla atlılarıdır. Faruk Nafiz ise "At" şiirinde⁴ "bin gemle bağlanan yağız atın şaha kalkması" metaforuyla örtük bir şekilde Türk milletinin Millî Mücadele yıllarındaki coşkusuna atıfta bulunur. 1919 yılında kaleme aldığı bu şiirde şair, küllerinden doğmaya ahde-

2 Abbas Sayar, *Yılık Atı*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2023, s. 87.

3 Yahya Kemal, "Akıncı", *Şair Nedim*, nr.10, 20 Mart 1335/1919.

4 Faruk Nafiz, "At", *Ümid*, nr. 16, 13 Kanunusâni 1337/1921.

den Türk milletine (dolayısıyla onun içinden çıkan orduya ve Mehmetçik'e) selâm durur.⁵

Yine Hıdır Emmi'nin söylediklerinin -at temalı başka metinleri de bulunsa- Nazım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve *Kuvâyı Milliye*'nin başında anlatılan "Adapazarlı Kambur Kerim" hikâyesini akla getirdiğini burada hatırlatmakta yarar var.

Kendisine atıfta bulunduğumuz yazarların dışında at bahsi çokça ele alınıp işlenmiştir. Bunların ilk akla gelenleri Arif Nihat Asya, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Enis Behiç Koryürek, Necip Fazıl Kısakürek, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Bahattin Karakoç, Gültekin Samanoğlu, Dilaver Cebeci, Yahya Akengin, Ali Akbaş ve Cengiz Aytmatov'dur.

Burada ayrıca belirtmeliyim ki bu bildiride Abbas Sayar edebiyatına "yoksulluk halleri"⁶ nispetince bakılacak, yoksulluğun özellikle kırsal kesimdeki farklı görünümlerine odaklanılacaktır.

Yoksulluk Hâlleri: Göç veya Yorganımı Sıkı Sar

İlk olarak Yozgat'ta çıkan *Bozok Gazetes*'nde 1954 yılında tefrika edilen Abbas Sayar'ın "Yorganımı Sıkı Sar"⁷ adlı hikâyesi köy hayatında yaşanan peşe peşe olumsuzluklardan sonra kasabaya çalışmaya gitmek zorunda kalan Hacı ve ailesinin yaşadığı olumsuzluklar üzerine inşa edilir. Üçüncü tekil şahıs üzerinden ve ağırlıklı olarak yazar-anlatıcının iç çözümlemelerine yaslanan bu anlatıda, olumlu anlamda tersi durumlar yaşansa da, köyden kasabaya göç etmenin bir zorunluluk hâline geldiği gerçeği yerel ama ince bir dil ve üslupla işlenir. Yazar-anlatıcı hikâyenin daha ilk paragrafında olay örgüsünün ana güzergâhını okura hissettirir:

5 Şiirin trajik hikâyesini Kaya Bilgegil şöyle nakleder:

"-Bir taraftan bizi Yassıada'ya götürmeye gelmişler, bir taraftan da eski talebem Behçet Kemal radyoda; Bin gemle bağlanan yağız at şaha kalkıyor diye bizim şiirimizi okuyor." (Bilgi için bkz. "Faruk Nafiz'in Ardından", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, nr.1, Ocak 1974, s. 57.)

6 Necmi Erdoğan (Ed.), *Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, 960 s.

7 Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar -Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE, 2011, s. 341.

(Bu metnin incelendiği kitap ve verilen sayfa numaraları için bkz. Abbas Sayar, *Yorganımı Sıkı Sar*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2023, s. 9-16.)

“Dar, toprak sofanın bir köşesine büzülmüş, eski püskü bir gömleği yamayan genç karısına seslendi:

-Fadime, dedi, yorganımı sıkı sar, eyi bağla!. Akşamın serinliğinde kazanın yolunu tutayım. Nasib kesikliği, olmadı işte!. Borç harç eyi de ektiydik.. Her bir muhanete eyisinden ‘of’ çekecektik. Dünya yüzüne çıkacaktık. El içine karışacaktık. Olmadı işte!. Ekin her bir yönünden yanıp gidiyormuş.. Gidiyormuş ne demek? Yanıyor işte!. Göz göre göre sararıyor, kavruluyor işte!.. Alaf yangınından kötü.. Onun belki bir çaresi bulunur. Bir yandan kesersin önünü.. Ya bu öyle mi? Gözün baka baka, yüreğin eriye eriye kayar gider avucunun içinden.. Bu yangın toprak yangını.. Kök yangını.. Zavallı dal ne yapsın, yaprak ne yapsın?. Verem gibi içerden içeri...”⁸

Hikâyenin daha giriş cümlesinde geçen “dar ve toprak sofa” ile “eski püskü bir gömlek” ibareleri, sohbetin ve sohbe konu olan ailenin hem yaşadığı mekân hem de ekonomik durumu hakkında okuru sonraki satırlara hazırlar. Evin hanımı Fadime’den eşinin isteği, Anadolu insanının göç ederken yanına aldığı birkaç ev eşyasından biri olan yorganını hazırlamasıdır. Bundan sonra kurulan hemen her cümle bu insanların rûh hâlleriyle birlikte göç etmelerini mecburî kılan ayrıntılarla doludur. Mesela akşamın serinliğinde yola çıkmak bu göçün yöre halkınca da bilinmesinin istenmediğini akla getirir. Birçok fedakârlıktan sonra ekilebilen tarlalardan yaşanan kuraklık nedeniyle beklenen verimin alınamaması bu göçün ana nedeni olarak düşünülebilir. Toprağın su özlemi öylesine derindir ki köylüyü ve ekini çaresiz bırakır. Her şeyi yakan kavuran kuraklığın yazardaki karşılığı imgesel bir anlatımla “toprak yangını”, “kök yangını”dır. Bu ifadelerden sonra gelen “Zavallı dal ne yapsın, yaprak ne yapsın?” soru cümlesi metaforik anlamda köylünün çaresizliğine ve edilgenliğine işaret eder.

Ekinden yana yaşanan bütün bu olumsuzluklardan sonra hikâyeye zaman zaman umut parıltılarının sızması, yazar-anlatıcının köyü terk etmeden önce, son çare olarak, elinden gelen her şeyi yaptığı hissini okura geçirmek içindir. Daha yalın bir ifadeyle söylemek gerekirse yazar-anlatıcı, birbirine hiç de yakın olmayan iki kıraç araziye bir daha görmeden köyünü terk etmek istemez.

Sayar, zaman zaman şiirsel bir dile başvurur. Hatta bazı göndermeleri oldukça ustaca ve etkileyicidir. “İlk tarlaya giderken sigara külü kadar bir bulut yoktu

8 Abbas Sayar, *Yorganımı Sıkı Sar*, s. 9.

karşısında” (s.12) ibaresinin Sezai Karakoç’un “Ve yalnızlık, sigara külü kadar yalnızlık!”⁹ ifadesini akla getirmesi bunun bir örneği olarak görülebilir. Gökteki bulutlarla ilgili tasvirler bu kadarla kalmaz. “Bu mevsim, bu bulut boşuna gelmezdi.. Kaldırım mühendisliği yapmazdı gökyüzünde.. Bir diyeceği, bir yapacağı iş vardı.. Yaşı otuz değildi henüz ama, çok yaşayan değil, çok gören biliyordu.. Yürüyüşünü yine bozdu.. Durdu, yeniden baktı buluta. Alttan alta kabarıyor, geriden geriye siyahlaşıyordu..” (s.12-13) satırları Mehmet Akif’in yanındaki kabileyle birlikte Necid Çöllerinde yaşadığı ve kum fırtınasına kapılmaktan kıl payı kurtulduğu sahneleri akla getirir.¹⁰ Yine Hacı’nın eşiyle ilgili iç konuşmalarında geçen “Gece uykuda yatağın içinde bir dönse kemikleri batıyor sırtıma.” (s.13) ifadesi Cahit Zarifoğlu’nun “-ah şu yalnızlık / kemik gibi / ne yana dönsem batar.”¹¹ ibaresini çağırır.

Bu son gezisinde adeta gökteki bulutlarla seyahat eder ve onlardan gözünü ayıramaz Hacı. Çünkü yağacak bir yağmur onun kasabaya işçi olarak gitmesini erteletebilecek veya rafa kaldıracaktı. Fakat beklenen bereket yağmurları yerine gittikçe büyüyen ve hızlanan dolu yağınca Hacı’ye kasabaya işçi olarak gitmek dışında bir seçenek kalmaz.

Yoksulluk Hâleri: Mal Satarak Borç Savmak

İlk olarak Yozgat’ta çıkan *Bozok Gazetesı*’nde 1954 yılında tefrika edilen Abbas Sayar’ın “Emrine Şükür”¹² adlı hikâyesi Veysel Ağa, eşi, oğlu, köylüler ve pazardakiler üzerinden okunabilir. Bu anlatının girişi de gelecekte olacakları okura hissettirecek tarzda kurgulanır ve ilk sahne pazara giden köylüleri temsilen Veysel Ağa’dan hareketle metindeki yerini alır:

“O gün köyün sessizliği er saatte bozguna uğradı. Köy ayaklanmıştı sanki. Her perşembe sabahı böyle olurdu zaten.. Köy tümüyle uyanırdı. Köylü kazanın hafta pazarına giderdi o gün.. Keçiye, davara daha bir gün öncesinin akşamı yol verilir, pazara götürülecek sığır takımı da er horozda yola katılırdı..

9 Sezai Karakoç, “Ve Monna Rosa”, *Şiirler IX Monna Rosa İlk Şiirler*, İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998, s. 41.

10 Cemal Kutay, *Necid Çöllerinde Mehmet Akif*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992, s. 82-90.

11 Cahit Zarifoğlu, “Çağın Küçük Bulanığı”, *Şiirler*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1989, s. 247.

12 Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar -Hayatı, Edebî Kişiliğı ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), s. 341. (Bu metnin incelendiğı kitap ve verilen sayfa numaraları için bkz. Abbas Sayar, “Emrine Şükür”, *Yorganımı Sıkı Sar*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2023, s. 17-27.)

Veysel Ağa'yı uyarttı karısı:

-Komşular yola çıkıyor. Çabuk toparlan, dedi.

Ağa homurdandı:

-Şu dünyada da insanoğluna bir rahat yüzü yok.. Benim bağırim yeni yeni alıyordu. Öküzü de batsın, pazarı da batsın..

Karısı üsteledi:

-Kalk hele, kalk. Rahat arıyorsan o dediğin mezerde. Toprak altından kalkamayacağın kalın yorganını üstüne örtünce boş bol uyursun..." (s.17)

Veysel Ağa Kars'tan mal getirip köylülere yüksek fiyatla ama taksitle satan sürekciden öküz alarak ciddi bir borca girmiştir. Borçlarını savmak için sabahın erken vaktinde pazara giden Veysel Ağa'ya fırsatçı alıcılar istediği fiyatı vermezler. Öküzü istediği fiyata satamayacağını anlayan Ağa, öküzü bir komşuya emanet eder ve orada bulunanlara belli etmeden eşeğine binip köyünün yolunu tutar.

Sabahleyin oğluna ekin ekmek için araziye gideceği yolu defalarca söyleyen Ağa'yı oğlu dinlemez ve "aşağı yoldan kestirmeden gidip geleyim diye kağnıyı çamura oturtur." (s. 25-26) Yolda gelirken gözü seçiren Ağa, köyde bir terslik olduğunu sezinler ve bunda yanılmaz.

Gün boyunca yaşanan olumsuzluklar nedeniyle eve hiç de iyi yüzle ve tavırla gelmeyen Veysel Ağa'nın hâlimden, o gün başından geçenleri anlayan hane halkı daha bir şey sormadan Ağa konuşmaya ve bir kıssa anlatmaya başlar:

"-Hatun, beni dinle, dedi. Zamanın birliğinde tek gözü kör bir adam evlenmiş. Düğünde, nikâhta, gerdekte aldığı karı körlüğünün farkına varmamış. Her 'merhaba'ya bir hediye sunmuş. Sonraki günlerde de iki eli iki çıkın dolu gelirmiş her akşam üstü eve.. Günün biri elleri boş gelmiş eve.. Kapıyı çalmış, karısı açmış karşılayarak.. Kadın ilkin ellerine bakmış, getirdiklerini almak için.. Elleri boş. Bakışı adamın suratına kaymış. Ve bağırması: 'Vıııy, herif demek senin gözünün biri kör...' (s.26)

Veysel Ağa'nın eşi bu hikâyeyi sevmez ve böyle bir imayı hak etmediğini ifade eder. Kissalarla derdini/kendini/meramını anlatma âdetinin yanı sıra bu me-

tinde de çokça deyim ve atasözü geçer. “Olacak olur, aptalın çabası yanına kâr kalır.” (s.19) “Eşek yem yerken anırmaz.” (s.20) “İrmak akıyor, gözün bakıyor.” (s.23) “Açtırma kutuyu, söyletme kötüyü.” (s.26) “‘Elimi icik tut desen.’ kolun da elinle birlik gider.” (s.27)

Öykü, ağırlıklı olarak Veysel Ağa'nın iç konuşmaları üzerine inşa edilmiştir. Bu nitelik hikâyeyi modern öyküye/anlatıya yaklaştırır. İç konuşma tekniğine burada bir örnek vermek isteriz:

“‘Dürzü alıcılar,’ ‘it kapıda zabın gerek’ diyorlar. Dediklerini de yaparlar. Girt-lağımız alacaklının elinde.. Sıkınca canımızı çıkarıyorlar.. Bu yıl da bizi yoluk tavuğa döndürecekler.. Elli yaşımın oldum olası hekâyesi bu.. Gördüğüm bu, duyduğum bu.. Bu oynu bozacak gücüm de yok ki! İçine köpek sıcsın böyle yazgının.. Yazan kâtibin kalemi kırılınsın..” (s.22)

Toparlamak gerekirse bu hikâyede yoksulluğun bir diğer hâli vurgulanır. Köylü, içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmak için ihtiyaç duyduğu malları da satmak zorunda kalır. Bu insanları pazarda aç gözlü ve açığız alıcılar bekler. Alıcılar, köylülerin zor anını kollayıp istedikleri fiyattan mal almayı, hatta köylünün beklemeye takatinin olmadığını da bilirler. Öykü bütün bu olanların kabullenildiği çaresizlik duygusuyla biter.

Yoksulluk Hâlleri: Maddî Bozulmanın Tetiklediği Manevî Çürüme

Abbas Sayar'ın “Cami Yaptırma Derneği”¹³ adlı hikâyesi diğer iki anlatının aksine olumlu düşünce ve tasvirlerle başlar. Tabiatın güzelliklerine insanların neşeleri eşlik etmektedir. Fakat bütün güzelliklerin aksine gazetecilik yapan yazar-anlatıcı gergin ve kızgındır. Bu mesleğin kendi içindeki zorluklarına bir de gazeteciler arasındaki rekabet eklenince işler daha da çıkmaza girmiştir.

Yazar-anlatıcının çıkardığı *Bozok Gazetesi*'nin matbaa makinesinin bozulduğu bir gün bu olumsuz havayı dağıtmak için Bozkuş'un Mustafa, anlatıcıyı başına davet eder. Tabiatla baş başa kalma teklifini kabul eden yazar-anlatıcı kısa bir süreliğine de olsa sıkıntılarını geride bırakır.

Bu teklifin peşi sıra Tahsin Yücel'in “Büyük Sarhoşluk”¹⁴ öyküsünü akla getiren bir paragraf başlar ve bu kavramlaştırma ilerleyen sayfalarda insanların ve doğanın ruhunu yansıtan bir metafora dönüşür:

13 Abbas Sayar, “Cami Yaptırma Derneği”, *Yorganımı Sıkı Sar*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2023, s. 28-66.

14 Tahsin Yücel, “Büyük Sarhoşluk”, *Haney Yaşamalı*, İstanbul: Can Yayınları, 1991, s. 13-21.

“Nisan, gökyüzünden yeryüzüne yansıttığı güzellik çizgisinin ortalarındaydı. Gökyüzünün yeryüzü ile nişanlandığı andı sanki.. Doğa görünmez bir büyük güçten komut almıştı.. Alı al, moru mor ediyordu.. Büyük bir sarhoşluk vardı dört bir yönde.. Küçücük, yılın on ayı kurulukla cedelleşen dereciklerin çağlaması tutmuştu..” (s.29)

“... Pınarın üst yeşilliğine Mustafa ile birlik çöktük. Susmak konuşmanın ötesinde bir anlam taşıyordu şimdi.. Dağın hemen bitişiğinden cılga, kestirme bir yol geçiyordu. Yolun üstünde de ayağını mevsimin büyük sarhoşluğuna uydurmuş, konuğu olduğumuz pınar çağlıyordu.” (s. 30)

İki arkadaş pınar başında otururken/içki içerken şehir yönünden bir atlı belirir ve bundan sonra bir süre hikâyeyi bu atlının konuşma ve tavırları belirler. Bu atlı yakın köylülerden Kepir Köylü muhtar Mestan Kâ'dır. Hayatı çok ciddiye almayan Mestan Kâ ile birlikte banka ve köylülerin yoksulluklarının ortak paydası olan kredi bahsi sızar anlatıya. O yörenin “Alevî milleti”ne mensup olan Mestan Kâ'nın “beyaz yüzü, sarı saçı, mavi gözü” hikâyenin akışını belirler. Anlatıcı bu özelliklerin bu yörede pek alışılmış fiziksel nitelikler olmadığını söyleyince Mestan Kâ kendisine ima edilen yakışsız durumu anlar ve sahip olduğu bu özelliklerin arka planını kendince uzun uzun anlatır.

Hikâyenin devamında işin içine bu sefer dönemin siyasi atmosferiyle birlikte toplumsal bozulmaya örnek olarak düşünülebilecek “cami yaptırma” bahsi girer. Bu çerçevede anlatıyla dinin siyasete ve maddi çıkarlara alet edildiği dile getirilmeye çalışılır.

Demokrat Parti'nin iktidar yıllarıdır. Bu partinin yöneticileriyle arası iyi olan Mestan Kâ'yı köylüleri muhtar seçer. Amaç iktidarın nimetlerinden yararlanmaktır. Bunun yolunu açmak için “Sünnî” köyler arasında kalmış tek “aşiret köyü”ne cami yapılmasına karar verilir. Cami yapımından hareketle “Cami Yaptırma Derneği” kurulur. Cami yapımı sırasında alınan malzemelerin mühim bir kısmı Mestan Kâ ve araçlar tarafından iç edilir. Mestan Kâ cami için gelen paraları başka işler için harcar ve bu inşaata taş çekmek için bir çift öküzünden olur. Sonunda cami bitirilir ve buraya “Ofllu” bir imam bulunur ama bulunamayan cemaattir.

Köyde yapılan cami ve bu camiye cemaat bulma düşüncesi peşi sıra birçok entrikaya da kapı aralar ve sivil-resmî birçok insan buna alet olurlar. Kutsal bir mekândan hareketle yapılan yolsuzlukların/kanunsuzlukların ironik bir dille anlatıldığı bu sayfalar içsel bir eleştiriyi de bünyesinde taşır.

Yazarın hayatıyla da benzerlikler içeren bu hikâyede yine halk arasında kullanılan deyim ve atasözleri dikkati çeker ki bu durum Anadolu insanının düşünce dünyasının beslendiği kaynağı göstermesi bakımından mühimdir.

Bu metindeki ana ve çerçeve hikâyelere dikkatle bakıldığında maddî bozulmanın zamanla manevî deformasyona da kapı araladığı söylenebilir. Yazar, bu metinle sayfa sayısı bakımından öykü türünün sınırlarını zorlamış ve toplumun yaşadığı çözülmeye bütüncül bir gözle bakmayı denemiştir.

Yoksulluk Hâlleri: Kötü Alışkanlıkların Yoksulluğu Beslemesi ve İcracı

Güner Aylanç'a ithaf edilen "Bulut Ekip, Yel Biçen"¹⁵ adlı hikâye Sayar'ın anlatılarında sık sık rastlanan ve Türkçe açısından oldukça başarılı kabul edilebilecek bir tasvirle başlar. Tabiatın bir canlı gibi düşünüldüğü bu betimlemeyi buraya almak isteriz:

"Ovaya pus bağlamış ince bir yağmur yağıyordu. Toprakta yaz yorgunluğunu sırtından atmak isteyen ağır bir sessizlik vardı.. Ama insanoğlu onu rahat bırakmıyordu. Sırtını yeniden çizgi çizgi kaşıyordu.. Bu sırt kaşıyıcılardan biri de bendim. Eskiden kalık, kıl payı bir Kürt çadırının sipetine sığınmış, ardına üçlü pulluk takmış traktörün bir gidiş bir gelişine bakıyordum." (s.67)

Yazar-anlatıcı bu traktörün gidiş gelişlerini seyrederken kendisine bir karaltının yaklaştığını görür ki bu, o çevrede zengin bir çiftçinin yanında çalışan ve on dokuz yaşında bulunan Ali'dir. Yazar bir önceki hikâyede de olduğu gibi burada Ali'den hareketle çerçeve hikâyeye anlatır. Bu sefer merkezde kumar ve onun doğal bir sonucu olarak hırsızlık felâketleri vardır. Kumara alışan Ali, babasının tarlaya ekmek için kendisine verdiği tohumları bile satacak kadar sefilleşir. Bahar bitip yaz gelince foyası ortaya çıkan Ali, babası Yasin Ağa'dan ağır bir dayak yer. Bu hadise Ali on yedi yaşındayken olmuştur. Dayak olayından sonra evden kaçan Ali ova köylerinden İrfan Ağa'nın yanına sığınmıştır. Ali, bütün bu yaptıklarına pişman olur ama köye dönecek yüzü yoktur.

Bu hikâyede de öncekilerde olduğu gibi hikemî ibarelerin sıkça kullanıldığı yerel bir dil ve üslupla kaleme alınır. Ali'nin kumar belası yüzünden "toprağa toprak ekmesi"ni anlattığı bölüm hem kaleme alındığı ironik dille hem de peşi sıra Nasrettin Hoca'ya gönderme yapmasıyla ilgi çekicidir:

15 Abbas Sayar, "Bulut Ekip, Yelken Biçen", *Yorganımı Sıkı Sar*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2023, s. 67-90.

“Abi, dedi, toprağa toprak ekilir mi? Ben ekтім oldu. Huzurunda boş laf ya! Sen hepsini bilin ya! Adamın biri Hoca’ya sormuş: ‘Hoca efendi,’ demiş, ‘abdestsiz namaz kılınır mı?’ Hoca kızgın kızgın: ‘Öyle şey olmaz,’ deyince adam sözü bağlamış: ‘Vallahi hocam, ben kıldım oldu..’ Onun gibi ben de toprağı toprağı ekтім, oldu.” (s.77)

Bütün bu öykülerde köylünün içinde bulunduğu zor durumu (yoksulluğı) okura gösteren ana olgulardan biri köyde görülen bazı şehirli lerdir. Mesela şehirden gelip köylüyü en çok tedirgin eden araçlardan biri icracının cipi olmalıdır. Babasıyla Ali arasında geçen konuşmada -ki Ali bir an önce kumar oynayan arkadaşlarının yanına gitmek için çare aramaktadır- icracıdan hareketle köylünün içinde bulunduğu zorlu şartlardan ve korkulardan da bahsedilir. Dolayısıyla bu konuşma birçok yönüyle bu bahse ve dönemine ayna tutar:

“... (Babası Ali’ye nasihat etmektedir) İşi sıkıya vurup ne kendini, ne öküzleri yor! Toprak tav. Allah ta nisan rahmetini esirgemezse, o meşelik artığı tarladan eyi hasın alırlık! Takdir Mevlâmın.. Haydi sen de icik dinlen. ‘Beş on dakika dışarıya çıkıp geleceğim,’ dedim, ‘bir cip gelmiş köye. İcracı diyorlar. Bakayım, aceb kimin canını yakacak?’ ‘Git, git emme,’ dedi, ‘kâhyası sana mı düştü? İcracı dediğın can vermeye değil, helbetim helbet can almaya gelir.. Şeherden köye heç bir rahmetin geldiğı görülmüşlerden midir? Zaptiyesi, tahsildarı, sürekçisi, pırtıcısı, her biri bir türlü ezrail.. İcracı da tümünün üstüne tüy diken.. Onları nki ‘al’ pazarı. Köylününki ‘ver’ pazarı.. Köylülük nereden belli olur? Verimlilikten..” (s.78)

Aslında köye gelen icracının değil particilerin cipidir. Ali’nin söylediğı yalanlar babasından dayak yediğı sahnede tek tek sıralanır ki bu bölüm de bizi insanların işledikleri kabahatten sonra dayakla terbiye edildiklerini göstermesi bakımından mühimdir.

Sonuç: Dört Hikâyenin Söyledikleri

Tefrika hâlindeki metinleri dışarıda bırakılıp burada ana hatlarıyla ele aldığımız dört hikâyesinden hareketle söylemek gerekirse Sayar’ın bu anlatılarında ne anlatılırsa anlatılsın konu bir şekilde köylülerin maddî anlamda yoksulluklarına gelir. Yine bu insanların yaşadığı yerlerde cahillik ve çıkarıcılık, yoksulluk ve yoksunlukla at başı yürür. Bu anlatılarda köyle kasaba ve kasaba insanı arasındaki bağlar tamamen kopmuş gibidir. Şehir ve şehirli insanlar/unsurlar köylüde korkudan başka bir hisse yer bırakmaz. Bu olumsuz nitelikler toplumun

hemen hemen bütün kesimlerine sirayet etmiş gibidir. Dolayısıyla böylesine bir ortamda, siyaset menfaatin, din ise kişisel çıkarların aracı hâline gelmiştir.

Bu dört öyküde yerel şahsiyetler/unsurlar yine ağırlıklı olarak yerel bir dille betimlenir. Kırsal bölge insanların konuşmaları sahip oldukları nitelikler göz önünde bulundurularak fakat bununla birlikte özenli ve akıcı bir dille kaleme alınmıştır. Doğa tasvirlerinde ise yazarın daha sanatlı bir dil kullandığı görülür.

Metinlerde dikkati çeken temel dil özelliği yerel kelime, deyim ve söyleyişlerin kullanıma sıklığıdır. Bu ibareler çoğunlukla yöre ağız da göz önünde bulundurulularak metinlere girer. Fakat atasözlerinin kullanımında yerellikten çok ulusal bir dilin kullanıldığını burada belirtmek gerekir.

Hikâyelerde sıkça kullanılan iç konuşma tekniği yazarı modern anlatıya yaklaştıran bir hususiyet olarak görülebilir. Metinlerde iç çözümler de hatırı sayılır bir şekilde kendisine yer bulmuştur.

Yerel dil ile ulusal dil arasında gözetilen ölçü ve yine dil ile tema arasındaki uyum Sayar'ın ne kadar özgün bir hikâyeci olduğunu gösterir. Anlatılarında böylesine başarılı bir kalemin özellikle köy edebiyatı bağlamında daha çok ilgi ve saygınlığı hak ettiğini söyleyebiliriz.

Kaynakça:

- (Beyatlı), Yahya Kemal, "Akıncı", *Şair Nedim*, nr.10, 20 Mart 1335/1919.
- Bilgegil, Kaya, "Faruk Nafiz'in Ardından", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, nr.1, Ocak 1974.
- (Çamlıbel), Faruk Nafiz, "At", *Ümid*, nr. 16, 13 Kanunusâni 1337/1921.
- Erdoğan, Necmi (Ed.), *Yoksulluk Halleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Karabulut, Ramis, *Nail Abbas Sayar -Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi), Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE, 2011.
- Karakoç, Sezai, "Ve Monna Rosa", *Şiirler IX Monna Rosa İlk Şiirler*, İstanbul: Diriliş Yayınları, 1998.
- Kutay, Cemal, *Necid Çöllerinde Mehmet Akif*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992.
- Sayar, Abbas, *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2023.
- _____, *Yorganımı Sıkı Sar*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2023.
- Yücel, Tahsin, "Büyük Sarhoşluk", *Haney Yaşamalı*, İstanbul: Can Yayınları, 1991.
- Zarifioğlu, Cahit, "Çağın Küçük Bulanlığı", *Şiirler*, İstanbul: Beyan Yayınları, 1989.

DOĞUMUNUN 100. YILINDA ABBAS SAYAR'IN ŞİİRLERİ VE ŞAİRLİĞİ EDEBİYAT TARİHİNDE NEREDE DURUR?

Prof. Dr. Yılmaz DAŞCIOĞLU¹

Edebiyatımızda daha ziyade romancılığı ile özellikle de *Yılkı Atı* (1970) ile tanınan Nail Abbas Sayar (1923-1999) aslında edebiyata şiirle başlamış ve sayıca roman ve hikâyelerinden geri kalmayacak kadar şiir yayımlamıştır. Bu çalışma için şairin *Şiirler*² adıyla yayımlanan ve bütün şiirlerini içeren kitap esas alınmıştır. Kitaba “Şair Abbas Sayar’a Dair” başlığıyla bir sunuş yazan oğlu Ahmed Güner Sayar, kitaptaki şiirlerin dışında şairin dostlarının defterlerinde, arşivlerinde çok sayıda şiirinin bulunduğu öngörüsüne ilave olarak kendi arşivinde de “hiç yayınlanmamış” manzumelerinin bulunduğunu bildirmektedir.³ Bu noktada Abbas Sayar hakkında Ramis Karabulut'un, önce onun yayımlanmış şiirleri üzerinde geniş hacimli bir inceleme yaptığını⁴, daha sonra Sayar üzerine yaptığı doktora çalışması sırasındaki taramalarından “külliyyatına eklenmeyi bekleyen ve gazete sayfalarında kalmış 660 adet daha şiirinin var olduğunu tespit” ettiğini belirtmek gerekir.⁵ Karabulut çalışmasında, Sayar'ın tespit ettiği bu şiirlerini de dahil ederek yapı, içerik, ahenk unsurları ile dil ve üslup özellikleri bakımından ayrıntılı bir biçimde incelemiştir. Hem Ahmed Güner Sayar hem de Ramis Karabulut, yüzlerce şiir yayımlamış olmasına karşın Abbas Sayar'ın şiir alanındaki tanınırlığının belli bir çevre ile sınırlı kaldığını belirtmişlerdir. Biz bu yazıda onun şiirlerinin geri planda kalma sebepleri üzerinde düşünecek bu münasebetle de şiirlerinin özellikleri ve alımlanışına dair yorumlar yapmaya çalışacağız.

Abbas Sayar, 1946'da İstanbul'da yayımladığı *Gönül Sandalı*'ndan başlayarak 1966 yılına kadar sırasıyla; *Sere Serpe* (İstanbul, 1955), *Neco'ya Mektuplar* (Yozgat, 1959), *Gibi* (Yozgat, 1959), *Esinti* (Yozgat, 1966), *Şey* (Yozgat, 1966) olmak üzere altı şiir kitabı yayımlar. Muhtemelen ilk romanı *Yılkı Atı*'nın (İstan-

1 Sakarya Üniversitesi, yilmazd@sakarya.edu.tr, orcid: 0000-0003-1378-7116

2 Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötügen yayınları, İstanbul 2002, s.224

3 Sayar, *Şiirler*, s.11

4 Ramis Karabulut, “Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası”, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2005, Sayı: 17, s. 7-67; <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16958/177064>

5 Ramis Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale, 2011, s. V

bul, 1970) kazandığı başarıdan sonra bu türdeki eserleri üzerine yoğunlaşan Sayar, ancak 1992'de *Boşluğa Takılan Ses* (Ankara, 1992) adlı son şiir kitabını yayımlamıştır. Bu arada bazı kitaplarında aynı şiirlerin mükerreren basıldığı da görülmektedir. A. Güner Sayar ve Ramis Karabulut'un yukarıda atıf yapılan yayınlarından aldığımız bu bilgilere göre Sayar'ın şiir kitapları uzun aralarla ve farklı yerlerde yayımlanma imkânı bulabilmiştir. Mesela Yozgat'ta basılan dört kitabının dönemindeki dağıtım koşullarını ve özellikle büyük kentlerdeki edebiyat çevrelerinin dikkatine ne derecede ulaştığını kestirebilmek zordur. Karabulut'un belirttiğine göre yaşarken Abbas Sayar'ın şiiri hakkında yazılmış tek yazı⁶ Vecdi Bürün'ün *Bozok*⁷ gazetesinde yayımlanan yazısıdır. Aynı yerdeki alıntıdan Bürün'ün Abbas Sayar'ı şiirinde politik unsurlar barındırmayan "halis" bir sanatçı olarak gördüğü anlaşılıyor. Biz buradaki "politikatsız şiir" ifadesinde bulunan politika sözünün sadece aktüel siyaset kavramı olarak değil, şiirinin tanınması konusunda da özel bir gayret ve promosyon çabasına girişmemiş olmak şeklinde değerlendirilebileceğini ve bunun aşırı bir yorum olmayacağını düşünüyoruz. Özellikle oğlu Ahmed Güner Sayar'ın "...bilhassa *Yılkı Atı'nın neşriyle önünde açılan edebiyat adamlığı kapısından geçince daha çok okurlar nezdinde romancı kimliğinin muhafazasına özen gösterdi. Sürekli şiir yazmasına rağmen şairliğini gizledi.*"⁸ ifadeleriyle birlikte düşünüldüğünde bilinçli bir tercih olduğu da söylenebilir.

Sayar'ın aruz, hece ve serbest vezinli şiirler yazdığı, üslup özellikleri bakımından halk şiirinin, klasik şiirin, Garip Akımı'nın, 40 Kuşağı Toplumcu Gerçekçi şairlerin ve Yahya Kemal, Necip Fazıl, Behçet Necatigil'in ilk dönem şiirlerinin ve Salah Birsel'in yer yer izleri görülüyor. Bu kadar izi bir arada taşıyan Sayar'ın bunlardan kendisine özgü bir terkip yaptığını söylemek zordur. Eğer onda kendine özgü bir şey aramak gerekirse külfetsiz, kolay söyleyiş en çok dikkati çeken özelliğidir denilebilir. Garib'in ironik ifade tarzını özellikle *Şey* kitabındaki şiirlerde daha da yoğunlaştırılmış bir tür nükteye, espiye götürmektedir. Öte yandan 1950'lerin ortasından itibaren Türk edebiyatından dikkat çekici bir çıkış yapan İkinci Yeni Hareketinden etkilenmediğini de belirtmek gerekir. Bu sansasyonel çıkışla neredeyse hiç ilgilenmemiş görünüyor. Öte yandan şiirlerinde tabiat unsurlarıyla bütünleşen duyguların, aile çevresinden gelen tasavvufi kültüre dair motiflerin, sıradan insanın ve toplumun

6 Karabulut, "Nail Abbas Sayar...", s.147

7 Vecdi Bürün, "Politikatsız Şiir ve Abbas Sayar", *Bozok*, nr.3879-3880, 1-2 Eylül 1966, s.3

8 Sayar, *Şiirler*, s.12

gözlenmesinden gelen gerçekçi çizgilerin bir arada veya dönüşerek bulunduğu söyleyebiliriz. Tasavvufi kültür öğeleri onun samimiyetine de işaret eden çeşitlilik göstergesi olduğu gibi insanın toplumsal görüntüsü içerisinde verildiği gerçekçi dizeler onu Toplumcu şiirdeki gerilimden uzak zekanın biçimlendirdiği bir edaya götürmüştür. Onu Orhan Veli'ye yaklaştıran bu gerilimsiz söyleyiş şiirine avantaj sağlamamıştır. Orhan Veli, toplumsal içerikli şiirlerinde gerilimi ideolojik olmaktan çıkarıp istikrarlı bir şekilde biçim-içerik çatışmasına oturduğu için şiirine enerji sağlamıştır. Sayar ise şiirinin ne içeriği ne de yapısal özellikleri konusunda ısrarlı ve titiz olabilmüş görünüyor. Oysa sanat eserinde enerji üreten bir gerilim unsuruna her zaman ihtiyaç vardır. Bu tutumunu deneyicilikle nitelendirmek de bu bakımdan mümkün değildir. Çünkü deneyci şairler farklı biçimlerle oynayarak sözünü ettiğimiz enerjiyi üretmeye çalışırlar. Burada Nail Abbas Sayar'ın farklı tarzlarda yazdığı şiirlerini dost sohbetlerinde okunacak-söylenecek (deyim yerindeyse eğlencelik) bir nesne gibi düşünmüş olma ihtimali akla geliyor. Bu durumda da bunları yayımlamaması gerekecektir. Nitekim mesela Behçet Necatigil bu kabil şiirlerini kitaplarına almamış; ancak ölümünden çok sonra yakınları tarafından bu şiirleri kitaplaştırılmıştır.⁹

Bütün bu söylediklerimizi bir arada düşününce Sayar'ın Türk şiir tarihinde herhangi bir akım, hareket veya grupla ilişkilendirilmesinin zor olacağı anlaşılıyor. Buna karşılık edebiyat tarihlerinde bir kolaylık olarak sıklıkla başvurulan "bağımsız" şair nitelemesini de yukarıda belirttiğimiz etki ve izler dolayısıyla kullanmak mümkün görünmüyor. Deyim yerindeyse Abbas Sayar ne herhangi bir topluluğun temsil özelliği yüksek üyesi, izleyicisi olarak nitelenebilir ne de kendisine özgü vasıflarıyla kendisinden sonrakileri etkileme özelliği taşıyan bir yol açıcı şair olarak değerlendirilebilir. Ne herkes gibi ne de nevi şahsına münhasır... Kendi vasatını, çağının alışılmış edası içerisinde üreten; şiirini okuyanlara sıklıkla zekasının ürünü olan espriler sunan, hoş duygular yaşatan fakat büyük heyecanlara, çarpıcı buluşlara da kapı aralamayan dizelerin şairidir.

Bunu şiir yazdığı dönemin geçiş özellikleri ile olduğu gibi kendi tez canlı ve üretken mizacı ile de ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü bilindiği gibi onun şiirlerini yazdığı 40 ilâ 60 arası yıllarda bir yandan Garib'in, bir yandan Toplumcu Gerçekçilerin, bir yandan *Mavi* dergisi çevresinde Attila İlhan'ın çıkışının, bir yandan *Hisar* çevresinin, bir yandan İkinci Yenicilerin edebiyat dünyasında etkin olduğu ve her birinin kendisine özgü izler çevre oluşturduğu yıllardır. Bu

9 Behçet Necatigil, *Dost Meclislerinde Kasideler*, YKY, İstanbul 2019, 244 s.

durumda Sayar'ın hepsini izleyen ama kendi yoluna giden bir tutum takındığını ileri sürebiliriz.

Bütün bunlara karşın doğaya ve insana ilişkin evrensel anlamda anonim diyebileceğimiz duygu unsuru ile zekâ faktörünün bir arada görünmesi, modern şiirimizin temel problemlerinden olan geleneksel unsurların kullanılması konusundaki cesareti ve hepsinden önemlisi sözün darasının alınmış, yalınlaştırılmış olması Abbas Sayar'ın şiirlerine bir değer kazandırmaktadır.

Kaynakça

- Bürün, Vecdi, "Politikasız Şiir ve Abbas Sayar", *Bozok*, nr.3879-3880, 1-2 Eylül 1966, s.3
- Karabulut, Ramis, "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2005, Sayı: 17, s. 7-67; <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16958/177064>
- Karabulut, Ramis, "Nail Abbas Sayar (Hayatı Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale, 2011, s. V
- Necatigil, Behçet, *Dost Meclislerinde Kasideler*, YKY, İstanbul 2019, 244 s.
- Sayar, Abbas, *Şiirler*, Ötüken yayınları, İstanbul 2002, s.224

SOSYOLOJİK BİR GÖZLEM OLARAK ABBAS SAYAR'IN HATIRALARI

Prof. Dr. Beyhan KANTER¹

Giriş

Hatıralar, bireysel tanıklık ve yaşanmışlıkları içermekle birlikte toplumsal, tarihi, kültürel ve sosyolojik yaklaşımları da haizdir. Toplumsal hayatın bir unsuru olan ve hatıralarını kayıt altına alan bireyin mensubu olduğu toplumla aidiyete dayalı organik bir bağı bulunmaktadır. Söz konusu bağ, kimi zaman gerilimli, muhalif, sorgulayıcı ya da çatışmalı bir taraf da içerebilir. Özellikle sosyolojik bir bakış açısını merkeze alan ve yaşadıkları toplumun siyasi, iktisadi ve kültürel dokusunu gözlemleyen ve sorgulayan bireylerin hatıralarını yaşadıkları döneme dair sözlü tarih anlatısı olarak değerlendirmek mümkündür. Resmi tarih söylemlerinin dışında bireysel yaşantılar çerçevesinde yazılan hatıralar, her ne kadar yazarının yaşantılarını, tanıklıklarını, muhayyile gücünü ve öznel yargılarını yansıtsa da belgelerle desteklendiği sürece tarihsel bir boyut da barındırır. Bu bağlamda “hatıratlar, belli bir dönemle ilgili yapılacak çalışmalarda resmî kayıtların arka planına ışık tutar.”² Özellikle gazetecilik mesleği ile uğraşanların hatıralarının sosyolojik, kültürel ve tarihsel verileri haiz olduğu gözden kaçmamalıdır. Söz gelimi Tanzimat, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin halk nezdindeki algılanışları veya toplumsal dayanak ve etkileri döneme tanıklık eden gazetecilerin hatıraları aracılığıyla da analiz edilebilir.

1923'te Yozgat'ta doğan, ilk, orta ve lise eğitimini Yozgat'ta tamamlayan ve Türk milletinin Cumhuriyet'e geçiş sürecine, tek partili ve çok partili dönemlerine, darbeler tarihine tanıklık eden Abbas Sayar da içinde yaşadığı topluma dair sosyolojik ve tarihsel değerlendirmelerini kendi gözlem ve yaşanmışlıkları çerçevesinde anlatır. Gazetecilik vasfı bağlamında çok yönlü düşünen ve

1 Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

2 İbrahim Özen, *Yâdında mı O Günler*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2023, s. 50.

olayların ardındaki sebepleri ve iç yüzünü sorgulayan Sayar, tanıdığı olduğu dönemin özellikle Yozgat özelinde âdeti sosyolojik bir haritasını çıkarır. Bu çerçevede akıntıya sürüklenmeyerek alışlageldik söylem ve itiyatların dışında bir gazetecilik yapma ve olayların künhüne varma hassasiyeti içerisinde. Memleket menfaatlerini kendi bireysel yaşantısının önünde tutan Sayar, hatıra türündeki yazılarında sadece kendi hayatına etki eden unsurları değil aynı zamanda memleketi Yozgat'ın tarihi, fiziki, sosyal, kültürel ve iktisadi durumunu analiz ederek ülkenin siyasi konjonktürü ve kültürel dokusu ile birlikte değerlendirir.

Öte yandan Sayar'ın hem kurmaca metinlerinde hem de hatıralarında Yozgat özelinde şehir kroniği bariz bir biçimde görülür. *Yozgat Var Yozgatlı Yok* kitabında toplanan yazılarında söylediği “*Bilmem hangi şehir uğradı bu garip talihsizliğe? Bir şehir ki kendi var, sanı var, adamı yok... İşte Yozgat bu garip talihsizliğin içinde. Yozgat var Yozgatlı yok*”³ ifadelerindeki sitem ve serzeniş, Sayar'ın makale ve hatıralarındaki Yozgat kroniğinin muhtasar bir biçimde ifadesi gibidir.

Ramis Karabulut, Abbas Sayar ile ilgili yaptığı kapsamlı doktora çalışmasında Sayar'ın *Bozok* gazetesindeki hatıralarını tefrika zamanlarına göre tasnif eder. Bu tasnifte Sayar'ın anıları konu özellikleri ve yayımlanış tarihlerine göre ; “Gazetecilikte Yedi Yıl” (Ocak-Mart 1954), “Amerika’da Bir Yozgatlı” (Ağustos 1964), “Hastane Duvarları” (Aralık 1982), “Altmışında Anılar” (Eylül 1983), “60’lardan Anılar” (Ocak 1984), “Sevgili Edip Ağabeyim” (Temmuz 1985), “Altmışından Sonra Panorama” (Ekim 1985), “Altmışından Sonra Anılar” (Haziran- Temmuz 1986), “Kıdım Kıdım- Yalpa Yalpa” (Aralık 1987), “Daldan Dala” (Mart 1989), “Ören’de Bir İmza Günü” (Ağustos 1991), “Geçmiş Zaman Olur ki” (Şubat 1993), “Geçmiş Zaman Olur ki”, (Haziran 1994), “Ayvalık’tan Sevgilerle” (Mart-Nisan 1995), “Aziz Nesin ve Anısı”⁴ (Temmuz 1995) başlıkları altında toplanır.

Hatıralara Yansıyan Tarihsel ve Siyasi Etkiler

1947’de 12 sayı *Bozok* gazetesini, 1948’de ise uzun soluklu bir yayın olan *Bozok* gazetesini çıkarmaya başlayan Abbas Sayar, hemen her konuda kaleme aldığı yazılar ile yazar muhayyilesini ve gazeteci projektörünü mezcederek

3 Abbas Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007, s. 35.

4 Ramis Karabulut, N. Abbas Sayar s. 382-383

toplumsal konuların analizini yapar. Bu çerçevede Türk tarihini de bütün olarak ele alarak süreklilik ve kopuşları sosyolojik, siyasi ve iktisadi etkilerle birlikte yorumlar. Söz gelimi Sayar, hatıra özelliği içeren yazılarında Yozgat'ın tarihsel konumlanışından bahsederken halkın ekonomik koşullarını ve ticari imkânlarını "19. Asrın ikinci yarısında Yozgat, değil Orta Anadolu'nun Küçük Asya'nın en küçük şehri olmuştur"⁵ , "1900'lerde dört başı mamur bir Yozgat doğuyor"⁶ ifadeleriyle vurgular. Bu vurgu, Sayar'ın hatıralarına akseden Yozgat'taki değişimi anlatmasının bir bakıma zeminini oluşturur.

Öte yandan Sayar Yozgat'ta geçmişte dinlerin, insanların birbirlerine saygılı olduğunu, hiçbir yönde geçim zorluğu olmadığını, herkesin gayreti, yeteneği karşısında mükafatını aldığını dile getirirken şehrin hafızasını kendi hatıralarıyla da bütünler. Bu çerçevede savaş ve isyanların şehrin kaderi üzerindeki etkilerinin bu atmosferi nasıl dönüştürdüğüne ve "şehrin büyük bir kedere" büründüğüne ve Yozgat'ın madde ve manada tümüyle çöktüğüne de dikkat çeker. Bunun yanı sıra 1928'de ortaya çıkan yangının Yozgat'ı yeni bir talihsizliğe uğrattığını ve Yozgat'ın can damarı olan Unpazarı'ndaki çarşının yerle bir olup "kül"e dönüştüğünü aktarırken ekonomik yapının nasıl bozulduğuna da işaret eder. 1936-1937 yılında köylünün içinde bulunduğu ekonomik perişanlığın toplumsal etkileri Sayar'ın dile getirdiği hususlar arasındadır. Aslında bu hususlar, Türkiye'nin söz konusu dönemlerdeki genel panoramasını da yansıtmaktadır. Nitekim 1929 ekonomik buhranının ve İkinci Dünya Savaşı'nın Türk köylüsü üzerindeki etkisi, özellikle Yozgat'ın köyleri özelinde tarımla uğraşan köylülerin koşulları, Marshall Planına dair beklentiler, Yozgat'ta motorlu tarımın susması, çiftçinin alın terinin, el emeğinin kıymetinin olmaması, Sayar'ın hatıralarında köylülerin koşulları ve deneyimleri odağa alınarak anlatılır. Sayar yazılarında, 1931, 1932, 1933 yıllarını çok iyi hatırladığını ifade ettiği gibi söz konusu dönemlerde etnik ayrılıklar olmadığını da altını çizer.

Abbas Sayar, Yozgat köylülerinin 1950'li yıllardaki koşullarını anlatırken 1951'de ova köylerinde traktörlerin hüküm sürdüğünü ve traktörleri Zirai Donatım'dan almanın olanaklı olduğunun altını çizer. Bu noktada Yozgat'ın Sekili köyünden bazı kişilerin Yerköy'e gidip traktör almalarıyla yaşadıkları sevinçli ve kısıtlı tarlalarını Maliye'nin arazisiyle büyüttüklerini ancak 1953'ten itibaren borç ödeme sürecinde nasıl zorlandıklarını ekonomik imkânsızlıklar üzerinden yansıtır. Tarım üreticilerinin koşullarına dikkat çekerken köylünün içinden ve onları

5 Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, s. 37.

6 Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, s. 38.

yakından tanıyan/gözlemleyen biri olarak konuşur. Bu bağlamda Yozgat'ın köylerinin içinde bulunduğu koşulları gündeme getirirken tarım arazilerine ve çevresel etkilere de atıfta bulunur. Sayar'ın anılarında yer edinen bir diğer köy ise Yozgat'ın “*güneş doğan tarafında*” olan, otuz kırk haneli Zağcıoğlu'dur. Güney yamacındaki tepede belki yüzyılları tüketmiş yüzlerce ahlat ağacı olan bu köy ve köylülerin hayat koşulları Sayar'ın dikkatinden kaçmaz.

1980'li yıllardaki beton ve çelik hâkimiyetinin Yozgat'ı da etkisi altına alması ve bu hâkimiyetteki plansızlık, programsızlığın “*mimari sanat zevki yoksun beton yığınları[nın] gerek şehrin içini gerek etrafını acı elleriyle*” kuşatması ve “*o güzelim ahşap bahçeli, ağaçlı Yozgat evleri[nin] birer birer anıları[nı] tarih kucağına*”⁷ bırakmaları, Sayar'ın hatıralarında Yozgat'a dair bir hüznün yumağı olarak yer edinir. Anadolu şehirlerinin mimari dokusunu dönüştüren ve geleneksel bahçeli ahşap evlerin mağlubiyetiyle sonuçlanan betonlaşma ile birlikte ortaya çıkan yeni yapılaşmalar tarihsel süreklilikte de kopuşa yol açar. Zira tarihi bir dokuyu yansıtan evlerin yerlerini tek tip beton yapılara bırakmaları Anadolu şehirlerinin kimliğini de ellerinden alır. Sayar da hatıralarında geleneksel Yozgat mahallelerini dönüştüren ve şehri beton-çelik yığına dönüştüren mimari plansızlığı eleştirir.

Hatıralara Yansıyan Sosyo-Kültürel Hayat

Hatıralar, yazarının tanıklık ve gözlemleri dâhilinde farklı bölgelere ait sosyo-kültürel hayatlara dair veriler içerir. Tarihin farklı dönemlerinde ve farklı bölgelerde yaşayan insanların gündelik hayatları, geçim yolları, kültürel bellekleri ve toplumsal koşulları sadece tarihsel belgelerle değil edebî metinler ve hatıralar aracılığıyla gün yüzüne çıkar. Abbas Sayar'ın hatıralarında da 1933-1980 yılları arasındaki Yozgat ve civarının sosyo-kültürel hayatı hem yazarın gözlem ve yaşantıları hem de köylülerin anlatımları çerçevesinde aktarılır.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin nitelikli olması gerektiğini yazılarında sıklıkla vurgulayan Sayar'ın hatıralarında Yozgat'a lisenin açılması ayrıcalıklı bir yer tutar. Nitekim 1933 yılında şehre lise kurulmasının şehrin sadece eğitim bakımından değil toplumsal açıdan da ilerlemesine katkı sunduğunu dile getiren Sayar, lisenin açılmasının oluşturduğu duyguyu unutamadığını ifade eder. Zira lisenin bulunmaması nedeniyle şehrin nispeten varlıklı çocukları çevre illerdeki liselere gitmelerine rağmen geriye kalanlar perişan bir vaziyette ortada kalırlar.

7 Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, s. 106.

“Lisenin açılması zaten kâtipten başka bir mertebeye eremeyen Yozgat çocuğuna yeni bir ufuk açtı. Üstelik son derece vasıflı öğretim kadrosu birden yaratıldı. Ve Yozgat Lisesi üniversite kadrosuyla yetişmiş lise mezunlarını fakültelere aktardı. Bu kadro bir zaman sonra Ankara bürokrasisinde hâkim olacaktır.”⁸

Yozgat’a lisenin açılması, şehrin gençlerine eğitim imkânı sağladığı gibi kültürel hayatın gelişmesine de etki eder. Atatürk’ün 1934’te Yozgat’a gelişi de şehrin Ankara tarafından görülmesi bağlamında önem arz eder. Atatürk’ün, “*Ünlü süvarilerin harp meydanlarında kahramanca döğüşen Türk yiğitlerin harman olduğu diyar... Bozok Yaylasının çocukları var olun*” sözlerinin ihsas ettiği onur, Sayar’ın Yozgat’a dair hatıraları arasında önemli bir yere sahiptir.

Sayar’ın hatıralarında 1950’lerin Yozgat’ına dair sosyal ve kültürel hayat aktarılırken halkın beklentileri ve gelecek kaygıları da dile getirilir. Söz gelimi cami gölgelerinde oturan köylülerin sohbet ettikleri sırada “*Ne konuşulduğunu kendilerinin de bilmediği*”⁹ ancak genellikle fakirlikten, sefaletten söz açtıkları, “*ne olacak bizim halimiz*”¹⁰ sorusu etrafında dönüp durdukları anlatılır. Yozgat köylülerine dair bu ve benzeri gözlem ve hatırlamalarda Anadolu köylüsünün dış dünyayı ve kendi koşullarını ne şekilde değerlendirdiklerine dair bir yaklaşım söz konusudur. Bunun yanı sıra *El Eli Yur, El de Yüzü* kitabındaki gözlem ve hatıraların kara mizah içerdiğini de söylemek gerekir.

Öte yandan köylülerin yatsı ezanı okunurken kendilerini çoğunlukla uykuya terk etmeleri de köydeki hayat koşulları ile ilgili bir gözlem olarak aktarılır. “*Üç karık bostanları ile mutlu ol[anlar]”, “karşı yamaçlardaki ahlat ağaçlarının kuruyan dallarını toplayarak kışa yalandan bir sırt vermek telaşına düş[en]”*¹¹ kadınlar, Sayar’ın hatıralarında Yozgat köylülerine ilişkin anekdotlar olarak yer edinir.

Sayar’ın hatıralarında Yozgatlıların ağız özelliklerini, türkülerini, deyim ve atasözlerini de görmek mümkündür. Dolayısıyla hatıralar, aynı zamanda anlatıldıkları dönemin dil haritasının ve kültürel belleğinin çıkarılması bağlamında da önem taşır.

8 Sayar, *Yozgat Var Yozgatlı Yok*, s. 49

9 Abbas Sayar, *El Eli Yur, El de Yüzü*, İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2021, s. 12.

10 Sayar, *El Eli Yur, El de Yüzü*, s. 12.

11 Sayar, *El Eli Yur, El de Yüzü*, s. 46.

Abbas Sayar'ın hatıralarında Yozgat'ta günlük bir gazete çıkarmak için verdiği mücadeleyi ve maddi sorunları aşma çabasını anlattığı satırlar, gazetenin önemine inanmış bir aydının yılmadan gayretini gösterir. Çıkardıkları gazete, Yozgat'a yeni bir heyecan getirmesine, hayatı salt tevekkülle yaşayan halkı düşünmeye ve sorgulamaya sevk etmesine rağmen yaşanan olumsuzlukların Sayar'ı zaman zaman ümitsizliğe düşürdüğü de anlaşılmaktadır.

Sonuç

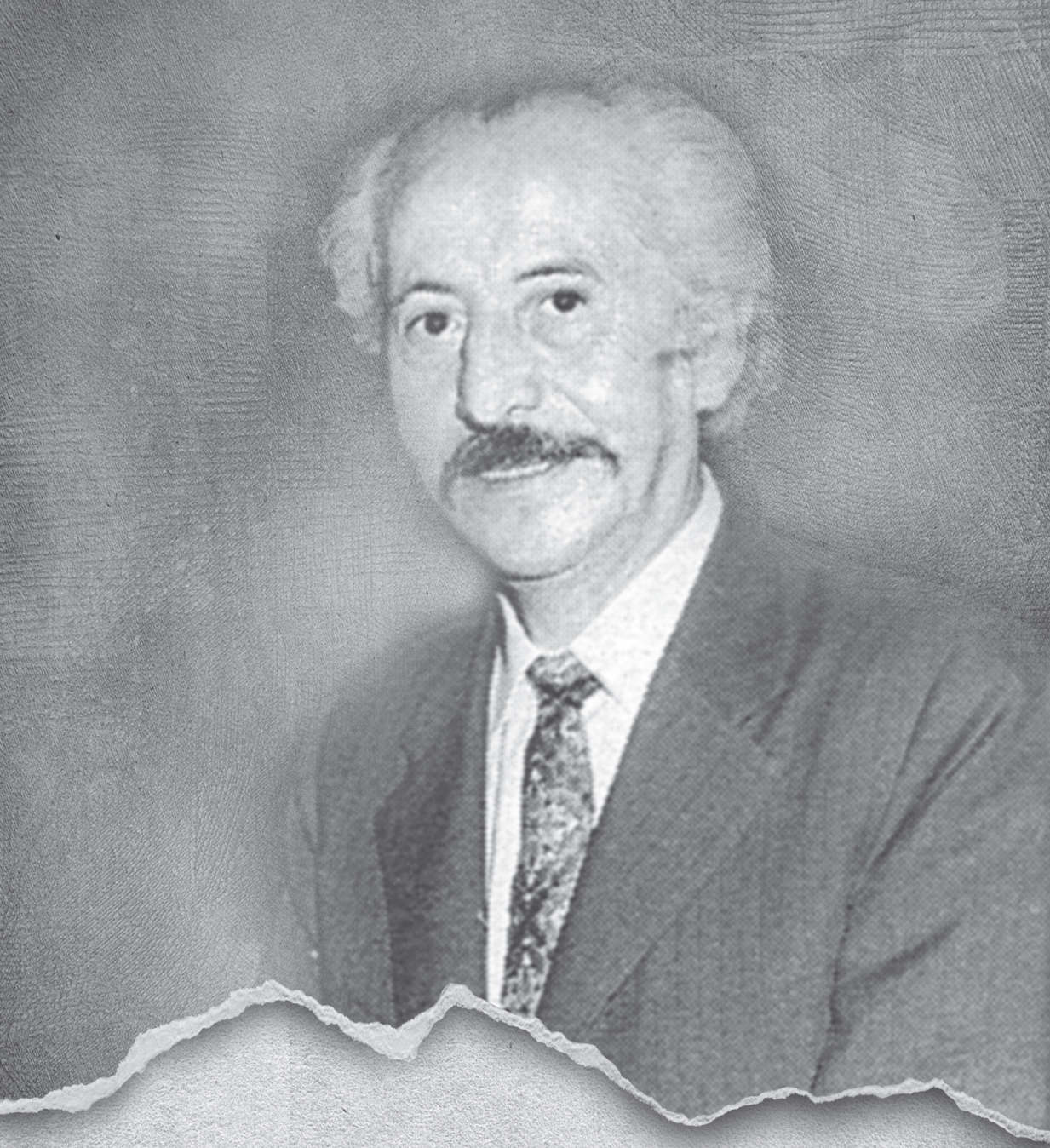
Hatıra türünde yazılan eserler her ne kadar yazan kişinin bireysel yaşantılarını, değer yargılarını, hayat bakış açısını ve dış dünyayı yorumlama biçimini içerse de tarihi, sosyolojik ve edebî bir yön de barındırır. Söz gelimi coğrafi ve toplumsal olarak çeşitli güçlüklerle mücadele etmek zorunda kalan Anadolu'daki halkın hayat koşullarına dair verileri de tarihi belgelerin yanı sıra hatıralardan öğrenmek mümkündür.

Özellikle millî edebiyat döneminden itibaren Anadolu'ya yönelen aydınların Anadolu'nun sesi olmak için verdiği mücadeleler ve bu mücadelelerini yazılarıyla kayıt altına alma çabaları Cumhuriyet'ten itibaren ivme kazanır. Bu çerçevede Anadolu'nun içinden yetişen aydınların tutumları da önem arz eder. Bu aydınlardan biri olan Sayar, şehir kroniği sayılacak hatıra yazılarında “*tarihin en eski şehirlerinden biri*” olan Yozgat özelinde ve 1930-1980 yılları arasındaki Anadolu halkının sorunlarına odaklanır ve Anadolu'nun içinde bulunduğu koşullara dikkat çeker. Sayar'ın hatıralarında Yozgat'ın tarihi, sosyal, iktisadi ve kültürel durumu süreklilik, kopuş ve ilgisizlik gibi kavramlar etrafında ele alınır.

Abbas Sayar, Yozgat'ta yayımlanan *Bozok* gazetesinde gazeteci vasfı ve romancı/hikâyeci muhayyilesi ile demokrasi, toplum, vatan, sosyal facialar gibi konularda yazılar kaleme almış, hem kendi yaşantılarını hem de gözlemlerini toplumsal yapıyı analiz ederek ironik bir çerçevede anlatmıştır.

Kaynakça

- Karabulut, Ramis. *N. Abbas Sayar Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi. 2011
- Özen, İbrahim. *Yâdında mı O Günler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2023.
- Sayar, Abbas. *Yozgat Var Yozgatlı Yok*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.
- Sayar, Abbas. *El Eli Yur, El de Yüzü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2021.

ABBAS SAYAR'IN
ETKİLENDİĞİ KAYNAKLAR

ABBAS SAYAR'IN MODERN TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ

Doç. Dr. Ramis KARABULUT¹

Bazı yazarların kaderini belirleyen, ünü adının önüne geçen, sanatına yön veren eserler vardır. *Yılkı Atı* (1970) bunlardan biridir. Oysa bu eser yayımlanmadan önce Abbas Sayar 6 adet şiir kitabı yayımlar. 1946-1970 arasında önce ilk gazetesi *Bozlak*'ta, daha sonra da *Bozok*'ta sürekli şiirler, hikâyeler ve romanlar tefrika eder. *Yılkı Atı*'nı 1961 yılında, *Çelo*'yu 1966-1967 yıllarında *Bozok*'ta tefrika eder. Bu tarihten 10 yıl gibi bir süre sonra, *Yılkı Atı* 1970'te kitap olarak yayımlanır. Bir yıl sonra eser, *TRT Roman Yarışması Başarı Ödülü*'nü kazanır. Bu olay, Abbas Sayar'ın edebî hayatında bir dönüm noktası olur. Ünü Yozgat dışına taşar. Ulusal basında çeşitli eleştirmenlerin takdir dolu yazılılarıyla karşılaşır. *Çelo* (1972) romanı ile 1973 yılı TDK Roman Ödülü'nü kazanınca yazarın edebiyat dünyasındaki romancı kimliği, daha doğrusu "köy romancısı" damgası üzerine iyice yapışır. Oysa bu peşin nitelendirme erken verilmiş bir hükmün ürünüdür. Çünkü yazar, yedi romanının üçünde köy ana mekânını kullansa da diğerlerinde bu mekândan uzaklaşır.

Sayar'ın ardı ardına aldığı roman ödülleri, şair kimliğinin üzerini iyice örter. Oysa yaşadığı müddetçe şiirden hiç uzak kalmaz. Şiire hiç ara vermediğinin göstergesi gazetelerdeki yayın faaliyetleridir. Çünkü son günlerine kadar şiir yayımlamaya devam eder.

Sayar'ın şair kimliği gibi, hikâyeci, gazeteci kimliği de romancı kimliğinin gölgesinde kalmıştır. *Yorganımı Sıkı Sar* (1976) adlı tek hikâye kitabı ile *Bozok*'ta tefrika edilen hikâyeleri ve binlerce gazete yazısı edebiyat dünyasında pek dikkati çekmez; yani onun bu yönlerinden kaynaklarda neredeyse hiç bahse-

1 Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, rkarabulut611@hotmail.com

dilmez. Çünkü taşradan sesini duyurmak dönemin şartları içinde hiç de kolay değildir. Fakat Abbas Sayar bunu başarır. *Yılkı Atı*'yla edebiyat dünyasında büyük yankı uyandırır.

Yazarın başlıca eserlerine bakmak faydalı olacaktır.

Şiirler:

1. *Gönül Sandalı- Şiirler* (Toprak Dergisi Yayınları Nu. 2, Berksoy Basımevi, İstanbul 1946).
2. *Sereserpe - Şiirler* (Sayar - Caner Matbaası, İstanbul 1955).
3. *Neco'ya Mektuplar - Şiirler* (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959).
4. *Gibi - Şiirler* (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1959).
5. *Şey - Şiirler* (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966)
6. *Esinti - Şiirler* (Abbas Sayar Matbaası, Yozgat 1966).

7. *Boşluğa Takılan Ses - Şiir* (Yiğit Ofset, Ankara Ocak 1992). Şükrü Erbaş'ın bir sunum yazısıyla şairin önceki 6 kitabındaki şiirlerden seçmeler ve *Bozok* gazetesinde yayımlanmış bazı şiirlerinden oluşan, bir "*Abbas Sayar'dan Seçmeler*" denebilecek bir eserdir. Aynı zamanda şairin sağlığında yayınlanmış son şiir kitabıdır.

8. *Şiirler* (Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002). Abbas Sayar'ın ölümünden sonra, oğlu Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar tarafından kitaplarındaki şiirleri ile kitaplaşmamış şiirlerinden bazı örneklerin bir araya getirilerek yayımlanmış bir eserdir.

Romanlar:

1. *Yılkı Atı* (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1970).
2. *Çelo* (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1972).
3. *Can Şenliği* (1. Baskı: E Yayınları, İstanbul 1974).
4. *Dik Bayır* (1. Baskı: Cem yayınevi, İstanbul 1977).
5. *Tarlabaşı Salkım Saçak* (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1987).
6. *Anılarda Yumak Yumak* (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1990).
7. *El Eli Yur, El de Yüzü* (1. Baskı: Ötüken Neşriyat, İstanbul 2003).

Hikâyeler:

Yorganımı Sıkı Sar (1. Baskı: Cem Yayınevi, İstanbul 1976).

Yazarın bu tek hikâye kitabında toplam dört hikâye bulunmaktadır:

1. Yorganımı Sıkı Sar
2. Emrine Şükür
3. Cami Yaptırma Derneği
4. Bulut Ekip Yel Biçen

Yazarın bu hikâyeleri dışında *Bozok* gazetesinde tefrika ettiği, ancak kitabına almadığı hikâyeleri şunlardır:

1. İbonun Hasan (Bozok, S. 612-621, 21 Eylül-1 Ekim 1955)
2. Son İkrâm (Bozok, S. 726-730, 12-16 Şubat 1956).
3. Sızlayan Parmak (Bozok, S.1051-1053, 27-29 Mart 1957).
4. Çelo (Bozok, S. 1129, 1137; 1, 15 Temmuz 1957).
5. Hikâye (isimsiz) (Bozok, S. 1214-1233, 14 Ekim-5 Kasım 1957).
6. Tanımıyorum (Ebedî Roman) (Bozok, S. 1238-1251, 11-26 Kasım 1957).
7. Çeçten Bir Avuç (Bozok, S. 2093-2104, 3-17 Eylül 1970).

Abbas Sayar, edebiyat tarihleri ve diğer kaynaklarda 1950 sonrası yaygınlaşan “Toplumcu - Gerçekçi Köy Romancıları” arasında ele alınmıştır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Abbas Şayar’ın roman yazma tarzı ve romanları hakkındaki kanaatlere göz atmakta fayda vardır:

Abbas Sayar, romanlarını tamamen sanatçı kabiliyetiyle, gözlemleri ve hayat tecrübelerine dayanarak, hazırlık yapma ihtiyacı duymaksızın kolayca yazdığını şöyle anlatır:

“Ben eline her gün kalem alan bir yazar değilim. İşim gücüm ötesinde, yılın on ayında avara avara gezerim... Kalem, kâğıt hiç yanıma yaklaşmaz. Sonra bir hal olur. On-yirmi gün kapanırım odama... Sıyrır atarım bir romanı. Hep böyle oldu bugüne dek...”²

2 Abbas Sayar, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1977, s. 560.

Abbas Sayar, 1975 Yılı Madaralı Roman Ödülü'nü kazanması üzerine kendisiyle yapılan bir söyleşide ise roman macerasını şöyle özetler:

*"Şiirden romana geçişim, 1955'lerdedir. Tarlada ziraat yaparken bir yıllık atı gözüme ilişti. Onun üzerine bir roman yazdım. Bu roman uzun süre ortalıkta süründü, ekonomik gücüm olmadığından dolayı. Bu roman 1970'te TRT ödülünü kazandı. Okurların ilgisi ve aldığım bu ödül beni daha çok sanat dünyasına çevirdi. Bu aralık "Çelo"yu hazırladım. "Çelo"da 1974 yılı Türk Dil Kurumu ödülünü kazandı. Bu olay mutluluğumu ve yazma gücümü daha da arttırdı. "Can Şenliği"ni hazırladım. O da bildiğiniz gibi, saygı duyduğum bir jüri tarafından ödül kazandı."*³

Sayar, bireyi toplum ve doğa ile ilişkileriyle birlikte ele aldığını, bireyin ekonomik mücadelesini konu edindiğini ve roman anlayışını bir konuşmasında şöyle özetler:

*"Ben bireyi toplum içinde ele alırım. Bireyin ıstırabını, sevincini verirken, toplumu da verme çabası içinde yazarım. Zaten bence toplum bireyi yaratır, birey toplumu değil. Hareket noktam halktır, halkı iyi tanıyorum, onun için de yazıyorum. Benim yapıtlarım, halkın düşünce ve duyuşundan açılmış küçük bir penceredir. Doğayla insan ilişkilerini de iyice sezinledim, algıladım şimdiye dek."*⁴

Abbas Sayar'ın ülke çapında adını duyurması *Yılkı Atı* romanının 1970 yılında yayımlanmasıyla olmuştur. O yıl ulusal basında hakkında övgü dolu yazılar çıkar. Bu yazılardan ilki Oktay Akbal'a aittir. Akbal, eseri yılın edebiyat olayı olarak karşılamakta ve yazarını Fransız yazar Jean Giono ve Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'la yarıştırmıştır:

"(...) Rahatlıkla anlatılmış, abartılmamış. Sosyal sorunları deşiyorum diye paylığa düşülmemiş. Bir öykü anlatıyor size yazar. Yaşadığı, bildiği, duyduğu bir yaşamın öyküsünü... Doğa içinde duyuyorsunuz kendinizi. Giono, Aytmatov'un doğayla insanın sarmaş dolaşlığını anlatan romanları, öyküleri kadar etkili. "Tepe"sini hatırladım Jean Giono'nun nedense. Biraz da Aytmatov'un "Kopar Zincirlerini Gülsarı"sını. Ama Yılkı Atı kendine vergi nitelikler taşıyor. Kimseye benzemiyor. Özgün bir yapıt. Etkileyici, başarılı bir öykü. Yılkı Atı'nı unutmayacağınız gibi yazarının adını da unutmayacaksınız: Abbas Sayar. Yılkı

3 Kemal Özer, "1975'te Armağanlar, Ödüller, Yarışmalar", *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976*, Yaylacık Basımevi, İstanbul 1976, s. 255.

4 Kemal Özer, s. 255.

Atı yılın edebiyat olayıdır derken işi büyüttüğümü sanmayın. Öyle, gerçekten öyle...”⁵

Kısa süre sonra Tarık Dursun K da 25 Kasım 1970 tarihli *Milliyet* gazetesinde Abbas Sayar ve eserini takdir eden bir yazı kaleme alır. O da eserde Aytmatov’dan, Jack London’dan ve Rudyard Kipling’den izler bulunduğunu ve eserde laf ebeliğinden eser bulunmadığını belirtir. Fakat henüz romancı olarak acemi olduğunu söyler ve şu değerlendirmeyi yapar:

“Yılkı Atı ile işinin başında ve başlangıç noktasındadır. Hem tabiata hem de insanlara değişik bir bakış açısıyla edebiyatımıza giriyor. Kısacık romanında sayfalar dolusu laf ebeliği yapacağına kestirmeden varacağına varıyor, olayları noktıyor. Sayar’da bir de acemiliğin tatlı güzelliği var. Özden, ukalalıktan uzak, sıcak ve doğrucu. Üstelik yazıcılığın gıllığıslı hergele yanlarını da daha bilmiyor, yani bozulmamış. Daha tomurup açmamış. Kim bilir Yılkı Atı’nı güzel ve başarılı saydıran da bu yanlarıdır.”⁶

Rauf Mutluay da *Yılkı Atı*’na dair yazısında, dünya edebiyatında hayvanlar üzerine yazılmış romanlar ve yazarlarından söz ettikten sonra eser ve yazarı için ‘saygı gösterilmesi gereken bir ilk eser’ der ve roman yapısında bir eser olmadığını belirtir: *“Duygulu bir hayvan hikâyesi değil, anlamlı bir köy gözlemdir eser. Roman olmayan yapısına rağmen etkili, doğru, güzel bir başlangıç. Saygı ve özen gösterilmesi gereken iyi bir ilk eser.”⁷*

Bütün bu değerlendirmeler, *Yılkı Atı*’nın büyük bir ilgi ile karşılandığını göstermektedir. Edebiyat dünyasının esere gösterdiği bu ilgi, aynı zamanda yazarın bütün edebî araştırmalarda bu eserle anılmasına yol açmıştır. Hatta yazarın diğer eserleri de aynı nedenle bu eserin gölgesinde kalmışlardır.

Görüldüğü üzere Türk okuyucusu ve edebiyat dünyası Abbas Sayar’ın bu ilk romanını büyük bir ilgiyle karşılar. Ardından *Çelo* (1972), *Can Şenliği* (1975), *Dik Bayır* (1977), *Tarlabaşı Salkım Saçak* (1987), *Anılarda Yumak Yumak* (1990) ve *El Eli Yur El de Yüzü* (2003) adlı romanları ile dikkatleri üzerine çekmeye devam eder ve ününü sağlamlaştırır. Yukarıda görüldüğü üzere ilk üç ya da dört romanından dolayı çoğu edebî araştırma ve incelemelerde adı, “köy romancısı” olarak anılır.

5 Oktay Akbal, “Bir Kitap: Yılkı Atı”, *Bozok*, S. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.

6 Tarık Dursun K, “Yılkı Atı”, *Bozok*, S. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1.

7 Rauf Mutluay, “Yılkı Atı”, *Bozok*, S. 5142, 9 Aralık 1970, s. 1, 4.

Ramazan Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy* adlı çalışmasında Abbas Sayar'ı, 1960 -1980 dönemi köy romancıları arasında *Yılkı Atı*, *Can Şenliği* ve *Dik Bayır* romanları ile ele alır.⁸

Abbas Sayar'ın romancılığı ve romanları konusunda dikkate değer tespitler Prof. Dr. İnci Enginün tarafından yapılır. Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı* adlı çalışmasında, 1946-1980 döneminde, Marksist ideoloji etkisinde ve çoğunluğu Köy Enstitüsü kökenli romancılar tarafından yazılan hazır model (tek tip, kalıplaşmış, tek model) romanlar yanında Abbas Sayar gibi az sayıda yazar tarafından hiç de öteki romanlarda görülen hazır modellere benzemeyen unutulmaz ve güzel eserlerin de bulunduğunu söyler. Daha sonra da Abbas Sayar'ın ilk üç romanını başarılı köy romanı örnekleri arasında sayar ve yazarın sonraki romanlarında aynı başarıyı devam ettiremediğini belirtir.⁹

Atilla Özkırmımlı da İnci Enginün gibi Abbas Sayar'ın "şematik köy romanı" dışına taşıdığını belirtir.¹⁰

Abbas Sayar'ı ve eserlerini ele alan bir diğer çalışma da Olcay Öner toy'un yaptığı *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü* adlı çalışmadır. Bu çalışmada da Abbas Sayar, ilk dört romanıyla "1960-1980 Dönemi Toplumcu - Gerçekçi bir köy romancısı" olarak ele alınır ve şöyle değerlendirilir:

"Abbas Sayar, romanlarını pek üzerinde durmadan geliş güzel yazdığını 'Bir çırpıda yazarım romanlarımı. Müsveddem yoktur. İlk yazdığım nüsha gider kütüphanesine.' sözleriyle belirtmekle birlikte diline gösterdiği özen, üzerinde uzun süre durulup düşünülerek yazıldığı izlenimi vermektedir. Dili zorlamadan kullanan Abbas Sayar gerek kendi anlatımında gerekse kişileri konuştururken yerel dilin konuşma özelliklerine yer vermiştir. Halk arasında kullanılan deyimlere, atasözlerine, manilere yer yer argoya kaçan konuşmalara yer vermesi onu okuyucuya sevdiren önemli etkenlerdendir."¹¹

8 Ramazan Kaplan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 267-398.

9 İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yay., İstanbul 2001, s. 324-327.

10 Atilla Özkırmımlı, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. 4, Cem Yay., İstanbul 1990, s. 1018.

11 Olcay Öner toy, *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*, İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, s. 186-188.

Osman Gündüz ise Abbas Sayar'ı ilk üç romanıyla Toplumcu-Gerçekçi yazarlar arasında sayar.¹² Bu görüşün aksine Ali İhsan Kolcu, yazarı bireysel eğilimli yazarlar arasında değerlendirir ve eserlerinin Toplumcu-Gerçekçi yazarların eserlerindeki şematik yapıya uymadığını söyler. Ayrıca Kolcu, yaptığı değerlendirmede Sayar'ın köye ve köylüye ekonomi-politik açıdan baktığını, romanlarında teslimiyetten çok direnç olduğunu, roman kişilerinin uyanık bir bilinçle sahip mücadeleci tipler olduklarını; onur, gurur ve haysiyet kavramlarının öne çıktığını vurgular.¹³

Dikkat edilirse buraya kadarki görüş ve tespitlerin tamamı yazarın ilk üç ya da dört romanı üzerinden yapılmıştır. Son üç romanı hiç dikkate alınmamıştır. Bütün bunlardan hareketle Abbas Sayar'ın gücünü Marksist ideolojiden alan ve alışılmış tarzda *Toplumcu - Gerçekçi* bir romancı olduğunu söylemek zordur. Çünkü Marksist ideolojiye dayanan *Toplumcu - Gerçekçilerin* romanlarındaki "sınıf fikri"ne eserlerinde rastlanmaz. Onun toplumculuğu gözlemcidir.

Köy konusunu işleyen, toplumdaki yoksulluk ve adaletsizlikleri dile getiren her sanatçıyı bu gruba koymak büyük yanlış olur. Cumhuriyet Dönemi'nde Toplumcu - Gerçekçi olmadığı halde toplumsal sorunları işleyen birçok yazar ve şair vardır. Hâlbuki *Toplumcu - Gerçekçiler* toplumda görülen kötülük ve adaletsizlikleri sınıf fikri etrafında ele alırlar. Abbas Sayar da benzeri konuları işler fakat Marksist söylem bağlamında bir sınıf fikri ve Sosyalizm önerisi sunmaz. Örneğin *Yılkı Atı*'nda yoksul bir köylü ve atının dramını, *Çelo*'da yetim bir delikanlının amcasıyla miras kavgasını, *Can Şenliği*'nde evlatları tarafından sokağa atılan bir ihtiyarın gönül kırgınlığını, Dikbayır'da Almanya'ya işçi göçünün yarattığı aile dramını, *Tarlabaşı Salkım Saçak*'ta tamamen bir adamın namus olayını, *Anılarda Yumak Yumak*'ta otobiyografisini ve *El Eli Yur El de Yüzü*'de Türkiye'deki yerel siyasetçilerin politik ayak oyunlarını ele alır. Bu eserlerin hiçbirinde tek bir toplumsal sınıf çatışması bulunmamaktadır.

Ayrıca Sayar'ı, sadece bir "köy romancısı" olarak dar bir çerçeveye hapsedmek de yanlıştır. Diğer eserlerinin de değerlendirilmesi gerekir. Yukarıda belirtildiği üzere eleştirmenlerin çoğu yazarı sadece ilk birkaç romanı üzerinden böyle bir sınıflandırmaya tabi tutmuşlardır.

12 Osman Gündüz, "Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara: 2004, s. 435.

13 Ali İhsan Kolcu, *Cumhuriyet Edebiyatı II*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum: 2008, s. 90.

Bütün bu sebeplerle yazarın eserleri bir bütün olarak değerlendirilmeli ve ona hak ettiği bir sanatçı profili çizilmelidir. Yani şair, romancı, hikâyeci ve gazeteci gibi yönleriyle bir bütün olarak ele alınmalıdır. Böyle bakıldığı takdirde o, belli bir topluluk ya da akım içinde yer almaz. Özetle kendine has / özgün sanatçı kişiliğinden dolayı Abbas Sayar, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”nda ancak “müstakil sanatçılar” gibi bir başlık altında yer almalıdır.

Kaynakça

- Akbal, Oktay. “Bir Kitap: Yılkı Atı”, *Bozok*. S. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.
- Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2001.
- Gündüz, Osman. “Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2004.
- K, Tarık Dursun. “Yılkı Atı”, *Bozok*. S. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1.
- Kaplan, Ramazan. *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1997.
- Kolcu, Ali İhsan. *Cumhuriyet Edebiyatı II*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları, 2008.
- Mutluay, Rauf. “Yılkı Atı”, *Bozok*. S. 5142, 9 Aralık 1970, s. 1, 4.
- Önertoy, Olcay. *Cumhuriyet Dönemi Türk Roman ve Öyküsü*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1984.
- Özer, Kemal. “1975'te Armağanlar, Ödüller, Yarışmalar”, *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976*. İstanbul: Yayıncılık Basımevi, 1976.
- Özkırımlı, Atilla. *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. C. 4, İstanbul: Cem Yayınevi, 1990.
- Sayar, Abbas. *Anılarda Yumak Yumak*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1990.
- Sayar, Abbas. *Boşluğa Takılan Ses – Şiir*. Ankara: Yiğit Ofset, 1992.
- Sayar, Abbas. *Can Şenliği*. İstanbul: E Yayınları, 1974.
- Sayar, Abbas. *Çelo*. İstanbul: E Yayınları, 1972.
- Sayar, Abbas. *Dik Bayır*. İstanbul: Cem yayınevi, 1977.
- Sayar, Abbas. *El Eli Yur, El de Yüzü*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2003.
- Sayar, Abbas. *Esinti – Şiirler*. Yozgat: Abbas Sayar Matbaası, 1966.
- Sayar, Abbas. *Gibi – Şiirler*. Yozgat: Abbas Sayar Matbaası, 1959.
- Sayar, Abbas. *Gönül Sandalı- Şiirler*. İstanbul: Toprak Dergisi Yayınları, 1946.
- Sayar, Abbas. *Neco'ya Mektuplar – Şiirler*. Yozgat: Abbas Sayar Matbaası, 1959.
- Sayar, Abbas. *Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1977*. İstanbul: Yayıncılık Basımevi, 1977, s. 560.
- Sayar, Abbas. *Sereserpe – Şiirler*. İstanbul: Sayar - Caner Matbaası, 1955.
- Sayar, Abbas. *Şey – Şiirler*. Yozgat: Abbas Sayar Matbaası, 1966.
- Sayar, Abbas. *Şiirler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2002.
- Sayar, Abbas. *Tarlabası Salkım Saçak*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1987.
- Sayar, Abbas. *Yılkı Atı*. İstanbul: E Yayınları, 1970.
- Sayar, Abbas. *Yorganımı Sıkı Sar*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1976.

ABBAS SAYAR'IN ŞİİRLERİNDE KLÂSİK TÜRK EDEBİYATI İZLERİ

Doç. Dr. Erdem SARIKAYA¹

Giriş

Cumhuriyet'in ilanıyla edebiyat tarihimizde görülen ve modern estetik kabullerin kuşatıcılığında gelişen edebî hareketler, esas itibarıyla Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde devlet ve toplum düzeninde başlayan değişimlerin sanat dünyasındaki izdüşümleridir. Cumhuriyet devri Türk şiiri; klâsik Türk edebiyatı, halk edebiyatı ve Batı edebiyatından kaynağını alarak gelişir. Klâsik Türk edebiyatı ile folklorla ait malzemenin devrin kabul gören estetik anlayışı içerisinde nasıl yer alması gerektiği, bu dönem edebî düşünüşünün ana izleklerindedir.²

Cumhuriyet dönemi Türk şiiri, gelenek kelimesiyle ifade edilen halk ve klâsik Türk edebiyatlarına dair malzemeyi dönüştürerek yeniden üretir. Şairlerin kaside, gazel, rubai başlıklı şiirleriyle divan ve divançe adını vererek yayımladıkları kitapları, bu dönüşümün şekle dair yönünü örnekler.³ Edebî tartışmalarda, geleneğin ses yönüne de dikkat çekilir.⁴ Klâsik Türk edebiyatında sesin kendi âleminde tek başına bütün ifadeyi yüklediğine ve bunun modern şiire uygulamanın imkânsızlığına vurgu yapılır.⁵ Ancak şairler, eserlerinde

1 Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, dr.erdemsarikaya@gmail.com, Yozgat/ Türkiye, (ORCID: 0000-0001-8402-5085).

2 Muhsin Macit, *Gelenekten Geleceğe Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri*, 2. bs., İstanbul: Kapı Yayınları, s. 1.

3 Cevat Akkanat, *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*, Ankara: KTB Yayınları, 2002, s. 91-225.

4 Hasan Bülent Kahraman, "Gelenek Postmodernizm ve Bazı Yeni Kavramlar", *Varlık*, 1028 (1993), s. 3.

5 Ahmet Hamdi Tanpınar, *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1985, s. 12; Özdemir İnce, "Gelenek ve Şiir", *Varlık* 1027 (1993), s. 2-10.

geleneği ses ve anlam bakımından yorumlarlar. Çünkü hiçbir edebî eser, kendinden önce yazılmış metinlerden tümüyle bağımsız olamaz.⁶ Şiir, kadim dünya tarihinin ilk türlerindedir. Bu nedenle kendi geleneği içerisindeki yapı öğelerini ve hayalleri, âdeta genetik kodlamalarla geleceğe taşır.⁷

Gelenekten yararlanan şairlerin; ses, söyleyiş, hayal dünyası ve dil zevkini kendi şiir kabullerine göre yorumlamaları sırasında klâsik Türk edebiyatının ritim, tasavvuf ve mazmun-hayal dünyasından beslendikleri görülür.⁸

Roman ve hikâyelerinin yanı sıra şiirleriyle de adından söz ettiren Abbas Sayar, Cumhuriyet devrinde geleneği şiirlerinde yeniden yorumlayan şairlerdendir. O, 21 Mart 1923 tarihinde Yozgat'ta doğar. Mehmed Abdüllatif Sayar ile İkbâl Sayar'ın oğludur. İlköğrenimini Sakarya İlkokulu'nda tamamlar. 1941 yılında Yozgat Lisesi'nden mezun olur. Bir süre vekil öğretmenlik ve işe memurluğu görevlerinde bulunur. 1945'te askerlik görevinden sonra Hayrünnisa Nefesli ile evlenir. İstanbul'a gelerek 1947'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydolar. Bu sırada, Bozlak adını verdiği kültür ve sanat gazetesini çıkarmaya başlar. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle 1948 yılında Yozgat'a döner. Kısa süre çiftçilikle uğraşır. Daha sonra tekrar İstanbul'a gelir ve burada bir matbaa kurar. Yozgat'ta bulunduğu dönemde çıkarttığı Bozok gazetesini 24. sayısından itibaren İstanbul'da yayımlamaya devam eder. 1946-1957 yılları arasında Demokrat Parti içerisinde siyasetle ilgilenir. Şiir ve edebiyatla olan bağıını koparmayan Sayar, 1970'den sonra romana da yönelir. 11 Temmuz 1989 tarihinde Hanife Ender Sayar ile ikinci evliliğini yapar. Ayvalık'a yerleşir. Ankara, Antalya ve İzmir gibi şehirlerde resim sergileri açar. 12 Ağustos 1999 tarihinde İzmir'de vefat eder. Yozgat'a defnedilir.⁹

İslam düşüncesine dayalı şiirler kaleme alan Abbas Sayar, manzumelerinde zamanın geçiciliği ve Tanrı'nın gerçekliğini daima vurgular. Tasavvuf lügatini kullanır. Bununla beraber o, mutasavvıf bir şair değildir. Tabiat güzelliklerinin insanda meydana getirdiği duygular, aşk, gönül zenginliği ve toplumsal olaylar onun şiirlerinde işlediği temel konulardır. Sayar, Halk edebiyatını

6 Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi, 1999, s. 18.

7 Behçet Necatigil, *Düzyazılar I: Bile/Yazdı*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1983, s. 95.

8 Macit, *Gelenekten Geleceğe*, s. 8.

9 Erdem Sarıkaya, "Köy Edebiyatının Bozok Yaylasından Yükselen Sesi: Abbas Sayar", *Çâre*, 4/16 (2023), s. 40.

zengin bir hazine olarak nitelendirir.¹⁰ Klâsik Türk edebiyatının ise şekil ve vezin özelliklerinin yanı sıra sanatlarından da yararlanır. Geleneğin kabullerine uygun bir şekilde *Nâil* mahlasını kullanması ve hiciv tarzında gazeller kaleme alması da dikkat çeker.¹¹

Bu çalışmada Abbas Sayar'ın şiirlerinde klâsik Türk edebiyatına ait öğeleri nasıl kullandığını incelemeye çalışacağız.¹²

İnceleme

Çalışmamızın bu bölümünde, Abbas Sayar'ın şiirlerinde klâsik Türk edebiyatı etkisini şekil ve muhteva olmak üzere iki alt başlıkta değerlendireceğiz.

1. Şekil Özellikleri

1. 1. Nazım Bilgisi

Abbas Sayar, şiirlerinde geleneğin kabullerine uygun olarak *Nâil* mahlasını kullanır.

Şikâyet-i şekvâda ne faydâ var ey *Nâil*
İşte geldim gidiyorum ben de adım kalmadı¹³

Bununla beraber şairin, mahlas kullanmadığı şiirleri de vardır. Klâsik Türk edebiyatında rubai, yoğun fikir örgüsüne sahip, kendine özgü aruz kalıplarıyla yazılan dört mısralık nazım şeklidir. Bu nazım şekliyle yazılan manzumelerde, genel olarak mahlas bulunmaz.¹⁴ Abbas Sayar'ın rubai nazım şekliyle kaleme aldığı manzumelerinde mahlas kullanmaması dikkat çeker.

10 Funda Çapan Özdemir, "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Yozgatlı Şairler", *Yozgat Kültür ve Tarihi*, C. 2, Ankara: Akçağ Yayınları, 2022, s. 331-335.

11 Ali Tavşancıoğlu, *Şu'ârâ-yı Bozok Yozgat'ın Kadim Şairleri*, Yozgat: Kün Yayıncılık, 2011, s. 204-208.

12 Çalışmada seçilen örnekler, Abbas Sayar'ın yayımlamış olduğu şiir kitaplarının yanı sıra kitaplarına girmeyen şiirlerini de ihtiva eden ve 2002 yılında Ötüken Neşriyat arasında yayımlanmış olan kitaptan alınmıştır: Abbas Sayar, *Şiirler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2002. Şiirler, bildiride bir araya getirilirken Arapça-Farsça kelimelerdeki uzunluklar vezin dikkate alınarak gösterilmiştir.

13 Sayar, *Şiirler*, s. 176.

14 İskender Pala, *Divan Edebiyatı*, 8. bs., İstanbul: Kapı Yayınları, 2006, s. 79-80.

Ocaklar yansın her dem bacada is olmasın
Gökyüzü mavi kalsın ufukta sis olmasın
Kötülük yansın yıkılsın lâle gül kesilsin dünya
Her şeyde terhis olsun aşkta terhis olmasın¹⁵

Şair, gazellerinin bir kısmında da mahlas kullanmaz.

Câna dam kurmuş bir avcı cânân dediğin
Bir yığın etten ibâret şimdi insân dediğin

Var deyip insâf uzatsan dosta bir ân destini
Dağ açar sînende her ân yâr ü ihvân dediğin

Açma derdin, verme fırsat mevtine olsa sebep
Yağma eyler hâneni hem bende mihmân dediğin

Âteş-i aşktan cüdâ kalmaz dilimiz bir nöbet
Bağrımızdan geçti çoktan tîr-i hicrân dediğin

Katlime fermân buyurmuş taht-ı gönlün peykeri
Bilmiyor mu? Yılda birdir bizde kurbân dediğin

Çengiler âhengi bilmez, dert nedir yâ gam nedir,
Gör nasıldır gel de bizde ömr-i nâlân dediğin,

Bin musibet, bin belâ kollar dil-i bî-çâreyi,
Yok lügatte ehl-i fazla şimdi imkân dediğin¹⁶

1. 2. Nazım Şekilleri

Abbas Sayar, klâsik Türk edebiyatı nazım şekillerinden gazel, rubai ve terci-i bendi kullanır. Bununla beraber şair, bu nazım şekillerinde birtakım değişikliklere gider. Örneğin *Beddua* şiirini terci-i bent nazım şekliyle kaleme alır. İlk bendinde redd-i mısraya da yer verdiği bu şiiri, bentlerdeki beyit sayılarının gelenekten farklı olarak eşit olmaması yönüyle dikkat çeker.¹⁷ Ayrıca şair; aa, bb, cc şeklinde giden mesnevi kafiyesini tercih eder.

15 Sayar, *Şiirler*, s. 161.

16 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

17 Ramis Karabulut, "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası", *Tubar*, 17 (2005), s. 10.

Ey server-i iblis seni timsâl-i hiyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet

Bir anda kapıldım da aylar boyu yandım
Geç olsa da ben şimdi rüyâdan uyandım

İmkân bizi vuslat diye bir mihnete atmış
Vurmuş oku kalbimdeki hicrânı kanatmış

Âsûde kalam derdi habersizdi kaderden
Kan fışkırıyor sînede ok değdiği yerden

Ey server-i iblis seni timsâl-i hiyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet¹⁸

Efendime Gazel başlıklı şiirinde şair, dörtlükleri kullanır. Bu bakımdan şiir, nazım şekli olarak gazelin yeniden yorumlanmasıdır.

Kimse acından ölmez, bir lokma nân bulunur.
Kişi kişiye hasret, elbet insan bulunur.
Binlerce uzaklığı, bir anda tüketirken.
Kötülüğü yürüten elde imkân bulunur.¹⁹

Klâsik Türk edebiyatı geleneğinden farklı olarak Abbas Sayar, gazellerine müstakil isimler verir. *İle* manzumesi, bu duruma örnek gösterilebilir.

Bir gün bile geçmedi ömrüm bezm-i yâr ile
Ülfet ettim bunca yıl yâr denen ağıyâr ile

Yanıltı yeniltide bir teselli arayla
Aldatmaca oynadık dil-i bî-karâr ile

Her oluştâ bulunur mutlak aralı kapı
Hicrâna tâlib eder, gül bülbülü hâr ile

Bir kendisi aynidir, gayrisi muzâf, vehim
Zıddiyetle düşürür her yoku bir vâr ile

Din de devlet de hep bu, geçen bunca yıllardır
Yek'i koyup se oynar, dost olur cihâr ile

¹⁸ Sayar, *Şiirler*, s. 127.

¹⁹ Sayar, *Şiirler*, s. 189.

Dünya ibret aynası takdir işe gelmedir
Bakarsın eşit olur al ceylân himâr ile

Hem vurup hem bağırın el üstünde gül bebek
Sağlıklı'nın feryâdı bir şimdi bîmâr ile

Öyle bir güne geldik ak kara belli değil
Panzehir bile ortak olmuş derde mâr ile²⁰

Klâsik Türk edebiyatında bir şiire başka bir şair tarafından aynı vezin ve kafiyede yazılan benzer şiirlere nazire adı verilir. Tanzir etme olarak da bilinen bu gelenekte, beğenilen şiirler yeniden üretilir. Aynı zamanda nazire, bir şairin yetişmesinde önemli görevler üstlenir. ²¹ Abbas Sayar, Kuşadalı İbrahim Efendi'nin 'İstemez' redifli şiirine bir nazire yazar.

Aşkı cânâda bulan özge gayri irfân istemez
Pâdişâh-ı 'âlem olsa anı mihmân istemez

El çekip nisbet ilinden çöl geçer Mecnûn misâl
Rabbimin der cümle hâller anda Rahmân istemez

Sevgi Hak'tan bir nişâne yol alır Tanrı ebed
Cânını cânânda görmüş gayri kim cân istemez

Şöylesinden böylesinden çekti Nâil çoktan el
Birle bir olmuş gönüller vasl-ı hicrân istemez²²

Şairin nazire yazdığı diğer bir şiir ise Niyâzi-i Mısrî'nin 'Anlar Bizi' redifli manzumesidir.

Varlığında var edip cân olan anlar bizi,
Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi.

Düşmüşüz ol râha kim terk-i hil'at eyleyip
Bir zamandan sıyrılıp bir ân olan anlar bizi

Çekmişiz elden etek sofa-i aşk hakkına
Sevgi dergâhı olan, ihvân olan anlar bizi

²⁰ Sayar, *Şiirler*, s. 190.

²¹ Pala, *Divan Edebiyatı*, s. 72.

²² Sayar, *Şiirler*, s. 213.

Kendi kendinde bir gayri olmaya istek bulan
Lokmalıkta derlenip de nân olan anlar bizi

Bir garib dostun elinden içmeye imkân gören
Birliğinde kendine hicrân olan anlar bizi

Növbetinden el çekip dünya vü ukbâ bilmeyen
Devr ile devr eyleyip devrân olan anlar bizi

Ten'i câna bir kafes kim sanmayıp âzâd eden
Sofrasında kendine mihmân olan anlar bizi

Nâil'in serrinde sırrı bir muhâl olsa bile
Çaresizlikte bir gayre imkân olan anlar bizi²³

1. 3. Ritimle İlgili Ögeler

Ritim; müzik, resim ve edebiyat gibi sanatların tamamında kullanılan ortak bir terimdir. Esas itibariyle Yunanca, akmak anlamındaki *rhéō* fiilinden türemiş *rhythmós* kelimesinden kaynağını alır. *Rhythmós*; düzenlenmiş, hareket, zaman ölçüsü, hız, tempo ve düzen demektir.²⁴ Edebî bir terim olarak ritim, edebî eserlerde kendine özgü yöntemlerle oluşturulan, estetik değer taşıyan ve okuyucuyu eserin kurmaca dünyasına davet eden bir ögedir.²⁵ Şiirde ritim, mısranın yapısıyla ve doğrudan müzikalitesiyle ilgilidir. Klâsik Türk edebiyatında vezin, kafiye, redif ve ses tekrarları başlıca ritim öğeleridir.²⁶ Cumhuriyet dönemi şairlerinin, şiirlerinde aruz veznini kullandığı, klâsik Türk edebiyatı nazım şekilleriyle kaleme aldıkları şiirlerde vezin, kafiye ve ses düzenlemesi bakımından geleneğe yaklaştıkları görülür.

Abbas Sayar, şiirlerinde *mef'ûlü/ mefâ'ilü/ mefâ'ilü/ fe'ülün, mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ mefâ'ilün* ve *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* gibi aruz kalıplarını kullanır.

23 Sayar, *Şiirler*, s. 214.

24 Âdem Can, *Şiir/de/ritim*, Ankara: Birleşik Yayınları, 2015, s. 1-2.

25 Nazım Elmas, "Adalet Ağaoğlu'nun Hikâye Dilinde Ritim", *Karadeniz Araştırmaları*, 27 (2010), s. 190.

26 Macit, *Gelenekten Geleceğe*, s. 8.

Hissim gözünün rengine sarhoş düşüyordu
Gönlüm seni yalnız seni sevmekte diyordu²⁷

Unutturdu felek bak ki bize eşkâlini zevkin
Umutvarız bu 'âlemde sa'âdet ârımız vardır²⁸

Var deyip insâf uzatsan dosta bir ân destini
Dağ açar sinende her ân yâr ü ihvân dediğin²⁹

Sayar, aruz veznine hâkimdir. Onun şiirinde, özellikle ulama ve imale bir ahenk ögesidir.

Mazlûmlara bîkeslere bir sır gibi meçhul
Zâlimlere hem yâr olan *imkâna* gücendim³⁰

Tekne-*i* dil bahr-ı gamda bir ümît bekler durur
Vâh selâmet küncüne meyletmeye emmâre yok³¹

Az sayıda olmakla beraber şiirlerinde zihafa da rastlanılır. Bu beyitlerde, kelimenin orijinal söyleyişinin bozulmasından kaynaklı bir ritim bozukluğu görülür.

Sondur sözümüz gayrısı bizden yana boştur
Cânımdaki candan **özge** cânâna gücendim³²

Abbas Sayar'ın klâsik Türk edebiyatı nazım şekilleriyle kaleme aldığı şiirlerinde vezne uymayan mısralar da vardır.

Ağyâr ile hem bezm olalı mesrûr müteselli
Neyzenleri bizden yana mihmâna gücendim³³

Onun şiirindeki diğer ahenk ve ritim öğeleri ise redif ve uyaktır.
Özleminden öteelerde yeniden bir **ked^{er} var mı?**

27 Sayar, *Şiirler*, s. 129.

28 Sayar, *Şiirler*, s. 173.

29 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

30 Sayar, *Şiirler*, s. 174.

31 Sayar, *Şiirler*, s. 175.

32 Sayar, *Şiirler*, s. 174.

33 Sayar, *Şiirler*, s. 174.

Defterinde başka benden inleyen derbeder *var mı?*³⁴
Şair, ses tekrarlarıyla da şiirinde ahenk ve ritim yakalar.

Geçip gitmiş güzel eyyâm günün berbâdı kalmış hep
Meserretle geçen ömrün hayâl-i yâdı kalmış hep

Gülîstân-ı çemenzârı ye'se gark eylemiş gerdûn
Bahârın, goncanın, aşkın, sefânın adı kalmış hep³⁵

2. Muhteva

2. 1. Tasavvuf

İslam'ın ilk dönemlerinden itibaren var olan tasavvuf, insanın ruhi olgunluğa ulaşmasında gönle önem veren evrensel niteliklere sahip bir bilgi felsefesidir. İslam medeniyeti etrafında gelişen bu öğretime, maddeden ziyade mana ön plana çıkarılır. İnsanın olgunlaşmasındaki temel amaç ise derinlikli ve çok boyutlu bir kavrama refleksinin geliştirilmesidir.³⁶ Yaratılış nazariyesinden kaynağı alan ve varlıkla ilgili çeşitli problemlerle ilgilenen tasavvuf, dikkatini kalıcı olana odaklar.³⁷ Türklerin göçebe kültürü, hümanizm ve bölgesel özellikler de bu düşünce sisteminin gelişmesine katkı sağlar.³⁸

Tasavvuf, İslam kültürünün muhabbete dayalı bir yorumudur ve insana saygı esasında gelişir. İnsanı evrenin küçük bir modeli olarak kabul eden bu nazariyeye göre evren, mutlak varlık Tanrı'nın yansımalarından meydana gelir. Bunlar, insanda toplanır. Mutasavvıflar, evreni sonsuz sayıda aynacıktan oluşan tek bir ayna olarak kabul ederler. Her aynacık, Tanrı'nın farklı bir görüntüsünü yansıtır.³⁹ Muhyiddin-i İbni Arabî'nin vahdet-i vücud nazariyesi olarak ifade ettiği bu görüş, Osmanlı şiirinin de ana karakterini oluşturur.⁴⁰

Klâsik Türk edebiyatı, tasavvufun büyük ölçüde dinî tecrübeye dayalı gelişen ve kültür gruplarında farklı özellikler gösteren dilini kullanır. Bu dil; mecaz

34 Sayar, *Şiirler*, s. 123.

35 Sayar, *Şiirler*, s. 215.

36 Ömür Ceylan, *Böyle Buyurdu Sufi-Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: Kapı Yayınları, 2005, s. 4.

37 Cihan Okuyucu, *Divan Edebiyatı Estetiği*, İstanbul, L&M Yayıncılık, 2004, s. 63.

38 Talat Sait Halman, "Düşünsel Muhalefet Tasavvuf", *Gösteri*, 212 (1999), s. 40-41.

39 Macit, *Gelenekten Geleceğe*, s. 11.

40 Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı Toplumunda Mülhidler ve Zındıklar*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998, s. 130-131.

ve mazmunlarla örölü olması bakımından sembolik bir şiir dilidir. Kelimelerin temel ve yan anlamlarının yanı sıra kazandıkları tasavvufi anlamlar nedeniyle beşerî hislerin anlatıldığı şiirlerde de belli bir tasavvufi dokunun varlığı görülür.⁴¹ Tasavvuf, Cumhuriyet dönemi Türk şairleri için de önemli bir kaynaktır.

Abbas Sayar'ın şiirinde vahdet inancının önemli bir yeri vardır. O, bu konuyu işleyen müstakil bir manzume kaleme alır.

Her hücrede eşyâda görünen âyet benim
Sabrın son noktasında devlet, vilâyet benim

Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var
Şüpheye açık kapı ve de o şâyet benim

Var olmaya benliğe, yürekteki iltifât
Kendin kendine ihtâr, şekvâ şikâyet benim

İdrâke göz açtırmaz, toz duman ortasında
Yokluktan bir başlayış evvel nihâyet benim

Anbardan can kurtarıp toprağa düşen tohum
Koyun, keçi, inekte, kıl, deri ve et benim

Lebbeyk denen bir günün pek çok, çok çok öncesi
Evetsizlikte biten ilk ve son evet benim⁴²

Şaire göre bütün yaratılmışların isteği, amaçlar ve sözler farklı farklı olsa da Tanrı'dır.

Cümlesinin maksûdu bir lik rivâyet muhtelif
Her maksat ve rivâyet döner Mevlâ'ya gider⁴³

İnsan, Tanrı'nın yaratma hazinesinin kaynağıdır. Yokluk varken varlığa bir sezîş olmayacaktır.

Hazîne-i ibdâdır mâdem Tanrı'dan Âdem
Yokluk varken varlığa bir irfân olamam ben⁴⁴

41 Walter G. Andrews, *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*, Çev.: Tansel Güney, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, s. 107.

42 Sayar, *Şiirler*, s. 188.

43 Sayar, *Şiirler*, s. 221.

44 Sayar, *Şiirler*, s. 196.

Şair, Yûnus Emre ve Mevlânâ Celâleddîn Rûmî gibi tasavvuf tarihinin önemli şahsiyetleri için de şiirler kaleme alır. O, Yûnus Emre'yi aşk şarabını yudum yudum içmiş, yaya olarak çıktığı Tanrı yolunda bazen gökyüzüne yükselmiş, her an yaratıcıya ellerini açmış, kesrette vahdeti bulmuş, onun adını zikrederek kendinden geçmiş ve zamanı geldiğinde bu dünyadan göçmüş bir kişi olarak nitelendirir.

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş –Allah deyu deyu-
Aşk şarâbın yudum yudum,
İçmiş Allah deyu deyu.

Hak yoluna çıkmış yaya,
Bazan yükselmiş semâya
Her an elini Hudâ'ya,
Açmış Allah deyu deyu.

Kesreti vahdette bulmuş
Sen seni bil-diyen kulmuş
Dere, tepe, bin bir yokuş
Geçmiş Allah deyu deyu.

Göç vakti gelmiş fenâdan
Ecel emir olmuş Hudâ'dan,
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu.⁴⁵

Şairin, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin ilmi derinliği, şairliği ve felsefesine ulaşma gayreti içerisinde olduğu şiirinden anlaşılır.

Denizinde köpük olsam
Yunsam mestane mestane.
Hak hak diyen dallarına,
Konsam mestane mestane.

Olmadığın var olmakta
Gözün bizde gönlün Hak'ta.
Şi'rimi şi'rinde nokta
Sansam mestane mestane.⁴⁶

45 Sayar, *Şiirler*, s. 17.

46 Sayar, *Şiirler*, s. 77.

2. 2. Konular ve Hayal Dünyası

Klâsik Türk edebiyatının estetik kabullerinde söz ve anlam sanatlarıyla ilişkili bir dil ustalığı olarak kabul edilen mazmun, bir objenin dolaylı yoldan çağrıştırılarak ifade edilmesidir. Gelenek içerisinde şairler, klişeleşmiş ortak benzetme, istiare ve mecazları kullanırlar. Bununla beraber modern Türk şiirinde bir ortaklıktan söz edilemez. Şiirlerde, şahsî tercihler görülebilir.⁴⁷ Abbas Sayar, gelenekten beslenen diğer modern Türk şairleri gibi klâsik Türk edebiyatının konularından ve hayal dünyasından yararlanır.

2. 2. 1. Aşk

Abbas Sayar, şiirlerinde klâsik Türk edebiyatında da örnekleri görülen bir âşık tipi olarak karşımıza çıkar. O, sevgilinin meclisine ulaşamaz. Uzun yıllar rakiplerle dostluk eder.

Bir gün bile geçmedi ömrüm bezm-i yâr ile
Ülfet ettim bunca yıl yâr denen ağyâr ile⁴⁸

Ona göre sevgili, âşığın canına kastetmiş bir avcıdır. Bununla beraber şair, yaşadığı devirde insanların duygularından uzaklaşarak sadece etten ibaret kaldıklarını ifade eder.

Câna dâm kurmuş bir avcı cânân dediğin
Bir yığın etten ibâret şimdi insân dediğin⁴⁹

Âşığın gönlü, aşkın ateşinden bir nöbet bile ayrı kalmaz. Ayrılığın doğurduğu büyük üzüntünün oku, gönlünden çoktan geçmiştir.

Âteş-i aşktan cüdâ kalmaz dilimiz bir nöbet
Bağrımızdan geçti çoktan tîr-i hicrân dediğin⁵⁰

Şair, sevgilinin idamını emrettiğini söyler. Yılda bir kez kurban kestiklerini bilip bilmediğini sorar.

47 Ayrıntılı bilgi için bkz.: Mine Mengi, "Mazmun Üzerine Düşünceler", *Dergâh*, 34 (1992), s. 10-11; Ömer Faruk Akün, "Divan Edebiyatı", *DİA*, C. 9, İstanbul, TDV Yayınları, 1994, s. 422-424; İskender Pala, "Mazmunun Mazmunu", *Osmanlı Şiiri Üzerine Metinler*, Edt.: Mehmet Kalpaklı, İstanbul, YKY, s. 399-400; Murathan Mungan, "Bir Dil Gurbeti", *Gösteri*, 17 (1997), s. 75-76.

48 Sayar, *Şiirler*, s. 190.

49 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

50 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

Katlime fermân buyurmuş taht-ı gönlün peykeri
Bilmiyor mu? Yılda birdir bizde kurbân dediğin⁵¹

Sayar, aşk derdinden çaresiz hâdedir. Büt-i tersâ olarak nitelendirdiği sevgilisi için varlığını terk etmiştir. Gam mahallesinde kendisi gibi başıboş gezen birisi yoktur. Çünkü Tanrı'nın isteğiyle âşıklarda gam eksik olmaz. Gönül teknesi, keder denizinde ümit beklemektedir. Ancak selamet köşesine eğilim göstermeye bir iz bulunmamaktadır. Şair, feleğin kendisine fazlasıyla eziyet ettiğini söyleyip gönlünden elde olmayan bu duruma sabretmesini ister.

Âlem-i mânâda meh var amma bir meh-pâre yok
Derd-i aşktan eşhedü der çaresiz bir yâre yok

Ol büt-i tersâ için terk eyledim mamureyi
Âlem içre cây-ı gamda ben gibi âvâre yok

Cilve-i Rabbânîdir bu ehle gam eksik değil
Kâfire şâd olma var ammâ düşün ensâre yok

Tekne-i dil bahr-i gamda bir ümit bekler durur
Vah selâmet küncüne meyletmeye emmâre yok

Talihin kahrında hissem neyleyim pek çok imiş
Gel bu derdi çek gönül sen gayrı kim bir çare yok⁵²

Şair, Leylâ ve Mecnûn gibi aşk hikâyelerini şiirinde telmih ögesi olarak kullanır.

Sırat mı, ya aşk mı ince?
Ağlarım akla gelince
Mecnûn olsam Leyl'den önce
Kucaklıyor çöller beni.⁵³

Klâsik Türk edebiyatının alegorik mesnevi konularından Gül ü Bülbül hikâyesinin ana kahramanları da onun şiir dünyasında edebî öge olarak yer alır.

Her oluştta bulunur mutlak aralı kapı
Hicrâna tâlib eder gül bülbülü hâr ile⁵⁴

51 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

52 Sayar, *Şiirler*, s. 175.

53 Sayar, *Şiirler*, s. 78.

54 Sayar, *Şiirler*, s. 190.

Şairin bir Arap kızı için kaleme aldığı *Beddua* başlıklı şiiri ise şeytan alegorisi üzerine kurulması bakımından ilgi çekicidir.

Servet dediğim kalbi bir kanlı tuzakmış
İnsan dediğim varlığı insandan uzakmış

Mahrûm yaratılmış iyilikten ve vefâdan
Ummak ne yazık başka bir şey onda cefâdan

Sen bence tahayyül edilenden de uzaksın
Şeytân sana şeytan bile korkunç diye baksın

En körpe emeller boğulurken kucağında
Bir başkası can vermede bir başka ağında

Birgün gelecek sen yine mahkûm olacaksın
Varsın âteşin bir âşıkı bin âşıkı yakısın

Kalbin tutuşup hiss-i nedâmet dolsa da ruha
Lânet yağacak sende kalan sufli gürûha

Ey server-i iblis seni timsâl-i hıyânet
Lânet seni sevmek gibi bir duyguya lânet⁵⁵

2. 2. 2. Rintlik

Şair, *Hayyâm'a* adlı şiirinde klâsik Türk edebiyatının genel kabullerine uygun olarak rintlere özgü bir edayla okuyucusuna seslenir. Bir elde kadeh olması hâlinde diğer elinin boş kalması gerektiğini söyler. Düşüncede uyusa bile gönlü sarhoş olmalıdır. Geride kalan günlere borcu olmaması durumunda dünya, bir buzlu camın arkası gibi loş kalmalıdır.

Bir elde kadeh olursa bir el boş kalmalı
Düşüncede uyursak gönül sarhoş kalmalı
Geride güne borcumuz yoksa; eğer
Dünya buzlu cam gerisi gibi loş kalmalı⁵⁶

2. 2. 3. Felek ve Zamandan Şikâyet

Felek, onun şiirlerinde de tavır ve davranışlarıyla olumsuz, şikâyet edilen bir varlıktır. Sayar, *Kalmış* adlı manzumesinde güzel günlerin geçip gittiğini,

55 Sayar, *Şiirler*, s. 128.

56 Sayar, *Şiirler*, s. 216.

mutlu ömrün sadece anımsandığını, feleğin gül bahçesi ve çimenliği üzüntüye batırdığını; baharın, gonca gülün, aşkın ve sefanın sadece adının kaldığını ifade eder.

Geçip gitmiş güzel eyyâm günün berbâdı kalmış hep
Meserretle geçen ömrün hayâl-i yâdı kalmış hep
Gülistân u çemenzârı ye'se gark eylemiş gerdûn
Bahârın, goncanın, aşkın, sefânın adı kalmış hep⁵⁷

Felek, zevkin şekillerini şaire unutturmuştur. Ancak o, yine de umutludur.

Unutturdu felek bak ki bize eşkâlini zevkin
Umutvarız bu âlemde sa'âdet ânımız vardır⁵⁸

Şairin, zamandan şikâyet ettiği şiirlerinde de geleneğe yaklaştığı görülür. İliminin ve bilgisinin yaşadığı dönemde gereken ilgiyi görmediğini ifade eden Sayar, cefaya ve derde katlandığını söyler. Gülerken ağlamaktadır. Ömrünün kitabında güzel mısralar kaydetmiştir. Zulüm baykuşu, her zaman zulme uğrayanların feleklerinde uçar. Ancak mazlum olarak bu zulme isyanı vardır. Mutluluktan kendisini kaybetmişler, bu sesi duymazlar. Zaman içerisinde şairin tek tesellisi, kanaat mekânında sabır dükkânının olmasıdır.

Bazar-ı dehrde geçmez ilmimiz irfânımız vardır
Cefâyâ derde katlanmış garip bir canımız vardır

Gülerken ağlarız ammâ geçer her demi ağıyârın
Kitâb-ı ömürde elbet bir güzel mısramız vardır

Uçar baykuş-ı zulm her dem döner eflâk-ı mazlumda
Düşün zâlim bizim zulme nice isyânımız vardır

Meserretten bayılmışlar duyar zannetme âvâzın
Ki Allâh korkusundan çok uzak vicdânımız vardır

Doyar zannetme aç gözler biter sanma bu kavga
Ne koysan dolmaz dipsiz delik cüzdanımız vardır

(...)

57 Sayar, *Şiirler*, s. 215.

58 Sayar, *Şiirler*, s. 173.

Bu dehr içre şudur Nâil bizim bir tek tesellimiz
Şükür cây-ı kana âtte sabır dükkânımız vardır⁵⁹

Ona göre yaşanan günlerde ilaç, zehirle derde ortak olmuştur.

Öyle bir güne geldik ak kara belli değil
Panzehir bile ortak olmuş derde mâr ile⁶⁰

Şairin çaresiz gönlü, şimdi sıkıntı ve belalar kollar. Erdem ehline sözlükte
imkân kelimesinin karşılığı yoktur.

Bin musibet, bin belâ kollar dil-i bî-çâreyi,
Yok lügatte ehl-i fazla şimdi imkân dediğin⁶¹

Güçlü, güçlüyü savunmakta, güçsüzleri ise fakirlik ve sıkıntı, kedere esir
etmektedir.

Öyle bir âlemdeyiz ki bey beye ikrâm eder
Mazlûmu fakr u zarûret ıstıraba râm eder⁶²

Şair, zorluk ve sıkıntılar karşısındaki ruh hâlini gücendim redifli şiirinde etkili bir
şekilde işler. Bu şiirde, yaşadığı olumsuzluklar nedeniyle herkesten uzaklaşan
küs ve bedbin bir insan portresiyle karşılaşırız.

Ömrümdeki her lahzaya her ana gücendim
Bundan gerü ağyâr gibi ihvâna gücendim

Dehrin eleminden dolu peymâneyi ömre
Sunmakta musir ol ilm-i irfâna gücendim

Mazlûmlara bîkeslere bir sır gibi meçhul
Zâlimlere hem yâr olan imkâna gücendim

Aslındaki cevherleri isyâna terkeden
Gaflet yolunun yolcusu insâna gücendim

Ağyâr ile hem bezm olalı mesrûr müteselli
Neyzenleri bizden yana mihmana gücendim

59 Sayar, *Şiirler*, s. 173.

60 Sayar, *Şiirler*, s. 190.

61 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

62 Sayar, *Şiirler*, s. 177.

Bir dert eşiğinde yine sâbit-kadem oldum
Vuslat yolunun ejderi hicrâna gücendim

Sondur sözümüz gayrısı bizden yana boştur
Cânımdaki cândan özge cânâna gücendim⁶³

2. 2. 4. Hikmet ve Felsefe

Hikmet ve felsefe, Abbas Sayar'ın şiirinde klâsik Türk edebiyatına yaklaştığı diğer bir alandır. *Gazel/* başlıklı bir şiirinde şair, varlığı sorgular. Perişan hâllerini kimseye açıklayamayacağını ifade eder. Yerde ve gökte eksiklikleri ve fazlalıklarıyla hüküm süren orantı içerisinde imkânını ve ortadaki rızıktan payının ne olduğunu sorar.

Câna sordum kendimi söyle kim cânım nedir?
Hangi puta tapmışım kilisem, hânım nedir?

Gizemler çeksin eziyet varlığının kahrında
Söylemem hiç kimseye ahvâl-i perîşânım nedir?

Yerde gökte fazla eksik bir orantı sürmede
İmkân kendinden habersiz, benim imkânım nedir?

Dön dolaş dur, türlü söyle kâfiye bağla dur,
Ortada bir rızık var ammâ hissede nânım nedir⁶⁴

Ölüm, tekneye benzeyen hayatın son limanıdır. İnsan, sonunda sürünmek olsa da hayata sıkıca bağlanır. Bu varoluşun her ögesi, insan içindir.

Hayat denen büyük şans atmaz açıkta demir
Teknemiz ölüm denen o limandan usanmaz

Öyle bir bağlantısı var ki insanın hayata
Ucu sürünmek olsa ömür candan usanmaz

Her şey bizim için bu çok büyük oluştâ
Ağaç yaprak dal yeşil insanından usanmaz⁶⁵

63 Sayar, *Şiirler*, s. 174.

64 Sayar, *Şiirler*, s. 215.

65 Sayar, *Şiirler*, s. 195.

2. 2. 5. Öğüt

Abbas Sayar, şiirlerinde okuyucularına öğütler verir. Klâsik Türk edebiyatındaki pend üslubuna yaklaşan bu şiirlerinde o, merhametle yardım elini uzattığı dostların kişinin bağırında yara açabileceklerini söyler. Okuyucusunu kimseye sırrını vermemesi için uyarır. Çünkü misafir olan evi yağmalayabilir.

Var deyip insâf uzatsan dosta bir ân destini
Dağ açar sinende her ân yâr ü ihvân dediğin

Açma derdin verme fırsat mevtine olsa sebep
Yağmâ eyler hâneni hem bende mihmân dediğin⁶⁶

Aç gözler asla doymaz. Bu kavga da asla bitmez. Kişi, evindeki sıkıntıyı dostlarıyla paylaşmamalıdır. Çünkü kimse ilgilenmeyecektir.

Yıkılmış ya harap olmuş evinden hiç haber açma
Bizim pek çok “adam sen de” diyen ihvânımız vardır⁶⁷

Gönül isimli şiiri de şairin öğüt konulu manzumelerindendir.

Bir kerre bezm-i gühere yâr olmaya gör
Âleme dost, kendine ağıyâr olmaya gör

Pervâne edip gönlünü bir meclis-i meye
Kendi içinde kendine nâr olmaya gör

Âlemde cemmiyet-i insân yine yalnız
El çekip de insâftan hunhâr olmaya gör

Kıldan da ağır olursun bir sinek kanadınla
İnsan denene, dost denene bâr olmaya gör⁶⁸

66 Sayar, *Şiirler*, s. 187.

67 Sayar, *Şiirler*, s. 173.

68 Sayar, *Şiirler*, s. 184.

Sonuç

Abbas Sayar'ın şiirlerinde klâsik Türk edebiyatı etkisini tespit etmeyi amaçlayan çalışmamızda ulaştığımız sonuçları kısaca şöyle ifade etmemiz mümkündür:

Abbas Sayar, geleneğin şekil bilgisine olduğu kadar hayal ve benzetmeler dünyasına da hâkim bir sanatkârdır. O, klâsik Türk edebiyatının nazım şekillerini geleneksel hâllerinin yanı sıra dönüştürerek yeniden yorumlar. Vezin, kafiye ve ses özellikleri bakımından da gelenekteki diğer örneklerle yaklaşır. Muhteva açısından onun şiirlerinde geleneğin etkisini tasavvuf, aşk, rindlik, felek ve zamandan şikâyet, hikmet ve öğüt başlıkları altında tasnif etmemiz mümkündür. Söyleyiş ve hayal gücü bakımından geleneğe yaklaşan şiirlerinde, özellikle günümüz insanını değerlendirip eleştiren mısraları dikkat çekicidir. Bununla beraber bu şiirlerinde Fuzûlî, Bâkî ve Nâbî gibi büyük şahsiyetlerin yanı sıra Kuşadalı İbrahim ve Niyâzî-i Mısırî gibi tasavvufî şahsiyetlerin seslerini duymak mümkündür.

Kaynakça

- Akkanat, Cevat. *Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri*. Ankara: KTB Yayınları, 2002.
- Aktulum, Kubilay. *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi, 1999.
- Akün, Ömer Faruk. "Divan Edebiyatı". *DİA*, C. 9, İstanbul: TDV Yayınları, 1994: 389-427.
- Andrews, Walter G. *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*. Çev.: Tansel Güney. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- Can, Adem. *Şiir /de/ Ritim*. Ankara: Birleşik Yayınları, 2015.
- Ceylan, Ömür. *Böyle Buyurdu Sufi-Tasavvuf ve Şerh Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2005.
- Çapan Özdemir, Funda. "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Yozgatlı Şairler". *Yozgat Kültür ve Tarihi*, C. 2, Ankara: Akçağ Yayınları, 2022: 331-348.
- Elmas, Nazım. "Adalet Ağaoğlu'nun Hikâye Dilinde Ritim". *Karadeniz Araştırmaları*. 27 (2010): 181-190.
- Halman, Talat Sait. "Düşünsel Muhalefet Tasavvuf". *Gösteri*. 212 (1999): 40-41.
- İnce, Özdemir. "Gelenek ve Şiir". *Varlık*. 1027 (1993): 2-10.
- Kahraman, Hasan Bülent. "Gelenek, Postmodernizm ve Bazı Yeni Kavramlar". *Varlık*. 1028 (1993): 3.
- Karabulut, Ramis. "Abbas Sayar'ın Şiir Dünyası". *TÜBAR*. 17 (2005): 7-67.
- Macit, Muhsin. *Gelenekten Geleceğe Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri*. 2. bs., İstanbul: Kapı Yayınları, 2005.
- Mengi, Mine. "Mazmun Üzerine Düşünceler". *Dergâh*. 34 (1992): 10-11.
- Mungan, Murathan. "Bir Dil Gurbeti". *Gösteri*. 17 (1982): 75-76.
- Necatigil, Behçet. *Düzyazılar I: Bile/Yazdı*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1983.
- Ocak, Ahmet Yaşar. *Osmanlı Toplumunda Mülhidler ve Zındıklar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998.
- Okuyucu, Cihan. *Divan Edebiyatı Estetiği*. İstanbul: L&M Yayıncılık, 2004.
- Pala, İskender. "Mazmunun Mazmunu". *Osmanlı Şiiri Üzerine Metinler*, Edt.: Mehmet Kalpaklı. İstanbul: YKY, 1999: 399-402.
- Pala, İskender. *Divan Edebiyatı*, 8. bs., İstanbul: Kapı Yayınları, 2006.
- Sarıkaya, Erdem. "Köy Edebiyatının Bozok Yaylasından Yükselen Sesi: Abbas Sayar". *Çâre*. 4/ 16 (2023): 40.
- Sayar, Abbas. *Şiirler*. İstanbul: Ötügen Neşriyat, 2002.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *19'uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi, 1985.
- Tavşancıoğlu, Ali. *Şu'ârâ-yı Bozok Yozgat'ın Kadim Şairleri*. Yozgat: Kün Yayıncılık, 2011.

ABBAS SAYAR'IN ROMANLARINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI OLARAK *HALK ŞİİRİ* VE *ANLATMALAR*

Emrah KURUL¹

Türk edebiyatının önemli köy romancılarından olan Nail Abbas Sayar hakkında bugüne kadar yapılan çalışmalar ne yazık ki çok azdır. Bir doktora ve birkaç yüksek lisans tezi ile az sayıda makaleden başka bilimsel çalışmalara rastlayamamaktayız. Zikrettiğimiz eserler ise Abbas Sayar'ın genel olarak hayatı ve edebî kişiliğine odaklandığı için, eserleri daha önce geniş boyutta halk bilimi öğelerine yönelik değerlendirilmemiştir. Bu bildiride, Cumhuriyet Dönemi köy romancısı olan Abbas Sayar'ın romanlarını halk bilimi unsurları olarak *Halk Şiiri ve Anlatmalar* başlıkları ekseninde değerlendirmeye çalışacağım.

Bu bildiride 2018 yılında Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesinde, Prof. Dr. Nedim Bakırcı danışmanlığında tamamladığım Abbas Sayar'ın Eserlerinde *Halk Bilimi Unsurları* adlı yüksek lisans tezinden yararlandığımı ifade etmek isterim.

Nail Abbas Sayar, 21 Mart 1923'te Yozgat'ta doğdu. Liseyi 1941'de Yozgat'ta bitirdi. Kısa süreli çeşitli memuriyetlerde bulundu. Askerliğini yedek subay olarak yaptı. 1946'da evlendi ve bu evlilik, Sayar'ın İstanbul'u tanınmasına vesile olmuştur. Özellikle yoksulluk nedeniyle okuyamadığı üniversiteye bu evlilik sayesinde girmiş ve dört dönem Türkoloji okumuştur.

1948'de yeniden Yozgat'a dönen Abbas Sayar, on beş günde bir çıkardığı gazeteyi Yozgat'ta çıkarmaya devam eder. "O günlerde aynı zamanda Demokrat Parti'de aktif olarak siyaset yapmaktadır." (Karabulut, 2011:21). 1948'de *Bozok* gazetesini haftada bir yayımlamaktadır. Gazetesi kapatılınca İstanbul'a döner ve *Bozok*'u yeniden çıkarmaya başlar.

1 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, MEB.

1957'de politikadan el ayak çeker ve kendisini edebiyata adar. Şiirle başladığı yazın dünyasını, romanla devam ettirir. İlk romanı *Yılkı Atı* 1970'te yayınlanır ve TRT Roman Başarı Ödülü'nü alır. Edebiyat dünyasında ismini duyuran eseri de bu eserdir. Daha sonra art arda yayınladığı *Çelo* (1972) ve *Can Şenliği* (1974) romanları, ününü iyice artırır. *Bozok* gazetesinde tefrika ettiği öykülerini 1977'de *Yorganımı Sıkı Sar* adı altında birleştirerek yayınlar. Daha sonra sırasıyla şu romanlarını yayınlacaktır: *El Eli Yur El de Yüzü* (1970), *Dik Bayır* (1977), *Tarlabaşı Salkım Saçak* (1977), *Anılarda Yumak Yumak* (1990). Diğer türlerdeki eserleri ise: *Şiirler* (2002, Bütün Şiirleri), *Noktalar* (1991), *Yozgat Var, Yozgatlı Yok* (2007).

Abbas Sayar, 1989'da ikinci kez evlendi ve Ayvalık'a yerleşti. "Aynı zamanda resim sanatıyla uğraşan Sayar, 1990'larda Ankara, Antalya, Ayvalık ve İzmir'de sergiler açmıştır." (Tomur 2002:1)

Ardında derlenmeyi bekleyen onlarca yazı bırakan Nail Abbas Sayar, 12 Ağustos 1999'da ölmüştür. Yazarın mezarı Yozgat'tadır.

Bildirimize konu olan romanlarında yazar kronolojik olarak kısaca şu konulara değinmiştir:

Yazarın 1970'te basılan ilk romanı olan *Yılkı Atı*, yazılışından çok sonra yayımlanmış olmasına karşın, büyük ses uyandırmıştır. Bazı edebiyat otoritelerince romandan çok uzun hikâye olarak nitelense de 1971 yılında TRT Roman Başarı Ödülü'nü almıştır. *Yılkı Atı*'nda; zamanında hem görkemi hem de kuvvetiyle sahibine üstün hizmetleri olmuş doru kısırağın, yaşlanınca yılıkiya ayrılıp doğaya saliverilmesi, doru kısırağın çetin kış şartlarını ölmeden atlatması ve tayını da yanına alarak doğada uzaklaşması romanın konusunu oluşturur.

Çelo, Abbas Sayar'ın ikinci romanıdır ve roman 1972 yılında yayınlanmıştır. "Çelo'da ne zaman iyi ne zaman kötü olacağı bilinmeyen iyi ve kötü insanlar vardır." (Enginün, 2005:329). Bu eser, sıradan bir konu etrafında biçimlenmiş gibi görünse de arka plânında yer alan insan ilişkileri ve köylünün olaylar karşısındaki tavrı açısından oldukça önemlidir. Çelo, çok küçük yaşlarda yetim ve öksüz kalmış Çelebi adlı bir gencin, amcasına karşı verdiği haklı toprak mücadelesi ve bu mücadelenin arka plânında amcasının kızına olan aşkını konu alır.

Yazar'ın üçüncü romanı olan *Can Şenliği*, 1974 yılında yayımlanmıştır. 1975 yılında Madaralı Roman Ödülü'ne lâyık görülmüştür. Karısını kaybettikten son-

ra varını yoğunu oğulları için harcayan Hüseyin Ağa'nın, oğulları tarafından terkedilişi, yalnızlık ve parasızlıkla geçirdiği günlerini bir eşeğe bağlanarak hafifletmeye çalışması ve kimsesiz, çaresiz, intikam alırcasına ölümü romanın konusunu oluşturur.

Yazarın dördüncü romanı olan *Dik Bayır*, 1977 yılında yayınlanmıştır. Yazarın hayatından izler taşıyan *Dik Bayır*, konusu itibarıyla de dikkat çekicidir. Yozgat'ın Beydiyar köyünde geçen romanın konusu, Almanya'ya yaşanan işçi göçü ve bu göçün hayal kırıklıkları, yok olan hayatlar ve umutlardır.

Yazarın beşinci romanı *Tarlabası Salkım Saçak*, 1987 yılında yayımlanmıştır. Roman, ana kahraman Cemil'in arkadaşına yazdığı yirmi bir mektuptan müteşekkildir. Otuz beş yaşındaki Cemil'in kendisinden çok küçük olan Çiğdem'i taciz etmesi ve kaçtığı İstanbul'da yaşadıklarını konu alır.

"1990 yılında ilk baskısı yapılan *Anılarda Yumak Yumak*, anı-roman türündedir." (Nazlıgöl, 2007:19). Yazarın askerlik yıllarında geçen roman, ana kahraman Hâkim Bey üzerinden devam eder. Romanın konusu, yirmi bir yaşında bir yedek subay olan Abbas Sayar'ın emekli bir hâkimle yaptığı sohbetlerden oluşmaktadır.

Yazarın ölümünden dört yıl sonra yayınlanan *El Eli Yur El de Yüzü*, romanında Abbas Sayar'ın Demokrat Parti macerası ve Türk köylüsünün politikayla olan ilişkisi ironik bir şekilde ortaya konmuştur. "1954 ve 57 seçimlerinde Yozgat'ın Zağcıoğlu köyünde yaşanan seçim telaşı, romanın konusunu oluşturur." (Nazlıgöl, 2007:134).

Abbas Sayar'ın Romanlarında Halk Şiiri

a. Âşık Şiiri

"*El Eli Yur El de Yüzü*" adlı romanda yazar, Kasım Kazancıkloğlu adlı bir şairin dörtlülüğüne yer vermiştir. Bu dörtlülükten önce, bahsedilen şair hakkında kısa bir bilgi verelim.

Kasım Kazancıkloğlu (1903-1976), Yozgat'ın Sorgun ilçesinde dünyaya gelmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde öğretmenlikler yapmış, halk kültürünü yakından gözlemlemiştir. "Esasen kuvvetli bir halk şairi olan Kazancıkloğlu, Halk şiirindeki ustalığı yanında Divan şiirinde de başarılı örnekler sergilemiştir." (Durbilmez, 1990:58). Halk şiiri formunda yazdığı şiirlerde, Yozgat ağız

özelliklerinin yanı sıra yükseköğrenimi nedeniyle bir Osmanlı kültürünün de olduğu sezilmektedir.

Romanda ise şairin şiiri Sayar tarafından şöyle alıntılanmıştır:

“Bizim Yozgat’ta haccav Kasım Kazancıklıoğlu adlı bir şair vardı. Rahmet olsun! Bir aralık umutlu bir şiir yazmış, pek yazmazdı ya!..

Deli gönül ne gamlanın
Dolacaktır çile bir gün
Süre süre bahar gelir
Bülbül konar güle bir gün” (*El Eli Yur El de Yüzü. s.94*)

Dik Bayır romanında ise çalışmaktan ve yoksulluktan usanmış biri, bir aşığın iki mısraını söyler. Bu âşık ise Âşık Serdarî’dir. XIX. yüzyıl halk şairlerinden olan Âşık Serdarî, 1833’te Şarkışla’da dünyaya geldi. 1921’de vefat eden Serdarî’nin nerede vefat ettiği bilinmemektedir. Asıl adı Hacı’dır. Çevresinde mahlası ile tanınmıştır. Babasını erken yaşta kaybettiği için ondan kalan tarlayı ekip biçerek yaşamını devam ettirmiştir. Serdarî’nin okuryazarlığı yoktur. Okuma yazma bilmediği için şiirlerini kitaplaştıramamıştır. İrticalen söylediğinden birçok şiiri kendisiyle birlikte unutulup gitmiştir.

Dik Bayır romanında Âşık Serdarî’nin şiiri şöyle geçer:

“Lâkin, millet gıran girecekmiş gibi dölünü azıttı. Sanarsın rafazılar döl dökme yarışına çıkmışlar. Döken dökene. Bizim iki ev, yirmi beş senede yedi sekiz hâne oldu. Önünü bıraksan on sekiz, yirmi sekiz ev olacak. Hepimizin başına gelen bu... oğul, uşak, bacı, gardaş. Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Biz ortakçının sehimciliğinden bıkmışken, bir de baktık âşığın dediği:

‘Horanta çoğaldı ekmek yetmiyor
Başımıza bela oldu dölümüz bizim” (*Dik Bayır. s.32*)

Anılarda Yumak Yumak adlı romanda ise Hâkim Bey, dinleyicilerine yine bir şeyler anlatırken, Yunus Emre’den dörtlükler sıkıştırır araya:

“(…) Bu fesane de yüreğine serinlik vermez. Damarlarına sevgisizlik oturur. Elini, dilini zulmün emrine verir. Ondan sonra ‘sen seyreyle gümbürtüyü’ Şairin biri şöyle bir dörtlük döktürmüştü:

Yerden göğe küp dikseler
Birbirine bent etseler
Altından birin çekseler
Seyreyle sen gümbürtüyü

Hepimizin içinde üstümüze çöken hayalhanemizin yarattığı bir gümbürtü var. Ben o gümbürtünün, o çöküntünün altında on otuz yılımı tükettim. İçimde çok 'vah'lar var. Ve bu 'vah' oyununu iyi oynadım. Dışında her bir yön pembe, yeşil, içimde bir komedi, bir dram...

Kim haksız ya da kim haklı
Yârin niyetinde saklı
Bana fayda vermez akılı
Çalsa da hoş çalmasa da" (*Anılarda Yumak Yumak. s.44*)

b. Anonim Şiirler

Abbas Sayar'ın romanlarında ağıt türüne de rastlarız. *Dik Bayır* romanında, karnındaki gayrimeşru çocuğu düşürmeye çalışırken genç yaşta ölen Halime için, şöyle bir ağıt yakmışlardır:

"Baharın ilk yeni ağzı
Yaman düştü başımıza
Aldı gelin Halime'yi
Ağu kattı aşımıza

Güzel soyundan karmalı
Keklik kınalı, sürmeli
Saçı gelebli, örmeli
Her gün girer düşümüze

Akşam gitti, gece döndü
Tümce gitti, hece döndü
Köyümüz ışığı söndü
Mevlâm acı işimize" (*Dik Bayır. s.292*)

Anılarda Yumak Yumak adlı romanda ise şöyle bir ağıt karşımıza çıkar:

Haymeliğin yolu yayan
Dayan ey dizlerim dayan
Emmi atlı ben de yayan
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Evlerinin önü arpa
Kırat gelir kırpa kırpa
Hacı beyim can veriyor
Kollarını çırpa çırpa
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Haymelikten indirdiler
Tomafile bindirdiler
Öğleninen ikindinin arasında
Hacı Bey'i öldürdüler
Uyan Hacı Bey'im uyan
Allı gelin sana kurban

Odasında yanar ışık
Sofrasında gümüş kaşık
Uyan Hacı Bey'im uyan
Telli gelin sana âşık
Uyan Hacı Bey'im uyan

Allı gelin sana kurban" (*Anılarda Yumak Yumak. s.28-29*)

Abbas Sayar'ın romanlarında yer alan türküler, İç Anadolu Bölgesi'nin özelliklerini barındırması bakımından önemlidir. *Can Şenliği* romanında Yozgat-Ankara bölgelerinde görülen türkülerden bir parça, yukarıda söylediğimizi kanıtlar niteliktedir:

"Hüseyin Ağa (...) demir yatar, polat kalkardı. Yol mu yürüyor, halay mı çekiyor belirsizdi. Arada bir de hem yürür hem bir oyun havası tuttururdu:

Fidayda yavru gelin Fidayda
Beş yüz altın yedik bir ayda
Başını da yesin bu sevda
Gitti de gelmedi ne fayda...

Bazen de türküsünü Bozlak havasına dönderir:

Gurbet elde ölsem suyum kim döke
Nazlı yârim yok ki kefenim dike
Yar senin hasretinle dert çeke çeke
Açılmış yâreler bitişir m'ola...

Bu hüznü havanın yedek işçilerini duygulandırdığını sezinler, efkârını dağıtmak için yeniden bir oyun havasına dönerdi. Körük gibi idi ciğeri. Bir çiftte soluğa bindiğini bilmezdi.

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Şu kızın kaşı gözü
Ahrazı dillendirir
Sallan gel de boylarına bakayım aman
Ak gerdana beşi birlik takayım aman..." (*Can Şenliği*. s.15-16)

Yine, *Can Şenliği* romanında Hüseyin Ağa, bir türkünün nakaratını diline dolar:

"Heç birinin içinden çıkamaz, körük çekerken kendi kendime bir türkü tuttururum:

Nafile nafile o da nafile
Çalgı çaldım, kız oynattım, o da nafile (*Can Şenliği*. s.49)

El Eli Yur El de Yüzü romanında ise Abbas Sayar, bir Yozgat türküsü söyletir Oşukçu İbrahim'e:

" – Gardaşım, dedi, senin benim kararımıza kimse kıcını silmez. Ne köy ne vilayet... Zaten diklenecek hâlimiz de yok. 'Kedi ne ki budu ne olsun' biz düdüğümüzü üç beş gün seçim pazarında satarız. Beş on gün şah oluruz, padişah oluruz. Seçim alafının tavı geçince ne ilçe başkanı, ne Ali, ne Veli yürekten bir 'merhaba' der. Seçim alafı içinde içtiğimiz üç beş kadeh rakı, yediğin beş on kap yemek yanına kâr kalır. Ondan sonra sen sağ, ben selâmet... Defteri dürülür her bir işin. Köyün kır yamacına sırt verirsin; eyisinden bir sürmeli söylersin:

Gel beri gel beri ben adam yemem
Saklarım sırrını kimseye demem
Cennet-i âlâya ben sensiz girmem
Cehennem nârına yanar giderim

Yozgat'ı sel almış soğluğu duman
Ciğerden seviyom vallahi inan
Ölüp de kabire girdiğim zaman
Ben susayım kemiklerim söylesin” (*El Eli Yur El de Yüzü. s.58*)

Dik Bayır romanında ise birkaç yerde türkülere rastlarız:

“Bir selâm gönderdim canân eline
Acep şu günlerde yetişir m’ola
Bülbül de hasret ile konca gülüne
Kavuşur da bir gün ötüşür m’ola

Gurbet elde ölsem suyum kim döke
Nazlı yârim yok ki kefenim biç
Bitmez hasretinle dert çeke çeke
Açılmış yaralar bitişir m’ola...” (*Dik Bayır. s.151*)

Sayar’ın anılarından yola çıkarak yazdığı anı-roman *Anılarda Yumak Yumak*’ta, Abbas Sayar yedek subaylık yaptığı yerde canı sıkılır ve nizamiyeden çıkar. Zile’nin bağlarında âlem yapanların arasına katılır ve elinde sazı olan bir âşıktan türkü söylemesini ister:

“Bakıyordum bizim ağaların keyfine. Nasıl da rahat idiler. Yaşamı yeniden tutan bir hâlleri vardı. Sonra döndüm kendi dünyama. Bağdaşımda ve soframda idim. İki garip kalmıştı yanımda. Biri sazının üstüne yıkılmış. Uyardım:

-Çal söyle, âşık, dedim.

Samranır gibi:

-Başüstüne komutanım, dedi. Birden dikleşti: Ben bir gideyim, derede elimi, yüzümü yıkayayım öyle geleyim huzuruza...

Kuş gibi gitti, geldi. Bağdaşını kurdu. Sazını kucağına çekti.

Gökyüzünde bölük bölük turnalar
Yok mu insafınız aldı dert beni
Şahin kanadında yavru kuş gibi
Tuttu dört yanımdan yoldu dert beni

Bu dert verdi benim ile el ele
Çok uğraştım konamadım bir dala
Giyittim, kuşattım verdim tellala
Satılmadı yine buldu dert beni” (*Anılarda Yumak Yumak. s.89-90*)

“*Tarlabası Salkım Saçak*” romanında ise yukarıdaki türkünün ilk dörtlüğü farklı verilmiş:

“Gökyüzünde bölük bölük turnalar
Yok mu insafınız aldı dert beni
Şahin pençesine düşmüş yavru kuş gibi
Dört bir yanımdan yoldu dert beni” (*Tarlabası Salkım Saçak. s.18*)

Abbas Sayar’ın Romanlarında Anlatmalar

Bu bölümde, Abbas Sayar’ın romanlarında geçen menkıbelere ve fıkralara bakacağız. Yazarın romanlarında tespit ettiğimiz menkıbe ve fıkralar şöyle:

a. Menkıbeler

Abbas Sayar’ın “*Çelo*” adlı romanında Hz. Hüseyin ile ilgili bir menkıbe şöyle yer almaktadır:

“Çelo’nun susuzluktan dudakları çatlamıştı. Yüreğinin ortası yanıyordu. ‘Su’ diye inledi. Açlığı vız geliyordu ama susuzluğa dayanamayacaktı.

Yine İnce’nin oğlunun gayfesinde konuşuyorlardı:

‘Hazreti Üsüün efendimiz, çocukların su, su, diyen feryatlarına dayanamadı. Birkaç kişi birkaç su tulumu aldılar yanlarına. Kerbelâ çölündeki ırmağa yaklaştı. Yezidiler zaten gözetliyorlardı. Mübarek ırmağa geldi. O da susuzdu. İrmağa eğildi. Kâfir Yezidi’den biri mübarek boynuna kılıcını indirdi. Sonra da sevgili başıyla top oynadılar.” (*Çelo. s.235*)

b. Fıkralar

Çalışmamızın bu kısmında, Abbas Sayar'ın romanlarında geçen fıkraları tespit etmeye çalıştık. İlk *Can Şenliği* romanına bakalım:

“Yel azdıkça Hüseyin Ağa'nın umursamazlığı arttı. Aklına bir fıkra takıldı. Durmadan yeniliyordu. Savaş sırası Şam'da mı Halep'te mi, Bağdat'ta mı, bir yerde duymuştu. O gün çok gülememişti bu fıkraya ama şimdi iyisinden gülüyordu.

Dördüncü Murat, Bağdat seferinde top taşıyan fedakâr bir deveyi emekliye ayırmış. ‘Bu deve Bağdat seferinin bütün çilesini çekti. Artık emekliliğe ve dinlenmeye hak kazandı. Bundan böyle serbesttir. Bağdat içinde dolaşacak, keyfinin istediği yerde yiyip içip yatacaktır.’

Ve de deveyi bıraktılar. Şöyle çarşı pazarı dolaşınca sebzeçiler bölümünde karar kıldı. Dükkânlarda ıspanak mı var, lahana mı var, pırasa mı var? Keyfi neyi çekiyorsa yemeye başladı. Dükkâncılar ses çıkaramaz oldular. Ama deveyi buralardan uzaklaştırmak için çare aradılar. Aralarından bir aklı evvel çıktı:

‘Komşular’ dedi manavlara. ‘Birkaç çocuğa beş on kuruş bir şeyler verelim. Devenin kıcına bir teneke bağlasınlar. Deve yürüdükçe teneke ses çıkarır. Ve deve bu sestem tüm deli divane olur. Ve gide gide Allah'ın cehennemini bulur. Biz de bu sayede bu beladan yakamızı kurtarmış oluruz.’

Toplantıda bulunanlar ‘pekalâ, pek güzel, pek parlak bir fikir’ dediler. Adamı kutladılar.

Toplantıyı yaşlı bir kişi de izliyordu. Tebessüm ede ede lafa karıştı, söz istedi: ‘Ağalar’ dedi. ‘Gerçi bana söz düşmez ya, yeri gelmişken ben de bildiğimi söyleyim. Bu deve Dördüncü Murat'ın devesi. Beş yıl, on yıl gerisinde top taşıdı. Yüz, üç yüz kez ardındaki topu ateşlediler. Siz, top patlamasının gürültüsünü bilir misiniz? O, cehennem gümbürtüsüdür. O gümbürtüye kulak asmayan deve, gıcına bağlayacağınız bir tenekenin gürültüsü ile ürker kaçır mı hiç?’ (*Can Şenliği*. s.38-39)

El Eli Yur El de Yüzü adlı romanda ise, şöyle bir fıkra çıkar karşımıza:

“Adamın biri hocaya sormuş: ‘Hocam abdestsiz namaz kılınır mı?’ Hoca hırslıca cevap vermiş: ‘Bre cahil! Abdestsiz namaz kılınır mı?’ Adam hocanın lafını karşılamış: ‘Hocam ben kıldım oldu’ demiş.” (*El Eli Yur El de Yüzü*. s. 157)

Dik Bayır'da ise herkesin kendi derdinde oluşunu bir fıkrayla ortaya koyar Abbas Sayar:

"Kadının biri hamamda iken kocasının kara haberi gelmiş: 'Kocan Kabaktepe'de donmuş...' 'Kudurdu mu, delirdi mi benim herif?' demiş kadın. 'Ben burada terden vıcık vıcık olurken, tutar da o nasıl donar?'" (*Dik Bayır*. s. 295)

Anılarda Yumak Yumak romanında ise Hâkim Bey, hisseli bir fıkra anlatır dinleyicilerine:

"Geniş bir ırmağın bir kıyısından karşı kıyıya, yuvasına, yavrularına koşmak için uçuşa kalkan bir serçeyi haşarı çocuklar lastik sapanla taş yağmuruna tutmuşlar. Taşlardan biri sağ kanadını tutmaz etmiş serçenin. Zar zor, gizlene gizlene, sıçraya sürüne çocukların elinden kurtarmış kendini. Ama karşı kıyıya geçmek için iki sağlam kanat gerek. Onun da biri var biri yok. Serçe çaresizlik içinde kıvrılırken bedeninin elli kat büyüğü bir kartalın yanına indiğini görmüş. Korkmamış, üstelik umutlu umutlu yanına yaklaşmış. Ve seslenmiş:

-Kartal amca, senden bir isteğim var. Çocuklar kanadımın birini kırdılar. Uçamıyorum. Karşıya geçemiyorum. Yuvam orda, yavrularım orda. N'olur beni karşıya geçir. Ben de yüreğimin yağından sana bir batman yağ vereyim.

Kartal, bitkin, çelimsiz serçeye alaylı alaylı bakmış. Kanadının birini açıp toprağa doğru eğmiş:

-Çık üstüne, demiş. Omzuma iyice tutun. İrmağın üstündeki yel seni uçurmasın.

Yel uçurmadan, ölüm göçürmeden inmişler karşı kıyıya. Kartal yine kanadını yelpaze yapmış. Serçenin ayağı toprağı tutmuş. Kendini toparlamaya çalışırken kartalın alaylı sesi kulağını doldurmuş:

-Bana bak garip serçe! Yesem bir lokma olmazsın. Sen nesin ki edin budun ne ki bana yüreğinden bir batman yağ bağıslıyorsun?

Serçe acı bir gülümseme dağıtmış ortalığa:

-Kartal amca, demiş. Herkesin kendine göre okkası var dirhemi var." (*Anılarda Yumak Yumak*. s.26-27)

Sonuç

Abbas Sayar'ın folklorik birikimi, romanlarının hemen hemen hepsinde karşımıza çıkar. Halk ağzı (Yozgat ağzı), deyişler, türküler, dualar, beddualar, gelenek-görenekler, küfür ve argolar, yeminler vb. o kadar açık ve o kadar doğal verilmiştir ki bazı kelimeleri anlamak için *Tarama Sözlüğü*'ne bakma ihtiyacı doğar. Özellikle İç Anadolu'da yaşamayan, İç Anadolu kültürüne yabancı olanların yerel deyiş ve kelimelerde *Tarama Sözlüğü*'ne bakması kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra Sayar'ın romanları, halk kültürünün diğer öğelerini de içinde barındırır: Halk şiiri, anlatmalar, kalıplaşmış sözler, hayatın dönüm noktaları ile ilgili gelenek ve görenekler, halk inanışları gibi... Abbas Sayar, köy romanları yazarak hem toplumcu gerçekçi çizgide kalmış hem de halk kültürünü geleceğe taşıyarak folklor katkıda bulunmuştur. Özellikle halk hafızasının önemli türleri olan şiirleri, ağıtları, türküleri kullanarak sadece yaşadığı coğrafya özerinde değil Anadolu ve Anadolu insanının varlığını, yaşama tutunma mücadelesini, direnişini, geri kalmışlığını ve geri bırakılmışlığını, ümitlerini, inançlarını, duygularını eserlerinde ilmek ilmek işlemiş ve hem roman türüne hem de halk bilimine eşsiz katkılar sunmuştur.

Kaynakça

- Durbilmez, Bayram. "Yozgatlı Şair Kasım Kazancıkıoğlu" *Millî Folklor*. S.8. s. 58-59.
- Enginün, İnci. *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yay. 2005.
- Karabulut, Ramis. "Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma" Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2011.
- Kurul, Emrah. "Abbas Sayar'ın Eserlerinde Halk Bilimi Unsurları." Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, 2018.
- Nazlıgül, Nurel. "Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma." Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, 2007.
- Sayar, Abbas. *Tarlabası Salkım Saçak*. İstanbul: Cem Yay. 1987
- Sayar, Abbas. *Anılarda Yumak Yumak*. İstanbul: Ötüken Yay. 2002.
- Sayar, Abbas. *Çelo*. İstanbul: Ötüken Yay. 2002.
- Sayar, Abbas. *Dik Bayır*. İstanbul: Ötüken Yay. 2002.
- Sayar, Abbas. *Can Şenliği*. İstanbul: Ötüken Yay. 2011
- Sayar, Abbas. *El Eli Yur El De Yüzü*. İstanbul: Ötüken Yay. 2014.
- Sayar, Abbas. *Yılkı Atı*. İstanbul: Ötüken Yay. 2016.
- TDK. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay. 1983.
- TDK. *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yay. 2005.
- TDK. *Yazım Kılavuzu*. Ankara: TDK Yay. 2005.
- Tomur, Sevil. "Klişelerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar." Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2002.

ABBAS SAYAR'IN ESERLERİNDE TÜRK TASAVVUF EDEBİYATI ETKİSİ

Prof. Dr. Türkan ALVAN¹

Pazarların en kötüsü zan pazarı

Yolların en iyisi iz'ân pazarı

(N.Abbas Sayar, *Pano*)

Giriş

Cumhuriyet devri şairlerinin çoğunun şiirinde tasavvuf etkisi vardır; ancak bu etki, çoğunda tecrübeden ziyade kitabî bilgilerin şairin muhayyilesinde uyandırdığı âfâkî tezahürlerdir. *Peşinde hayat göçünün / Mestiyiz dünya hiçbirinin* diyen Nail Abbas Sayar'ın ise sanatının sağlam temellerinden biridir tasavvuf. Kendisi bir mutasavvıf değildir, ama Osmanlı bakiyesi, Yozgat'ın kurucularından köklü bir ailenin içinde tekke kültürü zevkiyle yetişmiştir. Çocukluk ve gençlik yılları babasının dizi dibinde tekkeye ve camiye gelip gitmekle geçen Abbas Sayar “Ben bir derviş yamağyım.” diye kendini tanımlamıştır.² Bu yüzden Anadolu tekke kültürü içinde, sünnî tasavvuf bilinciyle yetişen şairin pek çok şiirinde tasavvuf neş'esi saklıdır.

Abbas Sayar'ın babası ve kayınpederi, Yozgat'ta Halvetiyye'nin Şabanîyye-Çerkeşîyye kolundan gelen Şeyh Hasan Muhyiddin Efendi'nin (1840-1911) dervişi, iki yakın arkadaştır. Gençken iki derviş beraber Yozgat'taki Çamlık dibindeki tekkeye gidip gelmişlerdir. Abbas Sayar'ın babası Duyun-ı Umumiye'den emekli memur Mehmed Abdüllatif Efendi (1883-1952) medresede okumuşsa da devrin siyasi şartları yüzünden imamlık, hocalık yapmamıştır. Yine de kendisi halk arasında “Latif Hoca” diye meşhurdur. Abbas Sayar'ın kayınpederi hakim Yusuf Bahri Nefesli (1882-1959) ise mürşidi Şeyh Muhid-

1 İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslami Türk Edebiyatı, turkan.alvan@medeniyet.edu.tr ORCID:0000-0002-9945-9393

2 Ercan Köksal, “Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi”, *Türk Dili*, CIX/763 (Temmuz 2015), s.132.

din Efendi'nin kızı Müferre Hanım'la evlenmiştir. Tasavvufun Abbas Sayar'ın hayatındaki yerini bizzat kendisinden ve oğlu Ahmed Güner Sayar hocadan öğreniyoruz:

“Babam Abbas Sayar ile annemin evliliği Yozgat'ta gençliklerinde aynı şeyhten, Şeyh Hacı Ahmed Efendi'nin oğlu Şeyh Muhiddin Efendi (1840- 1907)'den el almış iki dervişin evlatlarını birbirine münasip görmeleriyle gerçekleşmiştir. Anne babam Yusuf Bahri Nefesli (1882-1959) derin melâmet kültür ve birikimiyle kendisini tanıyanları hayran bırakmış bir mutasavvıf. Ben vefatında 12-13 yaşındaydım. Onu yeterince tanıyamadım. Fakat zaman içerisinde ona yetişenleri meselâ Ahmed Süheyl Ünver, Abdülbaki Gölpinarlı, yeğeni Nizamettin Nefesli'yi dinleyince iş değişti, taşlar yerine oturdu.”

“İkinci dedem, babamın babasına gelince Mehmed Latif Sayar (1883-1952), hayatın ağır yükü içerisinde Yozgat'ın kıt maddî imkânlarıyla medar-ı maişet motorunu çevirmeye çalışmış bir insan. Eşini erken yaşta kaybetmesi, kalan sekiz çocuğunun meseleleriyle boğulmuş olması, kişisel cevherini işlemesine imkân vermemiş. 1900'lerde her iki dedem diğer Yozgatlı gençlerle birlikte Çamlık'ın dibindeki tekkeye gidiyorlar. ...Şeyh Muhiddin Efendi eşi Ayşe Hanım'a - Çapanoğullarından Yozgat'ı kuran Çapar Koca Ömer Ağa'nın torunlarından Nazif Bey'in kızıdır - babasından intikal eden Alaca'daki geniş arazinin mahsulleriyle tekkenin çarkını çeviriyor. ...Ancak Şeyh Efendi'nin vefatı ile -1907'de- tekkenin ışığı sönüyor, müntesipleri de dağılıyor. Anne babam (Yusuf Bahri Nefesli) İstanbul'a gidiyor, Daire-i Umur-u Askeriye'de hâkim oluyor.”³

Abbas Sayar'ın babası ve kayınpederinin bağlı olduğu tekkenin bânisi, Yozgat evliyalarından “Büyük Efendi” diye meşhur olan Derviş Süleyman oğlu Şeyh Hacı Ahmed Efendi'dir (1771-1896),⁴ Medrese tahsilinden sonra Şabâniyye kollarından Çerkeşiyye tarikatına müntesip olan Şeyh Hacı Ahmed Efendi, pîri Çerkeşî Mustafa Efendi'den hilafet almıştır. Mürşidinin emriyle bir süre Suriye, Irak, İran'da bulunan Şeyh Hacı Ahmed Efendi, Bağdat'ta Abdülkâdir-i Geylânî Türbesi'nde halvete girmiştir. Yozgat'a dönünce şeyhinin vefatından sonra Sivas Valisi Mehmed Münib Paşa'yla yakınlığı sayesinde tanıştığı Sultan

3 Mehmet Nuri Yardım, “Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu'nda Bir Mistik: Abbas Sayar”, *Türk Edebiyatı*, 349 (Kasım 2002), s.58.

4 İslam Ansiklopedisi, Ali Şakir Ergin, İstanbul: TDV, 2013 “Yozgatlı Hacı Ahmed Efendi” maddesi; Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Ansiklopedisi TEİS, Petek Ersoy İnci, “Terki” maddesi, son güncelleme 12.12.2020, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/terki>

Abdülmeccid, veliaht V. Murad ve annesi Şevkefza Kadınefendi'nin yardımlarıyla kurduğu vakıf ile Yozgat'ta aş evi, cami, çeşme, tekke yaptırmıştır. İyi bir güreşçi, yüzücü, at binici, gürz ve kılıç ustası mahir bir sporcu olan Şeyh Hacı Ahmed Efendi, Terkî mahlasıyla şiirler yazmıştır. 125 yaşında vefat edince tekkesine defnedilen Şeyh Hacı Ahmed Efendi'nin yerine oğlu Hasan Muhyiddin Efendi geçmiştir. Daha sonra oğulları ve torunları sayesinde tekkenin چراغی yakın zamana dek uyanık kalmıştır.

Şeyh Hacı Ahmed Efendi'nin yolu Halvetiliğin Şabaniyye-Çerkeşiyye'nin melâmî çizgisinde devam etmiştir. Mürşidi Çerkeşiyye Piri Mustafa Çerkeşi'nin (ö.1814) ve onun halifesi Kuşadaviyye Piri Kuşadalı İbrahim Halvetî (ö.1774-1846) Bayramî Melamîliğinden etkilenmiştir. Kuşadalı'nın halifesi Bosnalı Mehmed Tefvik Efendi (ö.1866), pîrinin izinden giderek tekke âdâbı ve erkânı, taç, hırka gibi şeylere rağbet etmemiş, yazılı eser bırakmamış, dervişlerini mektupla irşad etmiştir. Daha sonra Bosnalı Mehmed Tefvik Efendi'nin halifesi Fatih türbedarı Ahmed Âmiş Efendi (ö.1920) “Biz tarikatı kaldırdık, yerine sohbeti koyduk. Bizim yolumuzu arayanlar, sohbette bulunurlar”⁵ diyerek bu yola bütünüyle Melâmî nitelik kazandırmıştır. Ahmet Tâhir Maraşî, Bursalı Mehmed Tâhir, Babanzâde Ahmed Naim, Ahmed Avni Konuk, İsmail Fenni Ertuğrul ile Süheyl Ünver'in mürşidi Abdülaziz Mecdi Tolun, Âmiş Efendi'nin dervişlerindedir. Gölpinarlı'nın bildirdiğine göre Abbas Sayar'ın kayınpederi Yusuf Bahari Nefesli (İstanbul'a taşındıktan sonra) Âmiş Efendi'nin yolunu devam ettiren halifelerinden oldu ve birkaç melâmîye mürşidlik yaptı.⁶

Abbas Sayar'ın babası Latif Hoca mutasavvıf kimliğini öne çıkarmamıştır; ancak oğlunu evliya menkıbeleri, büyük mutasavvıfların şiirleriyle büyütmüştür. Hatırlatmak gerekir ki eskiden Anadolu'da yaygın olan sıra gecesi kültürü Yozgat'ta da vardı. Âlimlerin, dervişlerin, âşıkların halkla buluşup sohbet ettiği “muhabbet / yâren meclisleri” tekke âdâbına benzer âdetleriyle köyde, şehirde tasavvuf kültürünün benimsenmesinde önemli role sahipti. Yaren meclislerinde Kur'an-ı Kerim, tefsir, hadis, evliya, enbiya menkıbeleri, Muhammediye, mevlid hikayeleri, Hz. Ali cenkleri, *Hamzanâme*, *Saltuknâme*, *Battalnâme* gibi cenknameler, şiir mecmualarından türküler, ilahiler, destanlar okunur, masallar, efsaneler, bilmeceler anlatılır; muhabbet edilir; seyirlik oyunlar sergilenirdi. Bu kültürle yetişen Abbas Sayar'ın eserlerinde yâren meclisinden izler vardır: Mesela *Yılkı Atı*'nda Doru Kısrak'ın konuşulduğu böyle bir köy odası sahnesi

5 Ahmed Güner Sayar, *A. Süheyl Ünver*, İstanbul: Ötüken, 2011, s. 517.

6 Sayar, *Abdülbâki Gölpinarlı*, s.26.

vardır. *Dik Bayır*'da Abbas Sayar'ı temsil eden Nail Bey'in, böyle bir mecliste köyün bilge yaşlılarından Kırpık Hasan Ağa'dan, Beydiyar Köyü'nün öyküsünü dinlemesi de bu geleneği hatırlatır.

Abbas Sayar 1945 Eylül'ünde askerliğini yapıp döndükten üç dört ay sonra İstanbul'da babasının yakın dostu ve kayınpederi Yusuf Bahri Nefesli'nin evinde yapılan düğünle evlenip Fatih'te kayınpederinin evinde yaşamaya başlamıştır. Hayrünisa Nefesli ile gerçekleşen bu evliliğinde mutasavvıf olan babasının tesirini Abbas Sayar şöyle anlatmıştır:

“Askerlik izniyle eve geldiğimde babam beni yanına çekti ve şöyle dedi: - Yavrum, ... Şeyhimin iki kız torunu gelmiş Yozgat'a. Babaları Hâkim Yusuf Bahri Bey, benim medreseden arkadaşım. Anaları Müferre Hanım da şeyhimin kızı. Küçüğü bekârmiş. Ben şöyle düşündüm durdum. Sana şeyhimin torununu almaya karar verdim. İstanbul Fatih'te evleri varmış, ablası çıtlattı. Oraya iç güveyisi olarak da girebilirmişsin. Emekli hâkim (Yusuf Bahri) kardeşimin hâli vakti de yerindeymiş.

Birden kaşlarım çatıldı: -Baba, ben askerliğimi bitirdikten sonra okuyacağım; üniversiteye gideceğim. Şimdilik aklımdan evlenme diye bir konu hiç geçmez.

Babam celâllendi, kaşlarını çattı: -Bana bak Abbas: Ben şeyhimle akraba olmak istiyorum. Teklifimi reddedersen sana babalık haklarımı helâl etmem...

-Peki baba, sen ne dersen o olur, dedim. İki gün sonra bizi nişanladılar.”⁷

Abbas Sayar evlendikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nde yükseköğrenime başladı. Bu dönemde Necip Fazıl'ın yakın çevresinde bulunması, sanatçının dünyasını tasavvufa ilgisi açısından da etkiledi. Öte yandan çocukluk-gençlik yıllarında tasavvuf terbiyesi alan Abbas Sayar, bu yıllarda Beyoğlu'nda bohem hayatla tanıştı. Fatih-Beyoğlu ikileminde rind-meşrep yaşarken kültürel anlamda tasavvuftan hiç kopmadı. Zira rindlik zaten melâmî-meşreple örtüşen bir tarzdır; bu sebeple Sayar'ın rind-meşrebi; Mevlevî Fasih Ahmed Dede (ö.1699) gibi, eski rind-meşrepleri andıran bir tavır olarak düşünülmelidir. Kayınpederi Yusuf Bahri Nefesli, Abbas Sayar'ın manevî cevherini parlatmak istemişse de şairin tercihi rindlik olmuştur:

7 Ender Sayar, “Abbas Sayar Röportajındaki Yanlışlar”, *Türk Edebiyatı*, 354 (Nisan 2003), s.38.

“Kayınpederim Yusuf Bahri Efendi tartışmasız bir insan-ı kâmil idi. Gördüğüm Müslümanlar içerisinde en zor tasavvufi düğümleri çözmüş sırlı bir veli idi. Kendini hiç hissettirmezdi. Beni yanında görmek isterdi. Bende istidat gördü ama ben Beyoğlu’nu tercih ettim.”⁸

Melâmî şeyhi olduğunu gizleyen kayınpederi Şeyh Yusuf Bahri Nefesli’nin melâmîler içinde önemli bir yeri olduğunu Abbas Sayar sonradan fark etmiştir. Neyzen Tevfik, Abdülbaki Gölpinarlı gibi âlim ve sanatçılar Şeyh Yusuf Bahri’yi evinde ziyaret edip feyz alanlardandı. Abbas Sayar meşrebine yakın bulunduğu melâmîlik hakkındaki kitabî bilgileri kayınpederi Şeyh Yusuf Bahri sayesinde öğrenmiş;

“Kayınpederim Yusuf Bahri Nefesli, o zaman (1945) yetmişine yakındı. Kendi dünyası içinde küçük odasında zamanını geçirirdi. Ufacık Alman markalı ispirto ocağını yakar, çayını demler, yatağının üstüne bağdaşını kurar, sanıyorum kendi mutlu dünyasını yaşardı. (Kayınpederim) Bahri Bey’in melâmî şeyhi olduğunu ziyaretine gelen yaşlı, saygıdeğer bir doktordan (Dr. Cevat Yazar?) öğrendim, Melâmî şeyhliğinde bir ihtilaf varmış. Bir kısım melâmîler Bayezit Kütüphanesi müdürü [musannifi] Tahir (Maraşî) Efendi’ye bağıymışlar, bir kısmı da bizim kayınpedere. Eve fazla kişilerin, dervişlerin geldiğini görmedim, doktor ve bir iki kişiden başka.

Kayınpederim...[Fatih’teki] Millet Kütüphanesi’ne gider, bir şeyler okumuş. Bir gün bana seslendi. Elinde büyük çaplı kalın bir kitap vardı. ‘Al evladım. Şunu oku’ dedi. Saygıyla aldım, teşekkür ettim. Odama çekildim. Kitabın kapağında ‘Melâmîlik (ve Melâmîler)’ yazıyordu. Yazarı Abdülbâki Gölpinarlı idi. İçtenlikle okudum bir hafta içinde kitabı; bilmediğim dünyaya girer gibi oldum. Kitap Nakşibendilik’ten söz açıyor, sonra çeşitli kanallarla yeni yeni tarikatları kurduruyor. Hacı Bayram-ı Velî ve tarikatını, Şeyh Şaban-ı Velî ve Halvetîlik’i -Babam [Yozgatlı Latif Sayar] Halvetî’ydi.- Melâmîlik içeriyordu, geniş çapta. Melâmî tarikatının umdeleri üzerinde duruyordu.”⁹

Abbas Sayar *Melâmîlik ve Melâmîler* kitabını okuduktan sonra çok etkilenmiş ve melâmî neş’eyle *N’olur* adlı şiirini yazmıştır. Daha sonra Abdülbaki Gölpinarlı ile görüşen Abbas Sayar, bir ev ziyaretinde şiirlerinden örnekler okuyunca Gölpinarlı çok heyecanlanmış ve onu şöyle takdir etmiştir:

8 Köksal, “Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi”, s.131.

9 Sayar, *Abdülbâki Gölpinarlı*, s.20-21’den naklen: Sayar, ‘Abbas Sayar’dan Anılar’, *İleri*, (12.VI. 2000).

“Bir gün babamla birlikte Abdülbâki Hoca'nın ziyaretine Üsküdar İhsaniye'deki evine gitmiştik. Sohbette söz şiire geldi ve babam Hoca'nın izinlerini alarak önce aruz vezniyle yazdığı şiirlerini okudu. (Abdülbâki) Hoca, gayet mülayim bir tarzda vezin düşüklüklerine işaret etti. Sonra hece ile yazdıklarından bir demet sundu. Hele Cenâb-ı Mevlânâ için yazdığı şiirdeki şu kıtaya gelince:

*Denizinde köpük olsam
Yunsam mestâne mestâne
Hak Hak diyen dallarına
Konsam mestâne mestâne*

(Abdülbâki) Hoca sayha attı ve ‘Abbas can Abbas can! Bunlar muhteşem’ dedi.”¹⁰

Abbas Sayar'ın Şiirlerinde Tasavvuf Etkisi

Mutasavvıf bir aileden gelen Abbas Sayar melâmî-meşrep bir şairdir. Onun özellikle aruz ve hece ile yazdığı şiirlerinde¹¹ dil ve üslup olarak âşık, dîvân ve tekke şiirinin etkisi vardır. Aslında âşık, dîvân, tekke diye ayırdığımız gruplar birbirini besleyen bir bütünün parçaları olduğu için mesela Yunus Emre, Anadolu'daki ilk dîvân şairi kabul edilir. Bu yüzden “Abbas Sayar'ın şiirlerinde klasik Türk şiirinin etkisi vardır.” demek daha doğrudur.

“Abbas Sayar, şayet Beyoğlu'nda değil de Fatih'te karar kılıp dedemin rahle-i tedrisinden geçseydi, herhâlde bugün Türk edebiyatı çağdaş bir Yunus Emre kazanmış olacaktı.”¹² diyen Ahmed Güner Sayar'ın babası hakkındaki tespiti mübalağa sayılamaz. Kimi şiirlerinde genç şairin okuduğu, dinlediği Yûnus ilahilerinin etkisi sezilir. Abbas Sayar, 1946'da hazırladığı ilk şiir kitabı *Gönül Sandalı*'ndaki *Yunus'a* şiirini yazdığı anda 22-23 yaşındadır. *Yunus'a* şiiri Âşık Yunus'un meşhur *Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyu deyu* ilahisine naziredir:

¹⁰ Sayar, *Abdülbâki Gölparlı*, s. 22.

¹¹ Abbas Sayar'ın toplam 204 şiirinden 66'sı âşık şiiri, 38'i dîvân şiiri, 100'ü serbest nazım şekliyle yazılmıştır.

¹² Köksal, “Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi”, s.131.

Yunus'a

Başın eğmiş sol yanına
Geçmiş Allah deyu deyu
Aşk şarabın yudum yudum
İçmiş Allah deyu deyu

Hak yoluna çıkmış yaya
Bazen yükselmiş semâya
Her ân elini Hudâ'ya
Açmış Allah deyu deyu

Kesreti vahdette bulmuş
-Sen seni bil- diyen kulmuş
Dere tepe birbir yokuş
Geçmiş Allah deyu deyu

Göç vakti gelmiş fenâdan
Ecel emr olmuş Hudâ'dan
Köprü olan şu dünyadan
Göçmüş Allah deyu deyu

Abbas Sayar'ın Nedim'e, Kuşadalı İbrahim Efendi'ye, Niyâzî-i Mısri'ye ve Âşık Veysel'e nazireleri vardır. Bu nazirelerdeki şairlerin ortak paydalarından biri de tasavvuttur. 'Şuh bir şair olan Nedim'le tasavvufun ne alakası var?' denirse Nedim'in bir Gülşenî dervishi/muhibbi olduğunu¹³ hatırlatmak gerekir. Abbas Sayar, Nedim'in meşhur *Murâdın anlarız ol gamzenin iz'ânımız vardır / Belî söz bilmeziz ammâ biraz irfanımız vardır* matlalı gazelini tanzirine *Bazar-ı dehrde geçmez ilmimiz irfanımız vardır / Cefaya derde katlanmış garip bir cânımız vardır* beyitiyle başlamıştır. Bu ilk beyitte Nedim'in aksine Abbas Sayar "irfan" kelimesini tasavvufî anlamda kullanmıştır. Yine Alevi-Bektaşî geleneğinden gelen Âşık Veysel, küçüklükten itibaren -tıpkı Abbas Sayar gibi- tekke kültürüyle büyümüş,¹⁴ vahdet-i vücud anlayışını benimsemiştir. Âşık Veysel, muhibbi olduğu Nakşibendî / Hâlidîyye şeyhi İhramcızade İsmail Hakkı Toprak'ın huzurunda saz çalmıştır.¹⁵

13 Edirne'deki Gülşenî tekkesi için düştüğü tarih beytiyle *Recâ-yı feyz ile ben de Nedimâ intisâb etdim / Görünce mecma'-ı ehl-i ma'ârif cûn bu eyvânı*, kaside 39/6; (Hasibe Mazıoğlu, *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2018, s.38)

14 Yavuz Bülent Bakiler, *Âşık Veysel*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1989, s.6,8,

15 Bkz. Âlim Yıldız, ed., *Bir Gönül Eri İhramcızade İsmail Hakkı*, Sivas Belediyesi: Buruciye, 2013, s.22, 72.

Abbas Sayar'ın Niyâzî-i Mısırî ve Kuşadalı İbrahim Halvetî'ye gazel formunda yazdığı nazireleri şairin tasavvuftaki melamet anlayışını epey ciddiye aldığını göstermektedir. Zira melamet tavrına sahip bir sufi olan Halvetiyye kollarından Mısriyye piri Niyâzî-i Mısırî'yi melâmilerin hepsi severler.¹⁶ Sayar 1974'de gece 03.00'te yazdığı *Niyâzî-i Mısırî'yi Tanzir* adlı şiirini oğlu Ahmed Güner Sayar'a ithaf etmiştir. Aşağıda görülen bu naziresinde Sayar, ağırlıklı olarak tasavvuftaki terk kavramı (terk-i dünya, terk-i ukba, terk-i terk), kesret-vahdet, devir nazariyesi gibi derin tasavvufî istilahlarda üzerinde durmuştur. İkinci beyitteki “*düşmüşüz ol râha*” ifadesi, melamî müntesibi gibi yazılmıştır:

Niyâzî-i Mısırî	Abbas Sayar
Zât-ı Hakk'da mahrem-i irfân olan anlar bizi İlm-i sırda bahr-i bî-pâyân olan anlar bizi	<i>Varlığında var edip cân olan anlar bizi Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi</i>
<i>Bu fenâ gülzârına tâlib olanlar anlamaz Vech-i bâkî hüsüne hayrân olan anlar bizi</i>	Düşmüşüz ol râha kim terk-i hil'ât eyleyip Bir zamandan sıyrılıp bir ân olan anlar bizi
Dünya vü ukbâyı tamîr eylemekden geçmişiz Her taraftan yıkılıp vîrân olan anlar bizi	<i>Çekmişiz elden etek sofrâ-i aşk hakkına Sevgi dergâhı olan ihvan olan anlar bizi</i>
<i>Biz şol abdalız bıraklık eğnimizden şalımız Varlığından soyunup üryân olan anlar bizi</i>	Kendi kendinde bir gayri olmaya istek bulan Lokmalıkta derlenip de nân olan anlar bizi
Kahr u lutfi şey'-i vâhid bilmeyen çeker azâb Ol azâbdan kurtulup sultân olan anlar bizi	<i>Bir garip dostun elinden içmeye imkân gören Birliğinde kendine hicrân olan anlar bizi</i>
<i>Zâhidâ ayık dururken anlamazsın sen bizi Cur'a-yı sâfî içüp mestân olan anlar bizi</i>	Növbetinden el çekip dünya vü ukbâ bilmeyen Devr ile devr eyleyip devrân olan anlar bizi
Ârifin her bir sözünü duymaya insân gerek Bu cihânda sanmanız hayvân olan anlar bizi	<i>Ten'i cana bir kafes kim sanmayıp azâd eden Sofrasında kendine mihmân olan anlar bizi</i>
<i>Ey Niyâzî katremiz deryâyâ saldıık biz bugün Katre nice anlasın ummân olan anlar bizi</i>	Nail'in serinde¹⁷ sırrı bir muhâl olsa bile Çaresizlikte bir gayre imkân olan anlar bizi
<i>Halkı koyup lâ-mekân ilinde menzil tutalı Mısırîyâ şol canlara canân olan anlar bizi</i>	

Diğer nazire yazdığı zât olan Pîr Kuşadalı İbrahim Halvetî, Abbas Sayar'ın babası ve kayınpederinin bağlı olduğu Şabâniyye'nin melamî silsilesinden Mustafa Çerkeşî'nin halifesidir. Kuşadalı İbrahim Halvetî (ö.1846), Abbas Sayar'ın yaşadığı Fatih semtindeki konağında bir süre müridlik yapmıştır, yani iki şair de aynı mekanda yaşamıştır. *Kuşadalı İbrahim Halvetî'yi Tanzir*'in yazılışına şahit olan Ahmed Güner Sayar, babasının bu şiiri 1980'de gece 02.00'te heyecanla yazdığını söylemiştir. Abbas Sayar oğluna Kuşadalı İbrahim Halvetî'nin şiirindeki *Bu misafirhanenin fânîliğini fehm eyleyenler / Hâne-i kalbinde Hak'tan gayri mihmân istemez* beyitini aşamadığını, manevî ağırlığından

16 Sayar, *Abdülbâki Gölpınarlı*, s.246; Hasan Cafer, *Melamet Kalesinin Hazinedarı Niyazi-i Mısırî*, s.67

17 Şiirde “serinde” şeklindedir. Ancak o zaman manasız oluyor. İmla hatası olabilir.

çok etkilendiğini söylemiştir.¹⁸ *Kuşadalı İbrahim Halvetî'yi Tanzir* dört beyitli bir gazeldir ama Abbas Sayar'ın bu naziredeki aynı kafiye ve redifle başka bir *Gazeli*'i vardır (s.179). Bu gazeldeki *Bir var olup bir de yok elinde iken kader / Vuslata eren gönül orda hicrân istemez* beyiti de tasavvuf düşüncesine kapı açmaktadır.

Kuşadalı İbrahim Halvetî	Abbas Sayar
Vech-i yâre dūş olan âlemde seyrân istemez Cânını cânâne teslim eyleyen cân istemez	Aşkı canda bulan özge gayri irfân istemez Pâdişâh-ı âlem olsa anı mihmân istemez
<i>Bu misâfirhânenin fânîlîğın fehm eyleyen Hâne-i kalbinde Hakk'dan gayrı mihmân istemez</i>	El çekip nispet ilinden çöl geçer Mecnun- misâl Rabbimin der cümle halleri anda Rahmân istemez
Gerçi zâhir ilminin nef'i vardır tâlibe Lîk esrâra erenler sûri irfân istemez	Sevgi Hak'tan bir nişâne yol alır Tanrı ebed Cânını cânânda görmüş gayrı kim cân istemez
<i>İrcî'î âvâzı erdi murg-ı cânım sırrına Bî-karâr oldı anun-çün verd-i handân istemez</i>	Şöylesinden böylesinden çekti Nail çoktan el Birle bir olmuş gönüller vasl u hicrân¹⁹ istemez
Mâsivallâhdan mücerred oldı İbrâhîm bugün Varını dildâre verdî vasl u hicrân istemez	

Abbas Sayar'ın melâmî-meşrep bir şair olduğunun bir göstergesi de Abdül-baki Gölpinarlı'nın *Melâmîlik* ve *Melâmîler* kitabından aldığı ilham ile yazdığı *N'olur* adlı şiiridir. Bu şiirde her güzele Allah'ın tecellisi diye bakıp kadın düşkününü olmadığını vurgulaması, kendini "mecnun bir rind" olarak tanımlaması ve "melâmet yolundan gittiğini" söylemesi dikkat çekicidir...

*Bin feryat dolaşır tek telli sazda
Gönlümüz ne kadın ne de bir kızda
Gözün açık tutup levh-i mahfûzda
Alın yazımızı gördükse n olur?*

*Aşka sûret oldu sevdiklerimiz
Aşk için hep sevip övdüklerimiz
Pervâne-yi Hakka yönelmişiz biz
Aklımızı yellere verdikse n olur?*

**Bulduk hakikate giden tek izi
Biz yolu severiz yol ise bizi
Biz rind-i mecnûnuz seccademizi
Künc-i melâmete serdikse n olur**

18 Köksal, "Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi", s.72.

19 Metinde "vasl-ı hicrân" şeklindedir, imla hatası olabilir.

diyen Abbas Sayar belki de melameti meşrep olarak değil, gerçekten yol olarak benimsemiş ve cevherini gizlemiştir. Zira nefs-i levvâmedeki *levm* kökünden türetilen *melâmet* kelimesi, “kınamak, kötülemek, ayıplamak” anlamlarına gelmektedir. Gerçek bir melâmî kendi hâlini ifşa etmez; Âmiş Efendi'nin bu konuda müridlerine sıkı tembihleri vardır. *Mezar Taşıma* adlı şiirinde *İnsanlar için sevgi dolu yüreğim; Bir ucunda dünyanın bir çocuğun ayağına diken batsa canım yanar; Vah* adlı şiirinde *İçimizdeki şeytanı idam edemedik* gibi ifadeleri olan Abbas Sayar; *Bildirir* adlı şiirinde *Ne olacak senin halin martı kuşu!* diye bir martıya bile üzülecek kadar yufka yüreklidir. Şiirlerinde insanların dertlerine, günahlarına çok üzülen, nefsinden şikayet eden, ilahi bir sevgiyle tabiatı seven, hayatın incelikleri peşinde koşan Abbas Sayar derviş olsaydı; nefs-i emmâresinden kurtulup nefs-i levvâme seviyesine çıkmış bir sufinin mertebesine erişmiş olabilirdi. Nitekim *Evet* adlı şiirinde nefs-i emmareyi yeren Abbas Sayar, ilahî aşkın peşindedir. *Münacaat* adlı şiirinde de *Salâh yolu göster eyle hidayet / Kurtar beni nefs elinden yâ Rabbi* yakarışlarında nefs terbiyesi görmek istediğinden bahsetmiştir. Aşağıdaki şiirlerinden alınan mısralarda ise melâmî-meşrebi açıkça görülmektedir:

Diye

Herkesi görür garip gönlümüz

İnsandır Allah'ın kuludur diye

Şüphesiz bu yola eyledik rağbet

Erenler veliler yoludur diye

...

Bu dünya evimiz divarsız damsız

Bu yüzden ömrümüz oldu akşamsız

Kuru topraklarda yatarız gamsız

Bizlere ebedi halıdır diye...

Olmaz

Ben bir seyyah postu oldum

Bir mescidde oturamam

Sana aşkım pek yücedir

Anlatamam bildiremem

...

*Ömür kucaklaştı âhla
Post yola düştü seyyahla
Nail bunca günahla
O huzura götüremem*

Abbas Sayar'ın peygamber sevgisi geleneksel İslam düşüncesiyle paraleldir. Eşyanın hakikati Hz. Muhammed'i sevmekle anlaşılır. Varlık âlemi onun nûrundan yaratılmıştır; Hz. Muhammed ekmele olan hazret-i insandır. Allah O'nu bütün insanlara "müjdeleyen ve korkutan" ve "Allah'a çağırان ve nurlu bir kandil olarak"²⁰ göndermiştir. İslam filozoflarının ve mutasavvıfların *hakikat-i Muhammediyye* diye izah ettiği bu anlayışta ezelden ebede nübüvvetin, velayetin ve şefaatin sahibi Hz. Muhammed'dir. Bu yüzden Abbas Sayar *Hz. Muhammed'e* adlı na'tında Hz. Peygamber'in velayetinden şefaata dilemiştir. Seven sevilen ilişkisine fâil-i mutlak olan Allah nazarından bakınca seven de sevilen de O'dur; kesret denilen her varlıkta Ehad ve Vâhid'in Ahmed Muhammed Mustafa aynasından tecellisi sırrı saklıdır. Bu hakikati yine Halvetiyye şubelerinden Gülşeniyye'nin Sezaiyye kolunun piri Hasan Sezaî-i Gülşenî (ö.1738) çok beliğ bir dille şöyle ifade etmiştir:

*Muhammed'dir cemâl-i Hakk'a mir'ât
Muhammed'den göründü kendi bizzat*

*Muhammed'den vücûda geldi ekvân
Muhammed râî vü mer'î vü mir'ât*

*Göründü çün sıfât-ı bî-çün iken ol
Nice derk ide derrâk ânı heyhât*

*Muhammed şerhidir enfüs ü âfâk
Anı cümle beyân eyler rivâyât*

Sezayî cem' olur Ahmed'de cümle
Ne kim vardır bidâyât ü nihâyât (Hasan Sezaî)

Hasan Sezaî'nin yukarıdaki ilahisinde özetle "İnsanoğlu ve bütün kâinât (enfüs ve âfâk) Hz. Muhammed'in hakikatinin şerhidir. Herkes onu muhtelif rivayetlerle kendi idrakince açıklar. Varoluş aşk-ı Muhammed üzerine bina edilmiştir; yani Allah'ın yarattığı kullar arasındaki muhabbetin, aşkın kaynağı hakikat-i

20 Bakara/119; Ahzab/46

Muhammediyye'dir. Varlık âleminde Muhammed'e sevgiyle bağlanmadan Cenab-ı Hakk'ı sevmek mümkün değildir." demektedir. Bu yüzden klasik Türk şiirinde Allah ve Hz. Peygamber, sevgili olarak tarif edilir. Mesela Kanunî Sultan Süleyman'ın aşağıdaki meşhur beyiti bunu anlatır. Abbas Sayar *Gider isimli* şiirinin sonunda Kanunî'ye ait bu beyiti *Cümlenin maksudu bir lîk rivayet muhtelif / Her maksat ve rivayet döner Mevlâ'ya gider* şeklinde iktibas etmiştir. Abbas Sayar ayrıca Kanunî'nin beyitinden aldığı ilhamla *Rivayet Muhtelif* şiirini yazmıştır:

Hasan Sezâi-i Gülşenî (Halvetiyye)	Abbas Sayar
<p><i>Muhammed şerhidir enfûs ü âfâk Anı cümle beyân eyler rivâyât</i></p>	<p><i>Rivayet Muhtelif</i></p> <p><i>Bülbül ile âkıbette Gül aynı kapıya çıkar Buluttan ayrı gözükse Yel aynı kapıya çıkar</i></p>
<p>Kanunî Sultan Süleyman (Muhibbî)</p> <p><i>Kadd-i yâri kimi halkın serv okur kimi elif Cümlenin maksûdu bir ammâ rivâyet muhtelif</i></p>	<p><i>Bilmeyenler oldu bilir Gam ömrümden arsa alır Ney nefesle dile gelir Tel aynı kapıya çıkar</i></p> <p>...</p> <p><i>Küstürsem mızrabı tele Ney nefesle gelir dile Mecnun için vahâ ile Çöl aynı kapıya çıkar</i></p>

Rivayet Muhtelif, *Vahdet*, *Göründün de*, *İlkin Sonu* gibi şiirlerinden Abbas Sayar'ın sezgisel olarak vahdet-i vücud anlayışını benimsediği anlaşılmaktadır. Ancak bazı akademik çalışmalarda onun bu tür şiirleri "Panteist şiir" örneği olarak incelenmiştir. Oysa tekke edebiyatına İbn Arabî'den Mevlana'ya, Yunus'a sirayet eden ve Anadolu mutasavvıflarını etkileyen vahdet-i vücud anlayışı hakimdir. Vahdet-i vücudun panteizmle aynı şey zannedilmesi, ciddi bir akademik yanılgıdır. Panteizmde kainattaki her varlık Tanrı'nın bir parçasıdır. Tanrı'yla âlem bir ve aynıdır, var olan her şey Tanrı'nın tezahürleridir. Vahdet-i vücud anlayışı eşyayı bizzat Tanrı'nın kendisi olarak görmez. Kainat Allah'ın isim, sıfat ve fillerinin hakikat-i Muhammediyye sayesinde tecellilerinden ibarettir.²¹

21 Geniş bilgi için İbn Arabî, A. Cilî'nin eserlerine ve Ahmet Avni Konuk'un şerhlerine bakılabilir. Ayrıca bkz. Ferid Kam, *Vahdet-i Vücud*, haz. Mustafa Kara, Dergah, 2021; Muhammed Bedirhan, *Vahdet-i Vücudu Savunmak*, Litera, 2020.

Vahdet adlı şiirinde şair Abbas Sayar, Hallac-ı Mansur gibi Enel Hak der, yani Cenab-ı Hakk'ın dilinden konuşur. Bu yüzden *Vahdet* adlı şiiri, bir tür şathiye olarak kabul edilebilir. Hakikat-i Muhammediyye'nin bilincine ermiş, halifetullah olan insan-ı kamil dilinden yazılan bu şiirde vahdet- kesret, vilâyet-velâyet, a'yân-ı sâbite ya da eşyanın ilâhî ilimdeki hakikatleri, insanın ezelfiliği, vatan-ı aslî, hakikat-i Muhammediyye, nefsin Hakk'a ayna olması gibi tasavvufî kavramlar işlenmiştir:

Vahdet

*Her hücrede eşyada görünen âyet benim
Sabrın son noktasında devlet vilâyet benim*

*Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var
Şüpheye açık kapı ve de o şâyet benim*

*Var olmaya benliğe yürekteki iltifât
Kendin kendine ihtar şekvâ şikâyet benim*

*İdrâke göz açtırmaz, toz duman ortasında
Yokluktan bir başlayış evvel nihayet benim*

*Anbardan can kurtarıp toprağa düşen tohum
Koyun keçi inekte kıl deri ve et benim*

*Lebbeyk denen bir günün pek çok çok çok öncesi
Evetsizlikte biten ilk ve son evet benim*

Abbas Sayar'ın Cenab-ı Hakk'a münâcâtı olan *Göründün de* ve *İlkin Sonu* adlı şiirleri, varlık âleminde Rabbini arayan bir kulun yakarışıdır. *Göründün de* şiirinde varlık görüntülerinde yaratıcısını arayan insan, Hz. Musa'nın Rabbini görme arzusunu hatırlatır. Nitekim Hz. Musa, Tur Dağı'nda ibadet ederken Allah'a cemâlini kendisine göstermesini çok istediğini söylemiştir. Bunun üzerine "Len terânî" "Asla beni göremezsin" hükmü²² gelmiş; dünya gözüyle hiç kimsenin Cenab-ı Hakk'ı görmeye dayanamayacağı konusunda Hz. Musa ikaz edilmiştir. Ancak Hz. Musa'nın ısrarıyla Cenab-ı Hakk, Tûr Dağı'na tecelli etmiş ve o an Allah'ın haşmetli kudreti ve celali karşısında dağ parçalanmıştı. Bunu gören Hz. Musa bayılmış sonra da tevbe etmiştir. Abbas Sayar'ın *Göründün de* şiirinde bu yüzden farklı varlıklarda tecelli sırrını arayış hep "Görünmedin" nakaratıyla biter. Şiirdeki "(nereye baksam) görünmedin" ifadesi bir yalgın-

22 Araf/143.

lık ve küskünlük değil, daha ziyade Dost'a sitemdir. Bu şekilde şair aslında Allah'ın her an yaratma halinde oluşuna ve kainattaki zâhir-bâtin dengesine dikkat çekmiştir:

Göründün de

*Gözüm boşluk dünya nokta
Görünmedin görünmedin
Olmuşumda olacakta
Görünmedin görünmedin*

*Kuru taşta renk yürüdü
İpek kurdunu aradı
Denizde sular çürüdü
Görünmedin görünmedin*

*Geceyi dal dal ışıttım
Camda güneşi üşüttüm
Bir ses ki senin işittim
Görünmedin görünmedin*

*Yel yel esen nefesimdi
Boşlukta gezen isimdi
Gel diyen benim sesimdi
Görünmedin görünmedin*

*Çabam gücüm kul hükmünde
Boş boş geçti bugün dün de
Herkes gibi göründün de
Görünmedin görünmedin*

İlkin Sonu

*Bir doluda bir boştayım
Boşalt beni doldur beni
Bir gerçekte bir düştüyüm
Yaşat beni öldür beni*

*Kuru dalda biten yaprak
Burcu burcu kokan toprak
Bir düşünce karada ak
Beni bana bildir beni*

*Bir uzun yolu izledim
Dönüp geriyi gözledim
Seni çok mu çok özledim
Varlığına daldır beni*

...

*Gönül gayretin gütmeye
Dalına konmuş ötmeye
Sen yüreğimde bitme de
İster ağlat güldür beni*

Abbas Sayar'ın *İle* ve *Serencam* adlı şiirleri tekke şairleri gibi şathiyye türünde yazılmıştır. Kesret-vahdet ilişkisini sembolik, muammalı kelimelerle ifade eden *İle* adlı şiirde varoluş sorgulanmaktadır. *Gibi* adlı şiirinde ise Abbas Sayar, vecd ve sekr halindeki mutasavvıfların şiirlerinde kullandığı "Allah'a şikayet eder gibi bir üslupla yaratılışı sorgulama" biçiminde yazılan şathiyeyi tercih etmiştir:

İle

...

*Her oluŖta bulunur mutlak aralı kapı
Hicrana talib eder gül bülbülü hâr ile*

*Bir kendisi aynidir gayrisi muzâf vehim
Ziddiyetle düşürür her yoku bir vâr ile*

*Din de devlet de hep bu geçen bunca yıllardır
Yek'i koyup se oynar dost olur cihâr ile*

*Dünya ibret aynası takdir işe gelmedir
Bakarsın eşit olur al ceylân himâr ile*

Serencam

...

*Kader senin sülâleden başlarım
Ettiğini ben de sana işlerim
Benim tatlı sesli sarhoş kuşlarım
Çığlık çeken seme serssem kaz oldu*

Yılkı Atı'na Tasavvuf Nazarından Bakılır mı?

Abbas Sayar 1950'lerde Yozgat'ın Sekili Köyü'nde çiftçilik yaparken gözlemlediği bir yıldı atından esinlenerek ilk romanı *Yılkı Atı*'ni yazmıştır. Yaşar Kemal'in de övgüsüne mazhar olan bu eser, yıldıya bırakılan emektar Doru adlı kısırağın serencamıdır. Doru Kısarak eskiden sahibi Üssüğünoğlu İbrahim'e at yarışlarında çok para kazandırmıştır; daha sonra çiftlikte yıllarca hizmet eder, ama yaşlanınca güçten düşmüştür. Sert kış yaklaşırken maddi sıkıntı çeken ailesini düşünen Üssüğünoğlu İbrahim, Doru Kısarak'ı yıldı yapar. Yani kışın doğaya bırakılan at, baharda sağ kalırsa tekrar çiftliğe alınacaktır. Üssüğünoğlu İbrahim'in ailesi özellikle küçük oğlu Mustafa ve köylüler merhametsizce Doru Kısarak'ın yıldılık olarak seçilmesini eleştirirler. Roman yıldı atı olarak kışın yokluk açlık ve hastalıkla yaşam savaşı veren Doru Kısarak'ın insanlarla ve hayvanlarla ilişkisini işleyerek devam eder. Ölecek halde iken Doru Kısarak'ı Hıdır Emmi adlı bir İstiklâl Harbi gazisi ahırına alır ve ona özenle bakar. Doru Kısarak

sağlığına kavuşunca Hıdır Emmi onu dualarıyla köyden uğurlar, tekrar doğaya bırakır.

Melamet kültürü ve neş'esiyle yetişen Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* romanına tasavvufun etkisi olduğu düşünülebilir. Hayattan ve toplumdan beklediği sevgiyi göremeyen ve anlaşılmadığını düşünen Abbas Sayar bir seferinde "...ben biraz da Yılkı Atı'yım."²³ demiştir. Sayar'ın kendini yılkı atı gibi hissetmesi, yaygın kanaate göre terk edilmişlik duygusundandır. Tasavvufi açıdan bakınca yazarın kendini yılkı atı gibi hissetmesi, mutasavvıfların çoğunun yaşadığı topluma yabancılaşma, uzlette olma hallerini de akla getirmektedir. Öte yandan aynı bakış açısıyla *Yılkı Atı*'nin roman kahramanları tasavvuf istilahları da temsil edebilir.

Öncelikle Maslov'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramidi'nde beslenme, barınma gibi hayatî ihtiyaçların bulunduğu en alt tabaka, tasavvuftaki nefsin en alt mertebesi olan nefs-i emmare ile eşleşmektedir. Bu tabakayı temsil eden Üssüğünoğlu İbrahim pragmatist davranmış ve ailesinin geçimi için Doru Kısrak'ı yılkı atı yapmıştır. Üssüğünoğlu İbrahim'in nefsanî tercihini süflî bulup eleştiren küçük oğlu Mustafa ise yıllarca ailesine hizmet eden Doru Kısrak'a vefasız ve saygısız davranan babasına kızgındır, utanç ve merhamet hisleriyle babasına saygısını yitirir. Sevgi, saygı ve vefa duygularıyla dolu olan küçük Mustafa, bu tercihiyle Maslov'un piramidinde üstte bulunan karşılıklı "Sevgi" ve "Saygınlık" tabakalarını temsil etmektedir. Nefs mertebeleri açısından da küçük Mustafa, babası Üssüğünoğlu İbrahim'den daha üstün bir seviyededir, nefs-i emmaresini galebe çalmıştır.

Romanda yaşlı ve çok yoksul olmasına rağmen Doru Kısrak'a sahip çıkan Hıdır Emmi ise ontolojik anlamda hazret-i insandır, yani nefsine hükmeden kâmil insanın sembolüdür. Hıdır Emmi köpeklerin yaraladığı, soğuk ve açlık yüzünden ölümcül derecede hastalanan Doru Kısrak'ı evine alıp iyileştirir. Yılkı atlarının halini düşünüp dert edinen Hıdır Emmi, Doru Kısrak'la sohbet eder, öğüt verir ve atı yeniden doğaya bırakır.

Hıdır Emmi'nin Doru Kısrak'ı kurtarmasının sebebinin Allah rızasını ve köylülerin takdirini kazanmak olduğunu düşünmesinden hareketle bu tavrının da nefsanî olduğu düşünülebilir. Nitekim romanda Hıdır Emmi gerek sesli düşünceleri, gerekse Doru ile konuşurken bunu şöyle ifade etmiştir:

23 Abbas Sayar, "Kendime Dair", *Bozok*, 5108, (23 Ekim 1970), s.1.

“‘Hıdır Emmi bir başka adam!’ diyeceklerdi. ‘Allah rızası için elin umutsuz atına baktı. Eledi beledi, kıt yeygisini yedirdi; atı iyi etti. Yeniden geldiği yere gönderdi.’ Bu sözleri duymak istiyordu. Bir de Allah indinde iyi ameldi bu iş... Sevap melaikesi sevap hanesine neler yazacaktı...

Hıdır Emmi: - El bizden, sebep Allah’tan deyip ahırdan ayrıldı. Kaynamış samanın sık sık değiştirilmesi gerektiğini oğluna bildirdi.”²⁴

Hıdır Emmi’nin yukarıdaki iç konuşmalarına bakılarak köylülerin takdirini kazanmak çabasıyla atı ölümden kurtardığı ve himayesine aldığı, dolayısıyla aslında karşılıksız, ulvî bir gaye için çalışmadığı düşünülebilir. Ancak romanın devamında yine Hıdır Emmi’nin iç konuşmalarında melamet neş’esini andıran bir durum ortaya çıkmıştır. Şöyle ki kimsenin “yakında ölür” diye ilgilenmediği hasta atı şefkatle evine alan Hıdır Emmi’yi köylüler bu sefer de gösteriş meraklısı ve çıkar peşinde olmakla suçlamıştır. Melâmî meşrepli mutasavvıflarında hakkında halkın suizanda bulunduğu ve kınandığı hatırlanırsa bunlar arasında benzerlik kurulabilir. Abbas Sayar’ın şiirlerini tanzir ettiği Niyâzî-i Mısırî’nin halkın övgüsüne de yergisine de değer vermemesi veya Yunus Emre’nin canlılara karşı insanın şefkat ve merhametle yaklaşmasının ilahi şarabı içmekle eşleştirmesi bu benzerliği desteklemektedir:

*Medh ile zemmi âlemin kıymette bir hardal değil
Hâr o durur harmanda ol buğdayı kor saman görür* (Niyazî Mısırî)

*Bir hastaya vardın ise bir içim su verdin ise
Yarın anda karşı gele hak şarabın içmiş gibi* (Yunus Emre)

Hıdır Emmi hasta ata şefkat ve merhametle bakar, atın huysuzluklarına, ahırı darmadağın etmesine kızmaz. Geceler boyu kimseyi uyutmayan Doru Kısırak’a ailesi bile “defolsun cehennem dibine” diye öfkeli. Yine de Hıdır Emmi, mutasavvıflar gibi düşünerek halkın övgüsünü de yergisini de reddetmiş ve bir ata ihtiyacı olduğu halde Allah rızası için çıkar gözetmeden Doru Kısırak’a bakmıştır.

“Köyde bir gevezelik başladı:

-Hıdır Emmi’ninki de gösteriş... Sanki hayır, sevap bir ona kaldı.

-O da biliyor, kısrağın gebereceğini; gözü derisinde...

24 Abbas Sayar, *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötügen, 1970, s.52

-İmamlık istiyor, imamlık. Göz dolduracak, iyi dedirtecek kendine...”²⁵

“- Pravo Hıdır Emmi, dediler. Sana bin pravo! Sen olmasan bu at çoktan dereyi doldururdu. Çoktan iskeleti çıktıydı.

Hıdır Emmi ‘Ya öyle!’ dercesine başını salladı. Her köylü topluluğu Emmi’yi övdü.”

Hıdır Emmi köylünün övmelerini sessizce dinleyerek yürüdü. ‘Tanrı bilsin,’ di-yordu içinden. Bu köylü, davulun iki tarafına da vurmayı bilir.”

“- Doru paçasını ecelin elinden kurtardı, dediler. Her işin çıkarsız olanı güzeldir. Huzur ve haklı mutluluk çıkarsızlıktan doğar. Hıdır Emmi’nin sevinci peşinden gelen mutluluk da bu yüzdendi.”²⁶

“- Eeee, dedi Hıdır Emmi. Bununla geçmiş olsun kadersiz yılkılık, zavallı Doru. Hıdır da sayende Allah indinde makbul bir iş yaptı. Gönlü ferahladı...” “... Çok çekti Hıdır Emmin kadersiz kısrak, bi dünya yüzü görmedi. İstedim bir atım olsun. Olmadı. Kırk yıldır ucu ucuna denk getiremedim. ...At almak nerde?.. Ee, Allah’tan umut kesilmez. ...Tanrı ahiretimizi kara yazmasın.”²⁷

Öte yandan romanın sonunda Doru Kısrak kışın çetin zorlukları içinde verdiği varoluş mücadelesiyle manevi olgunluğa (kemâlât) ulaşır ve maddeyi aşan bir bilinçle nefret, öfke ve kinden arınarak öz/ü/gürleşir. Geçmişte kendisine yapılan kötülükleri affeder; ahırda beslenen atlar gibi “bir avuç arpa” peşinde ömrünü tüketmek istemez, hatta Üssüğünoğlu’nun ahırında kalan tayı ve diğer hayvanlar için üzülür. Bu haliyle Doru Kısrak türlü imtihanlarla seyr ü sülûk gören dünyevi zevklere sırt çevirmiş bir derviş profilini anımsatmaktadır. Bu temsilde (ahır = dünya = esaret) ve (tabiat = manevi arınma = özgürlük) sembolü olarak düşünülebilir.

Netice olarak çocukluğundan itibaren tasavvuf kültürü çevresinde yetişen Abbas Sayar özellikle melâmîliği, rind-meşrebi ile örtüştürmüştü; bu zenginliği şiirlerine ve mensur eserlerine yansıtmıştır.

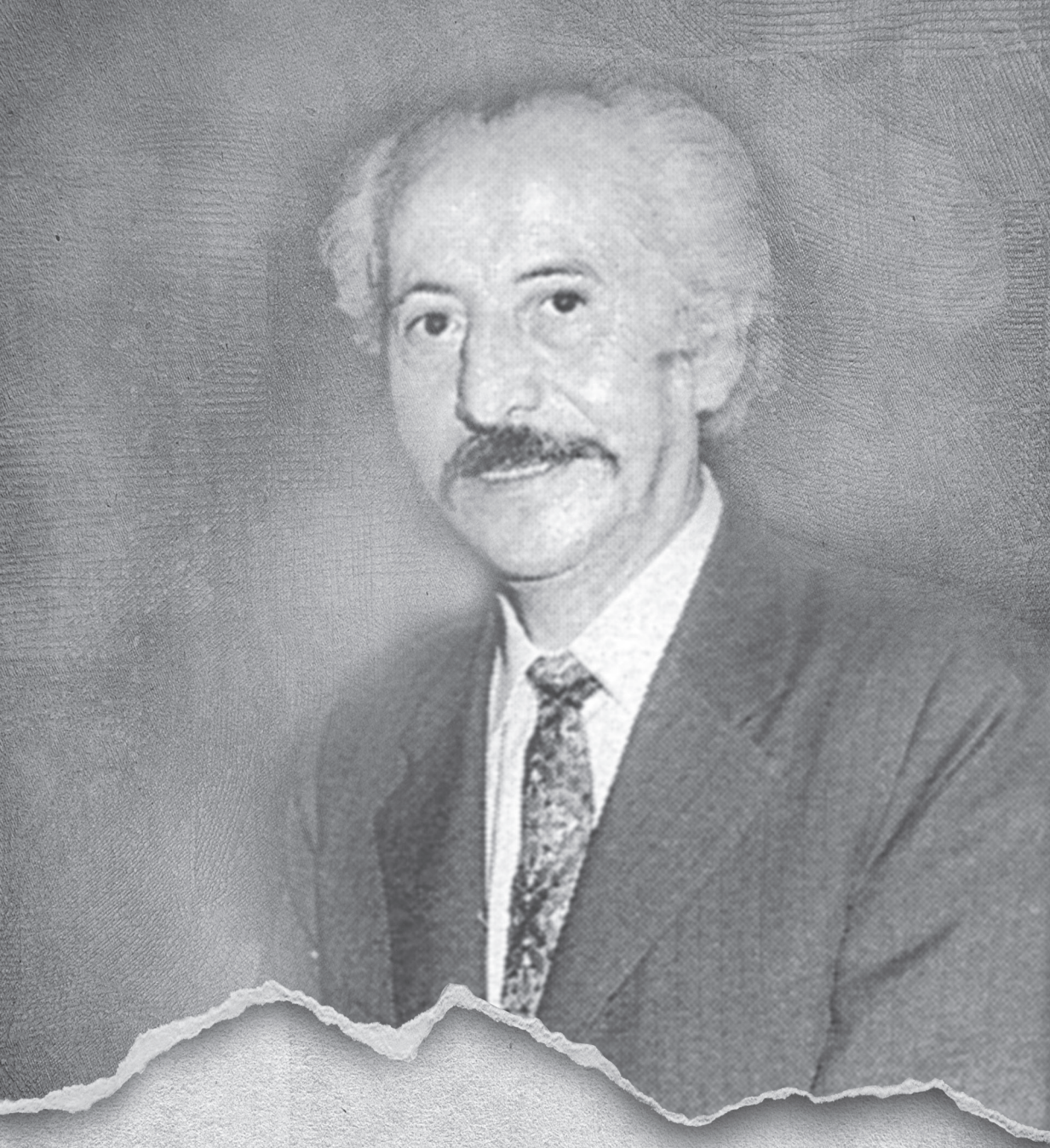
25 Sayar, *Yılkı Atı*, s.53

26 Sayar, *Yılkı Atı*, s.60-65.

27 61-62

Kaynakça

- Abdülkerim el-Cilî. *İnsan-ı Kâmil*. nşr. R.Göknar, trc. Seyyid Hüseyin Fevzi Paşa. İstanbul: Kitsan, 1996.
- Bakiler, Yavuz Bülent. Aşık Veysel. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını, 1989.
- Bedirhan. Muhammed. *Vahdet-i Vücuda Savunmak*. İstanbul: Litera, 2020.
- Cafer, Hasan. *Melamet Kalesinin Hazinedarı Niyâzî-i Mısırî*. edt.. M. Tatcı vd.. İstanbul: H Yayınları, 2017.
- Çelikoğlu, Şahver. *Dîvân-ı Sezâyî-i Gülşenî*. İstanbul: yy, 2015.
- Erdoğan, Kenan. *Niyâzî-i Mısırî Dîvânı*. Akçağ, Ankara: 2008.
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Melâmîlik ve Melâmîler*. İstanbul: Gri Yayınları, 1992.
- Haykır, Tayfun. "Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar Üzerine Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi". *Türk Dili*. 72/855 (Mart 2023): 68-83.
- İslam Ansiklopedisi. Ali Şakir Ergin. "Yozgatlı Hacı Ahmed Efendi" maddesi. Cilt 43 İstanbul: TDV, 2013.
- İslam Ansiklopedisi. Azamat, Nihat. "Ahmed Amiş Efendi" maddesi. Cilt 2 İstanbul: TDV, 1989.
- İslam Ansiklopedisi. Azamat, Nihat. "Çerkeşi Mustafa Efendi" maddesi. Cilt 8 İstanbul: TDV, 1993.
- İslam Ansiklopedisi. Azamat, Nihat. "Melamiyye" maddesi. Cilt 29 İstanbul: TDV, 2004.
- Kam, Ferid. *Vahdet-i Vücut*. haz. Mustafa Kara. İstanbul: Dergah, 2021.
- Karabulut, Ramis. "Nail Abbas Sayar: Hayatı. Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma" Doktora Tezi. Kırıkkale Üniversitesi. 2011.
- Köksal, Ercan. "Ahmed Güner Sayar ile Söyleşi". *Türk Dili*. CIX/763 (Temmuz 2015): 127-135.
- Mazıoğlu. Hasibe. *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilikler*. Ankara: Akçağ, 2018.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kuşadalı İbrahim Halvetî*. Yeni Boyut, İstanbul: 1994.
- Sayar, Abbas. *Dik Bayır*. İstanbul: Ötüken, 2002.
- Sayar, Abbas. "Kendime Dair". *Bozok*. 5108 (23 Ekim 1970): 1.
- Sayar, Abbas. *Şiirler*. İstanbul: Ötüken, 2002.
- Sayar, Abbas. *Yılkı Atı*. İstanbul: Ötüken, 1970.
- Sayar, Ahmed Güner. *A. Süheyl Ünver*. İstanbul: Ötüken, 2011.
- Sayar, Ahmed Güner. *Abdülbâki Gölpınarlı*. İstanbul: Ötüken, 2013.
- Sayar, Ender. "Abbas Sayar Röportajındaki Yanlıklar". *Türk Edebiyatı*. 354 (Nisan 2003): 36-39.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Ansiklopedisi (TEİS). Petek Ersoy İnci. "Terki" maddesi. son güncelleme 12.12.2020. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/terki>
- Yardım, Mehmet Nuri. "Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma - Beyoğlu'nda Bir Mistik: Abbas Sayar". *Türk Edebiyatı*. 349 (Kasım 2002): 58-64.
- Yıldız, Âlim. edt.. *Bir Gönül Eri İhramcızade İsmail Hakkı*. Sivas Belediyesi: Buruciye, 2013.

ABBAS SAYAR'IN
ESERLERİNDEN HAYATA BAKIŞI

ABBAS SAYAR ROMANLARI ÜZERİNE EKOELEŞTİREL BİR OKUMA

Dr. Öğr. Üyesi Mesut KOÇAK¹

Bu çalışmada Nail Abbas Sayar'ın (1923-1999) romanları² ekoeleştirel yaklaşımla değerlendirilecektir. Çalışma, iki amaca odaklanmaktadır: Birincisi, Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* (1971), *Çelo* (1972) ve *Can Şenliği* (1975) romanlarını ekoloji odağında okuyarak bitkilerin, hayvanların ve tabiatın edebî temsilini irdelemek; ikincisi ise, inceleme nesnesi olarak seçtiğimiz eserler üzerinden -1990'lardan itibaren edebiyat ve kültür eleştirisinin önemli bir parçası hâline gelmiş olan- ekoeleştirelinin Türk edebiyat ve kültür incelemeleri bakımından zenginleşmesine katkı sunmaktır. Çalışma, özellikle ikinci amacı bakımından post-hümanizmin hümanizm eleştirisinden yararlanmakla birlikte Batı-dışı kültürlerin insan ve tabiat anlayışlarının farklılığının altını çizerek Türk kültürünün insan ve tabiat anlayışını tarihselleştirmenin zorunluluğuna dikkat çekmeye çalışacaktır.

Teorik Çerçeve: Hümanizm, Post-Hümanizm ve Ekoeleştirel Düşünce

Bilindiği gibi hümanizm, insanın değerini ve potansiyelini “insanlığın gelişimi” bakımından vurgulayan felsefi ve kültürel bir harekettir. Hümanizm, insanın ahlaki, entelektüel ve yaratıcı yeteneklere sahip olması nedeniyle diğer canlılardan üstünlüğünü savunur. İnsanın diğer canlılardan farklı bir ahlaki ve entelektüel kapasiteye sahip olduğu anlayışına dayanan hümanizm, insan merkezci bir varlık anlayışının ikame edilmesinde en önemli role sahiptir.

1 Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mkocak@fsm.edu.tr

2 Nail Abbas Sayar ile ilgili kapsamlı bir çalışma için Bkz.: Ramis Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale, 2011.

“Hümanizm, akıllı insan varlığını tek ve en yüksek değer kaynağı olarak gören, bireyin yaratıcı ve ahlâki gelişiminin, rasyonel ve anlamlı bir biçimde doğaüstü alana hiç başvurmadan doğal yoldan gerçekleştirilebileceğini belirten ve bu çerçevede içinde, insanın doğallığını, özgürlüğünü ve etkinliğini ön plana çıkaran felsefi bir akımdır. Kökenleri Antik Yunan felsefesine, “insan her şeyin ölçütüdür” diyen Protagoras’a (ö. MÖ 420) kadar uzanmakla birlikte özellikle Rönesans döneminde gelişen bir düşünce ve kültür akımıdır.”³

Rönesans sürecinde sanatçıların ve düşünürlerin insanı ve varlığı yeni bir nazarla görmeye başlamalarının neticesi olarak hümanizm, insan-merkezli ve insanla mukayyet bir yaşam ve varlık anlayışının yerleşmesini sağlamıştır. Bu çerçevede klasik metafiziği, Tanrı merkezli bir varlık anlayışını kenara iterek akla ve bilime, insan dışındaki varlıkları dışlayarak ya da ikincil konuma iterek insan haklarına, dini dışlayarak ya da kategorize ederek laik ve seküler bir devlet/toplum düzenine yönelir. İlerleme odaklı eğitime, insanlık mirasının somut izdüşümleri olarak sanat ve kültüre odaklanmak suretiyle modern düşüncenin ve modern toplumunun oluşumun ve kurumsallaşmasının arkasındaki dünya görüşünü ifade eder. Bu dünya görüşü, insan öncelikli yeni bir insan-doğa hiyerarşisi meydana getirir.⁴

Hümanizm temelli bir insan evren anlayışının yüzyıllar içinde meydana getirdiği sorunlar ve tıkanmalar, bu felsefenin eleştirilerini de doğurmuştur. Özellikle birinci ve ikinci dünya savaşlarının yol açtığı yıkımlar ve bu yıkımın enkazı üzerinde neşvünema bulan sanat ve düşünce insana ve onu kuşatan dünyaya yeni bir nazarla bakmaya başlamıştır. Afrika bağımsızlık savaşları ve ardından gelen postkolonyal çalışmalar da bu yeni bakış ve etrafındaki tartışmaları yaygınlaştırmıştır. Bu süreçlerle birlikte Avrupa/Batı-merkezcilik, kültürel hegemonya, sömürgecilik ve kültürel kimlik kaybı eleştirileri hem düşüncenin hem de sanatın merkezine yerleşir. Kültürel çeşitlilik vurgulanır ve kimlik politikaları desteklenir. Modernliğin eleştirisi ve post-modern düşünce ile birlikte yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren geriye doğru bir dekonstrüksiyon (yapısöküm) ortaya çıkar. Hümanizm ise post-hümanist felsefe tarafından ya-

3 Mustafa Günay, “Hümanizm”, <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/humanizm>, (21 Kasım 2023).

4 Hümanizm, insan merkeziliğin inşasında başat rol oynasa da Tanrı'nın yarattıkları arasında insanlara özel bir yer tahsis eden, insanın “denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olmasını isteyen bir Tanrı inancı (Yaratılış, 1: 26) Batı kültüründe zaten vardır. Bkz.: Hans Bertens, *Edebi Teori*, çev. Abdurrahman Aydın, İstanbul: Sel Yayınları, s. 268.

pısöküme uğratılır. Bu, en az altı asırlık bir insan ve evren anlayışının yeniden gözden geçirilmesi demektir.

İnsanın doğasını, potansiyelini ve çevresiyle ilişkisini yeniden düşünme çabalarını ifade eden bir felsefi ve kültürel akım olarak post-hümanizm, gelecekte insan merkezli düşünceyi sorgular; insanın diğer canlı ve cansız varlıklarla birlikte yaşama zorunluluğuna vurgu yapar. Sadece insanların değil, aynı zamanda hayvanlar, makineler ve diğer canlılar veya cansız varlıkların da düşünce ve bilinçle ilişkilendirilebileceği fikrini savunur. Salt insan-merkezli düşünceyi reddeder ve diğer varlıkların da özne olarak kabul edilmesini teşvik eder. Post-hümanizm, teknolojinin insan vücudu ve zihni üzerindeki etkilerini araştırır. Trans-hümanizm olarak bilinen alt bir akım, insanların teknoloji aracılığıyla (tarım aletleri gibi) kendilerini geliştirme ve dönüştürme çabalarına odaklanır. Post-hümanist düşünce, insan doğasını sabit ve değişmez bir şey olarak görmez ve insanların biyolojik, kültürel ve teknolojik faktörlerle sürekli olarak değişebileceğini savunur. İnsan tanımını ve sınırlarını sorgular. İnsanların doğal çevreyle olan ilişkisini yeniden düşünme çabalarını da içerir. Doğanın insan dışı varlıklar ve ekosistemler olarak kabul edilmesi ve korunması gereken değerlere sahip olduğunu savunur. Post-hümanizm, dilin insanın düşünce ve kimlik oluşturma sürecindeki rolünü de tartışmaya açar. Dilin insan-merkezli bir yapısının olduğunu sorgular. Ayrıca etik ve politika, insanların diğer varlıklar ve teknolojiler ile ilişkilerini nasıl düzenlemeleri gerektiği konularında yeni sorular ortaya atar. İnsan haklarını ve toplumsal yapıları bu bağlamda gözden geçirerek, geleneksel kabulleri yapısöküme uğratır. Bütün bu yönleriyle post-hümanizm, hümanizmin doğal dünya karşısında insanın biricikliği ve üstünlüğü yönündeki inancını reddetmekle kalmaz, bu anlayışı dünyadaki adaletsizliğin, baskının, yozlaşmanın ve bozulmanın kaynağı olarak görür. Bu çerçevede içinde post-hümanistler insan-hayvan ve/veya insan-makine karşıtlıklarının yapısını sökerek insanların biricik statülerini iptal etmeye çalışır. Bu yönüyle post-hümanizm, eko-eleştiriye önemli ölçüde etkilemiş ve ekoeleştirel düşünceyi önemli ölçüde zenginleştirmiştir. Odak noktaları farklı olmakla beraber her iki akımın da insan-merkezli düşünceyi sorguladığını ve insanın çevre ve toplum içindeki rolünü yeniden değerlendirdiğini vurgulamak gerekir.⁵ İki akım, insan, doğa, teknoloji ve toplum gibi konularda benzer soruları

5 Bu çalışmada istifade ettiğimiz post-hümanizm ve ekoeleştiri ile ilgili iki kaynak için Bkz.: Yaylagül Ceran Karataş, *Posthüman: Şehir ve Beden*, İstanbul: Siyasal Kitabevi, 2022; Greg Garrard, *Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, çev. Ertuğrul Genç, İstanbul, 2020.

ele alırken, farklı perspektifler sunar. Ekoeleştirel düşünceyi daha zengin ve çeşitli bir alan hâline getirir. Bu çalışmada her iki düşünceyi birlikte ele almamızın sebebi ise Batı-dışı kültürlerin, başka ifade ile Batı'nın Hristiyanlık, Rönesans, reform ve aydınlanma süreçleriyle çerçevelediği insan anlayışına sahip olmayan kültürlerin insan ve onu saran evren (ve onun parçası olarak tabiat) anlayışlarının kendilerine özgü şekilde inşa edildiğine dikkat çekebilme ve Abbas Sayar'ın söz konusu romanlarına bu odaktan yaklaşmaktır.⁶

Dünyayla Birlikte Yaşamak: Abbas Sayar Romanları

Yılkı Atı, Sayar'ın insan-doğa ilişkisini güçlü şekilde yansıtan romanlarının ilkidir. Bu romanı, gerek Sayar romanları gerekse Türk romanı içinde özel kılan şey, kahramanın bir at olmasıdır. Romanın kahramanı Doru Kısarak, hem yaşlanması hem de sahibi Üssüğünoğlu'nun kışı geçirmek için tasarruf etmek istemesi sebebiyle yıldıya salınır. Ancak, sahibine gençliğinden beri büyük yararları dokunmuş, büyük kazançlar getirmiş, bir sürü tay vererek ekonomik olarak rahatlatmış olan Doru Kısarak yıldıya gitmek istemez. Çünkü bütün hayatını ahırda ve köyde geçirmiş, vahşi doğanın şartlarına uygun bir hayat sürmemiştir. Ayrıca dünyaya getirdiği son tayından da ayrılmak istememektedir. Buna rağmen Üssüğünoğlu onu ahırdan çıkarır ve vahşi doğanın ortasında kaderine terk eder: "Varsın başının çaresine baksın. Bahara sağ salim elimize geçerse ne âlâ.. Yook, bir dereyi doldurursa, o da onun bileceği iş... Bundan sonra onu ne çiftte koşabilirsin, ne düvene.." ⁷

Doru Kısarak'a karşı Üssüğünoğlu'un takındığı bu tavır, başta çocukları tarafından yadırganır. Doru Kısarak'ı eve almayan Üssüğünoğlu, oğlu Mustafa'nın gözünde küçüldür: "Bir acıma hissi doldu Mustafa'nın yüreğine. Babası gözünde mercimek kadar küçüldü. Geçmiş yılları anıladı. Şimdi altında bitkin yürüyen atın emekleri gözünün önüne gelir gelir gibi oldu."⁸ Burada çocuk saflığı ile doğa arasında kurulan ilişki açıktır. Benzer bir ilişki sürekli tabiatın içinde hayvanlarla birlikte olan Tombak Emmi ile doru hastalandığında onu ahırına çekip iyileştiren yaşlı Hıdır Emmi arasında da kurulabilir. Çocuk ve yaşlı saflığının içgüdüsel olarak doğal olanla yakınlığı ile tabiatın içinde hayvanlarla birlikte olmanın yarattığı bilinç dolaylı olarak vurgulanır. Çoban Tombak Emmi, "Doru

6 Doğrudan Kur'an ayetleri, Seyyid Hüseyin Nasr'ın *İnsan ve Tabiat*, (çev. Nabi Avcı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2022) eseri, divan şiiri örnekleri bu yaklaşımda referans kaynaklar olarak kullanılacaktır.

7 Abbas Sayar, *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2011, s. 18.

8 *Yılkı Atı*, s. 19.

bu yıl İbraam'ın zekatlığı.. Vay, dini kırık dürzü, vay kerhaneci İbraam, bir zamanlar Doru'nun tırnaklarını yalıyordu. Namıssız adam eden bir kısrak... Şimdi kuşun kurdun yemi... Vay olmam diyesice zalim, vay ırzı kırık vay.."⁹ Hıdır Emmi ise yoksul olmasına rağmen soğukta hastalanan Doru Kısrak'ı ölmek üzereyken bulup hiçbir karşılık beklemeden iyileştirir: "Eee, dedi. Hıdır Emmi. Bununla geçmiş olsun kadersiz yilliklik, zavallı Doru. Hıdır da sayende Allah indinde makbul bir iş yaptı. Gönlü ferahladı. Daha misafirliğin bitmedi haa.. Dirdiri olsan da bugünlerde bırakmam seni..."¹⁰ Denilebilir ki, Üssüğünoğlu'nun çocuklarının, çoban Tombak Emmi'nin, yaşlı ve yoksul Hıdır Emmi'nin hayvanla kurdukları bağ, bir fayda-zarar ilişkisinden ziyade sevgi, merhamet ve hak ilişkisidir. Burada duygular devreye girer ve -Doru Kısrak üzerinden-insanın üstün, hayvanın alçak olduğu bir hiyerarşi tersyüz edilir.

İnsan-merkezcilikle buna bağlı insan-doğa hiyerarşisinin dışında, insan dışındaki canlıların ve tabiatın insanla bütünleşik temsili *Yılkı Atı* romanının ayırt edici özelliği olarak vurgulanabilir. Bu romanın -bazı eleştirmenlerin yaptığı gibi- doğrudan post-hümanist ve/ya ekoeleştirel bir okumayla insan-doğa hiyerarşisini yıktığı söylenebilir. Ancak, hem Abbas Sayar'ın diğer romanlarında hem de Türk edebiyatının modern ve klasik örneklerinde açıkça görüleceği gibi, bu romandaki insan ve tabiat temsili onu çerçeveleyen Türk-İslâm kültürünün insan ve tabiat anlayışdır büyük oranda. Başka bir ifade ile anlatıcı, Doru Kısrak başta olmak üzere Çılkır ve diğer hayvanların temsilinde insan-doğa hiyerarşisini Hümanizm aleyhine yıksa da esasen bu, bir kültürün insana, hayvana ve tabiattaki canlı cansız bütün varlıklara bakışının bir izdüşümüdür. Bu, Hacı Bayram'ın "Nagehan ol şara vardım / Ol şarı yapılır gördüm / Ben dahi bile yapıldım / Taş u toprak âresinde", İshak Çelebi'nin "Hakaret ile nazar itme kimseye hergiz / Ki cümle mazhar-ı Hakdur tehî degül âlem", Fuzûlî'nin "Bu bahr-ı nilgün bin mevc her sâat ayân eyler / Ulu'l-ebşâra bir bir keşf-i esrâr-ı nihân eyler", Yunus Emre'nin "Bunda kend'özün gören / Oldurur yolda kalan / Benim bir karıncaya / Ulu nazarım vardır" mısralarında kendini gösteren¹¹ yahut İslâm düşüncesinde "düşen bir yaprağın bile Allah'ın bilgisinde olması" (En'am-59), "Yerlerde ve göklerde ne varsa her şey Allah'ı tesbih etmektedir" (Hadid 57/1) vb. ayetlerin referansıya şekillenen bir tabiat anla-

9 Yılkı Atı, s. 38.

10 Yılkı Atı, s. 92.

11 Divan şiirine tabiat anlayışının İslâmî bir duyarlılık olarak yansımalarına dair bizim de yararlandığımız bir makale için Bkz.: Ali Yıldırım, "İslâmın Tabiat Anlayışı ve Divan Şiirine Yansımaları", İlmî Araştırmalar, Sayı 17, 2004, ss. 155-173.

yışının tasavvufu da yoğrularak şekillendirdiği varlık tasavvurunun modern bir anlatıya yansımadır. Burada vurgulanması gereken şey, söz konusu varlık tasavvurunun asırlar içinde Kur'an ve tasavvuf sınırlarını aşarak kültürün meydana getirdiği normatif değerler manzumesinin bir parçası hâline gelmiş olmasıdır. Anadolu insanının gerçekliğine yönelen Abbas Sayar romanları, işte bu gerçekliğin temsilleri olarak, söz konusu varlık anlayışını yansıtmaktadır. Romanlar, bu nedenle, salt insan-merkezli değildir. Merkez daima insanla tabiat arasında değişir. Mesela *Yılkı Atı*'nda Doru Kısarak, kovulduğu eve ısrarla dönmek ister. Yılkıya salınmasını, evinden kovulmayı kabul etmez. Çünkü ev, Üssüğünoğlu İbrahim'in, karısının ve çocuklarının olduğu kadar onun da evidir. Romanda, anlatıcı tarafından "Ev, kendisinin. İbrahim kadar, karısı, çoluğu, çocuğu, öküzler, inekler, keçiler, tavuklar kadar Doru Kısarak'ındı bu ev. Bu kapı, İbrahim'den önce kendisine açılmalıydı."¹² cümleleriyle aktarılan bu düşünceler, Doru Kısarak'ı merkezileştiren en önemli vurgulardan biridir. Roman baştan sona insan-tabiat hiyerarşisinde tabiatı ya üstte yahut insanla eşit olarak konumlamakta ve merkeze yerleştirmektedir. Anadolu insanının umudu, umutsuzluğu, sevinci, kederi; günlük yaşamı ve bütün hayatı tabiatın verdikleri ve/ya aldıklarıyla şekillenmektedir. Dolayısıyla tabiatla organik bir bağ, karşılıklı bir ilişki içinde yürüyüp gitmektedir. Romanda bu durum, "Nisan, pek hoş gelir Orta Anadolu'ya... Zaten koskoca bölgenin gün gösteren, umut dağıtan, yüreklere huzur aktaran, gama gasvete "git öte" diyen iki ayı vardır: 'Nisan, mayıs' [...] Son sözü mayısın dördüncü haftası söyleyecektir."¹³ Bu bakış açısı *Çelo* romanında da kendini gösterir. Tabiat olaylarının iki yönü vardır insanlar için. Ya lütuf, ya bela. Yağmur, zamanında yağarsa lütuftur, zamansız yağarsa beladır. Kar da dolu da güneş de böyledir. "Keltepe'den gelirdi her bir lütuf, her bir belâ. Yağmur yağarken de, dolu düşerken de hep böyle olurdu. Köylü bilirdi her bir şeyi.. Bir altıncı duygu vardı her birinde. Yel niye böyle esiyor? Bilirdi cümlesi. Niye bu yel kesildi? Bilirdi hepiciği..."¹⁴ Bu örneklerde de görüleceği gibi canlılık, ruhsallık, hatta duygusallık salt insana mahsus bir özellik olmaktan çıkartılarak tabiata da yüklenir. "Toprağın yüzeyi gerinir", "her bir şeyin yüreğine inat düşer", yılkı atları Çılkır'ın ölümüne ağlar, yalnızlık ve özlem duyarlar.¹⁵

12 *Yılkı Atı*, s. 40.

13 *Yılkı Atı*, s. 108.

14 Abbas Sayar, *Çelo*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2002, 85-86.

15 *Yılkı Atı*, s. 49, 64, 85, 86 vd.

Can Şenliği romanında Hüseyin Ağa, ne evlatlarından ne insanlardan bir sevgi ve vefa görmemiştir. Yalnızdır. Can şenliğini bir eşekte bulacak ve yalnızlığını, kimsesizliğini onunla giderecektir. Bu romanda da hayvanla insan ilişkisinde yatay karşılıklılık söz konusudur. Eşek, bir hayvandan ziyade bir duygusu, düşüncesi, ruhu olan bir canlı olarak görülür kahraman tarafından: “Allaalem şu hayvan dediklerimizin de bir bildiği var kendince. Şu, demin yüzüme bakışını adam yerine koysan, vallaha, ‘benim’ diyen insandan daha çok bir şeyler söyler karşısındakine... Gel de aşağıdaki millete bunu anlat...”¹⁶

Ayrıca, Hüseyin Ağa’ya evlatlarının açmadığı yatağı, insanların vermediği yorğan ve yastığı, yalnızlığında gölgeleneceği yahut yaslanacağı dayanağı tabiat vermektedir. Hüseyin Ağa da onlara bu cömertlikleri sebebiyle teşekkür edecektir: “Beş on gündür toplayıp kuruttuğu ve haymeliğin önüne serdiği otları okşadı: ‘Sağ olsunlar kurumuşlar.’ dedi. Bir süre baktı otlara. Sonra incitmeden ters-yüz etti.”¹⁷ Böylece sadece eşeğin değil, kurumuş otların da ruhu olan canlılar olarak temsili ortaya çıkar. Bu bağlamda, anlatıda merkez her ne kadar Hüseyin Ağa ise de burada insan-tabiat hiyerarşisinin üst basamağında olanın tabiat olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim, romanda toprakla insan arasında bir koşutluk kurularak: “Bir yerin arazisinde hayır yok mu? Bil ki insanlarında da hayır yoktur... Toprak verir, insan da uğrun uğrun salınır.”¹⁸ denilerek, insanın insanlığının ancak toprağın iyiliği ile mümkün olabileceğine yapılan atıf söz konusu çıkarımı desteklemektedir.

Denebilir ki, Abbas Sayar romanlarında anlatıcıların hayvanları ve tabiatı görme biçimlerinde Seyyid Hüseyin Nasr’ın “Tabiat ve insan arasındaki barış ve uyum gerçekleşmedikçe modern dünyada insanlar arasında barış ve uyum gerçekleşemez. İnsanın tabiatla uyum içinde olması ise, göklerle, her şeyin kaynağı ile uyum içinde olmasına bağlıdır.” cümleleriyle ifade edilebilecek bir niteliğin söz konusu olduğunun altını çizmek gerekir. Romanlarda, tabiatın bütün unsurlarıyla yaratıcıya bağlı olduğu doğrudan ya da dolaylı olarak vurgulanır. Bu nedenle karakterler yağmuru, karı, sıcaklığı ve bunlara bağlı hayatı tanrı merkezli bir anlayışla idrak ve ifade eder. Örneğin Fadiş (Eset Çavuş’un karısı) “Cenab-ı Rabbül âlemin eğer vermemeye murat ettiyse, bir ocakta otuz dene bıraksan yine böceğe kestirir. Yağmurunu verecek O, sıcaklığını verecek O.

16 Abbas Sayar, *Can Şenliği*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2010, s. 73.

17 Can Şenliği, s. 51.

18 Can Şenliği, s. 35.

Koruyup, besleyecek O...”¹⁹ cümleleriyle bu anlayışı dile getirir. Eset Çavuş ise “Allah’ın işi gücü yok da benim zerzevatla mı uğraşacak.” cümleleriyle Fadiş’in sözlerine tepki göstererek tabiat ile tanrı arasındaki bağı reddeder. Roman boyunca Eset’in işlerinin rast gitmemesi; sonunda da öldürülmesi ile onun hem insan tabiatına hem de tabiata karşı gaddarlığı arasında bir eylem-ceza ilişkisi kurulabilir. Burada -aşırı yorumu göze alarak- Hüseyin Nasr’ın insanla tabiat arasındaki dengenin bozulmasını insanla yaratıcı arasındaki uyumun bozulmasına bağlamadığı düşüncelerine uygun bir durumun söz konusu olduğu yorumu yapılabilir. Nitekim, romanda, “Daha ötesi bu bulutlar Tanrıydı. Bir bakıma Tanrının gazab ilâhları. Tanrı bu hışımla bulutlarla köylülerden acısını alacaktı. Hem dünya hem ahiret acısını.. Zaten bir şeye, bir kazaya, bir belâya hak kazanmışlardı. Ve Tanrı bu kara kara bulutlara gazab doldurarak köylünün üstüne salmıştı.”²⁰ cümleleri günah/kötülük karşısında Tanrı’nın tabiat eliyle cezalandırması inancını; “İçlerinde Tanrının kendilerini koruduğu duygusu doğdu. ‘herhal indi ilâhide makbul bir amelimiz var ki, bizi bu kadar olsun korudu’ dediler. İmam o akşam beş sekiz cemaat buldu gerisinde. ‘Hayırdır inşallah’ dedi.”²¹ cümlelerinde ise sevap/iyilik karşısında Tanrı’nın yine tabiat eliyle ödüllendirmesi inancını görmek mümkündür. Burada modern olmayan insanın kâinatın temel maddesinin kutsal bir tarafı olduğuna dair inancı kendini gösterir. “Bu bağlamda kozmos insanla konuşur ve kozmosta olup biten her şeyin bir manası vardır. Bu, İslam düşüncesinde “düşen bir yaprağın bile Allah’ın bilgisi dahilinde olması” (Enam-59) ve “Allah’ın abes iş yapmaması” (Enbiya 16; Sâd 27) şeklinde bir karşılık bulmaktadır.”²²

Burada “İnsanları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık.” (İsra-70) ayeti de İslam düşüncesinde insana bakışı anlamak bakımından önemlidir elbette. Ancak burada vurgulanan üstünlük manevi üstünlük olup bu da ancak kişinin Tanrı’ya -ve elbette onun var ettiği her şeye- karşı sorumlulukları yerine getirmekle ilgili bir üstünlük olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla insan, koşulsuz üstün ve merkez bir varlık değildir. Nitekim insan dışındaki varlıkların da hakları, hukukları tanzim edilmek suretiyle bu gösterilmiştir. Bu nedenle İslam kültürünün değerler manzumesi içinde insan, dünya üzerinde yaşayan bir canlı değil, dünyayla birlikte yaşayan, kendi dışındaki varlıklara karşı da sorumlulukları olan bir canlıdır. Abbas Sayar romanlarını (buna şiir ve öyküle-

19 Çelo, s. 72.

20 Çelo, s. 86.

21 Çelo, s. 88.

22 Salih Kesgin, “Kitap Tahlili: İnsan ve Tabiat”, *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 13 (50), ss. 153-160.

rini de dâhil ederek söyleyebiliriz ki) inşa edilmiş bu insan ve tabiat anlayışını yansıtmaları bakımından, Türk edebiyatı ve kültüründe ekolojik düşüncenin tartışılması için önemli örnekler olarak görmek mümkündür.

Sonuç olarak denilebilir ki, son otuz yıldır Batı akademi ve düşünce çevrelerinde güçlü bir yer edinen Post-hümanist ve ekoeleştirel düşüncenin insan, hayvan, tabiat ve evren hakkındaki birçok argümanı Batı-dışı toplumlarda zaten mevcuttur. Özellikle Doğu-İslam kültürlerinde tabiattaki küçük büyük bütün canlıların, hatta kainattaki bütün varlıkların fiziki değerinin yanında manevi bir değeri olduğu inancı hakimdir. Bu, İslam düşüncesinde ve onun ekseninde şekillenen kültürlerde hâkim olan bir anlayış olarak asırlar boyunca süregelmiştir. Anadolu kültürü de bu ekseninde inşa edilmiş kültürlerden biridir ve Abbas Sayar romanları, bu kültürün sahihliği içinde insan-tabiat hiyerarşisini insanı mutlak olarak merkeze almadan hayvanları, canlıları ve tabiatı da hiyerarşinin bazen başına bazen merkezine çekerek yansıtan romanlardır. Çalışmada Abbas Sayar romanları üzerinden ortaya konulan iddianın Türk romanı üzerine daha geniş bir Post-hümanist ve ekoeleştirel okumaya kapı açması umulmaktadır. Böylece, çalışmada genel hatları çizilmeye çalışılan Türk kültürünün insan ve tabiat anlayışını tarihselleştirmek mümkün olacaktır.

Kaynakça

- Bertens, Hans. *Edebi Teori*, Çev. Abdurrahman Aydın, İstanbul: Sel Yayınları, 2020.
- Garrard Greg. *Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, Çev. Ertuğrul Genç, İstanbul, 2020.
- Günay, Mustafa. "Hümanizm". <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/humanizm>. Son güncelleme 21 Kasım, 2023).
- Karabulut, Ramis. "Nail Abbas Sayar (Hayatı Edebi Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi SBE, Kırıkkale, 2011.
- Karataş Yaylagül Ceran. *Posthüman: Şehir ve Beden*, İstanbul: Siyasal Kitabevi, 2022.
- Kesgin Salih. "Kitap Tahlili: İnsan ve Tabiat", *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 13 (50), ss. 153-160.
- Nasr, Seyyid Hüseyin. *İnsan ve Tabiat*, Çev. Nabi Avcı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2022.
- Sayar Abbas. *Can Şenliği*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2010.
- Sayar Abbas. *Çelo*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2002.
- Sayar Abbas. *Yılkı Atı*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 2011.
- Yıldırım, Ali. "İslamın Tabiat Anlayışı ve Divan Şiirine Yansımaları", *İlmî Araştırmalar*, Sayı 17, 2004, ss. 155-173.

ABBAS SAYAR'IN ROMANLARINDA İNSAN İLİŞKİLERİNDE KADERE BAKIŞ

Dr. İbrahim ÖZTÜRKÇÜ'

Giriş

Cumhuriyet dönemi ve genellikle 1970-80 yılları arasında eserlerini neşreden Abbas Sayar (21 Mart 1923-12 Ağustos 1999), sanatını toplum yararına kullanan yazarlardan biridir. 8 çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olan Sayar, ilk, orta ve liseyi Yozgat'ta bitirmiştir. Üniversiteye gitme imkânı bulamadığından askerliği tercih etti. İçgüveysi olarak gittiği İstanbul'da bir yandan çalışırken diğer taraftan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'ne devam etti. Beşinci sömestrde maddi imkânları tükenip işten de çıkarılınca Yozgat'a giderek şehrin Cumhuriyet döneminin ilk gazetesi olan *Boz-lak*'ı çıkardı. Politikaya girerek 1948'de *Bozok* gazetesini kurdu. Bir ara gazete satıcılığı, kitapçılık, bayilik ve çiftçilik meslekleriyle hayatın içinde bulundu. Sanat hayatına 1940 yılında başladığı şiirlerle dâhil oldu ve 6 tane şiir kitabı yazdı. 1955'te şiirden romana geçti.² Tarlada ziraat yaparken gördüğü yılki atı üzerine bir roman kaleme aldı. Bu roman ekonomik imkânsızlık sebebiyle uzun süre neşredilmeyi bekledi.³ 1970 yılında TRT roman ödülünü kazanan *Yılkı Atı* ile adını duyurmaya başlayan yazar, 1974'te *Çelo* ile TDK, 1975'te *Can Şenliği* ile Madaralı Roman Ödülü'nü aldı. *Dik Bayır* romanı ise 1977 yılında neşredildi.⁴ Üç romanı da art arda ödül kazanan Sayar, romandaki başarısını "insanı okura iyi yansıtmasına ve anlatım gücüne" bağlamıştır.⁵

1 ibrahimozturkcu@gmail.com

2 Abbas Sayar, şiirden romana geçişini "Artık şiir yazmıyorsunuz galiba?" sorusu bağlamında şu cümlelerle açıklamıştır: "Roman, şiirin önünü kesti. Bunun, beynimi roman tiplerine ve konusuna angaje etmemden ileri geldiğini sanıyorum. Romanın kişilerini oluşturmak çok vaktimi alıyor. Zaten onlar iyice oluşmadan kalemi elime alamıyorum..." Bkz. "Abbas Sayar", *Milliyet Sanat*, sayı 129, (25 Nisan 1975): 3. Ayrıca bkz. Ahmed Güner Sayar, "Nail Abbas Sayar 100 Yaşında", *Türk Edebiyatı*, sayı 593, (Mart 2023): 36-41.

3 "Abbas Sayar", *Milliyet Sanat*, sayı 129, (25 Nisan 1975): 3.

4 "Abbas Sayar", s. 3. Ayrıca bkz. Aysel Ceyhun, "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım", *Türk Dili*, sayı 368, (Ağustos 1982): 97.

5 "Abbas Sayar", s. 3.

Abbas Sayar'ın İstanbul yıllarında edebiyatçı dostlarıyla bir mahfil teşkil ettiği İsmet Zeki Eyüboğlu'nun hatıralarından anlaşılmaktadır. Eyüboğlu'nun o dönemde Abbas Sayar'a dair izlenimleri şöyledir:

“Abbas Sayar, başlangıçta ozandı, yöresel dilin ağırlığını taşıyan duygulu şiirleri vardı, konuşması da etkiliydi, sevecendi. Duygusal bir nitelikte çıkan, harmanda ekinsiz saman savruluşunu andıran sesi, Anadolu insanının yoksulluğunu yansıtan bir koku taşırdı. Alçakgönüllü, toksözlü, eliaçık, dili gevşek, yüreği sıcak, yürüyüşü soğuk bir kimseydi...”⁶

Muzaffer Buyrukçu ise *Dünya Dillerinde* kitabında 6 Mayıs 1971 tarihinde Abbas Sayar'ın fizikî portresini şöyle çizmektedir:

“Abbas Sayar, zayıf olduğu için uzun boylu görünüyordu. Boyuna göre biraz iri duran başındaki saçlara ak düşmüştü. Kalın, kumrala çalan bıyıklarının arasında kırçıl teller çoğunlukta idi. Yüzü, üç dört günlük bir sakalla kaplı olduğu, uykusuzluktan doğan bir yorgunluk da buna eklendiği için diriliğini yitmiş gibiydi. Gözleri de yanakları da kızarmıştı. İstanbul'da on beş yıl kalmış, bir basimevini yönetmiş. Orhan Veli'lerle arkadaşlık yapmıştı. Bir ara şiirle de uğraşmıştı. İstanbul'a gelir gelmez ilkin Sirkeci'de bir oteli bulunan Halim Uğurlu'yu arar, sonra kimi göreceksen görürdü. ‘Bugün Hıdırellez!’ dedi. ‘Yozgat'ta bugün herkes bayram yapar. Esnaf lar dükkânlarını kapar, mesire yerlerine giderler. Kızlar, delikanlılar işmarlaşırlar. Davul vurur, zurna öter, halay çekerler. Gerçek bahar bayramı bugündür.’ *Yılkı Atı*'nin diliyle konuşuyordu.”⁷

Buyrukçu'nun günlüğünden Abbas Sayar'ın *Çelo*'yu *Yılkı Atı*'nden önce 1954 yılında yazdığını, daha sonra rafa kaldırarak 1971 yılında tekrar yazmaya başladığını öğreniyoruz. Mahallî dile ve kültüre son derece iyi vâkıf olduğu da günlüğün satır aralarında karşımıza çıkar. “*Yozgat'ta otuz bin nüfus varsa bunun yirmi beş bini çalışmaz. Hıdırellez'e bizde 'eğrice' denir.*” cümlesi, onun çevre kültürüne hâkimiyetin bir parçasıdır.⁸ Bununla birlikte romanlarda yerel sözcüklerin kullanılması edebiyatın tartışmalı meselelerindedir. Romancılar bu özelliği gerçekçiliğin bir gereği sayarken eleştirmenler bunu romanın ulusal ve uluslararası değerine yönelik bir eksiklik saymışlardır. Abbas Sayar'ın *Dik Bayır* romanında anlatıcıyla kahramanların dili değişik özelliklerle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilki Türkçenin kültür dili, hiçbir sivriliği olmayan şiirli

6 İsmet Zeki Eyüboğlu, *Anılar*, (İstanbul: Pencere Yayınları, 1999), s. 126.

7 Muzaffer Buyrukçu, *Dillerinde Dünya*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998), s. 124-125.

8 Buyrukçu, *Dillerinde Dünya*, s. 128.

bir arı dildir. Beydiyarlı'ların konuşmalarında ve mektuplarında kullandıkları dilde ise mahallî sözcükler, Arapça ve Farsça kelimeler ile çağın ve işgöçünün getirdiği yeni kavramları karşılayan Batı kaynaklı sözcükler vardır. Roman-daki yerel kavramlar hayvancılık ve tarımla ilgilidir. Bunlar köylünün kendi yaşantısıyla ilgili olmakla bir *Abbas Sayar Sözlüğü*'nü netice verecek kadar zenginlik arz eder. Abbas Sayar romanları atasözleri, deyimler, duygusal ve renkli benzetmeleri, doğa betimlemeleri itibarıyla de dil ve anlatım hazinesi niteliğindedir.⁹

Abbas Sayar, romanlarında Anadolu insanlarının sorunlarını, doğduğu yer olan Yozgat ve çevresi bağlamında ele almıştır. Romanlarının tümünde köyün ekonomik koşulları, Anadolu köylüsünün kaderine boyun eğmişliği, toprağa bağlılığı, yoksulluğu, insanların çıkarıcılığı ve bencilliği, bunların yanında doğal güzelliği ve acımasızlığı görülür. Yazar, bunları ele alırken doğup büyüdüğü yörenin gelenek, görenek ve yaşayış biçimine yer vermiştir.¹⁰

Abbas Sayar, *Yılkı Atı*, *Çelo*, *Can Şenliği* ve *Dik Bayır* romanlarında Türk aydınına, yöneticisine ve politikacısına seslenerek köylünün alın yazısını/kaderini değiştirmek gerektiğini duyurmaya, bu durumun alın yazısı değil, köy insanların yaşantısına önem vermemenin, onları sürekli kullanmanın bir sonucu olduğunu belirtmeye çalışır. Romanlarda konuya uygun olarak daha çok köy insanlarıyla karşımıza çıkar ve onlarda kendisinden parçalar bulunduğunu ve zaman zaman onlarla bütünleştiğini ifade eder.¹¹ Bu yönüyle o yalnız kalmış ve kalacak kişilerin, şartlara direnme ile teslim olma arasındaki bıçak sırtında doluşanların romancısıdır. Gözlem, onun için birinci kaynaktır, tanıklığın inandırıcılığını sevgiyle, kırgınlıkla romana dâhil etmiştir. Tanıklığın, yaşamdan gelen gözlemlerin bir edebiyatçı için en önemli malzeme olduğunun farkındalığıyla romanlarını kaleme almıştır.¹²

Abbas Sayar, romanlarının merkezine önce bireyi, sonra toplumu/halkı ve insan ilişkilerini almıştır. Romanına yüklediği misyonu ve başarısını yazar, 1975 yılında şöyle açıklamıştır:

9 Geniş bilgi için bkz. Ceyhun, "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım", s. 98-102.

10 Doç. Dr. Olcay Öneroy, *Türk Roman ve Öyküsü*, (Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları, 1984), s. 186.

11 Öneroy, *Türk Roman ve Öyküsü*, s. 186.

12 Doğan Hızlan, *Mavi Bereli: Edebiyat ve Dil Yazıları*, (İstanbul: YKY, 2001), s. 149-150.

“Ben bireyi toplum içinde ele alırım. Bireyin ıstırabını, sevincini verirken toplumu da verme çabası içinde yazarım. Zaten bence toplum bireyi yaratır, birey toplumu değil. Hareket noktam halktır, halkı iyi tanıyorum, onun için de yazıyorum. Benim yapıtlarım, halkın düşünce ve duyusundan açılmış küçük bir penceredir. Doğayla insan ilişkilerini de iyice sezinledim, algıladım şimdiye dek.”¹³

Hayatının büyük bir bölümünü ekonomik sıkıntılarla boğuşmakla geçiren ve bu yüzden eğitimini tamamlayamayan Sayar, romandaki başarısını halkı iyi tanımaya bağlamıştır. Çünkü halkın verdiği “hayat savaşı”nı kendisi de yaşamıştır. “Beni en çok etkileyen konu -ki romanlarımda ağırlığı olan tema budur- ekonomik güvenceden yoksun olanların başına gelenler.”¹⁴ cümlesi, edebiyata yüklediği anlamın da itirafı niteliğindedir. Ekonomik güvencesizlik, toplumun tüm dengesini alt üst etmektedir. Bireyler arasındaki ilişkiler, toplumun ahlak sorunu, sefalet, rezalet, kepezelik... bunların hepsi, Sayar’a göre, ekonomik güvenceden yoksunluğun, insanın ruhuna ve bilinçaltına attığı türlü nedenlerin depresyonu olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁵

Sayar’ın romanlarının ayırt edici diğer vasfı ise -kendi ifadesiyle- “doğa ile bitmez tükenmez bir ilişki içinde” olmasıdır. Sayar’a göre insanla doğa arasındaki ilişki, insanla insan arasındaki ilişkiden daha güçlüdür. İnsanoğlu bu gerçeği bilmekle birlikte en büyük savaşını doğa ile verir. İnsanın doğadan kendisini koparması ise ona göre yaşantısının bir anlamda bitmesidir. Gözlem, Abbas Sayar romanlarını besleyen en önemli malzemedir. Sayar, bunu şöyle bir örnekle izah etmektedir:

“Öyle bir gözlemim vardır ki şurada bir ağaç duruyor ya. O ağacın kırk türlü öyküsünü bilir gibiyim. Aklımın bir ucu taa derinlere inen kökünde, bir ucu da yeşermekte olan dalındadır. Zaten en büyük mutluluğum da doğayla ilgilenmektedir. Ağaç dikmek, çiçek dikmek, bağ bellemek gibi işleri ne kadar büyük zevkle yaparım tahmin edemezsiniz.”¹⁶

13 “Abbas Sayar”, s. 3.

14 “Abbas Sayar”, s. 3.

15 “Abbas Sayar”, s. 3.

16 “Abbas Sayar”, s. 3.

Ekonomik Darboğazdaki Halkın Kaderi: *Kara Kader-Gâvur Kader*

Kelam'ın ve felsefenin tartışmalı konularından biri olan kader, felsefe kadar tarih ve edebiyatın da meraklı meselelerinden biridir. İnsanoğlunun zihnini işgal eden en eski ve değişmez meselelerden biri olan kader ve irade, dinlerde olduğu kadar din dışı bütün felsefî sistemlerde ele alınmış, din uleması ve filozoflar tarafından birbirine benzer yahut farklı bir yığın görüşe dayanılarak açıklanmaya, bir çözüme ulaştırılmaya çalışılmıştır. İslam'da bu konu, ilm-i kelâm bahisleri altında tartışılmış, akâid mezheplerinin teşekkülünde mühim meselelerden biri olmuştur. Böylece her şeyin Allah'tan geldiğini, insanın hadiseler karşısında hiçbir müdahalesi olamayacağını, bu yüzden sorumlu da tutulamayacağını kabul eden Cebriyye mezhebinin karşısında, bunun tamamen zıddı olan, yani insanın kendi hareketlerini kendisinin yarattığını, öyleyse tam bir sorumluluk içinde bulunduğunu ileri süren Kaderiyye teşekkül etmiştir. Ehl-i sünnet anlayışı içinde birbiriyle tezat teşkil eden bu iki aşırı görüş, bid'at telakki edilmiş ve umumi olarak orta bir yol tutulmuştur.¹⁷

Kader meselesi, aynı zamanda birçok şair, yazar ve romancının eserinde işlediği konuların başında gelmektedir. İnsan yazgısı, bireyin yaşamında simgesel duraklarda farkına varılan veya kritik eşiklerde derinlemesine düşünülen bir olgudur. Çoğu zaman nevroitik yaklaşımlara yol açan kader karşısında insan, kendisini her zaman haklı görme eğilimindedir. Öteki insanların ya da yazgının kendisine, büyükenmeci düşüncelerine uygun davranmasını bir hak olarak iddia eder. Herkes onun yanılısamalarını göz önüne alıp gereğini yerine getirmelidir. Bunun gerisinde kalan her şey adaletsizdir. Çünkü herkes çok daha iyisini hak ettiği kanaatini taşır. Yazgının kaza, kötü şans, hastalık ya da ölümle insanı sürekli sınıdığı tezi ise kaderin mahkûmu olanların değişmez argümanlarıdır. Hâlbuki hayata ve yazgıya yönelik tutumlar, arkalarındaki iddiaları bilmediğimiz sürece daha mantıklı görünür.¹⁸ Abbas Sayar'ın romanlarında insanlar genellikle bu türden bir kader mahkûmlarıdır.

Köydeki sosyal, ekonomik ve ruhsal çöküntüleri romanlarında ele alan Abbas Sayar, eserlerinde mahallî kültürün izlerini kahramanlarının konuşmalarına yansıtı ki bunlardan biri de yazgı/kader meselesidir. Bir yazgının esiri olarak dünyaya gelen kahramanlar, kader karşısında ya olumlu veya olumsuz bir tavır takınırlar.

17 M. Orhan Okay, "Kader ve İrade Problemi Karşısında Mehmed Âkif", *Türk Kültürü*, sayı 286, (Şubat 1987): 1.

18 Karen Horney, *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi (Kendini Gerçekleştirme Mücadelesi)*, Çev. Emre Erbatur, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2011, s. 52, 57-58.

Yazarın ilk romanı *Yılkı Atı*'nda Doru kısrakın bitkinliği İbrahim'in karısı Zeliha tarafından "kadersiz" biçimde resmedilirken Kırat, kısrakla yıllar yılı "kader yolculuğu yapan" at olarak karşımıza çıkar.¹⁹ Romanda binbaşılara layık bir at olan Doru'nun bir köylü parçasına düşmesi "kader"inin bir cilvesi olarak görülür.²⁰

Yılkı atının üçüncü türüsü olan Dorukısrak'ın "kader arkadaşları" vardır. Güçlü Demirkır'ın toparladığı ve güneyleki tepelere doğru götürdüğü atlar arasında ikinci ve üçüncü türün atlarıdır bunlar. Birkaç ilk sığınanlarla birlikte bu kader yoldaşlığında gençler, orta yaşlılar çoğunluktadır.²¹ Talihi bir türlü yaver gitmeyen Doru'yu yazar, sürekli "kadersiz" sıfatıyla okuyucuya sunar.²² Doru'nun karşısında soğuğa, kurtlara kafa tutan Aygır, kaderli/talihli bir hayvan tipidir. Fırtına, ayaz, dikenler bütün bunlar onun için olağan şeylerdir. Fakat Dorukısrak ve aynı "kaderin çemberine düşmüşler için bu olanlara boyun eğmek, razılık göstermek" kolay değildir. Bu tarz kadersizlerin şansı "sıcak ahırdan ayaza" düşmektir hep.²³ Sonunda hastalığa tutulan Doru, iki günde temelli bir deri bir kemik olur. Yanakları, göz kıyılarının derileri sıyrılır, kırmızı kırmızı yaralar ortaya çıkar. Bu durum da onun "kadersiz"liğinin bir neticesidir. Hıdır Emmi, bu durum karşısında yine de ümitsizliğe düşmeden kendisini şu sözlerle teselli eder:

"Bir iyi ol kadersiz, bir iyi ol... Bir haftada ceylana dönersin sen... Eskiler ne demiş? At yedi günde, it yediği günde..."²⁴

Roman, Anadolu köylüsünün ruh dünyasına projeksiyon tutar ve başa gelen her şeyi kaderin bir cilvesi olarak "tevekkül" ile karşılamayı Üssüğün İbrahim Efendi'ye söyler. Mayıs'ta bereket için yağmur bekleyen köylünün yüzünü güldürecek birkaç damladır, aksi halde kuraklık kaçınılmazdır. Tahayyüllere tedbir sahip çıkar. Ama, kapının biri açıktır: Mayısın son haftası... O hafta da gök mavi mavi ışıldarsa umutlar suya düşer. Tahayyülün sınırı sıfırın kıyısına yaklaşır. Herkes hayallemesinin utancına ve pişmanlığına sığınır. Son teselli aranır. Dört gözle Dorukısrak'ın yolunu gözleyen İbrahim Efendi'nin teselli cümleleri, köylünün "kadere rıza" anlayışını gözler önüne serer:

19 *Abbas Sayar, Yılkı Atı, İstanbul: e yayınları, 1971, s. 20.*

20 *Sayar, Yılkı Atı, s. 28.*

21 *Sayar, Yılkı Atı, s. 39.*

22 *Sayar, Yılkı Atı, s. 51.*

23 *Sayar, Yılkı Atı, s. 55.*

24 *Sayar, Yılkı Atı, s. 71-73.*

“Eee, ne yapalım? Takdir böyle imiş. *Kadere razılık göstermek gerek*. Nimet kesikliği bu... Kazanda olsa kepçede çıkardı. Allah bunu ilayık görmüş. Nasip, kismet buymuş... Mübarek rahmet düşmedi. Bire iki, üç verse de yeygilik, tohumluk çıksa...”²⁵

Yetim Çelo'nun Kara Kaderi

Abbas Sayar, okuyucunun büyük ilgisini gören ve TRT Başarı Armağanı kazanan *Yılkı Atı* romanından sonra Türk Dil Kurumu 1973 Roman Ödülü kazanan yeni romanı *Çelo*'da da kaderi, insan ilişkilerinin merkezine alır. Yetim Çelo, ninesi ölünce mallarına çökmek isteyen emmisinin eline kalır. Emmisinin karısı, “domuz, dinsiz, imansız, kenef, gavur”un biridir. Dokuz on yaşına basınca kuzulara çoban edilmiş, akşama kadar kara bayırları dönüp durmuştur. İnsafsız insanların elindeki Çelo'nun bahtı, tam bir “Kara kader”dir. Ufak kaçamaklarının cezası bayılana kadar dövülmektir.²⁶ Hocanın Memmet'in ihtarı üzerine Çelo, bu zulümden kurtulmak için Karacaviran denilen köyde halasının yanına kaçır. Fakat talihi burada da yaver gitmez, kara kaderi burada karşısına halasının kocasını çıkarır. Çelo bu durumu şöyle tasvir eder:

“Allah hiç kimsenin yazısını kara yazmasın Abi. Bir ters kaderim varmış. Bir ondurmayan kader! . . . Beş on gün sonra, Halamın kocasının gözüne düşman göründüm. Herif, bir türlü ısınmadı bana. İtler gibi çalıştım, fayda vermedi. Gâvur gibi baktı bana. İmansız, dinsiz gibi baktı bana...”²⁷

Zulümlere dayanamayan Çelo, artık halasını evine gidemez olur, İncenin oğlunun kahvesine çırak girer, yatağı, yorganı kahvedeki peyke olur. Burada beş yılı irezillik, kepezilik ile geçer el ellerde. Rezil rüsva olur. Temelli bir iş de bulamaz... Bir kere “yazan kara yazmıştır kaderini”. Az olsun helal olsun düşüncesiyle çalışır. Fakat Hocanın Memmet'e kendisine babalık etmesini, malını ve mülkünü el elinden almasını ister.²⁸ İstenilen yapılır, fakat Çelo'da birtakım değişiklikler görülmeye başlanır. Yürüyüşü değişmiştir artık.²⁹ Yıllar sonra evlenip birine varan Kezik'i gören Çelo'nun karşısına da bu sefer kader çıkar, iki insanın arasına yine kara kader girmiştir. Kezik'le gizlice görüşmeyi teklif

25 Sayar, *Yılkı Atı*, s. 82.

26 Abbas Sayar, *Çelo, İstanbul: e yayınları, 1973, s. 9.*

27 Sayar, *Çelo*, s. 14.

28 Sayar, *Çelo*, s. 14.

29 Sayar, *Çelo*, s. 17.

eden Çelo, gelmemesi durumunda kaderine küseceğini, köyü terk edeceğini söyler.³⁰ Sonunda Albaz'ın oğluyula evlenen Kezik ile Çelo gizlice buluşurlar. Kezik ağlaya ağlaya “kara kader”inden dert yanar.³¹

Romanın diğer kahramanları da başlarına gelen kötü durumları kadere havale ederler. Osman'ın askerlikte Kars'ını, Sarıkamış'ını bayır bayır gezdiren “kara kader”dir.³² Yusuf Emmi'nin yanına giden Çelo, yol boyunca “gâvur ve kara kader”inden şikâyet eder, bu durumdan bıktığı için de küfürler savurur:

“Batsın böyle ömür, batsın böyle dünya! dedi. Leyleğin yuvadan attığı yavruya döndüm. Evin yok ki kana kana uyuyasın. Sofran yok ki doya doya yiyessin. Anan yok nazını çekecek. Candan bir hısmın yok arka olacak. Gâvur kader bir umut kapısı bırakmadı bana. Kanadı kırık kuşa çevirdi. Kayalığın kuru otuna döndürdü. Geldim de iyi b... yedim sankim. Şeytan kıcımı parmakladı. Çalışıyordum. Karnım doyuyor, iyi kötü üstüm örtülüyordu. Sığıntı oldum şimdi el kapılarına... Verirse yiyeceksin, yatak sürerse altına yatacaksın... Senin gibi kaderin ecdadını...”³³

Çelo'nun sahipsizliği kaderinin reva gördüğü bir yazgıdır. Çünkü “kahbe felek”ten intizar almıştır ve kader kimsesiz koymuştur. Bu alinyazısının bir kaçı da yoktur (Sayar, 1973: 131, 159). Romanda Çelo'nun işleri bir türlü rast gitmez ve “kader” düğümü düğüm üstüne atar. Çelo'nun köyde yalnızlığı gittikçe artar. Ümit beklediği emmisi gibi insanlar sırtını döner, talih kapısını sürekli yüzüne kapatır.³⁴

Romanın sonlarına doğru İzzet ile kavga eden Çelo'ya kader Albaz'ın karısından ahını bir türlü aldırılmaz. Bu yüzden kader, taraflıdır ve her zaman varlıklıdan yanadır:

“Bu kader denen zalım da örflüden, varlıklıdan yana mıydı yoksa? Ne yoksa-sı? İşte, düpedüz onlardan yanaydı. Yetmiş yıllık ömründe bir fakir fukaradan yana olduğunu zaten görmemişti...”³⁵

30 Sayar, *Çelo*, s. 25-26.

31 Sayar, *Çelo*, s. 27-28.

32 Sayar, *Çelo*, s. 80.

33 Sayar, *Çelo*, s. 124.

34 Sayar, *Çelo*, s. 217.

35 Sayar, *Çelo*, s. 233.

Kezik ile birlikte Zöhre Eme'ye sığınan Çelo, roman boyunca diğer yan kahramanlarca “kadersiz” yaftasıyla anılır.³⁶ Duyguları bozguna uğradığı zaman kahramanların küfür savurduğu yegâne sanık “kader”dir.³⁷ Sonunda Çelo, suçlu sandalyesinde kendisini bulur. Savcı renk vermez ama reis ve azalar Çelo'ya çizilen bu dünya kaderini beğenmemiş gözüdür.³⁸ Çelo tatbikat için jandarmaların arasında kelepçeli olarak iki tarafa dizilmiş köylülerin ortasından geçer. İzzet'e seslenir, yine köye geleceğini ve hakkını alacağını söyler. Roman böyle biter.

Benzer bir duruma *Dik Bayır* romanında da rastlarız. Kendisine Almanya yolu gözükken ve köye Alamancılığın yolunu açan Gani'ye Başkan Tekir Bekir, bütün işleri kaderin el verdiği kadar yapabildiğini söyler.³⁹ Gurbetteki eşi Raşit'e mektup yazan Halime de kadersizliğin kurbanıdır:

“...Oğlun eyi çok şükür. Senin yokluğunda onunla avunuyorum... Tanrı'mın yazısı bizden yana kara imiş. Hasretliğe bel vermek gerek. Genç yaşımda dullar gibi kaldım ortalarda. Ne geleceğin belli, ne alıp götürceğin...”⁴⁰

Halime, mektubun sonuna imzasını “Kadersiz Karın” şeklinde atar ki bu kahramanın alinyazısındaki talihsizliğe bir vurgudur.⁴¹ Halime diğer yazdığı mektuplarda da imzasını bu şekilde atarken her fırsatta kadersizliğinden yakınır.⁴² Raşit'in cevaplarında Allah'ın yazgısına karşı gelmek, takdirata kafa tutmak gibi yorumlanır.⁴³ Köln Almanya'da çalışan Raşit de istediği huzuru bulamaz ve tüm zorluklara göğüs germeyi “feleğin omuzuna indirdiği yumruk, tekme” olarak nitelendirir.⁴⁴ Köyden gitmeden önce gurbette başkalarına asla bakmayacağına söz veren Raşit, her mektubunda sözüne sadakatinden bahseder. Ancak bu ayrılık yazgısını hazırlayan irade değil, Cenab-ı Mevla'dır. Raşit'e göre Allah yazar, kul da ona “evet” der.⁴⁵ Mahmut ve anası tarafından tuzağa

36 Sayar, *Çelo*, s. 245.

37 Sayar, *Çelo*, s. 253.

38 Sayar, *Çelo*, s. 268.

39 *Abbas Sayar, Dik Bayır, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020, s. 80.*

40 Sayar, *Dik Bayır*, s. 94.

41 Sayar, *Dik Bayır*, s. 94.

42 Sayar, *Dik Bayır*, s. 109-110.

43 Sayar, *Dik Bayır*, s. 118.

44 Sayar, *Dik Bayır*, s. 125.

45 Sayar, *Dik Bayır*, s. 168.

düşürülen Halime'nin başına gelen durumu dinleyen anası, bu talihsizliği de "Mevla yazısı" sayar ve kaderinin bir çilesi kabul eder.⁴⁶

Dik Bayır'daki diğer bir kader kurbanı Raşit'in bacısı Elif'tir. Celal'in zulmüne uğrayan Elif'i jandarmalar kurtarıırken kızcağızın öyküsü üç beş köyü beşik gibi sallar. Onun "kara yazısına" üzülenler, ağlayanlar olur.⁴⁷ Kederli yürekler acılarını Müslüm'den alırken Müslüm'e göre "Her şey Allah'tan"dı ve bu yüzden Tanrı kendilerini sınıyordu. Yapılacak tek şey vardı: sabır gerekirdi.⁴⁸ Elif'e âşık olan sözlüsü Kerim'in önünde ise bir engel vardır: Bir densiz el hem kendinin hem Elif'in yazısını karalara bulamıştır.⁴⁹ Roman sonunda Raşit ile Kerim'in kara yazısı belirginleşir. Tanrı bütün zulmüyle başlarına inmiştir.⁵⁰ Kerim Elif ile evlenerek kara kaderin önüne geçer ve roman bu mutlu sonla biter.

Can Şenliği'nde Hüseyin Ağa'ya kaderi bir razılık yüzü göstermemiştir. Karısı ölüp gitmiş, iki evladı da hayırsız çıkmıştır.⁵¹ Hüseyin Ağa, köy muhitindeki yanlış kader algısını şu cümlelerle anlatır:

"Allah afiyet versin, can sağlığı versin. Aslında hepimizininki sürünmek. Amma söz gelimi 'şükür' deyip işin içinden sıyrılıyor. Tatlıya bağlıyoruz her bir şeyi... Yükü, yukarıdakinin üstüne yıkıyoruz. Aslında da ağır yükü O çeker. Hayır da O'ndan şer de... Terazisine konan taşlar için heç bir kusura bakmasın. Terazilerin en büyüğü O'nun elinde..."⁵²

Yoldaşı *Can Şenliği* ile günleri bir bir öğüten Hüseyin Ağa, kimi zaman kendisine kimi zaman da eşeğe acır ve bu kader yoldaşlığını "Kaderde birbirimizi ağdırmayız yavrum" sözleriyle özetler.⁵³ Bağ bekciliği ile geçinen Hüseyin Ağa'nın kader yüzüne güler bir iki ya ekmekle karnı doyar.⁵⁴ Hamamcı Mustafa Ağa ile dertleşen Hüseyin Ağa, esnaftan yüreğini ferahlatmanın yolunu ve her şeye "Takdir bu imiş!" deyip geçmenin erdemini dinler.⁵⁵ Sonunda Hüseyin

46 Sayar, *Dik Bayır*, s. 181.

47 Sayar, *Dik Bayır*, s. 245.

48 Sayar, *Dik Bayır*, s. 245.

49 Sayar, *Dik Bayır*, s. 253.

50 Sayar, *Dik Bayır*, s. 256.

51 Abbas Sayar, *Can Şenliği*, İstanbul: Ötüken Yayınları, 2022, s. 22.

52 Sayar, *Can Şenliği*, s. 33.

53 Sayar, *Can Şenliği*, s. 90.

54 Sayar, *Can Şenliği*, s. 94.

55 Sayar, *Can Şenliği*, s. 103.

Ağa, mürüvvetine kavuşur ve ahir ömründe Fadik Hatun ile nikâh kıyar. Allah yazdıysa gerisi teferruattı.⁵⁶ Romanın sonunda Allah'a bırakacak bir ah'ı olmayan Hüseyin Ağa'nın tüm yaşantısının haksızlıkları tecellisini kendisinde bulur, ateşler arasında bütün bir çileli hayatı gözünün önünden akıp geçer. Bahar gelince iki üç amele enkaz, tandır temizliği yaparken amelelerden birinin küreğine Hüseyin Ağa'nın cesedi takılır. Babasının cesedine bakakalan Salim'in isyanı yine kaderin tecellisinedir:

“Ne olacaksa, bu dünyada zulüm edenler, biraz da ettiklerinin karşılığını yine burada bulmalı...”⁵⁷

Sonuç olarak Abbas Sayar romanlarında insan ilişkileri talihli veya talihsiz kaderleri bağlamında ele alınmıştır. Genellikle ekonomik ve sosyal sıkıntıların ortasında doğup büyüyen ve çilekeş Anadolu köylüsünü temsil eden kahramanların, kritik hayat dönemeçlerinde kader, “yol kesen, talih bozan” bir unsur olarak karşılına çıkar. Bir türlü bu engeli aşamayan Çelo gibi kahramanlar, bir eşikten geçtikten sonra kader onlara başka bir engel çıkarır. Bu yüzden roman kahramanları, her vesile ile kaderine isyan eden ve küfür savuran bir pozisyonda resmedilir. Bir kısırdöngü anaforuna tutulurlar ve asla mutlu sona ulaşamazlar. Aşkları, maddi refahları, kötücül insanlarla karşılaşmaları hep kaderlerinin bir parçasıdır. Zaman zaman kaderleri iyi bir talihe rast gelse de kısa süre sonra bu düzen bozulur ve tekrar başa dönerler. Bütün bunlar Abbas Sayar romanlarının ana mihverini oluşturmakla birlikte romancının iyi gözlem ve tahlillerinin bir sonucu olarak kabul edilmelidir.

56 Sayar, *Can Şenliği*, s. 135.

57 Sayar, *Can Şenliği*, s. 176.

KAYNAKÇA

Kitap ve Süreli Yayınlar:

- "Abbas Sayar". *Milliyet Sanat*, sayı 129, (25 Nisan 1975): 3.
- Buyrukçu, Muzaffer. *Dillerinde Dünya*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1998.
- Ceyhun, Aysel. "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım". *Türk Dili*, sayı 368, (Ağustos 1982): 97-102.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki. *Anılar*. İstanbul: Pencere Yayınları, 1999.
- Hızlan, Doğan. *Mavi Bereli: Edebiyat ve Dil Yazıları*. İstanbul: YKY, 2001.
- Horney, Karen. *Nevrozlar ve İnsan Gelişimi (Kendini Gerçekleştirme Mücadelesi)*. Çev. Emre Erbatır, İstanbul: Sel Yayıncılık, 2011.
- Okay, M. Orhan. "Kader ve İrade Problemi Karşısında Mehmed Âkif", *Türk Kültürü*, sayı 286, (Şubat 1987): 1-9.
- Sayar, Abbas. *Çelo*. İstanbul: e yayınları, 1973.
- Sayar, Abbas. *Yılkı Atı*. İstanbul: e yayınları, 1971.
- Sayar, Abbas. *Dik Bayır*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2020.
- Sayar, Abbas. *Can Şenliği*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2022.
- Sayar, Ahmed Güner. "Nail Abbas Sayar 100 Yaşında". *Türk Edebiyatı*, sayı 593, (Mart 2023): 36-41.

ÇELO VE TOPRAK ROMANLARI ÜZERİNE BİR KARŞILAŞTIRMA

Prof. Dr. Gülsemin HAZER¹

Hayati ve insani her cephesiyle anlatan roman, okuruna hem başkasını görme hem de onun için çizilen kaderi okuma imkânı tanır. Farklı zaman, mekân ve kültürel ortamlarda kaleme alınan eserleri karşılaştırmak ise, sadece öteki ile tanışma şansı vermez, aynı zamanda edebî eserde hayat bulan hikâyenin ortak ve farklı taraflarının keşfedilmesini de sağlar. Kefeli, “[k]arşılaştırma[nın] bir bakıma kişinin ‘öteki’ ile karşı karşıya gelmesi ve onu keşfetmesi demek” olduğuna dikkat çekerek; “[k]endini tanıma, ötekini tanıma ve farklılıkları/benzerlikleri tespit aşamalarından oluşan bu incelemede araştırmacının ‘kendisi’ ve ‘öteki’ ile sürekli iletişim halinde olması gerek[tiğini]”² belirtir. Bu iletişim ve etkileşim halini belli bir temele oturtan ve edebî eseri çok yönlü bir mukayese ile ele alan karşılaştırmalı edebiyatın “işlevi, farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmek[tir.]”³ Rousseau-Pichois’ın tanım ise biraz daha kapsamlıdır:

“[A]naloji, akrabalık ve etkileşim bağlarının araştırılması suretiyle, edebiyatı diğer ifade ve bilgi alanlarına ya da zaman ve mekân içerisinde birbirine uzak veya yakın durumdaki olaylarla edebî metinleri birbirine yaklaştırmayı amaçlayan yöntemsel bir

1 Sakarya Üniversitesi, *ghazer@sakarya.edu.tr*, orcid: 0000-0001-7784-4429.

2 Emel Kefeli, “Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/8, (2006), s.338

3 Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yay., 2003, s.7

sanattır. Yeter ki bu edebî metinler, birçok dile ya da kültüre ait olsunlar; onları daha iyi tanımlayıp anlamak ve onlardan zevk alabilmek için aynı geleneğe ait bulunsunlar.”⁴

Burada dikkat çekilen temel unsurlardan biri edebî metinleri birbirine yaklaştırma çabasıdır. Bunun için, eserin estetik tarafıyla ilgilenildiği kadar, içerikle de meşgul olunması gerekir. Öte yandan tanımda üzerinde durulan “birçok dile ya da kültüre ait olma” şartının dışına çıkıldığı da hatırlanmalıdır. Nitekim “R. Wellek’e göre, karşılaştırmalı edebiyat, bir millî edebiyatın sınırları içerisinde daha iyi yapılabilir. Oysa Avrupalılar, dilbilimsel ya da kültürel sınırdan geçişi ‘vazgeçilmez’ bir koşul olarak görmektedirler.”⁵ Avrupa ekolünde Aytaç’ın da işaret ettiği gibi öncelikle “edebiyatı bir bütün olarak görme anlayışı ve Goethe’nin ‘Weltliteratur’ dediği dünya edebiyatı düşüncesi yatar ki, bu da her şeyden önce farklı milletlerin birinci kalite, yani klasik eserlerinin, insanlığın ortak edebiyat hazinesini yaratması demektir.”⁶

Karşılaştırmalı çalışmalar, aslında edebî üretimin özünde pek çok ortaklığın yattığını gösterir. Bu durum roman sanatı için de geçerlidir. Başka coğrafya, zaman ve kültürel ortamlarda yetişen romancılar, kimi zaman insanı benzer bir bakış açısıyla ele alır ve kurmaca kişiler için benzer kaderler tayin ederler. Bu çalışmada içerik ve olay örgüsünün düzenlenişi bakımından karşılaştırmaya çalışacağımız *Toprak (La Terre 1887)* ve *Çelo (1972)* romanlarında da kurmaca kişiler için benzer bir kader çizilmiştir. Romanların birbirine benzeyen taraflarını belirlemeye çalışırken amacımız, meseleyi “kaynak veya tesir”⁷ bağlamında değerlendirmek değil, yazılan kurmaca kaderlerin ve insan tecrübesinin ortak, benzer yanlarını gösterebilmektir. Nitekim Émile Zola, (d.2 Nisan 1840 /ö.28 Eylül 1902) ve Abbas Sayar (d.21 Mart 1923 / ö.12 Ağustos 1999) kaleme aldıkları bu romanlarda dış dünyanın gerçekliğinden hareket etmiş ve okurları için toprak ve mülkiyet sorunu etrafında şekillenen trajik birer hikâye anlatmışlardır.

Émile Zola gibi gerçekçi bir yazar olduğu anlaşılan Abbas Sayar, farklı edebî türlerde eserler vermiş ama daha çok romancı kimliği ile tanınmıştır. Yazarın

4 M. Andre Rousseau ve Claude Pichois, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Çev., Mehmet Yazgan, Ankara: Akçağ Yay., 2022, s.150

5 M. Andre Rousseau ve Claude Pichois, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, s.150

6 Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, s.9

7 Bk. Emel Kefeli, “Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler”, s.338-340

yayımladığı ilk romanları “*Yılkı Atı* (1970), *Çelo* (1972), *Can Şenliği* (1975)” konusunu köyden aldığı için edebiyat tarihlerinde çoğunlukla köy romancıları kategorisinde değerlendirilir, ancak eserleri aslında tam olarak köy romanı şablonuna uymaz.⁸

Köyü konu alan romanlarında köy hayatına ve köylüye dair gerçekçi tablolar sunan Abbas Sayar, kendi ifadesiyle “bireyi toplum içinde ele alan, onun ıstırabını, sevincini verirken, toplumu da anlatır ve toplumun bireyi var ettiğine inanır.”⁹ Natüralizmdeki birey-çevre ilişkisini açığa çıkaran bu tavır, yazarın hayata ve insana dikkatle baktığını ve gerçeklerden hareket ettiğini düşündürmektedir. Yazar, bu etkiyi şöyle ifade eder: “Hareket noktam halktır, halkı iyi tanıyorum, onun için de yazıyorum. Benim yapıtlarım, halkın düşünce ve duyusundan açılmış küçük bir penceredir. Doğayla insan ilişkilerini de iyice sezinledim, algıladım şimdiye dek.”¹⁰

İlk romanı *Yılkı Atı*’ndan itibaren dış dünya ile sahil bir ilişki kurmuş ve bu ilişkiyi samimi bir dille kurmaca metne aktarmış olan Sayar’ın bu romanını değerlendiren Akbal, abartıdan uzak, rahat bir anlatımı olduğuna, sosyal sorunları deşerken yapaylığa düşmediğine, bildiği, duyduğu bir yaşam öyküsünü aktarmış olduğuna vurgu yapar.¹¹ Buradan hareketle romancının *Çelo*’da da Anadolu köylüsünün yaşadığı meseleleri gerçekçi bir bakış açısıyla ve samimi, abartısız bir üslupla kaleme aldığını söyleyebiliriz.

8 Abbas Sayar’ın hayatı, sanat anlayışı ve eserleri üzerine kapsamlı bir çalışma yapmış olan Ramis Karabulut, bu konuda şu tespiti yer verir: “ İlk üç romanında edebiyat dünyasının çok ilgisini çeken ve beğenilmesine yol açan ne vardır? Bunun cevabı onun romanlarındaki kurgunun orijinal olması, yani döneminin alışılmış köy romanı modellerine benzememesi, şiirli ve akıcı bir Türkçesinin oluşu ve folklorik malzemenin başarılı kullanılmasından doğan etkili bir anlatım gücüne ulaşmasında saklıdır.” *Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)*, Doktora Tezi, Kırkkale Üniversitesi, 2011, s. 392

İnci Enginün, köy romanlarında görülen hazır modellere benzemediğini belirttiği ilk üç romanı değerlendirirken *Çelo* romanındaki insan tipine şöyle dikkat çeker: “ *Çelo*’da ise ne zaman iyi ne zaman kötü olacağı bilinmeyen iyi ve kötü insanlar vardır. *Çelo* kaderine sürüklenir ama tereddütleriyle, amcasına tanıdığı fırsatlarla öylesine insandır ki, sadece köy romanlarında değil, edebiyatımızda da unutulmaz bir yer kazanmıştır.” *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergah Yay., 2008, s.350

9 Bk. Ramis, Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, s. 336.

10 Ramis, Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, s.336

11 Bk. Ramis, Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, s.337

Hatırlanacağı gibi natüralizmin öncüsü sayılan Fransız yazar Émile Zola, realizm akımının gerçekliğini yeterli bulmamış, insanı ve hayatı bütün gerçekliğiyle vermeyi amaçladığı için Claude Bernard'ın biyoloji ile ilgili fikirlerinden hareketle pozitif bilimlerde kullanılan yöntemleri romana uygulamıştır.¹² “İnsan doğasını incelerken, sosyal ve doğal çevrenin insanın kaderini nasıl şekillendirdiğini göstermeye çalışan Zola'nın, *Toprak* romanının da içinde yer aldığı yirmi romanlık bir dizi olan ‘Les Rougon-Macquart Serisi’, natüralizmle ilgili geliştirdiği teorinin temelini oluşturur. Yazar, toplumun farklı sınıflarından gelen iki aile olan Rougon ve Maquart ailelerinin öyküsünü anlattığı seride, toplumsal, ahlaki ve biyolojik etmenlerin insanların hayatları üzerindeki etkilerini incelemiştir.”¹³

Serinin on beşinci cildi olarak yayımlanan ve dilimize *Toprak* adıyla çevrilen *La Terre* köylü bir ailenin; şiddet, entrika, kıskançlık, ahlaksızlık, çarpık ilişkilerle dolu hayatlarını sergiler ve daha fazla toprağa, mülke sahip olabilmek için yaşadıkları çatışmayı, bu uğurda işlenen cinayetleri anlatır. Zola, romanda 19.yy Fransa'sında Beauce'un bir köyü olan Rognes'da yaşayan köylülerin hayatlarına odaklanır, ancak maruz kaldığı kötülük nedeniyle anlatı örgüsünde öne çıkan kurmaca kişi bir genç kızdır. Françoise'ın on dört yaşında başlayan öyküsü yaklaşık yirmi üç yaşında trajik ölümüyle biter. Anne ve babasını kaybettiği için ablasıyla yaşayan genç kızı ölüme sürükleyen olaylar dizisinde, işin tecavüze ve cinayete kadar gitmesine neden olan şey, kardeşler arasında paylaşılamayan mirastır.

“İlk defa 1966-67 yıllarında *Bozok*'ta tefrika edilen ve 1972'de köy romanı olarak yayımlanan *Çelo*, 1973 TDK Roman Ödülü'nü kazanır.”¹⁴ Abbas Sayar romanında Gündoğdu köyündeki köylülerin kavga, dedikodu, şiddet ve mal çekişmeleriyle dolu hayatlarına ayna tutar. Ancak *Çelo*'da dramatik yapıyı şekillendiren olaylar *Toprak* romanına göre daha dar ve sınırlıdır. Romanın asli kişisi olan delikanlı da tıpkı *Toprak* romanındaki genç kız gibi kimsesizdir ve roman bu delikanlının amcası Eset'e karşı verdiği mirasını geri alma mücadelesini konu almaktadır. Şiddet, kötülük ve entrikalar romanın mağduru olan genci trajik bir sona sürükler. Cinayet ve hapisle sonuçlanan olaylar dizisinde bu kez cinayeti işleyen mirastan hakkına düşeni alamayan delikanlıdır.

12 Bk.Emel Kefeli, *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2009, s.49-50

13 Bk. William J. Berg, “Émile Zola”, *Britannica*, , erişim, 18 Ekim 2023, <https://www.britannica.com/biography/Emile-Zola>

14 Ramis, Karabulut, “Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)”, s.1

Trajik Kaderlerin Kurgulanışı

İnsanı, yetiştiği veya yaşadığı sosyal çevreye, kalıtıma göre ele alan Zola gibi Sayar da romanında kurmaca kişileri büyük oranda çevresel etkiler ve kısmen de kalıtım nedeniyle önceden belirlenmiş bir kadere mahkûm eder. Natüralistlerin yaptığı gibi o da *Çelo*'da hayatı ve insanı kötü, çirkin tarafıyla ele alır.

Yansıtma estetiğini esas alan ve klasik bir kurguya sahip olan romanlar olay ağırlıklıdır. Aksiyondaki dış çatışmanın temelinde gücü eline geçirenin zayıfı ezdiği bir mücadele anlatılır. Fakat anlatı boyunca sergilenen ilişkilerde insanlar iyi, erdem ve değer sahibi olmaktan uzak görünürler. İki romanda da anlatının mağdur kişileri dahi, zaman zaman yanlış davranışlar sergiler, istek ve arzularına engel olamazlar. Françoise'ın mirastan payına düşeni almak için halasının çevirdiği bir hileyi kabul etmesi, ablasının eşi olan Buteau'nun saldırılarına sessizce direnip, onu ifşa etmemesi ya da Çelo (Çelebi)'nun dürtülerini kontrol edemediğinde yaptığı yanlış gibi. Bu noktada belirtmek gerekir ki, *Çelo*'da insanın ve insan ilişkilerinin ele alınışı *Toprak* romanında olduğu kadar abartılı bir müstehcenlik içermez. Zira *Toprak* "daha tefrika edilirken şiddetli tenkitlere maruz kal[mış], Zola bu eseri dolayısıyla müstehcenlikle suçlan[mıştır]."¹⁵

Roman kişilerinin doğup büyüdükleri ortam kötülük ve entrikayla doludur. Çarpık ilişkiler ağı içinde yaşamak zorunda olan kurmaca kişilerin yanlış ve olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeleri, kişilerin yaşadıkları çevrenin bir ürünü olduklarını akla getirir.¹⁶ Dolayısıyla iki romanda da kişilerin olay ve durumlar karşısında sergiledikleri tutum ve davranışlarında ya da tutkuyla bir saplantıya dönüştürdükleri isteklerinde onları "harekete geçiren nedenler açıklanırken, olaylar, âdeta romancının iradesi dışında, kendi zorunlu sonucuna doğru ilerler."¹⁷ Natüralist romandaki determinist mantığının *Toprak* romanında olduğu gibi *Çelo*'da da olayların birbirine bağlanmasındaki temel ilkeyi oluşturduğunu söyleyebiliriz. Hatta denilebilir ki, Zola kadar Abbas Sayar da *Çelo*'da kurmaca kişilerini irsiyet ve yaşadıkları çevreye göre şekillendirmiştir.

15 Emel Kefeli, *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, s.52

16 Zola, "[i]nsanın (...) yaşamı süresince çevrenin tesiri altında olduğunu, bütün duyuları ile ruhu arasında sürekli bir iletişimin bulunduğunu iddia eder. İnsanın kendi hür iradesine bağlı olduğunu sandığı eylemlerinin gerçekte maddi ve sosyal çevre, soya çekim ve eğitim gibi etkenlerin doğal bir sonucu olduğunu vurgular." Emel Kefeli, *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, s.50

17 Emel Kefeli, *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, s.50

Françoise'ın dik başlılığında ve toprağa sahip olma arzusunda etkili olan genetik miras, Çelo'nun da eylemlerini yönlendirir. Bir bakıma Çelo, babası gibi davranmamak adına direnmeyi seçer. Çünkü baba zamanında mirastan payına düşeni alma dirayeti göstermediği için, oğul amcayla karşı karşıya gelmiştir. Çelo, mücadelesinde uyanık ve akıllı davranmaya ne kadar kararlı olsa da amcanın çirkin oyunlarını fark edemediği için kolayca aldatılır. Yaşanan kötü olaylar anlatıların mazlum ve mağdur kişilerinin de mizacını belirler ve bir süre sonra onlar da değişik ölçülerde, çevrelerindeki insanlar gibi davranırlar.

Françoise'ın tecavüze uğrayıp cinayete kurban gitmesi ile Çelo'nun amcasını öldürüp hapse düşmesi, bir tür kader gibi tecelli eder. Sanki karşı konulmaz bir durumdur ve sonunda gerçekleşir. Kötülüğün, entrikanın ve şiddetin hüküm sürdüğü ortamda kurmaca kaderin mağdurları için bu son kaçınılmazdır. Zira iki romanda da dramatik sonu hazırlayan olaylar, nispeten benzer şekilde ilerler. *Toprak* romanında Françoise, mirastan hakkına düşeni almak için verdiği mücadeleyi kazanıp malına sahip olduktan sonra, hem kuzeni hem de ablasının eşi olan Buteau'nun tecavüzüne uğrar ve bu sırada her şeye seyirci kalan hatta tecavüze yardım eden Lise'le tutuştuğu kavgada aldığı yara ölümüne neden olur. Çelo ise verdiği mücadelenin sonunda mirastan hakkına düşen toprağa sahip olamadan, kendisini bu konuda kandıran amcasını öldürerek hapse girer. Olaylar dizisindeki trajik sonu doğuracak nedenler, kurmaca kaderin sefil ve yoksul sahnesine özenle yerleştirilir. Yoksulluk, sefalet içinde zulüm gören kişiler, kendileri için hazırlanan acı kaderi yaşamaktan başka bir şey yapamazlar.

Abbas Sayar'ın, natüralist romanlarda olduğu gibi olay zincirini oluştururken 'hipotez'i ispat etmek üzere şartları hazırladığını söyleyebiliriz. Çünkü kurusal kader, baştan belirlenen olguya göre şekillenir ve olaylar, determinist bir anlayışla sıralanır. İki romanda da nedenlerin yol açtığı sonuç, yazarların belirlediği meseleyi görünür kılar. İnsanların toprağa, mala olan düşkünlüklerinin neden olduğu trajedi, romanlardaki dramatik yapıyı şekillendiren temel meseledir. Ortamın hazırlanmış olması gözleme deneyin eşlik etmesine imkân vermiştir. Yazar, dış dünyada benzer bir olayı görmüş olabilir,¹⁸ fakat kurmaca

18 *Çelo'daki gerçeklik için yazarın oğlu Ahmed Güner Sayar şu değerlendirmeyi yapar: " 'Çelo' bir gerçektir. Çünkü Anadolu köylüsü bir karış toprak için yakını vurur. Ya kız kaçırr hapse girer ya da toprak meselesinden dolayı girer. Orada ideoloji yoktur. Çelo'daki Nail Bey babamdır. O dönem annemlerden kalan arazilere (...) umumi vekâletnameyle babam bakıyordu. Fakat esas toprakların Arap Seyfi adlı bir köyde olduğunu biliyorum. Romanda geçen Karacaviran adlı köyü bilmiyorum." Bk. Nurel Nazlıgül, "Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, 2007, s.223*

kaderi oluşturma biçimi, onun realist bir tavırla yetinmediğini, bir dizi nedenin doğurduğu sonucu ortaya çıkaracak olan şartları hazırladığını ve kahramanını bu ortam içine yerleştirdiğini belgeler. Bir başka ifadeyle yapı, içerik düzleminde söz konusu edilen temel meseleyi açığa çıkarmak için hazırlanmıştır. Bu noktada okura düşen, kurmaca kaderin akışını takip etmektir. Sorunun nasıl geliştiğini adım adım gösteren olay zinciri, insana dair bazı çıkarımlara ulaşılmasına imkân tanır. Öte yandan okurun, bu romanlardan benzer çıkarımlara ulaşması da mümkündür. Çünkü olay örgüsünde hikâyeleri merkeze yerleştirilen kurmaca kişilerin kaderlerinde de bazı benzerlikler mevcuttur. Françoise ve Çelo sığıntı gibi yaşadıkları evde gördükleri şiddet ve kötü muamele yüzünden evden kaçarlardı. Bu kaçış, ikisinin de akraba olan yaşlı bir kadına sığınmalarına kadar uzanacaktır. Françoise önce Macqueron'un dükkânında çalışır, fakat burada uzun süre kalamayacağını anlayınca yaşlı ve zalim halası la Grande'a gider. Hala, genç kızı az ekmek mukabilinde çokça çalıştırır. (*Toprak II*, s.166)¹⁹ Genç kız burada gördüğü eziyetten ancak kendisine âşık olan Jean ile evlenerek kurtulabilecektir. Françoise hakkı olan mülke, halasının entrikalarıyla kavuşabileceğini anlayınca onun kötülüklerine de katlanmak zorunda kalır. Çelo da gördüğü şiddet, eziyet ve kötülükten kurtulmak için halasının yanına kaçır fakat orada da istenmeyince çocuk yaşında kasabaya gidip çalışmak zorunda kalır. Burada yanında çalıştığı ve "Abi" dediği birinin yardımıyla amcasından hissesini alabileceğini öğrenince yeniden köye döner. Çocukluk arkadaşı Ahmet'te kalırken, ona babaannesinin ahretliği Zöhre Eme adındaki yaşlı kadın yardım eder. Hatta saklanmak zorunda kaldığında onun evine sığınır.

Trajediyeye Yol Açan Bir Tutku: Toprak

Kurmaca kişileri felakete sürükleyen durum, paylarına düşen miras hakkını almak istemelerinden doğar ve olaylar bu konuda verilen çetin bir mücadeleyi ortaya çıkaracak şekilde ilerler. Her iki romanda da çatışmanın öznesi olan 'toprak' yüzünden açığa çıkan mülkiyet meselesi, yani sahip olma hakkı, aslında uygarlıkla ilişkili bir durumdur ve medeni toplumlarda kanunlarla güvence altına alınmıştır. Dolayısıyla sağlıklı işleyen bir sistemde insanların bu konuda mağdur olmamaları gerekir. Fakat iki romanda da değişik ölçülerde ortaya çıkan mağduriyete mülkiyet meselesi sebep olur.

19 İncelemede esas alınan baskı: Emile Zola, *Toprak I-II*, çev., Hamdi Varoğlu, İstanbul: M.E.B. Yay., 1991.

Tarihsel süreç içinde düşünürler mülkiyet kavramına farklı açılardan bakmış, olumlu ve olumsuz yanlarına dikkat çekmişlerdir. Söz gelimi Karl Marx mülkiyet meselesini sınıfların oluşumu açısından ele alır. Bu durum,

“Marx’ı, mülk sahipliği, siyasal tahakküm ve ideolojik temsiller arasındaki bağları vurgulayarak mülkiyetin önemine dikkat çeken ilk sistematik sosyolojik değerlendirmeyi ortaya koymaya it[er]. Marx’ın formülasyonunda mülkiyet iktidardır ve mülkiyetin farklı biçimleri, devlet, sivil toplum ve ideolojiden oluşan üstyapının üzerinde yükseldiği toplumsal varoluş koşullarını tanımlar.”²⁰

Max Weber ise, “zamanla mülkiyet türlerinin ve mülke yüklenen anlamın değiştiğini kabul etmekle birlikte, mülk sahibi olmanın ve olmamanın (...) tüm sınıfsal konumların temel özelliği olduğunu ileri sürer. Weber, özellikle belirli mülkiyet çeşitlerinin (örneğin evler, arabalar ve elbiseler) toplumsal ilişkileri farklı yollarla şekillendirdiğine ve toplumsal kimliklerin inşasında önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir.”²¹

Kurmaca metinlerdeki mülkiyet meselesine Weber’in tespitinden hareketle bakılabilir. *Toprak* ve *Çelo* romanlarında köylüler sahip oldukları mülk oranında kendilerini güçlü ve değerli hissederler. Bu nedenle mirası ve onun sayesinde sahip oldukları gücü paylaşmak istemezler. Bu uğurda her türlü gayri meşru yola ve hileye başvuran zorbalara karşı yapılacak tek şey kanuna başvurmaktır. Bu bağlamda *Toprak* romanında sistemin hızlı çalıştığı ve genç kızın hakkını aldığı görülür. Ancak *Çelo*’da öncelikle mahkeme sürecinin çok yavaş işlediği ifade edilir. Köylüler bu tür davaların senelerce (*Çelo*, s.33,148)²² sürdüğünü söyleyerek bu yolla hakkına sahip olmayacağını dillendirirler. Öte yandan amcasının sözüne inanıp kanuna başvurmayan Çelo açısından süreç zaten işlemez. Köyün ileri gelenlerinin “Mahkemelik olursanız çok eziyet çekersiniz. Dünyanın masrafı olur. Gide gele kazanın yolunu eskitirsiniz. (...) Zulüm birbirinizi yer, eritir.” (*Çelo*, s.23) uyarılarına başlangıçta çok da kulak asmayan delikanlıyı mahkeme sürecinden uzaklaştıran asıl engel, işlediği cinayet olur. Romanın sonunda “Yaşım on dokuz. On dokuz yıl daha verirler. Eder otuz sekiz. Mapustan çıkacağım. Yine köye geleceğim. Senden hakkımı

20 Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, çev., Osman Akınhay-Derya Kömürçü, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2003, s.520

21 Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, s.520

22 İncelemede esas alınan baskı: *Çelo*, 2. Baskı, İstanbul: E Yayınları, 1973.

almazsam, ölü anamı, ölü ninemi Kâbe yolunda zina etmiş kul olayım” (*Çelo*, 269) diyen Çelo için meselenin çözümü geleceğe bırakılmış olur.

Mağdur kişilerin toprağa sahip olma isteklerinin altındaki psikososyolojik etken, kendini güvende hissetme, ihtiyaçlarını karşılama gibi temel ve makul bir duygudur.²³ Françoise ile Çelo hakları olan toprağı talep ederken açgözlü davranmazlar, kötülük olsun istemezler. Örneğin Françoise önce hissesini bilmek ister, bir kere öğrendikten sonra onu yine eniştesine emanet edecektir. (*Toprak I*, s.269) Fakat Buteau ve Lise malı tamamen sahiplenip onun da hakkı olduğunu görmezden geldikçe, genç kız malına karşı şiddetli bir ihtiras beslemeye başlar. (*Toprak I*, s. 270) Çelo'nun sahip olmak istediği toprak ise sadece ihtiyaçlarını karşılayabilecek orandadır yani onun da fazlasında gözü yoktur. Bu kadarının bile insanca yaşamaya yeteceğini düşünür:

“Aah, bana bir atalık bir babalık etsen de malımı, mülkümü el ellerinden kurtarsan... iki dünyada da duacın olurum. Arazi pek zorluydu abi... İki dene bağ vardı. Biri benim olsa yeter. Bir evlek'i benim olsa yeter... Sözüm sana değil, kurtulurum el kapılarından. Damım olur... Allah bir helâl süt emmiş nasip eder. Bir dünya yüzü görürüm. Kıl ucu yaşar giderim gönlümce... Ahir ölüm değil mi Abi... Ahir ölüm... Bu zulmun ne sevabı var? Bu zulum niye kanat gerer üstümüzde?... Abi!.. Demek hükümete başvursak bu iş olur. Bana bir atalık, bir babalık yapsan da kurtarsan malımı el ellerinden...” (*Çelo*, s.7).

Çelo durumu basitçe izah eder, ama o da bilir ki mal sahibi olduğunda itibar sahibi de olacaktır. Buna karşılık mirası paylaşmak istemeyenler için mal, mülk ve toprağa sahip olma isteği, neredeyse vahşi ve yakıcı bir tutkuya dönüşmüştür. Dramatik aksiyonda mazlumlarla zalimleri karşı karşıya getiren bu isteğin, karşı güç için saplantılı, hastalıklı bir tutku olduğu söylenebilir. Bu sağlıksız arzunun altında bazı psikososyolojik nedenler yatar ki bunu Weber'in işaret ettiği “mülkiyetin toplumsal ilişkiler ve toplumsal kimliklerdeki rolüyle” açıklamak mümkündür. Kişilerin yaşadıkları sosyal çevrede bir statü sahibi olmaları, değer görmeleri, itibar kazanmaları sahip oldukları mülkün, toprağın büyüklüğüne bağlıdır. Çünkü köylüler mülkiyete büyük önem verirler.

23 Ramazan Kaplan, *Çelo*'da insanca ve haklı istekleri olan kahramanın, tarlalarını alabilirse, başkalarına muhtaç olmaktan kurtulacağını düşündüğünü belirterek gerçek bir hak mücadelesine girdiğini ifade eder. Bk. *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Ankara: Akçağ Yay.,1997, s. 327.

Kurmaca kişilerin ağzından bu durum benzer biçimde ifade edilir. Söz gelimi Çelo'da "Burada kanun kuvvettir. Burda kanun varlıktır. Burda kanun insanın arkası olmaktır. Fakir isen belin kıyamete kadar büküktür. Bir tekme yersin köy yerinde. Nerden geldiğini bilemezsin" (Çelo, s.119) veya "tarlası olanın itibarı büyük olur." (Çelo, s.133) denildiği için Eset, kardeşinden kalan bütün malı sahiplenir ve "toprağının bir kıymığını" (Çelo, s.78) dahi hakkı olduğu halde kardeşinin oğlu Çelo'ya vermek istemez. Kaplan'ın ifade ettiği gibi yazar, "[t]oprağın, Anadolu köylüsünün hayatını sürdürebilmek, kendisine güven duymak için son derece önemli bir dayanak olduğu fikrinden hareket [etmiştir]." ²⁴ (1997:328)

Toprak romanında ise Buteau sadece kendine kalan mirasla değil aynı zamanda Lise'in çeyiz olarak getirdiği, kendi tarlasına bitişik iki hektar toprakla övünür. Bu toprağın iki kız kardeş arasında paylaşılacağını aklına bile getirmez. Françoise'in hissesini de hesap etmek şartıyla, elinde sekiz arpanlık tarla, dört arpanlık çayır, şöyle böyle iki buçuk arpanlık bağ olan Buteau, bunların hepsini muhafaza etmede kararlıdır. Etinden et koparılsa da yine kimseye vermez, hele yol kenarındaki des Cornailles parselini katiyen bırakamaz, o kısım üç hektara yakın büyüklüktedir. Ne kız kardeşinde, ne erkek kardeşinde bunun bir benzeri vardır, o yerden bahsederken yanaklarını şişire şişire konuşur, koltukları kabarıp. (*Toprak I*, s.266) Buteau toprağın insana nasıl bir güç verdiğini halasında görmüştür. La Grande, aile içinde, ihtiyarlığından değil, servetinden dolayı saygı görmekte ve kendisinden korkulmaktadır. (*Toprak I*, s.45) Öte yandan mülkiyet, Buteau açısından daha girift bir meseledir. Tutkuyla bağlı olduğu tek şey toprak değildir. Ablasıyla evlendiği için birlikte yaşamak zorunda kaldıkları Françoise'ı da âdeta kendine ait bir eşya gibi sahiplenir. Hatta kız kardeşleri çevresindeki her şeyi kullandığı gibi kullanmak ister. "Gırtlığına kadar zevk ve sefaya gömülü bir paşa hayatı tahayyül eden Buteau, iki kız kardeş razı olurlarsa, ikisi ile de evlenmesi önünde bir engel olmadığını düşünür." (*Toprak II*, s.35) Bu sağlıksız istek bir süre sonra aبلaya da sirayet eder. Artık ihtiyaç, hastalıklı bir arzuya dönüşmüştür. Romanda bir dizi cinayetin işlenmesine bu hastalıklı arzu yol açar. Buteau, bu uğurda önce annesinin ölümüne sebep olur, sonra Françoise'a tecavüz eder ve onu öldürürler, daha sonra da bu cinayeti gören babasını diri diri yakarlar.

²⁴ Kaplan, Sayar'ın toprak konusunu, tarafsız bir tutumla ele aldığını belirterek romanı şöyle değerlendirir: "Basit, köylünün düşünüş biçimine uygun bir tarzda, onun toprağa olan bağlılığını belirtir. Köy romanlarının, roman kişilerini şematize etme hatasına düşmekle birlikte, konuya dar, ideolojik perspektiften bakmaması, romanı sevimli yapan bir tutumdur." *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, s.328

Buteau ile Eset'in zorla ve hileyle sahip oldukları toprağı koruma gayretlerinin altında benzer bir motivasyonun yattığını söyleyebiliriz. İkisi de sevilmeyen, zalim ve kötü insanlardır. Kendi menfaatleri uğruna yapamayacakları kötülük yoktur. "Rognes'da, Buteau'dan herkes o kadar korkar ki, hiç kimse bu adamı kendisine düşman etmek istemez." (*Toprak II*, s.169) Eset ise "dinsiz ve zalim biridir. Kendisinden her türlü kötülük beklenir." (*Çelo*,s.10) Zorla sahip oldukları tarlalara Çelo'nun mirasçı çıkması sadece Eset'i değil karısını da deli eder. Kadın emek verip sahiplendikleri toprak sayesinde bir itibara kavuştuklarının farkındadır ve bunu kaybetmekten çok korkar:

"(...) 'Çelo kafir'i', dedi, içinden. 'Çelo kafiri şu tarlayı yarıya böldürürse çoluğumun çocuğumun ocağı battı. Hep bizim tarla dedik, hep malımız, mülkümüz diye gubardık ... Ben yarın ele güne ne derim? İrezil oluruz, rüsvay oluruz tüm bir aleme ... Uşaklarım da bir evlek için birbirlerine girerler. Birer evlekte harman öküzüne dönerler .." (*Çelo*, s. 78)

Benzer korkular Eset'in de aklından geçmektedir:

"Oturaktan yorulan ve usanan Çavuş ayağa kalktı. Tarla yönüne döndü. Uzaktan önce oğlunu sonra Çelo'yu süzdü. İçindeki kurt yeniden oynaşmağa başlamıştı. Tarpaların bölündüğünü, yarılarının elinden gittiğini, oğullarının küçük tarla parçalarında rezil, sefil olduklarını, birbirlerine düşüklerini görür gibi oluyordu. Dişleri alt dudağını yiyordu.(...) Bir keder yüreğini eziyor, hırs, boğazına yutmuk yutmuk düğümliyordu. Köylüye iyi bir küfür savurdu. Çelo'yu iyisinden kalayladı. (...) Gerisine döndü. Tarlaya baktı. Ve bakışlarını Çelo'nun üstünde durdurdu. Söyleniyordu : - Ulan bana bak Çelo! diyordu. Eğer seni kapımda kuru ekmekle terbiye etmezsem, ırgat, amele, azap gibi çalıştırıp, sonunda elini boşa çıkartmazsam anamı, avradımı yedi düvel zina etsin ..." (*Çelo*, s. 213)

Eset'in öfkesini ve toprağı düşkünlüğünü yansıtan bu alıntı ne pahasına olursa olsun toprağı paylaşmamakta kararlı olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Roman kişileri korku yoluyla da olsa itibar görmelerini sağlayan toprağı şiddetli bir arzıyla sahiplenirler. Romanlarda toprak-güç ilişkisi ve mal ihtirası,

başka kişiler üzerinden de sıklıkla dile getirilir. Söz gelimi *Toprak*'ta aile tanıtılırken, bu insanların “köylü sülalesine has şiddetli bir tamahla toprak sahibi olmaya çalış[tıkları]” (*Toprak I*, s.44) belirtilir. Toprak ve mülk ne pahasına olursa olsun elde tutulmalıdır. Toprağı vermenin gücü kaybetmek olduğunun en çarpıcı örneği Fouan'dır. Yaşlı adamın daha hayattayken işleyecek gücü kalmadığı için topraklarını çocuklarına paylaşırması üzerine kardeşi La Grande onu budala olmakla suçlar ve ayakta oldukça boğazlansa, bıçak altında bile olsa malını vermeyeceğini söyler. La Grande'a göre mallarını elden çıkararak Fouan, bundan sonra sefil olacaktır. (*Toprak I*, s.47) Dedikleri doğru çıkar ve yaşlı adama kimse değer vermez, çekmediği eziyet kalmaz. Bu bağlamda, Fouan babanın sefil durumu ile Çelo'ya yardım eden yaşlı kadının yoksulluğunun benzer bir tabloyu gözler önüne serdiğini söyleyebiliriz. Yaşlı kadın da bir avuç toprağı olmadığı için sefalet içindedir. Bu kadın geçinebilmek için hayvan gübresi toplar, yarı aç yarı tok bir ömür sürer.

Çelo'da asli kişiye yardım eder gibi görünen köylülerin asıl meselesi topraktır. “Eset'in can kavgası” olarak ifade edilen toprak, “Yusuf'un gelecek günler içinde yaşama, büyüme, hükmetme davası, Ahmet'in de bir avuç ötede toprak isteği[dir].” (*Çelo*, s.51) Bu cümleler, kişilerin gerçek niyetlerini ortaya çıkarmaktadır. Çelo'nun çocukluk arkadaşı Ahmet, toprağı ekip biçme işi kendisine verileceği için, Kilkuyruğun Yusuf ise hem Çelo'yu kandırıp ucuz yoldan toprak sahibi olacağı hem de zalim Eset'e karşı güç kazanacağı için delikanlıya yardım eder. Yazarların bu konudaki örnekleri çoğaltmaları, romanlarda dile getirilen mülkiyet meselesi ile sosyoekonomik çevrenin ürettiği insan tipi arasındaki ilişkiyi öne çıkarır. Çevrenin değer yargıları, kişilerin ihtirasla toprağı sarılmalarına yol açar.

Köyü ve Köylüyü Anlatan Benzer Tablolar

Toprak ve *Çelo* romanları okuruna, köy hayatına ve köylüye dair benzer sahneler sunar. Yoksulluk ve sefalet kadar tabiatla kurulan ilişki, din ve batıl inançlar da bu sahnenin ortak unsurları arasındadır. Köylü yoksulluk içinde yaşar, hayatını idame ettirebilmek için hem çiftçilik hem de hayvancılıkla uğraşır. Bu durum köy hayatı açısından bildik ve tanıdık bir manzaradır, ancak aşına olunan bu manzaranın içine yerleştiren bazı sahneler fazlasıyla birbirine benzer. Söz gelimi Françoise ile Lise'in geçimlerini sağlayan ineklerinin doğum sahnesinde genç kızların hayvanla kurdukları ilişki ve gösterdikleri sevginin bir benzerini *Çelo* romanında Eset'in karısında görürüz. Fadiş, evinin direği

olarak gördüğü sarı ineği hastalanınca perişan olur. Çelo'ya karşı son derece merhametsiz olan bu kadının, ineği için içi yanar. Romanda bu durum anlatıcının dilinden şöyle aktarılır:

“Fadiş avluda kalmıştı. Sığırdan dönen hayvanlara bir göz attı. (...) Boynu uzamış, başı sanki bir yana kaçmıştı. Ağzından kıllar halinde salyalar sarkıyordu. - Vııh, anam, dedi Fadiş. Sarı ineğim hasta. Başımıza gelenlere bak ... Sonra sesini yükseltti. - Çabuk gel herif! . Çabuk gel .. ineğime, sarı'ma bir şeyler olmuş. Ağzından kara sular akıyor. Koş gel!. Karnı da şişmiş .. Birden gözleri yaş yağmur oldu .. Sarı Ceylanım benim .. Senin gurbanların olurum. Sana göz edenin Allah gözlerini bozartsın. (Çelo, s. 83)

Benzerlik sadece, evlerin geçimine büyük katkı veren hayvanlara beslenen merhamet duygusunda açığa çıkmaz, iki romanda da kişiler hayvanları tedavi etmek için bilime değil hurafeye başvururlar. Hastalanan hayvanların kurtulup kurtulmayacağına ip falına bakarak karar veren Ali ağa, sessizce gelir, falına bakar ve “bu inek kurtulmaz, kesin diyerek çıkıp gider.” (Çelo, s. 85) *Toprak* romanında ise, kız kardeşler bütün gece doğum sancıları çeken la Coliche adını verdikleri ineğin başında kalırlar. Sıcak bezlerle onu rahatlatmaya çalışsalar da bir şeylerin ters gittiğini anlayınca, veteriner getirmek yerine, doğum konusunda uzman gördükleri Frimat kadını çağırırlar. Frimat kadın doğum için ilkel bir yöntemle başvurur ve buzağıyı ayaklarına bağladığı ipi çekerek çıkarmaya çalışır. (*Toprak I*, s.347-348) Buzağının ölü doğması Françoise ile Lise'i üzer, ama geçimlerini sağlayan ineğin hayatta kalması mutluluk vericidir. Fadiş ise çok sevdiği sarı ineğinin etini komşulara dağıtınca başka türlü teselli olur. Eti alan komşuların ettikleri dua, geçici de olsa kadına bir itibar vermiş ve onu mutlu etmiştir. (Çelo, s.87) Bu sahneler köy hayatının ilkel koşullarını gösterdiği kadar, köylünün inanç biçimini de gözler önüne sermektedir.

Genel olarak iki romanda da köylüler çıkarlarına göre hareket eden tipleri temsil etmektedir. Mağdurlara yardım eden kişiler, yazarların eser aracılığıyla göstermek istedikleri köylü tipinin temsilcileridir. Duygusal ya da maddi çıkarları için iyilik yapan, en azından iyi insanmış gibi görünen kişiler aracılığıyla bir yandan olumsuz insan portrelerinin, diğer yandan da bu insanların içinde yer aldıkları değer ve inanç sistemlerinin açığa çıktığını söyleyebiliriz.

Her iki romanda da tematik gücün yardımcıları gibi görünen kadınların gerçek amaçları mazluma el uzatmak değildir. *Toprak*'ta hala, aslında aileden intikam alma zevkini yaşamak için yeğenine yardım etmektedir. La Grande, François'ın miras meselesini hemen çözmayerek "aile efradının kanını kurutmaktan duyduğu zevki uzatmak ister." (*Toprak II*, s. 177) Benzer bir durum Çelo'ya yardım eden yaşlı kadın için de geçerlidir. Delikanlının amcasının kızı Kezik'e ve toprağına kavuşmasına yardım eden bu yaşlı kadının tek amacı kendisini hor gören, hakaret eden kadınlardan intikam almaktır:

"Zöhre Eme zorlukla yerinden kalktı. Sığırın peşinden gitmekten vazgeçip evine doğru yürüdü. Sırtı çizgi çizgi ağrımaya başlamıştı. Ama, bu ağrılar yarı mayıs dolmuş peştemalını bıraktırmadı. Ve bu ansıyı yüreğinden söküp atamadı. 'Ahir ömrümde ahımı almazsam gözlerim açık gider diyordu. Ah almak için bundan daha güzel fırsat olur muydu? 'Allah kimsenin ah'ını yerde bırakmaz' dedi. Düşüncesinde Kezik'i buldu. Bin dereden su getirdi. Kızın yüreğini anladı. Çelo'nun dediklerini bir bir söyledi. Aradan günler geçti. Çelo ile Kezik kaçtılar. Köy bir anda duydu olanları. Albaz'ın karısı kapıdan çıkamaz oldu. Bir çift lafı vardı şimdi Zöhre Eme'nin ... Albaz'ın karısına ... Neydi o laf? Kendisi de bilmiyordu ..." (*Çelo*, s.74)

Yaşlı kadın köy meydanında uğradığı hakarettten sonra, kurduğu bu hayali gerçekleştirmek için elinden geleni yapacaktır.

Romanlarda hikâyesi anlatılan köy insanın dinle ilişkisi de göstermelidir. Köylüler inançlarını da çıkarlarına göre yaşar, gerektiğinde dini değerlere ve geleneklere saygılıymış gibi davranırlar. Bunun en iyi örneği Buteau'dur. Çevresindeki insanlara yapmadık kötülük bırakmayan hatta babasını yakarak öldüren Buteau, cenaze merasimini layıkıyla gerçekleştirir, babasının kavgalı olduğu birinin ayakucunda yatmaması için elinden geleni yapar. "[İ]syan halinde, köpürerek, kıyametleri koparmak kararıyla belediyeye in[er], hayırlı evladın yalnız kendisi olduğunu" (*Toprak II*, s.386) söyler. Sözde tek amacı babasının huzur içinde uyumasıdır. *Çelo*'da ise, Allah'ın bütün günahları bağışladığı ama kul hakkını bağışlamadığını düşünen köylüler, görünürde bu inançtan hareketle Eset'in Çelo'ya payını vermesi gerektiğini düşünseler de (*Çelo*, s. 22) kimi Eset'ten korktuğundan, kimi çıkarları öyle gerektirdiğinden sözlerinin arkasında durmazlar.

Köylülerin tabiatla kurdukları ilişki de benzerdir. Toprağı ekip biçmek için verilen mücadele her iki romanda da dile getirilir. Modern tarım için motor kullanan bilgili ziraatçı karşısında köylü ilkel şartlar içinde mücadeleye devam eder. Çelo, kasabada ziraat konusunda bilgili olduğu anlaşılan “Abi”nin çiftliğinde modern tarım aletlerini görür ve kendi topraklarını da böyle ekip biçmek ister. Bu hayalini amcasına şöyle anlatır:

“- Emmi, dedi. Şimdi ilayıklı bir motor olacak altımda. Gireceğim tarlanın bir ucundan. Bakacaksın ki bir saate varmadan tüm tarlanın toprağı hoşaf olmuş. Kül ufak olmuş. Öbür tarla. Öbürü, öbürü. Bir haftayı bulmadan pambuk gibi kara yazı. Ayak bassan diz kapağına kadar bacağın toprağa kömülecek. Motorla devrilmiş tarlada bir başka ekin oluyor. Tanrı da rahmetini iyisinden verdi mi, sap insan boyu dayanıyor. Yılan işleyemez oluyor hiç bir yöne. Sanarsın ırmak kıyısında kamış.” (Çelo, s. 204)

Toprak romanında ise tarım konusunda köylüden farklı düşünen Houderquin'dir. Roman toprağa tohumun serpildiği bir sahnenin tasviriyle başlar:

“Jean, o sabah, beline mavi bezden bir tohum torbası bağlamış, torbanın ağzını sol eliyle açık tutarak yürüyor, her üç adımda bir, sağ eliyle, içinden bir avuç buğday alıyor, geniş bir hareketle savuruyordu. Vücudu bu ölçülü hareketle salınırken, iri kunduraları yere batıyor, tabanlarına yapışan özlü toprağı kaldırıyor; (...) Jean, önde, tek başına, iri yarı endamı ile yürüyor, arkasından, iki beygir koşulu bir tırmık, ağır ağır ilerleyerek tohumu toprağa daldırıyor, bir sürücü de, elindeki kırbacı ölçülü aralıklarla tepelerinde şaklatarak hayvanları sürüyordu.” (*Toprak I*, s.2)

Jean, “mösyö Hourdequin'in, başka tarafta kullanılmakta olan tohum serpme makinesini oraya göndermek istemediği için toprağa tohumu eliyle serpmektedir.” (*Toprak I*, s.3) Yazarlar, köylünün toprakla ilişkisini gösterdikleri sahnelerde, köy insanının toprağa olan tutkusunu da tasvir etmişlerdir.

Öte yandan köylüyü tanıtmaya biçiminde de benzerlikler görülür. Zola'nın romanında sıklıkla “köylülere mahsus kötü niyetlilikle çekişiyorlar, sövüp sayıyorlardı.” (*Toprak I*, s. 3) gibi ifadelerle tanımladığı köylü, Sayar'ın romanında kötülüğünü kendi dilinden anlatır:

“- Bu zulum bize layık diyorlardı. Bu zulum bize layık ... Allah korkusu kalmadı. Din, iman kalmadı. Büyük küçük kalmadı. Bet kalır mı? Bereket kalır mı? Taş yağmadığına şükredelim. Yiyecek bir lokma bulduğumuza şükredelim. Duaya çıkacağız ... Hangi yüz ilen? Hangi amel ilen? Yalancılık bizde, haksızlık bizde, iki yüzlülük bizde, sahtekârlık bizde, hürmetsizlik bizde. Vallaha da onmayız, billaha da onmayız. Şu harkı ayıklıyalım desek, şu harka bol su binsin de hiç yoksa sulu tarlaları kurtaralım desek, her biri bir yana çalar. Her biri bir yana kaytarır ...” (Çelo, s.44)

Abbas Sayar burada kötülüğün altını çizdiği kadar, köy insanının zorlu tabiat şartları içinde nasıl mücadele ettiğini, bazen çaresizce kadere razı olmak zorunda kaldığını da göstermektedir. Her iki romanda da köylünün bütün çabasına rağmen, mahsulün iklim koşullarına bağlı olduğu vurgulanır. Köylü sıklıkla selin, yağmurun verdiği zarardan duyduğu üzüntüyü dile getirir. Bu bağlamda, iki yazarın da köyü ve köy insanını içinde yaşadığı doğal çevreye göre betimlediği söylenebilir. Ayrıca, şunu da belirtmek gerekir ki, kurmaca kişiler için yazılan kurmaca kader, yaşadıkları çevreye ve şartlara uygundur.

Sonuç

Konusu, farklı zamanlarda, farklı coğrafyalarda geçen bu iki roman, birbirine benzemeyen kültürel bağlamlara sahip olsalar da, insana ve hayata dair benzer bir deneyimi anlatırlar. Bu bağlamda karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının sadece farklı toplumları ya da ötekini tanıma şansı vermediği, aynı zamanda benzerlikleri görmeye de imkân tanıdığını söyleyebiliriz. Bu sadece yaşama biçimi ve insan tecrübesinin aktarımında değil, tecrübenin anlatılma biçimi için de geçerlidir. Nitekim ünü yaşadığı ülkenin sınırlarını aşmış bir yazarın çizdiği kurmaca kader, benzer bir şöhrete sahip olamamış bir başka yazarın eserinde yeniden okurun karşısına çıkmıştır. Yapmaya çalıştığımız karşılaştırma ise, eserler arasında bir kaynak ve tesir ilişkisinden bağımsız olarak; yazarların özgün anlatımlarıyla kaleme aldıkları kurmaca hikâyelerin birçok açıdan kesişebileceğini, insanın insanla, toplumla ve hayatla benzer ilişkiler kurabileceğini ortaya çıkarmıştır.

Çelo ile *Toprak* romanlarında yazarlar, dış dünyanın gerçeğinden hareketle kurguladıkları hikayenin olay zincirini, determinist bir mantıkla bir araya getirmiş, ama her yazar kendi öznel ve özgün estetiğini de üretmiştir. Nesnel

gerçeğin sanatsal gerçeğe dönüşmesinde iki yazarı aynı noktada buluşturan tek bağ natüralist anlayışta yatmaz. İnsan deneyiminin trajik bir kader üzerinden anlatılması, mülkiyet meselesini yerel bir konu olmaktan çıkarmış, toprak ve toprağa tutkuyla bağlanma sorununun da en az aşk, ölüm, yalnızlık kadar evrensel bir tema olduğunu göstermiştir.

Kaynakça

- Aytaç, Gürsel, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yay., 2003.
- Berg, William J., "Émile Zola", *Britannica*, erişim 18 Ekim 2023, <https://www.britannica.com/biography/Emile-Zola>.
- Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yay., 2008.
- Kaplan, Ramazan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*, Ankara: Akçağ Yay.,1997.
- Karabulut, Ramis, "Nail Abbas Sayar (Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma)", Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, 2011.
- Kefeli, Emel, "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/ 8, (2006): 331-350.
- Kefeli, Emel, *Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları*, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2009.
- Marshall, Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev., Osman Akınhay-Derya Kömürücü, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2003.
- Nazlıgül, Nurel, "Abbas Sayar'ın Romanları Üzerine Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye Gazî Üniversitesi, 2007.
- Rousseau, M. Andre ve Pichois, Claude, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Çev., Mehmet Yazgan, Ankara: Akçağ Yay., 2022.
- Sayar, Abbas, *Çelo*, İstanbul: e Yayınları, 1973.
- Zola, Émile, *Toprak I-II*, Çev., Hamdi Varoğlu, İstanbul: M.E.B. Yay., 1991.

ABBAS SAYAR'IN ROMAN VE HİKÂyelerİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE

Dr. Öğr. Üyesi Samet ÇAKMAKER¹

1. Giriş

Edebiyat incelemelerinde üslup meselesi, teorik temeli ve uygulamaya dönük yanları itibariyle bazı belirsizlikleri beraberinde getirir. Aynı zamanda üslupbilim ve dilbilimin kesişim noktaları ile ayrımlarını belirlemeye yönelik soruların bir yansıması olan bu durumu ifade etmekle dil ve üslup incelemesini içeren veya merkeze alan çalışmalarda karşılaşılan temel zorluklardan birine dikkat çekmek istiyoruz. Bu tür incelemelerde metni oluşturan göstergelerin hangilerinin ve hangi yöntemlerle analize tabi tutulacağı konusunda bir görüş birliği oluşmuş değildir.² Fakat yazarın dil tercihi ve kullandığı anlatım teknikleri kadar konu seçimi, kurgu teknikleri, anlatının içeriği, üzerinde durulan temel meseleler, kısacası eseri oluşturan yapı ve içeriğe dair diğer pek çok unsurun da üslubun oluşumuna değişen oranlarda katkı sunduğu bir gerçektir. Bunların yanında, ayrıntılı bir dil ve üslup incelemesinin merkezden çevreye doğru yayılan bir dikkatle, önce yazarın kendi eserleri, ardından incelenen türün ve dönemin diğer eserleri arasında karşılaştırmalar yapmayı gerektiren kapsamlı çalışmalarla mümkün olabileceğini de ifade etmek gerekir. Dolayısıyla bu yazının amacı, Abbas Sayar'ın roman ve hikâyelerinin dil ve üslup özelliklerine dair bazı dikkatlerimizi dile getirmek ve özgün bulduğumuz bazı noktalara değinmekten ibarettir.

Bu çalışmada, bakışımız öncelikle dilin vokabüler özelliklerine odaklandı. Yazarın roman ve hikâyelerinden bazılarını en sık kullanılan kelimeler, kelime grupları ve cümle yapıları bakımından inceledik. Daha sonra, metnin üslubunu belirleyen ana göstergeleri ele almaya çalıştık. Bunlar arasında, dilin genel

1 Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, cakmaker@sakarya.edu.tr

2 Bkz. Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Akçağ Yayınları: Ankara, 2002, s.10 vd.; Leo Spitzer, "Üslub Tedkikleri ve Muhtelif Memleketler", (Çev. Fikret Elpe), *TDED*, C.13, İstanbul, 1964.

mahiyeti, anlatım biçimleri ve tematik yapıya hizmet eden dil kullanımlarına dikkat çekmeye çalıştık. Bu süreçte, temsil değeri olduğunu düşündüğümüz bazı göstergeleri detaylı bir şekilde ele alarak, üslubun genel özelliklerini ortaya koyan bir çerçeve çizmeye çalıştık.

1. Kalıpların Dışında, Özgün ve Samimi...

Abbas Sayar, bazı edebiyat tarihlerinde ve hakkında yapılan incelemelerde her şeyden önce otantikliğine dikkat çekilen bir yazar olarak karşımıza çıkar. Bu özelliği sağlayan unsurları iki temel noktaya bağlamak mümkün gibi görünmektedir:

Sayar'ın kaleme aldığı romanlar genellikle köy hayatını ve köylüyü merkezine alır. Ancak burada dikkat çekici olan, anlatısını geleneksel kalıpların ötesine taşınması ve genel kabul görmüş "hazır modeller"den sıyrılmaya çalışmasıdır³. Eserlerine bir yenilik ve özgünlük katarak, konvansiyonel köy romanı dışına çıkmasını sağlayan bu strateji aynı zamanda Sayar'ın toplumsal gerçekliği yansıtarken basmakalıp temsillerden kaçınarak özgün bir roman dünyası kurma gayretinde olduğunu da gösteriyor.

Sayar'ın özgünlüğünü pekiştiren bir diğer önemli unsur da dil kullanımındaki ustalıktır. Yazar, konu aldığı sosyal içerikleri destekleyen, yerel ağız özelliğini yansıtan ifadeleri kullanarak zengin bir diyalektoloji oluşturur. Bu dil seçimi, metinlerin içerdiği kültürel ve sosyal bağlamları daha da güçlendirir ve okuyucuya gerçekçi bir roman dünyası sunmasını da kolaylaştırır. Yazar aynı zamanda, dilin estetik özelliklerini de ön plana çıkararak, biçim ve içerik açısından bir uyum yaratır.

Bu bakımdan yazarın bir ölçüde yenilik yaratma kaygısının dilin imkânlarını kendine özgü bir surette kullanmasıyla doğrudan bağlantılı olduğu açıktır. Fakat yazarın kullandığı dilin alt bileşenleri ve ayrıntılarından önce, okurda bıraktığı izlenim üzerinde durmakta fayda var. Bu izlenim en özlü ifadesiyle "samimiyet" olarak kavramlaştırılabilir. Nitekim *Yılkı Atı*'nin yayımlandığı 1970'li yıllarda Sayar hakkında eleştirmenlerin yaptığı yorumlara bakıldığında⁴ üs-

3 Bkz. İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005, s. 329

4 Örneğin *Yılkı Atı* hakkında Oktay Akbal, "*Rahatlıkla anlatılmış, abartılmamış. Sosyal sorunları deşiyorum diye yapaylığa düşülmemiş. Bir öykü anlatıyor size yazar. Yaşadığı, bildiği, duyduğu bir yaşamın öyküsünü...*" ifadeleriyle romanda kullanılan dilin doğallığına dikkat çekerken, Tarık Dursun K. ise daha çok üslubun samimiyeti üzerinde durur: "*Kısacık romanında sayfalar dolusu laf ebeliği yapacağına kestirmeden varacağına varıyor, olayları noktıyor. Sayar'da bir de acemiliğin tatlı güzelliği var. Özden, ukalâlıktan uzak, sıcak ve doğrucu. Üstelik yazıcılığın gıllığı hergele yanlarını da daha bilmiyor, yani bozulmamış. Daha tomurup açmamış.*" Oktay Akbal, "Bir Kitap: Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.; Tarık Dursun K, "Yılkı Atı",

lubunun yapmacık tavırlardan uzak oluşu, mesaj verme kaygısı taşımaması, “bilgiçlik” taslamaması en çok üzerinde durulan hususlar olarak ön plana çıkmaktadır. Okura bu samimiyet hissini duyuran dilsel göstergeler üzerinde durmak elbette önemli ve gereklidir. Fakat bundan önce, bahsedilen yapmacıksız oluşun “öncüllerine veya çağdaşlarına kıyasla” verilmiş bir hüküm olduğunu vurgulamakta fayda var. Köy konulu romanların bir süre sonra okur açısından kendini tekrar eden bir yapıya bürünmüş olması⁵ Sayar hakkında yapılan bu “özgünlük ve samimiyet” merkezli yorumların referans noktasını oluşturmuş gibidir. Bu mühim nokta, Sayar’ın belli bir kategoriye kolayca dâhil edilememesinin de asıl sebebi gibi durmaktadır. Türk edebiyatında “köy romanı” diyebileceğimiz bir kategorinin oluşması⁶, bazı yazarların metninden önce hazır buldukları ideolojik söylemlere bir ambalaj olmak üzere yazılmış izlenimi veren romanlar kaleme almaya başlamalarıyla paralel ilerleyen bir süreç olmuştur. İşte bu süreçte Sayar’ın açık bir ideolojik söyleme yaslanmayan dili, okurun roman karakterlerini yargılamak veya onlara sempati duymak için yaptığı her hamleyi anlatının bir sonraki adımına ertelemesini gerektiren ve bu bakımdan çok boyutlu insan ilişkilerini yansıtan roman kurgusu, insan ve tabiat arasında “yaşanmış”lık hissini kuvvetle duyuran münasebetleri ele alması gibi hususlar onun samimi ve yapmacıksız üslubunun asıl karakterini oluşturmaktadır, denebilir.

2. Çilesi Çekilmiş Bir “Dil”

Abbas Sayar’ın eserlerinde ilk dikkati çeken hususlardan biri, yöresel dile ve kültüre olan hâkimiyetidir. Gerçekten yaşanmış ve tecrübe edilmiş bu dil ve kültür derinliğini onun ilk romanlarından başlayarak hemen tüm eserlerinde görmek mümkündür. Bu bakımdan Sayar’ın roman ve hikâyelerinde her şeyden önce sade ve yalın fakat buna rağmen etkileyici bir dil kullandığını söyleyebiliriz. Yöresel halkın yaşayan konuşma dili, Sayar’ın anlatılarını besleyen en önemli kaynaklardan biridir. Bu özelliği sağlayan karşılıklı konuşmalar, sahneleme tekniğinin hâkim olduğu bir anlatı dilini oluşturur. Bu sayede okurla roman kişileri dolaysız bir dille buluşturulur ve okur canlı hayat sahneleriyle, kısacası insan ve toplum gerçekliğiyle baş başa bırakılır. Bu kategoride konuşma dilinin başlıca unsurları olan kısa cümleler, hitaplar, deyimler ve atasözleri,

Bozok, nr. 5134, 27 Kasım 1970. s. 1. akt.: Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Kırıkkale, s. 164.

5 Bkz. Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II*, İletişim Yayınları: İstanbul, 2001, s.17-19.

6 Geniş bilgi için bkz. Ramazan Kaplan, “Köy Romanı”, *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, sayı. 65-67, Hece Yayınları: Ankara, s.275-280.

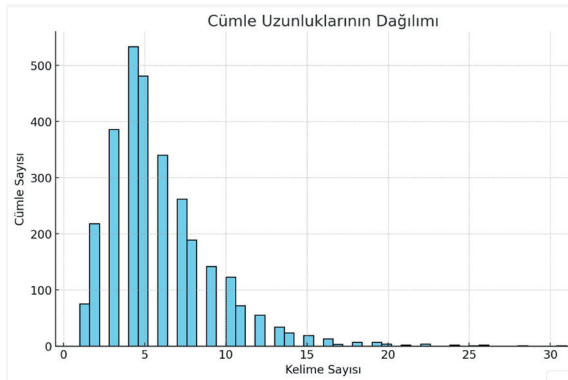
ikilemeler ve yerel ağız özelliğini yansıtan ifadeler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun yanında kısa ve sade cümleler de Sayar'ın roman ve hikâyelerinin temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır.

Örneğin yazarın ilk romanı olan *Yılkı Atı*'nda anlatıcının kısa ve yalın bir yapıya sahip olan şu cümleleri konuşma dilinin doğallığını yansıtırken aynı zamanda aksiyona dayalı bir anlatımı da destekler niteliktedir:

“Pis avludan alelacele geçti. Evin sofasına girer girmez kendisini ağır bir duman karşıladı. Karısı, ocağı tutuşturmak için olanca soluğu ile ateşi üflüyordu. Ocaktaki çerçöp yaştı.” (Yılkı Atı, s. 17)

Köy konulu romanların çoğunda görülen bu tür kısa cümle yapıları, Abbas Sayar'ın dilinin temel nitelikleri açısından ayırıcı bir özellik olarak değerlendirilebilir mi? Bu sorunun net bir cevabını vermek kolay görünmemekle birlikte objektif verilerden hareketle bazı kanaatler ifade edilebilir. Aşağıda Sayar'ın *Yılkı Atı* ve *Çelo* romanlarının cümle uzunluklarıyla ilgili olarak yaptığımız derlem dilbilimin⁷ niceliksel veri analizi yöntemlerine dayanan incelemelerden⁸ elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

Yılkı Atı romanının tamamı göz önüne alındığında cümlelerin ortalama uzunluğu **5.84** kelime olarak hesaplandı. Uzunluğu 5 kelimedenden az olan cümleler, sayı bakımından diğer cümlelerden fazladır. Cümlelerin büyük bir kısmının ise **4-8** kelime aralığında olduğu görülmüştür.

Görsel 1- *Yılkı Atı* Cümle Uzunlukları Grafiği

- 7 “Derlem” ya da “bütünce” (İng. “corpus”) dille ilgili yapılacak çalışmalarda kullanılacak malzeme bütününün belli prensipler çerçevesinde bir araya getirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Bkz. André Martinet, *İşlevsel Genel Dilbilim*, Çev. Berke Vardar, Multilingual: İstanbul, 1998, s.39.
- 8 Analizlerde NLTK (Natural Language Toolkit) tabanlı dil işleme araçları kullanılmıştır. Bu sonuçlar yaklaşık bir değere tekabül etmekle birlikte farklı yöntemler kullanıldığında anlamlı bir değişimin olması beklenmemektedir.

Aynı romanın diyalog ve iç konuşmalardan oluşan kısımlarını dışarda bırakarak yalnızca anlatıcının cümlelerini dâhil ettiğimiz bir başka örneklem üzerinde yaptığımız değerlendirmede ise ortalama cümle uzunluğu yaklaşık **6.30** kelime olarak hesaplanmıştır.

Abbas Sayar'ın eserleri de dâhil olmak üzere köy romanlarına yönelik cümle uzunluğu analizlerinde kısa cümle yapılarının genellikle diyalog ve iç konuşma cümlelerinin sıklığına ve karakterlerin sosyal statüsünü yansıtma kaygısına atfedildiği bilinmektedir. Bu, kısmen doğru bir tespittir. Ancak *Yılkı Atı* romanına ilişkin yapılan bu kısa analiz, anlatıcının cümleleri diyalog ve iç konuşma cümleleriyle kıyaslandığında aralarında anlamlı bir uzunluk farkının bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum *Yılkı Atı* romanının hareket ve heyecan unsurunu ön planda tutan genel atmosferi, roman kişilerinin sosyal kimlikleri ve kültür seviyeleriyle birlikte asıl olarak Abbas Sayar'ın dil ve anlatım tercihlerini yansıtmaktadır.

Aynı analiz *Çelo* romanına uygulandığında ise romanın tamamı için ortalama cümle uzunluğu **5.18** kelime olarak hesaplanmıştır.

Görsel 2- *Çelo* Cümle Uzunlukları Grafiği

Bu oran, örneğin Kemal Tahir'in *Sağırdere* romanının tamamı için **7.24**, diyaloglar hariç tutulduğunda ve yalnızca anlatıcının cümleleri dikkate alındığında ise yaklaşık **8.78** kelime olarak hesaplanmıştır. Aynı yazarın *Bozkırdaki Çekirdek* romanında ise metnin tamamı için ortalama cümle uzunluğu **6.22**, anlatıcı cümlelerinin ortalama uzunluğu ise **10.67** kelime olarak hesaplanmıştır.

Yazar	Roman	Ortalama Cümle Uzunluğu	
		Romanın Tamamı	Anlatıcı Cümleleri
<i>Kemal Tahir</i>	<i>Sağırdere</i>	7.24	8.78
<i>Kemal Tahir</i>	<i>Bozkırdaki Çekirdek</i>	6.22	10.87
<i>Abbas Sayar</i>	<i>Yılkı Atı</i>	5.84	6.30
<i>Abbas Sayar</i>	<i>Çelo</i>	5.18	6.50

Cümle uzunlukları karşılaştırma tablosu

Kemal Tahir'in seçilen eserlerinde anlatıcı cümlelerinin eserin tamamına kıyasla bariz şekilde uzun olduğu, Abbas Sayar'ın romanlarında ise bu farkın çok daha sınırlı olduğu görülmektedir. Bu verilerden hareketle Sayar'ın romanlarında görülen kısa cümle yapısının yalnızca karakterlerin sosyal konumlarını yansıtmaya dayandığına dayanmadığı, yazarın genel üslup özelliğini yansıttığı ifade edilebilir.

Sayar'ın anlatılarında deyim ve atasözlerinin de dil ve üslup karakteristiğini belirleyici bir nitelikte yer aldığı görülmektedir. Bu bakımdan Sayar, okuyucusuna zengin bir dil ve kültür mirasının da kapılarını açmıştır. Örneğin *Yılkı Atı*'yle ilgili olarak yapılan bir çalışma, eserde 400 deyim kullanıldığını tespit etmektedir.⁹ Bilindiği gibi anlatıyı daha etkili kılma ve dilin zenginliğinden faydalanmanın bir yolu da bu tür kalıp ifadeleri kullanmaktan geçmektedir¹⁰.

Sayar'ın eserinde deyim ve atasözlerinin sık kullanımı, anlatımın derinlik ve zenginlik kazanmasına imkân sağlamıştır. Bu dil kullanımı, aynı zamanda özgün ve otantik bir anlatım atmosferi oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Karakterlerin duygu ve düşüncelerini az ve öz sözcüklerle ifade etmeleri yazarın kısa ve etkili anlatım becerisini de göstermektedir. Sayar'ın bu yaklaşımı, karakterlerin iç dünyalarını dolaysız ve etkileyici bir biçimde okuyucuya aktarılmasını sağlamış, böylece eserin hem anlam derinliği hem de anlatım sadeliği açısından dikkate değer bir noktaya ulaşmasına imkân tanımıştır. Bu dengeli dil kullanımı, eserin hem edebî kalitesini artırmış hem de geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesini sağlamıştır.

Bu noktada, Abbas Sayar'ın anlatı diliyle ilgili bir başka hususa daha dikkat çekmekte fayda var. Eserlerde görülen deyim ve atasözlerinin mühim bir kısmı muhtemelen yerel olarak kullanımda olmakla birlikte kaynaklarda geçme-

9 bkz. K. Tuzcu ve N. Bayram, "Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* Romanında Söz Varlığı Unsurları, *The Current Research in Social Sciences and Humanities*, 2(1), s. 15-27.

10 bkz. Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitabevi: Ankara, 2006, s. 259-261.

mektedir. Dolayısıyla bu durum, Sayar'ın anlatı dilinin lügatten veya derleme sözlüklerinden öğrenilmiş bir şive taklidinin ötesine geçerek, yaşanmış, çilesi çekilmiş bir dil ve kültür birikimine dayandığını ortaya koymaktadır. Yazar sadece dili değil, aynı zamanda bu dilin içinden filizlenen kültürel kodları, karakterlerin duygularını, düşüncelerini ve yaşam biçimlerini de aktarır. Yazarın çeşitli eserlerinden alınan aşağıdaki örnekler doğal konuşma akışı içine yedilirmiş deyim ve atasözleri konusundaki zenginliği göstermektedir:

“Üstelik ılırsın, **gün yemiş keleşe dönersin**. Bir de **nazın tutar. İğne ip-lik kesilirsin...**”¹¹ (*Yılkı Atı*, s.10)

“Köylü milletinin iyisine **yeter olmaz**. Kötüsüne çattın mı tüm bir dünya **başa çıkamaz** onunla.. **Samandan saat yapar, karıncanın sırtına biner de belini incitmez.**” (*Çelo*, s.138)

“Haaa, üç beş gün ağıt, figan... Baş sağlığı, can sağlığı... Şu insanoğ- lunda **acıyan yer başka, acıkan yer başka** olur. Ve de gün geçer ölüm acısı unutulur. Hemi de tezinden... Sonra yine dünya allı morlu...” (*Can Şenliği*, s. 75)

“Alisi, Velisi, Polisi, Valisi hepsi **yan gözle bakar** sana.. **İşin düşüp başın darda kalınca** da bir Allah'ın kulu bulamazsın yanında.. İşin adı “**bül- bülün çektiği dili belası**” olur.” (*Yorganımı Sıkı Sar*, “Cami Yaptırma Derneği”, s. 29)

Sayar'ın eserlerinde kullanılan dilin ayırt edici yönlerinden biri de yöresel sözlerin kullanımıyla ilgilidir. Bu noktada anlatı kişileri coğrafi, sosyal ve ekonomik aidiyetlerine göre konuşturulmakta, mahallî dilin sunduğu imkânlarla geniş şekilde yer verilmektedir. Bu tercih, esasen anlatıyı süslemek ve bir yö- resel ağız çeşnisi sunmak gayesinin de ötesindedir. Sayar, bu vesileyle kişile- ri gerçek hayatın atmosferine uygun bir konumda okuyucuyla buluşturuyor. Bu bakımdan roman kişilerinin konuşmalarında Yozgat ağzının birçok özelliği görülür. Bu özellikler çoğunlukla standart dildeki kelimelerin ses ve şekil yapı- sının yerel kullanımda farklılaşmasına dayanmaktadır. Bununla birlikte doğru- dan yöreye has kimi kelime ve ifadelerin de bulunduğu görülmektedir. Yazar kimi zaman bu tür kelimelerin standart dildeki karşılıklarını da parantez içinde ya da dipnotta okuyucuya açıklamaktadır. Böylece metnin dilinin okuyucuyu romandan uzaklaştırmasının da önüne geçilmiş olmaktadır.

11 Asıl metinlerde vurgu bulunmamaktadır.

“Rahmetlik **böyük** ağam yüzünde öldü. Araya **nurda yatasıca** ağamı da koy! Topla, çıkart! **Acebim aceb** kaç yıl öncelerine varır? Ben bir türlü beceremedim bu işi. **Emme akli erikler** şöyle bir hesaba vurdular.” (*Dik Bayır*, s. 9)

“**Pavlike** işçileri beni **gaterin saabi** sanarlardı. Ben de hiç oralı gözükmez, lâfi yüksekten alırdım onlara karşı. El memleketi hamam **gubbesi** ne benzer.” (*Can Şenliği*, s. 33)

“**Kıldırğücük** bir bölük tarlası vardı bu yönde. (...) Yoksa Mevlamın defterinde bizim köyün arazi **gaydi** yok mu? Gaydi olsa böyle yağmursuz, susuz bırakmaz.. Bizi kel, kıraç bayırlarda terbiye etmez. Belki de **zulmumuzun** karşılığı. Azgınlığımıza verilen **cüvab**.” (*Yorganımı Sıkı Sar*, s. 10)

Roman kişilerinin yanında anlatıcının kendisinin de yöresel dil özelliklerini taşıyan ifadeler kullandığını belirtmekte fayda var. Sayar’ın romanlarındaki anlatıcı genellikle yazarın kendisidir. “Nail Efendi” ya da “Nail Bey” olarak bazı romanlarında yer alan anlatıcı, anlatının merkez karakterinin hayatına bir noktada müdahil olmuş, karaktere yardım eden, şehir kültürüne sahip olmakla birlikte yerel kültürle bağlarını da koparmamış bir konumda bulunmaktadır. Örneğin *Çelo*’da, *Can Şenliği*’nde, *Dik Bayır*’da veya *Anılarda Yumak Yumak*’ta bunun karşılığını görmek mümkündür. Bu durum, anlatıcının cümlelerinde de zaman zaman yerel dil hususiyetlerinin görülmesinin nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilir: “Gecenin uzantısı kırışık alnında eriyordu. Esmeri siyaha kaçmış yanakları **alaf alaf** yanıyordu. İnlüyordu farkında olmaksızın. **Samranıyordu** aralı aralı.” (*Can Şenliği*, s. 54)

Abbas Sayar’ın eserlerinde anlatımı kuvvetlendiren bir dil tasarrufu olarak ikilemelere¹² de sıklıkla başvurulduğunu belirtmek gerekir. Örneğin *Yılı Atı*’nda en çok kullanılan ikilemeler romanın konusuyla ve duygusal atmosferiyle de paralellik teşkil eder. Bu, yazarın genel manada dilin telkin gücünü başarılı şekilde kullandığının da bir ispatı gibidir. Romanda en çok kullanılan ikilemeler şunlardır: “beş sekiz”: 6 kez, “sağa sola”: 5 kez, “üç beş”: 5 kez, “ağır ağır”: 4 kez, “acı acı”: 4 kez, “iplik iplik”: 4 kez, “yavaş yavaş”: 2 kez, “hızlı hızlı”: 2 kez, “aşağı yukarı”: 2 kez, “pırlıl pırlıl”: 2 kez. Bu ikilemeleri mana bakımından sınıflandırdığımızda, romanın tematik yapısıyla ilgili olarak telkin gücü yüksek, adeta arka planda tekrarlanan bir anlamsal ritmin parçaları gibi kurgulandıkları düşünülebilir:

12 Bkz: Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara, 1981, s.9; Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara, 1992, s. 82.

“sağa sola”, “aşağı yukarı”, “üç beş”, “beş sekiz”: Bu ikilemeler, metindeki belirsizlik ve kararsızlık temasına işaret ediyor gibidir. Doru Kısrak'ın belirsiz bir yolculuğa, yaşam mücadelesine ve arayışa doğru atıldığı düşünülürken bu yapıların hikâyesinin ana temasında kararsızlık, belirsizlik, çaresizlik ve keşif unsurlarının ön plana çıkarılmasına işaret ettiği düşünülebilir. Ayrıca “üç beş” ve “beş sekiz” ifadeleri hem belirsizliği, hem de görece azlığı ve yetersizliği işaret etmektedir. Bu da romanın konu bakımından kurucu unsurlarından biri olan maddi yetersizliğin çaresizlikle birlikte oluşturduğu atmosferin yansıtılmasında bu tür yapıların kullanıldığını göstermektedir.

“ağır ağır”, “yavaş yavaş”, “hızlı hızlı”: Bu ikilemeler, metinde zamanın ve olayların ilerleme ritmini, karakterlerin duygu ve hareketlerindeki değişimleri, kararsızlıkları, kısacası romanın genel atmosferinde işlenen fiziksel ve duygusal hareketleri tamamlayan zarflardır. Özellikle Doru Kısrak'ın hareketleri düşünülürken bu tür yapıların anlamsal bütünlük içinde oldukça işlevsel bir rolünün olduğu söylenebilir.

“iplik iplik”, “pırlı pırlı”: Bu yapılar, metinde oldukça zengin bir görünüm sergileyen tasvirî anlatımların da ipucunu vermektedir. Birinci ifadede parçalanmışlık anlamı hâkimken, ikincisinde parlaklık, umut veya masumiyet temasının ağırlığı vardır.

Sonuç olarak, bu ikilemeler, hikâyede belirsizlik, yoğun duygusal tepkiler, zamanla gelişen olaylar, detaylara odaklanma ve umut gibi farklı temaların hâkim olduğunu gösteriyor.

Sayar'ın anlatı dilinde mühim bir yer tutan bir başka kategoriyi de çeşitli konu başlıklarında incelenebilecek olan terimler oluşturmaktadır. Bunların başında da tarım ve hayvancılıkla ilgili terimler gelmektedir. Dini ve askeri terimleri de bu kategoride zikretmek gerekir. Bu yapılardan bazıları konuyla doğrudan ilgili olan okurların anlayabileceği veya yöreye has sözcükler olmakla birlikte yazarın eserini bu terimlere boğduğunu söylemek de mümkün değildir. Eserlerin konusuna ve atmosferine uygun, anlamı bağlamdan kolayca çıkarılabilecek terimler çoğunluktadır.

“İltebin.. âyet-i kerimesinde cenâb-ı rabbül âlemin ulûl emre itaati emrediyor.” (Çelo, s. 100).

“Ertesi zabah er saatte **kağnı**yı hazırladım. Öküzleri **koştum**. **Çifti** uzattım kağnının üstüne. Anamın azığına buğday heybesinin bir gözüne koydum. Besmele ile çıktım yola.” (*Yorganımı Sıkı Sar*, s. 75)

“**Alay**, Havza’dan Amasya’ya geldiğinde **Alay Komutanının** sözlü emri ile **İnzibat Subayı** olmuştum. **Pazubantı** taktım koluma. Sanki yedi düvel benden sorulur.. Sanki her şey benim **emri komutam** altında..” (*Anılarda Yumak Yumak*, s.8)

Sayar’ın anlatılarında dil sapması örnekleri olarak argo, küfür ve hakaret içerikli sözlere de genişçe bir yer ayırdığını ifade etmek gerekir. *Çelo* romanı örneğinde bu tür yapılar baktığımızda bazı verilere ulaşabilmek mümkündür. Romanda küfür ve hakaret içeren sözler arasında en çok kullanılanları anlam bakımından iki kategoride toplanmak mümkündür. Bunlar “**hayvanlar ve cinsiyetle ilgili göndermesi bulunanlar**” ile “**din ve milliyetle ilgili göndermesi bulunanlar**” (gâvur, murtat, düzrü, deyyus, dinsiz/imansız, kâfir, namussuz, rafazı, domuz, yezit)’dir. Bu kategorilerden ilki daha çok bedensel ve cinsel bir hakaret içerirken, ikincisi daha çok kimlik ve inanç üzerinden bir hakaret içerir. Bu iki kategorideki yapıların *Çelo* romanında toplam kullanım sayısı ise 400’ün üzerindedir. Yazarın argo ve küfür içerikli sözleri sıkça kullanması, onun gerçekçi ve sokak diline yakın bir anlatım tercih ettiğini gösterir. Bu sözcüklerin hemen hemen tamamı karakterlerinin konuşmalarında geçmektedir. Bu bakımdan söz konusu kullanımlar, yazarın diyalogları kurgulama tekniği ile karakter yaratma ve geliştirme yöntemleriyle ilgili de bir fikir vermektedir.

3. Üslûp Özellikleri Üzerine Bazı Dikkatler

Sayar’ın eserlerinde hikâyenin temel özelliğine bağlı olarak değişmekle birlikte dramatik, yalın ve nesnel tasvir üslubunun hâkim olduğu ifade edilebilir. Bunlara, gerçekliği yansıtmaya amacıyla kullanılan avam üslubunu, özellikle doğa ve insan manzaralarının resmedilmesinde başvurulan tasvir üslubunu da ilave etmek gerekir. Tüm bunlar aynı zamanda yazarın oluşturduğu roman dünyasının da kodlarını vermektedir.

Dramatik üslubun diyaloglara dayanan yapısıyla, karakterlerin duygusal derinliklerini, kişilik özelliklerini ve aralarındaki ilişkileri okuyucuya aktardığı görülür. Böylece okur, karakterlerin kişilik yapısını da aracsız algılamış olmaktadır. Yazar, kullandığı sahneleme tekniğiyle okuyucuyu da eserin içine çekmeyi amaçlar:

“Çavuş, Osman’ın lafını yarıda bıraktı.

- Senetleri ne yapalım? Gösterelim mi? Ben Binnaz’ın oğlunu gördüm. Parmak bastırdım yaptırdığım senetlere.

- Nerde tanzim ettiniz senetleri?

- Sorma onu. Geçen Yenice köyden bir tanıdık geldi. Onunla becerledik bu işi. Bir tek senin parmak yerin boş kaldı.

- İmza kolay, sen zorda kalmayınca o senedi çıkarma! Çıkartırsan yalandan gösterip cebine koy!. İş senetsiz sepetsiz olacağına benzer.” (Çelo, s. 94)

Çoğu zaman sanat yapma kaygısıyla yazıldığı izlenimini vermeyen, açık ve okuyucu açısından anlaşılır yapıda bir üslubu tercih eden Sayar’ın anlatma ve sahneleme tekniklerini bir arada ve dengeli şekilde kullandığını ifade etmek gerekir. Bu özelliği, yazarın eleştirmenler tarafından da en çok takdir edilen yanlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar bunu, çoğunlukla konuşma dilinin sunduğu imkânlardan yararlanarak gerçekleştiriyor. *Yılkı Atı*’ndan başlayarak kaleme aldığı neredeyse tüm romanlarda üslubun en belirgin özelliği, şiir tecrübesi de olan ve bu bakımdan dilin inceliklerine hâkim bir yazarın okuyucuyu büyüleme hırısından uzak fakat dikkatle incelendiğinde sağlam ve iyi düşünülmüş bir anlatıma sahip olmasıdır. Bu bakımdan onun eserlerinde yalın üslupla sanatkârâne üslubun özelliklerini çoğu zaman yan yana bulmak mümkündür. *Yılkı Atı*’ndan alıntılanan şu cümleler, bahsettiğimiz durumu anlatmada bize yardımcı olacaktır diye düşünüyoruz:

“Güneş çabucak gitti. Koyu bir morluk sardı her bir yönü. Soğuk arttı. Bütün dünya ıssızlaştı, sessizleşti. Bir, Doru’nun toprakta bıraktığı dişi ayak sesi, bir de Mustafa’nın düşüncesi... Yok düşünmüyor, duygulanıyordu. Duyguları atla ilgili anılarla karışıyordu. Yarım yarım kesiliyordu duygular. Yarım yarım bölünüyordu anılar... “Heey sen ne idin gençliğinde garip Doru... Vay, ne kaçırdın, vay, nasıl gererdin yan kayışlarını... Nasıl boyun verirdin hamuta... Benim ağam da gavur, benim ağam da dinsiz...” (*Yılkı Atı*, s. 24)

Bu alıntıda stilistik özellikleri yansıtan birkaç hususa dikkat çekilebilir: Öncelikle yalın ve günlük konuşma diline yaklaşan bir anlatım tercih edilmiş olmakla birlikte anlatımı hareketli ve akıcı hâle getiren kısa, bölünmüş, eksiltilli cümlelerden yararlanılmış, tabiat olayları ile karakterlerin hisleri arasında ince

geçişlerle bir bağ kurulmuş, çeşitli söz sanatları aracılığıyla da anlatım zenginleştirilmiştir. Örneğin “Bir, Doru’nun toprakta bıraktığı dışı ayak sesi, bir de Mustafa’nın düşüncesi... Yok düşünmüyor, duygulanıyordu.” cümlelerinde rüçâ sanatının bir örneğini görüyoruz. Yine “Doru’nun toprakta bıraktığı **dışı ayak sesi(...)**” ifadesiyle “epitet” ya da “beylik sıfat”ların dışına çıkılarak, alışılmamış bağdaştırmalardan yararlanılmıştır. Aynı alıntıda ayrıca “anaphora” ya da “tekrir”¹³ sanatının kullanımına da örnek oluşturacak cümleler vardır: “*Yarım yarım kesiliyordu duygular. Yarım yarım bölünüyordu anılar...*” cümlelerinde *tekrara konu olan kelime grubunun kendisinin de ikileme olması*, buradaki etkiyi artıran bir stilistik özellik olarak değerlendirilebilir. Ayrıca art arda gelen iki cümlenin yapı ve anlam bakımından birbirinin simetrisi kabul edilebilecek unsurlardan oluşması da “tarsi” sanatını anımsatmaktadır. Bilindiği gibi “tarsi”, şiirde beytin mısralarını teşkil eden, nesirde ise seci kısımlarını meydana getiren lafızlar arasında benzer, denk ve eşdeğer öğelerin bulunmasıyla¹⁴ oluşur. Abbas Sayar’ın klasik Türk şiiri hakkında bilgi ve tecrübelerinin olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla romanlarında da bu tür sanatların benzer karşılıklarını bulmamız bu açıdan tesadüf değildir.

Yarım yarım

Yarım yarım

kesiliyordu

bölünüyordu

duygular.

anılar...

Anlatıcının kullandığı bu sanatsal üsluptan Mustafa’nın iç konuşması vasıtasıyla ünlemler, yöresel terim, deyim ve argo ifadelerle karakterize edilmiş olan farklı bir üsluba ustalıkla geçiş yapıldığı görülüyor:

“Heey sen ne idin gençliğinde garip Doru... Vay, ne kaçardın, vay, nasıl gererdin yan kayışlarını... Nasıl boyun verirdin hamuta... Benim ağam da gavur, benim ağam da dinsiz...”

Tüm bunların yanında tevriyeli kullanılan kimi kelimelerle, görme, işitme ve dokunma duyularına hitap eden tasvirler aracılığıyla karakterlerin duyguları ve tabiat olayları arasında sezdirme yoluyla simgesel bir bağ kurulmuştur:

13 Bir retorik terimi olan “anaphora”, belâgat terimi olan “tekrir”in bir alt kategorisine konumlandırılabilir. Bu bakımdan “anaphora” yineleme esasına dayanmakla birlikte daha özel olarak aynı kelime ya da kelime grubunun *birbiri ardından gelen iki veya daha fazla cümle başında* tekrarı esasına dayanır (bkz. M. H. Abrams ve G.G. Harpham, A Glossary of Literary Terms Eleventh Edition, Cengage Learning: USA, 2015, s. 344). Bu farkından dolayı “anaphora” için Türkçede “ön yineleme” karşılığı verilmiştir.

14 İsmail Durmuş, “Tarsi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarsi> (28.10.2023).

“Güneş çabucak gitti. Koyu bir morluk sardı her bir yönü. Soğuk arttı. Bütün dünya ıssızlaştı, sessizleşti. Bir, Doru’nun toprakta bıraktığı dişi ayak sesi, bir de Mustafa’nın düşüncesi... Yok düşünmüyor, duygulanıyordu.”

Yazarın bazı eserlerinde de bu üslup türlerine ilave olarak aydın üslubu veya havas üslubu diyebileceğimiz bir anlatım tarzına örnek oluşturabilecek kısımlar bulmak mümkündür. Bu tür örnekleri daha çok roman karakterinin eğitim ve kültür durumuna uygun olarak konuşturulduğu diyalog ve iç konuşmalarla anlatıcının cümlelerinde görürüz. Örneğin *Anılarda Yumak Yumak*’ta felsefi veya hikemi üsluba örnek oluşturabilecek şu tür cümleler görülmektedir:

“Bir yazgı var, bir çizgi var bizim egemen olamadığımız.. Yaşamın bazan şakalı, bazan katı çizgileri içinde olayların kendi içindeki sırrı çözülemez gelişimleri içinde insan bir oyuncak olduğunu anlar. Bu kural değişmez. İnsan oyuncaklığı içinde kendi ile oynar durur.. Sonu: ‘sen sağ, ben selâmet’” (*Anılarda Yumak Yumak*, s.61)

Sayar’ın eserlerindeki dil ve üslup, metindeki temaların, karakterlerin ve olayların birbiriyle olan ilişkisini belirleyen temel faktörlerdir. Dolayısıyla bu ilişkiler, metindeki özne ve nesne arasındaki konumu belirginleştirerek, metnin sentaktik yapısını etkilemektedir.

4. Sonuç

Abbas Sayar’ın eserlerinde kullanılan dil ve üslup, detaylı bir stilistik incelemeyi hak eden zenginlikte ve derinliktedir. Sayar, eserlerinde genellikle yöresel konuşma dilini benimseyerek, sade ve doğal bir dil yapısı oluşturmuştur. Bu, metni hem dilbilimsel hem de kültürel bir perspektifte öne çıkarır. Kısa ve yalın cümleler, deyimler, atasözleri ve ikilemeler gibi dilbilimsel özellikler, metnin ritmini, sesini ve anlamını derinleştirir.

Sayar birçok farklı üslup türüne başvurmuştur. Dramatik üslup, özellikle diyaloglar ve sahnelemeler aracılığıyla karakterlerin duygusal derinliklerini ve düşüncelerini öne çıkarır. Bu, okuyucuya doğrudan ve etkileyici bir deneyim sunar. Sayar ayrıca nesnel tasvir üslubunu da kullanarak, olayları ve karakterleri tarafsız bir gözle sunar. Bu, eserlerinin gerçekçiliğini ve inandırıcılığını artırır. Yazarın aynı zamanda kullanıldığı tasvir üslubu, doğa ve insan manzaralarını etkileyici bir şekilde resmeder.

Sayar’ın bu özgün dil ve üslup yaklaşımları, eserlerinin hem anlamını hem de estetik değerini kuvvetlendirmektedir.

Kaynakça:

- Abbas Sayar, *Yılkı Atı*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2020.
- , *Çelo*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2002.
- , *Can Şenliği*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2020.
- , *Yorganımı Sıkı Sar*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2020.
- , *Anılarda Yumak Yumak*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2002.
- , *Dik Bayır*, Ötüken Neşriyat: İstanbul, 2020.
- André Martinet, *İşlevsel Genel Dilbilim*, Çev. Berke Vardar, Multilingual: İstanbul, 1998.
- Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış II*, İletişim Yayınları: İstanbul, 2001.
- İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.
- İsmail Durmuş, "Tarsi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/tarsi> (E.T. 28.10.2023).
- K. Tuzcu ve N. Bayram, "Abbas Sayar'ın *Yılkı Atı* Romanında Söz Varlığı Unsurları, *The Current Research in Social Sciences and Humanities*, 2(1), s. 15-27.
- Kemal Tahir, *Bozkırdaki Çekirdek*, İthaki Yayınları: İstanbul, 2019.
- , *Sağırdere*, İthaki Yayınları: İstanbul, 2019.
- Leo Spitzer, "Üslûb Tedkikleri ve Muhtelif Memleketler", (Çev. Fikret Elpe), *TDED*, C.13, İstanbul, 1964.
- M. H. Abrams ve G.G. Harpham, *A Glossary of Literary Terms* (Eleventh Edition), Cengage Learning: USA, 2015.
- Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitabevi: Ankara, 2006.
- Oktay Akbal, "Bir Kitap: *Yılkı Atı*", *Bozok*, nr. 5121, 9 Kasım 1970.
- Ramazan Kaplan, "Köy Romani", *Hece Türk Romanı Özel Sayısı*, S. 65-66-67, Hece Yayınları: Ankara, s.275-280.
- Ramis Karabulut, *Nail Abbas Sayar Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimle Enstitüsü: Kırıkkale.
- Şerif Aktaş, *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*, Akçağ Yayınları: Ankara, 2002.
- Tarık Dursun K, "Yılkı Atı", *Bozok*, nr. 5134, 27 Kasım 1970.
- Vecihe Hatipoğlu, *Türk Dilinde İkileme*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara, 1981.
- Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara, 1992.

SÖZÜN BÜYÜSÜNDEN BEYAZ CAMA-ABBAS SAYAR

Fuat KALE¹

Sözlerime başlamadan önce beni bu sempozyuma davet eden Yozgat Bozok Üniversitesi'nin değerli yöneticileri ve hocalarına, başta Kamil Büyüker Hoca olmak üzere teşekkür ederim. Sempozyumun gerçekleşmesine katkı sunan Mehmet Akif İnan Vakfı ve Eğitim-Bir-Sen Yozgat 1 No'lu Şube'ye ve bizleri dinlemeye gelen siz değerli konuklara da teşekkür ediyorum.

Değerli konuşmacılar, Abbas Sayar'ın eserleri ve edebî kişiliği konusunda çok önemli ve ayrıntılı bilgiler verdiler. Yaklaşık 36 yıllık bir TRT çalışanı olmam nedeniyle benim konuşmam Abbas Sayar'ın eserlerinden yapılan TRT edebiyat uyarlamaları bağlamında olacak.

Uyarlama Tanımı ve TRT Edebiyat Uyarlamaları

“Uyarlama” sözcüğü konuşmam sırasında sıklıkla duyacağınız bir sözcük. O nedenle kısa bir tanımlama yapmak isterim.

Uyarlama; var olan bir edebî eserin bulunduğu biçimden/türden bir başka biçime/türe, bu yeni türün gerektirdiği teknik ve sanatsal özelliklere uygun olarak taşınması ve bu yolla yeni bir eser ortaya çıkarılmasıdır.

Bir esere uyarlama diyebilmemiz için o eserin uyarlandığı yeni ortam için yazılmamış olması gerekir. Öyle olunca o edebî esere “özgün eser” diyoruz zaten.

Edebiyat eserlerinden uyarlama yapmak, sinema ve televizyonun ilk başvurduğu yöntemlerden biri olagelmıştır. Sinema sanatı yıllar boyunca edebiyattan beslenmiş, her ülke kendi edebiyatının en seçkin örneklerini önce sinemaya ve devamında televizyona uyarlamıştır.

Ülkemizde de farklı bir yol izlenmediğini görüyoruz.

1 Uzman, TRT

Televizyon yayınlarına 31 Ocak 1968'de başlayan TRT, emekleme dönemini atlatır atlatmaz Türk edebiyatından seçilen eserlerden yaptığı uyarlamalarla içeriklerini zenginleştirmeye ve çeşitlendirmeye çalıştı.

Televizyon ile yeni tanışan ülkemizin henüz bu yeni mecra için yazılmış yerli özgün oyunu, film veya dizi senaryosu yoktu. İlk kuşak TRT yapımcı ve yönetmenleri kaynak olarak yabancı yazarlardan seçtikleri televizyon oyunu türündeki eserler ile yerli-yabancı yazarların tiyatro oyunu türündeki eserlerine yöneldiler.

Dönemin teknik olanakları nedeniyle ilk uyarlamalar TRT stüdyolarında ve hareket kabiliyeti çok az olan ağır stüdyo kameralarıyla çekiliyordu. Mobil değildi. Birçok televizyon oyunu ve tiyatro oyunu stüdyoda çekildi.

1974 yılından itibaren ise özellikle Türk edebiyatı eserlerinden yapılan roman ve öykü uyarlamalarıyla başka bir aşamaya geçildi. Dönemin TRT Genel Müdürü İsmail Cem (İpekçi), İngiliz BBC televizyon kanalının yayımladığı edebiyat klasikleri uyarlamalarının başarısını gözlemlemişti ve Türk edebiyatı eserlerinin televizyon uyarlamalarını yaptırmak düşüncesindeydi. Bu düşünceyi yaşama geçirmek üzere harekete geçti. TRT yönetmenlerinden Çetin Öner, Aziz Nesin'in "*Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*" adlı romanının; Ahmet Pınar ise Necati Cumalı'nın "*Tütün Zamanı*" (Zeliş) adlı romanının çekimlerine başladılar.

"*Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz*" TRT'nin kendi olanaklarıyla çektiği ilk yerli edebiyat uyarlaması televizyon dizisi oldu. Halkın günlük işini gücünü bu dizinin yayın saatlerine göre ayarladığını gazeteci Hasan Pulur yazmıştır.

Bu girişim yalnız TRT yönetmenleriyle sınırlı tutulmadı. Sinema tarihimizin en başarılı yönetmenlerinden Halit Refiğ, Ömer Lütfi Akad ve Metin Erksan TRT için Türk edebiyat klasiklerinden uyarlamalar yapmak üzere davet edildiler.

Halit Refiğ, Halit Ziya Uşaklıgil'in "*Aşk-ı Memnu*" adlı romanını,

Ömer Lütfi Akad "*Ömer Seyfettin Hikâyeleri*"ni,

Metin Erksan ise çağdaş yazarlardan seçtiği 5 hikâyeyi TRT için filme aldı.

Yerli edebiyat eserlerinden televizyon uyarlaması yapımı 1970'li yıllardan günümüze dek sıklığı değişmekle beraber TRT tarafından ısrarla sürdürüldü.

Üretildikleri dönemlerin siyasal ve ekonomik koşulları nedeniyle her birinin yapım öyküsü ayrı bir konuşmanın konusu olabilecek yüzlerce edebî eser bütün zorluklara rağmen televizyona uyarlandı ve bugünlere gelindi.

Abbas Sayar Uyarlamaları

Eserleri televizyona uyarlanan yazarlarımızdan birisi de Abbas Sayar.

TRT ile Abbas Sayar'ın yollarının kesişmesi 1970 yılına dayanıyor. TRT o yıl "TRT Kültür, Sanat ve Bilim Ödülleri" adı altında bir ödüllendirme etkinliği düzenliyor. Roman dalında, 1970 yılında yayımlanmış veya o yıl kaleme alınmış eserlerin katılabildiği yarışmaya 47 roman katılıyor. Jürinin yaptığı değerlendirme sonucunda Abbas Sayar, "*Yılkı Atı*" romanı ile TRT Roman Başarı Ödülü'nü alıyor.

O yıl roman dalında başarı ödülü alan yazarlar arasında "*Tutunamayanlar*" ile Oğuz Atay; "*İbiş'in Rüyası*" ile Tarık Buğra, "*Yürümek*" ile Sevgi Sabuncu; "*Gizli Emir*" ile Melih Cevdet Anday; "*Yanartaş*" ile Mehmet Seyda; "*Asya*" ile Demirtaş Ceyhun" ve "*Tırpan*" ile Fakir Baykurt da var.

Abbas Sayar'ın kazandığı bu başarının her alanda yankıları oluyor. Saygın kurumlar tarafından verilen bu tür ödüllerin teşvik edici bir yönü olduğu ve ödüllü eserin geniş kitlelere ulaşmasını sağladığı bilinen bir gerçek. Nitekim TRT Roman Başarı Ödülünün Sayar'ın yazın hayatına da etkisi olduğu bizzat kendisinin ağzından dile getiriliyor. Şöyle ki: "Edebiyat Dünyası" adlı televizyon programındaki konuşmasında TRT'den aldığı ödülü kastederek "Bu gerçekten kendime olan güvencimi, inancımı artırdı ve artık şiiri de bir yana bırakarak tamamen zamanımı romana verdim." diyor. Öyle de yapıyor zaten.

Sayar'ın konuk olarak katıldığı "Edebiyat Dünyası" adlı programın yönetmeni TRT'nin o dönem genç yönetmenlerinden Ünal Küpeli. Abbas Sayar'ın sevinciyle kederiyle öz yaşamını ve eserlerini televizyon izleyicilerine anlattığı; kazandığı başarıların mutluluğunu izleyicilerle paylaştığı bu programın yapımı sırasında aralarında bir bağ bir dostluk oluşuyor ve 1976 yılının başlarında Ünal Küpeli ile TRT'nin bir diğer genç yönetmeni Hüseyin Karakaş, birlikte Sayar'ın "*Yılkı Atı*" romanını televizyona uyarlıyorlar. Her iki yönetmen de gazeteye verdikleri demeçte neden *Yılkı Atı*'ni film yapmak için seçtikleri sorusuna "Abbas Sayar'ın sanatı ve kişiliği bizi etkilemişti." cevabını veriyorlar. (Nilgün Tarkan, Milliyet Magazin, 20.6.1976, s.15)

Senaryosunu Hüseyin Karakaş'ın yazdığı "Yılkı Atı" 11 Haziran 1976 tarihinde TRT'de yayımlanmıştır.

Böylece "Yılkı Atı" Sayar'ın televizyona uyarlanan ilk eseri oluyor. Filmde gerçek köylüler ve köy çocukları oynamıştır; filmde köy yaşantısına, atların ve diğer hayvanların doğadaki davranışlarına geniş yer verilmiştir. Film bu özelliğiyle yarı-belgesel bir nitelik taşır.

Sınırlı imkânlarla yapılmasına rağmen Yılkı Atı filmi beğenilmiştir. Hatta dönemin Milliyet gazetesi başyazarı Abdi İpekçi "Durum" köşesinde Yılkı Atı için "Gözümüzün pasını aldı. Bu tür yapımların devamı gelmeli" demiştir. (Abdi İpekçi, Milliyet Gazetesi, 17.6.1976, s.1)

Abbas Sayar'ın TRT için televizyona uyarlanan ikinci romanı ise "Can Şenliği"dir.

Bilindiği gibi "Can Şenliği" romanı, 1975 Madaralı Roman Ödülü'nün sahibidir. 1974 yılında yayımlanan 20 roman arasında yapılan değerlendirme sonucunda bu ödülü kazanmıştır. "Can Şenliği" 1989 yılında TRT için televizyona 4 bölüm dizi olarak uyarlanmıştır. Eser, önce film olarak önerilmişse de; muhtemelen içerik zenginliği ve çok boyutluluğu nedeniyle tek bölüm film yerine dizi olarak yapımına karar verilmiştir. Yönetmenliğini Tunca Yönder'in yaptığı dizinin senaryosunu Ayberk Çölok yazmıştır. Dizi 18 Ocak 1990 tarihinden başlayarak 4 hafta süreyle ekrana gelmiştir.

Can Şenliği filminden bir sahne

Sayar'ın eserleri yalnızca televizyon yapımlarında değil; TRT radyo programlarında da yer almıştır. 29 Temmuz 1978 tarihinde "Yazılarda Şiirlerle Yaşama Sevinci" adlı radyo programında "Can Şenliği" romanından iki bölüm dinleyicilere sunulmuştur.

Abbas Sayar hayattayken eserlerinin radyo ve televizyon uyarlamalarıyla milyonlara ulaştığını görmüştür. Bir şair için, yazar için değerinin hayattayken anlaşılması ve eserlerinin özgün biçimleriyle; öykü, roman veya şiir olarak gündeme gelmesinin yanı sıra, bunların sonradan işlenmesi, yani uyarlamalarının yapılması da hem eseri hem de yazarının anısını yaşatmak adına önemli olsa gerek...

Abbas Sayar'ın TRT tarafından uyarlaması yapılan 3. romanı "Çelo"dur. Bildiğiniz gibi "Çelo" 1973 TDK Roman ödülünün sahibidir. O yıl roman ödülünü

Çelo ile Abbas Sayar; hikâye ödülünü “*Haziran*” adlı kitabıyla Selçuk Baran; çeviri ödülünü de Norveçli yazar Tarjei Vesaas’tan çevirdiği “*Buz Sarayı*” adlı eserle Melih Cevdet Anday kazanmıştır.

“*Çelo*” ilk kez 13 Mayıs 1980 tarihinde TRT Ankara Radyosu tarafından hazırlanan “Arkası Yarın” kuşağında 6 bölüm radyo oyunu olarak uyarlanmıştır. Uyarlamanın yönetmeni Dinçer Sümer, uyarlayan Nebahat Çetin’dir.

Sayar’ın vefatından yıllar sonra ise bu kez 2014 yılında TRT, “Televizyon Filmleri Projesi” adını verdiği bir yapımla projeye başladı. TRT’ye yapılan proje başvuruları içinde “*Çelo*” da var.

TRT’nin “Televizyon Filmleri Projesi”ne yapılan yüzlerce başvuru arasından seçilen “*Çelo*” televizyon filmi olarak uyarlanmıştır. 12 Ocak 2017 tarihinde yayımlanan filmin yönetmenliğini ve senaryo yazarlığını Biket İlhan yapmıştır.

Yaklaşım ve Son Söz

TRT gerek 1974 yılında gerek sonraki yıllarda yaptığı seçimlerde, Türk edebiyatının klasik ve çağdaş eserlerinin en seçkin örneklerini, ulusal bir tavırla çeşitliliği de gözetenek belirlemiştir ve nitelikli bir uyarlama ortaya çıkması için bütçe dâhil hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır ve bu uyarlamaları Türk televizyon tarihine kazandırmıştır.

İzleyiciler de edebiyat eserlerinde okudukları karakterlerin ekranda canlandığını, giysilerle, oyunculuklarla renklendiğini, eserde bahsi geçen mekânların sesler, efektler ve müziklerle zenginleştiğini gördüler ve çoğunlukla bu uyarlamaları sevdiler.

TRT edebiyat uyarlamalarının ortak özelliği ilk yıllardaki yabancı televizyon ve tiyatro oyunları dışındaki kaynak eserlerin tamamının yerli yazarlardan seçilmesidir.

Bir başka ortak özellik de uyarlamada seçilen eserin özüne, ruhuna ve dönemine sadık kalınmasıdır.

Türk edebiyatı eserlerinden yapılan uyarlamaların; edebiyatımıza ve tarihimize ilgiyi arttırdığı, kültürel gelişime katkı sağladığı, kuşaklar arasındaki bağları güçlendirdiği yadsınamaz bir gerçektir.

Özellikle dönem uyarlamaları çekmek, yüksek bütçeler gerektiren pahalı bir iştir. Her yapımcı dönem uyarlaması yapmaya cesaret edemez. Bu tür uyarlamalarda bütçenin önemli bir bölümü işin başında harcadığı için televizyon tabiriyle “işin tutmaması” durumunda doğacak olumsuz mâli sonuçlar yapıma emeği geçen tüm paydaşlara yansır. Dolayısıyla eserlerin geçtiği dönemde değil de günümüze uyarlanarak çekilmesi veya özgün senaryoların tercih edilmesi daha yaygın bir yöntemdir.

TRT'nin yarım yüzyılı aşan yayıncılık serüveninde yaşama geçirdiği edebiyat uyarlamalarının niteliği TRT'nin eser seçme konusundaki başarısını da göstermektedir.

Günümüzde yeniden yapılması asla mümkün olmayan uyarlama dizi ve filmler böylelikle ulusal arşivimize kazandırılmıştır. Çünkü ne o mekânlar ne de o insanlar kaldılar. Evler, yalılar yok oldu; insanlar öldü.

Uyarlamalar yerli edebiyat eserlerini ve bu eserlerin yazarlarını yeniden gündeme getirmiştir. Kaynak esere olan ilgiyi artırmıştır. Eserleri kitapçı raflarına yeniden çıkarmış; daha çok okuyucuyla buluşmasını sağlamıştır.

TRT televizyon tarihi süresince yapımını tespit ettiğim 400'e yakın yerli edebiyat uyarlamasını; bu eserleri öneren, yapımına onay veren ve yaşama geçiren cesur ve kararlı insanlara borçluyuz.

Türk edebiyatı bize aittir ve özgündür. Her ülkenin edebiyatı öyledir. Bu zengin kaynaktan yapılan ve yapılacak olan uyarlamalar ulusal kimliğimizin korunması açısından önemli olduğu gibi küreselleşen dünyada da bu özgünlüğüyle yer bulur.

Geriye dönüp baktığımızda, tek kanallı siyah beyaz televizyon yayınından bugüne medya endüstrisi kaçınılmaz olarak yenilendi. İçerikler çeşitlendi, yeni medya araçları bulundu, yapım türleri çoğaldı, alt türler oluştu ve endüstri kendi arz talep koşullarını doğurdu. Hal böyle olunca, hazır olandan yararlanma yönteminin yanı sıra, pazarı besleyecek yazarlar eliyle özgün eserler yazılması zorunlu hâle geldi. Üniversitelerin dramatik yazarlık bölümlerinden mezun olan mektepliler; sektörün içinden, dışından yetişen alaylılar derken seçenekler çoğaldı. Ulusal edebiyatımızın ürünleri, yararlanılabilecek kaynaklardan yalnızca bir tanesi olarak kaldı.

Ancak, tüm bu gelişmeler edebiyatımızı bir başvuru kaynağı olmaktan ya da uyarlamayı bir seçenek olmaktan çıkarmadı. Abbas Sayar'ın eserleri de dâhil binlerce nitelikli eser, uyarlaması yapılmak üzere kendisine uzanacak yetenekli bir eli bekliyor.

Kaynakça

Milliyet Gazetesi Arşivi

Cumhuriyet Gazetesi Arşivi

TRT Arşivi - Edebiyat Dünyası, 15.Bölüm, Arşiv Yer No: 06 DBA-2324

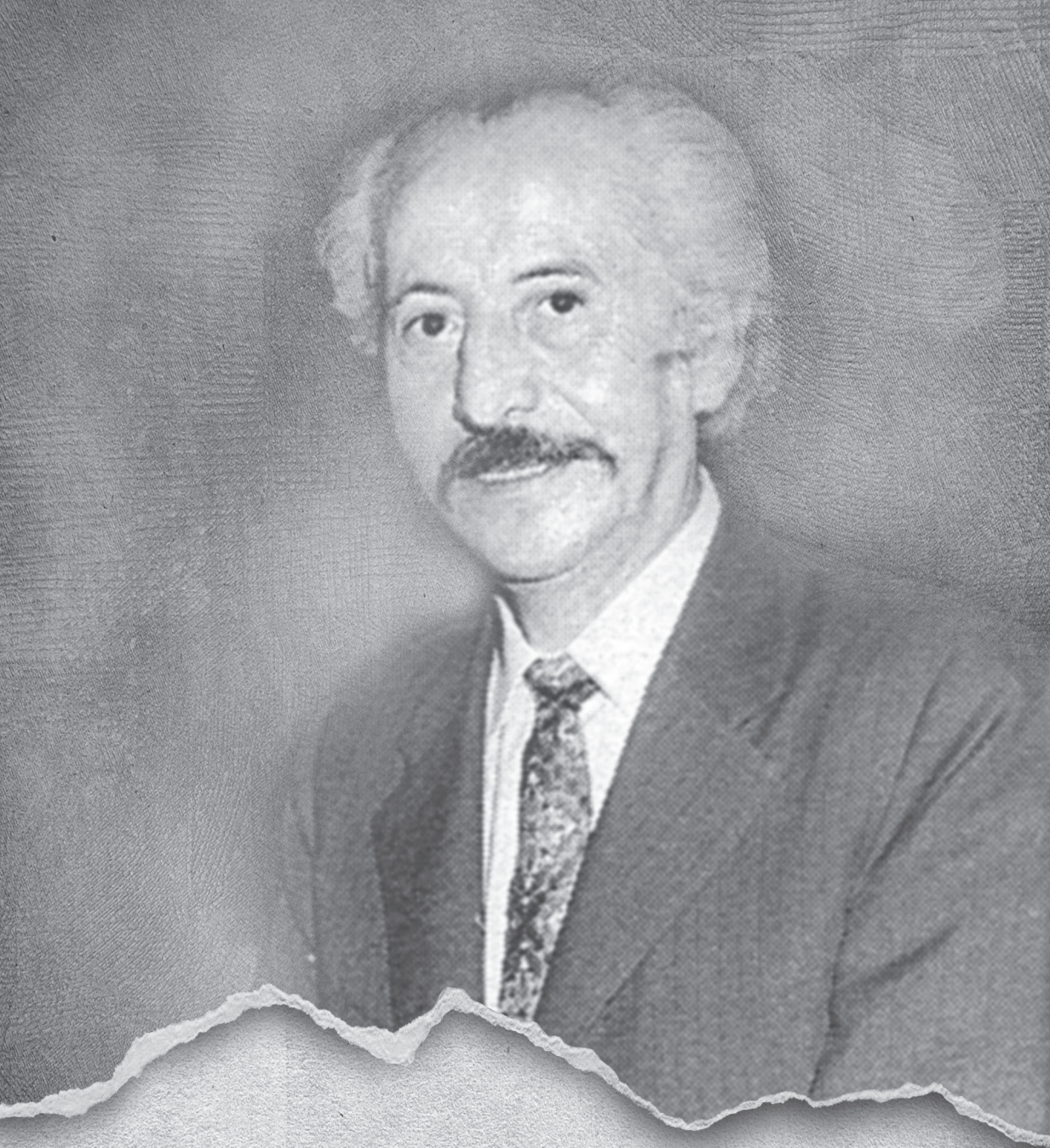
TRT Arşivi - Yılkı Atı (Televizyon Filmi), Arşiv Yer No: 06 VA-15297

TRT Arşivi - Çelo (Televizyon Filmi), Arşiv Yer No: 06 VA-11896

TRT Arşivi - Çelo (Radyo Oyunu-Arkası Yarın), TRT Kimlik Bilgisi: 1906-5196-4-0001-00-1

TRT Arşivi - Can Şenliği (Televizyon Dizisi), Arşiv Yer No: 06 VA-11896

TRT Arşivi - Yazılarda Şiirlerle Yaşama Sevinci (Radyo Programı), TRT Kimlik Bilgisi: 1906-4262-4-0000-00-1

TANIKLIKLAR

YATTIĞI YERİ İNCİTMESİN

Mustafa ÇİFTÇİ¹

Hepinizi hürmet ve muhabbetle selamlıyorum. Ev sahibi olarak, hoşgeldiniz diyorum Yozgat'a.

Bu program için beni davet ettiklerinde dedim ki yani ben akademisyen değilim, oraya gelip ben ne anlatayım? Ama sen “el” değilsin dediler. Ben de “el değilsin” deyince rahmetli Abbas Sayar'ın bir hikâyesini anlatayım kısacık; askerlik şubesi başkanırken Ali isminde bir emir eri varmış. Ali'ye çok büyük iyilikleri olmuş, baba oğul gibi olmuşlar. Ama Ali'nin bir özelliği var. Ali herkese selam veriyor Abbas Sayar'a vermiyor, hâlbuki komutanı yani. Bir de o sırada Ali ameliyat olmuş Abbas Sayar rahmetli de ziyaretine gitmiş, yatağın içinde doğrulmuş, kucaklaşmışlar falan... Tam o sırada da selam meselesi aklına gelince demiş ki oğlum Ali biz seninlen, baba oğul gibiyiz, sen herkese selam veriyon da bana niye vermiyon? O da demiş ki aman komutanım sen el misin?

Şimdi ben de “el” değilim diyerek geldim. Hissiyatımı paylaşmak istiyorum. Benim hikayeleri akademik olarak değerlendirebilecek bir müktesebatım yok. Rabbim bir hikaye anlatma derdi vermiş o derde çare olsun diye anlatıyorum.

Abbas Sayar merhum 23 Ekim 1970'te Bozok Gazetesi'nde şöyle bir şey söylemiş “...Yılkı Atı romanımla toplumuma sanat hizmeti yaptığım kanısındayım. Boş bir hikâye değil. Boş laf etmedim. Beni tanıyanlar beni sevenler mutlaka okumalıdır. Zira ben de biraz Yılkı Atı'yım.”

Benim içim cız etti. Yani keşke yaşasaydı. Benim yaşım yetseydi. Kendisini görebilseydim, niye böyle söyledin diye sormak isterdim. Bir de şöyle bir tespitim var Abbas Sayar merhumla ilgili Yozgat'ta anlatılan hatıraları dinliyorum. Ama hatıralar size tam bir portre sunmuyor. Bir insanı her şeyiyle sanatıyla,

duruşuyla, evetleriyle, hayırlarıyla anlayabilmek için hatıralar yetmiyor. Eserlerini okumak da yetmiyor. O eseri birilerinin değerlendirmesi, sizin de dinlemeniz lazım. Başkaları bu eserlerde neler görebilmiş, bilmeniz lazım. Ben de Abbas Sayar merhum hikâyesinde, şiirinden malzeme almış mı merak ediyordum. Ama öyle dolu dolu bir insan ki bırak sadece şiirden hikâyeye malzeme taşımayı bu malzemeyi romana da aktarabilmiş.

Benim Yozgat için naçizane tespitim şu. Biz yoksul bir memleketiz buraya gelen misafirleri ağırladığımız misafirhanelerden bile bu hissi anıyoruz yani ama güzel olan taraf şu, Abbas Sayar merhumun işlediği tarafta benim hoşuma giden taraf şu; bizim terbiyemizi yoksulluk vermiyor, eğer terbiyemizi yoksulluk verseydi, biz o köy romanlarındaki gibi ya da Yaşar Kemal'in eserlerindeki gibi yoksulluğa karşı "Soylu Eşkiya"dan bahsederdik.

Hayır, bizim terbiyemizi yoksulluk vermiyor. Hamdolsun bizim terbiyemizi aldığımız başka kaynaklar var. Ve bu kaynaklar derinden de olsa akmaya devam ediyor. Yozgat'ta hamd ettiğim budur. Biz yoksulluğu insanlara fatura etme derdinde değiliz. Yoksulluk Allah'ın bize verdiği, takdir ettiği bir durumdur. İsyân değil sabır gerektirir diye düşünüyorum. Bu benim kendi memleketim adına en çok sevdiğim ve sevindiğim şeydir. Abbas Sayar merhumun eserlerinde de biz bunu gördük.

Bir de gelirken dedim ki ben konuşmaya başlarken Abbas abiyi çok seviyorum diyeyim. Sonra da düşündüm. "Oğlum Mustafa oraya profesörler gelecek, bir sürü dipnotlu konuşmalar yapacak, sen de çıkıp Abbas abiyi çok seviyorum mu diyeceksin? Helal olsun sana." dedim. Biraz kendimi kınadım. Hem de düşündüm. Söylediklerim Abbas abiyi anlatmaya yeter mi? Yetmez ama buradan bu vesileyle kendisini bir kere daha rahmetle anmış oluyorum. Yozgatlı gibi bir dua edelim. Yozgat'ta vefat edenler için; "...yattığı yeri incitmesin." derler ben de öyle diyorum. "Yattığı yeri incitmesin, mekânı cennet olsun."

Teşekkür ederim...

BENİM TANIDIĞIM ABBAS SAYAR

Osman Hakan KİRACI'

Üstadımız rahmetli Abbas Sayar'ın kıymetli ailesi, Mehmet Akif İnan Vakfı'nın Sayın Başkanı Hıdır Yıldırım, değerli akademisyenlerimiz ve sevgili öğrenciler.

Cumhuriyetimizin 100. yılında meslektaşımız merhum Abbas Sayar'ı anmak amacıyla doğumunun 100. yıldönümünde bu anlamlı programı onca emekle hazırlayan ve düzenleyen M. Akif İnan Vakfı ile Yozgat Bozok Üniversitesi'nin ilgililerine teşekkür ederek konuşmama başlamak istiyorum.

Cumhuriyet döneminin Yozgat'taki ilk gazetecisi, meslek büyüğümle birlikte yaşadığım her biri hazine değerindeki anılarımı 15 dakikaya sığdırmanın mümkün olamayacağını siz de takdir edersiniz.

Merhum Üstad'la, Yozgat'ta muhabirliğe başladığım 1969 yılında tanışmıştım. 1974 yılında Yozgat gazetesini yayımlamaya başladıktan sonra Abbas Sayar'la diyalogumuz kayda değer bir mesleki işbirliğine ve sıkı bir dostluğa dönüşmüştü. Yozgat'tan ayrılışına kadar geçen 20 yılda unutulmaz hatıralarımız oluştu. Ağabey kardeş ilişkisindeki dostluğumuz ömrünün son 10 yılında ise Yozgat-Ayvalık hattında yaptığımız uzun telefon görüşmeleriyle sürmüştü.

O'nunla ortak noktalarımız vardı.

Öncelikle, Yozgat gibi demokratik şuurun oluşmadığı bir kentte, çok zor ve ilkel koşullarda her ikimiz de gazetelerimizi mesleğimizin çilesine göğüs gereker yayımlıyorduk.

O, hikayelerine, romanlarına, şiirlerine ve resimlerine ayırdığı hayatının 44 yılını Bozok gazetesine de adamıştı. Ben ise 1 Mart 2023'te 50. yılını kutladığımız Yozgat gazetesinin yayımını sürdürüyordum.

O, edebiyat dünyasında hikaye ve roman dallarında, ben ise gazetecilik alanında Yozgat'ımıza birbirinden değerli onlarca ödüller kazandırıyorduk.

Yozgat sevdamız ortak heyecanımızdı. Sohbetlerimizin ana gündemini hep 'Yozgat' oluşturuyordu.

Her sohbetimizin sonunda da 'Yozgat Var, Yozgatlı Yok' gerçeği ile irkiliyorduk.

Yozgat'ın acı gerçeklerini, Yozgat Bayram gazetesinin her nüshasında birlikte dile getiriyorduk.

Merhum meslektaşımın Yozgat'ta iken (1970'li yılların ortalarından Ayvalık'a göçtüğü 1989 yılına kadar) mesleki birlikteliğimiz öylesine samimi bir birlikteliğe dönüşmüştü ki Üstad kendine ait Bozok gazetesinin yanı sıra Yozgat gazetesinde de yazıyordu.

Abbas Sayar edebiyatçılığının yanında aynı zamanda dönemin Yozgat'ta yaşayan en birikimli, en bilgili ve en kültürlü kişisi; kentimizin canlı kütüphanesi konumundaydı. Yozgat'ta da vilayetimizi yeterince ve Cumhuriyet yıllarında geçirdiği tüm evrimleri anlatabilen bir eser yoktu.

Bu sebeple kendisine, Çapanoğullarından 1980 yılına kadar farklı açılardan Yozgat tarihini kaleme almasını önerdim.

Önerimi önce "Ben tarihçi değilim" diye reddetti. Yozgat'a dair hayatı boyunca öğrendiklerini, bildiklerini yaşadıklarını ve gözlemlerini yazması halinde, Yozgat tarihine ışık tutacak, kentimiz adına çok önemli bir eserin ortaya çıkacağını söyledim. Uzun bir tartışmanın ardından ikna edebildim ve 'peki' dedikten sonra bana şunu sormuştu:

"Adını ne koyacağız?"

"Ağabey ikide bir 'Yozgat Var, Yozgatlı Yok' demiyor muyuz? Yozgat'ı yazacağına göre, Yozgat'ın bu gerçekliğini başlık olarak kullanırsınız. Hem okurların dikkatini de çeker bu başlık. Üstelik ileride yayınlanacak kitabın adına da yakışır." dediğimde bana yanıtı şu olmuştu Üstad'ın:

“Tamam Hakan, 1980’e kadarını ben yazacağım.0 1980’den sonraki Yozgat’ı da sen yazarsın”

‘Yozgat Var, Yozgatlı Yok’u’ gazetemizde tefrika halinde yayınladık. Üstad, Ayvalık’a göçtükten sonra da tefrikamızın haftalık yazılarını postayla yolladı. “Yozgat Var, Yozgatlı Yok”u tamamladıktan sonra Yozgat gazetesindeki yazılarını ‘Ayvalık Mektupları’ ile sürdürdü.

Üstadın ‘Yozgat Var, Yozgatlı Yok’ adlı kitabı, Yozgat’ı tarihsel, ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle anlatan tek eserdir. Buradan, bu kitabı okumayan hemşehrilerime ve bizi dinlemekte olan üniversite öğrencilerine öneriyorum. Yozgat’ı tanımak adına bu önemli eseri mutlaka okumanızı tavsiye ediyorum.

Evet, Abbas Sayar, Yozgat’ın ilk gazetecisi ünvanına sahip Yozgat medyasında adı unutulmayacak meslek büyüğümüzdü. Bozok gazetesinin sütunlarında tam 44 yıl Yozgat için mücadele verdi. Yozgat’taki gazetecilik yaşamı sıkıntılı ve çileli geçmişti. Yozgat gazeteciliğini ‘çileyi başörtüsü etmek’ diye tanımlayan üstad, Yozgat basınında yaşadığı sorunları ve acı gerçekleri Ayvalık’tan gazetemde yayınlamak üzere yolladığı 15 Ağustos 1994 tarihli sitem dolu yazısında şöyle anlatmıştı:

“ Sayın Osman Hakan Kiracı

Yozgat gibi içine kapanmış, kaderiyle felsefesine boyun eğmiş, tevekkülü sabır sermayesi yapmış bir toplumda gazeteciliğin ne büyük bir çile olduğunu kırk dört yıldır (947-991) yüreğinin ortasında duyan bir ağabeyinizim.

“Bilen bilir, bilmeyen bir tutam mercimek sanar”, “yiyen bilmez, doğrayan bilir.”

İstanbul’da Babıali’de üç işyerim varken, beni Yozgat’a matbaa açmak, günlük gazete çıkartmak heyecanına sürükleyen duygularımı şimdi daha iyi anlıyorum. Hiç te esef etmiyorum bu duygularıma. Tam bir maddesel iflasımı hazırlayan gazeteciliğime. Ben sekiz romanımdan üç beş kuruş almasaydım halim nice olurdu bilemem.

Alınan alınsın. En az otuz yıl Yozgatlıya bedava gazete dağıttım da Allah’ın bir kulu; “Bu değirmenin suyu nereden geliyor?” demedi. Davalarını güttüğümü akıllarından bile geçirmediler. İçim yemedi gazetemi kapatmak. Bir cefakâr yavruma bırakıp, gurbet ellerine kırık kanadıyla yol açtım.

Bütün bu çileleri iliklerine kadar tatmış bir kişi ancak senin sabrını takdir hissisine kavuşur. Gazete enflasyonuna uğramış şehrimizde gerçek gazeteciliği yapan sizsiniz. Bütün gurbetteki Yozgatlı hemşerilerinize ulaştırdığınız gazetemizin takdirle yâd edildiğini, davalarını takip ettiğini herkes biliyor, bilmesine ama “Bu pınarın suyu nereden geliyor. Daha ne kadar ve nereye kadar akar” demiyor.

Ömrü bedava olanların, gazetesi de bedava olur.

Sabır, bu iste selamet olmaz. Yine de size başarı ve sabır diliyorum.

Gayretinizi, Yozgatlılığınızı kutluyor, arkadaşlarınızla birlikte gözlerinden öpüyorum. ”

N. Abbas Sayar / 15. 8. 1994 / Ayvalık

Aslında Abbas Sayar’la ilgili söyleyecek çok sözüm, anlatacak çok hatıram var ama ne yazık ki bugün zamanımız yok.

Özetle ifade etmek gerekirse.

Abbas Sayar, evet gazeteciydi. Hikaye yazarıydı. Şair, romancı, ressamdı. Dahası o kısacık ‘nokta’ cümleleriyle vecize ustasıydı. Çok yönlü sanatçıydı.

Tüm bunların ötesinde kıvrak bir kalemin ve akışkan bir üslubun sahibi çağdaş bir mütefekkir. Evet söylemeye çalıştığım o, Anadolunun, Türkiye’nin gerçeklerini gelecek nesillere ustaca yansıtabilme yeteneğine sahip vizyoner bir düşünür.

Dahası var...

Abbas Sayar, derinliğinin boyutunu bilemeyeceğimiz zenginlikte büyük bir mana ve sevgi adamıydı.

Yüreğinde varolan sevgisi ona “Eğer bir çift göz bana sevgiyle bakarsa Dünyayı yerinden oynatırım” dedirtecek kadar güçlüydü.

Yüreğindeki Yozgat sevgisi ise tarifi güç, özel ve güzel bir sevgiydi. Aşıktı Yozgat’a... Yozgat’ı ve Yozgatlı’yı delicesine sevmesine rağmen sevgisine karşılık bulamadığı ve ‘azınlık’ dediği hemşehrilerini de kahır, sitem ve hüznü dolu sözleriyle eleştirmekten geri durmazdı. Sözümün burasında üstadın sitemlerinden bir- ikisini daha anlatmak istiyorum.

Yanlış hatırlamıyorsam: 24 Şubat 1992'de değerli hemşehrilerim Şükrü Erbaş, Mahmut Dünder ve Hasan Mutlu'nun çabaları ile YİBİTAŞ Başkanı Erdoğan M. Akdağ'ın finansörlüğünde Abbas Sayar'ın 50. sanat yılı anısına Ankara'da muhteşem bir gece düzenlenmişti. O gece Abbas ağabeyin mutluluğunu gururla yaşadığı geceydi. Bir hafta sonra bana o gecenin anısına 'Hemşehrilerime tekmil ve teşekkürlerimle' başlıklı sitemle karışık duygu yüklü bir yazı yolladı. Şimdi sizlere Abbas Sayar'ın 4 Nisan 1992 tarihinde gazetem Yozgat'ta yayımladığım oldukça uzun makalesinden sadece sitemine ilişkin satırlarını okuyacağım:

"Hemşehrilerime tekmil ve teşekkürlerimle

...

Ötesi gerçekten bir rüya...

Akşam altıda başlayan bir gece... Gecenin sayın Erdoğan Akdağ tarafından açılışı... Kültür Bakanı Sayın Fikri Sağlar'ın konuşması... Plaketlerin verilışı.

Sevgili okurlarım, hemşehrilerim!

O gecenin muhteşem heyecanı içerisinde birini bekledim. Sayın Demirel'den, Sayın İnönü'den, Sayın bakanlardan telgraflar yağdı. Ama Yozgat'tan bir telgraf yoktu. Kahır ile gömüldüm içime... Ömrünü sanatı kadar 40 yılını Yozgat'a adayan, yapıtları ülke dışında satılan, filmleri Hollywood'da, Taşkent'te gösterilen, "Ölürsem beni Çatak mezarlığına gömün" diyen bir Yozgat sevdalısı garibe Yozgat'tan bir ses yoktu... Bir yeni gelen Valimiz telgraf çekmişti... Ötesi büyük bir boşluk.

Duygulanmamı bana hoş görün. Ömrümde 'Yozgat' dedim de başka bir şey demedim. Bunu bilenler bilir. Şan istemedim, rütbe istemedim. 'Birbirinizi sevin' dedim. Halkım verdi bu sevgiyi bana. Ama vermeyenler de -bir azınlık-vermedi bana. Onların da canı sağolsun. İtleri ürsün tütünleri tütsün.

Yazımı tamamlarken duygulandım ve yoruldum:

*"Minnet Hüda'ya Devleti dünya fena bulur
Baki kalır sahifeyi alemde adımız "*

N. Abbas Sayar / 4.4.1992 / Ayvalık"

Söylediğim gibi Abbas ağabey, Yozgat'tan ayrıldıktan sonra yazılarına benim gazetemde devam ediyordu. Toprağıyla gurur duyduğu, varlığıyla hayat bulduğu Yozgat'a olan özlemini yazılarında her fırsatta dile getiriyordu. Ama sitem ve eleştirilerini de ihmal etmiyordu.

Ayvalık'a yerleştikten 6 ay sonra gazeteme yolladığı köşe yazısında da Yozgat'tan günümüzde bile hala süregelen göç olgusunun nedenlerine gerçeklikle parmak basmıştı. Yine kahr ve sitemle karışık yazısında bakın neler yazmıştı üstad:

"Ayvalık'tan sevgilerle

Aşağı yukarı 6 ay oldu Ayvalığı yurt tutalı, mesken edineli. Gün geçmiyor ki Yozgat'tan bir telefon almayayım. Bütün sesler özlem dolu. . "Niye gittin ağabey" diyorlar. "Çok özledik seni" diyorlar. Ben de duygulanıp gidiyorum.

Olayların bir ekonomik, sosyal yönü olur. Bir de duygusal. . Bir kimse karnı doyuyorsa, sosyal ilişkilerde rahatsa, birbirini seven hemşehrileri arasında ise yurdunu yuvasını terketmez. Hatıralarına saygı duyar. Ama bunlardan yoksunsa, üstelik birbirini sevmeyen, sevemeyen bir insan topluluğu içinde kalırsa duygusal depresyonları artar. 'Ula'der. 'Ne kalıyorum bu yerde?' Çaresini arar, alıp başını gider. Elbette bu konularda ekonomik koşullar ön planı alır.

Yozgat yıllardır sakinlerini dışarı iten talihsiz bir ihraç merkezi olmuştur. Eskinin Yozgatlılığı kalmamıştır. Köyden şehre yerleşenler koloniler halinde yaşamaktadır. 'Yozgatlılık' şuuru göklere çekilmiştir. Bir gizli güç Yozgat'a egemen olmuş, sosyal yapıyı tabanından sarsmıştır. Çarşı pazarda, sokakta, caddede ürkek, sevgisiz bakışlar birbirini taramaktadır. Edebiyat, sanat adına, müzik adına, resim adına büyük bir fukaralık şehri zalim elleriyle kucaklamıştır.

...

Kim kalır böyle bir yurttta. . Allah'ın verdiği üç günlük ömrü kim haraç verir böyle yerde?

Ben kişisel duygularımı başka bir selamlı yazımda bildireceğim.

Büyük Camii'ye, saat kulesine, liseye, çamlığıma ve hepimize sevgiler, selamlar"

N. Abbas Sayar / Ayvalık

**

Konuşmamı, adını Yozgat'la özdeşleştirmiş, Yozgatlılık şuurunun unutulamaz abidesi, Yozgat'ın büyük aşığı, taşının toprağının sevdalısı, Çamlığın kara sevdalısı, Abbas Sayar'ın duygu dolu bir şiiriyle noktalamak istiyorum

İşte, büyük şairimizin 'Ehval-i Yozgat' başlığı altında 1 Haziran 1993 tarihinde Yozgat gazetemizde yayımladığımız yazısının son bölümündeki Yozgat'ı özeleme anımsadığı bu güzel şiiri. Aynen okuyorum:

*“Ay da ne güzel oturdu,
Geyik tepesinin sırtına bu akşam,
Nasıl da çam dalları öpüştü işveli,
Nasıl da ısıdı Keltepe, Nohutlu
Nasıl unuttu Çeşka dört bin yılını*

**

*Kollarım, avuçlarım on otuz oldu
Bir elim Şekerpınar'da,
Bir elim Kumdökende,
Bir elim Çırçır'da,
Seyfiâğa'da, Aliefendi'de,
Çukurpınar'da, Camızlık'da
İçtimde içtim Yozgatımı. .
Sonra baktım, önüm deniz,
Ağaçlar meyvesinde, hava ılık
Üstünde oturduğum dünya, Ayvalık. ”*

N. Abbas Sayar / 1. 6. 1993 / Ayvalık

**

Mevla Rahmet eyleye... Ruhu şadolsun...

Sürç-ü lisan etmişsem affola...

ABBAS SAYAR YA DA ABBAS AĞABEY

Lütfü DAĞTAŞ¹

Abbas Sayar'ı 1977 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı içerisinde yer alan Özel İdare'ye ait restoranın bahçesinde rastlantı sonucu tanıdım ve tanıdığım günün akşamı, bana gösterdiği içtenlik sonucu o sıra Orman Bakanlığı adına TRT televizyonu için çekmekte olduğum 'Ulusal Parklarımız' konulu belgesel dizinin Yozgat bölümünde rol üstlenmeyi kabul etmesi karşısında son derece mutlu oldum.

Tanıştığımızda Abbas Sayar iken, iki saat sonra ağabeyime dönüşen yazarımla ilgili öykü tadındaki anım şöyle:

1973 yılında Ege Üniversitesi Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'na öğrenci olarak kaydolmuştum. O dönemler basından gelen gazeteciler okulumuzda meslekle ilgili derslere girdiklerinden basınla ilişkilerde bir ayağımız, deyim yerindeyse, içerideydi. Yeni Asır Gazetesi Spor Servisi Müdürü Şevket Özçelik, haber tekniği derslerimizin hocasıydı. Bir gün gazetede ki spor servisine stajyer alacaklarını söyledi, sınıftan istekli olup olmayanları sordu. İki arkadaş el kaldırdık ve gazetede staja başladık. Staj bitimi sınavımızı başarıyla verince spor muhabirliği kadrolarına geçirildik. Dolayısıyla sözünü ettiğim 1973 yılında okulda henüz birinci sınıf öğrencisiyken mesleğe de başlamış oldum. Okulu, dört yıllık süresinde bitirinceye değin çeşitli gazetelerle, haber ajanslarında muhabir olarak çalıştım.

Dördüncü sınıf bitip de diplomamı aldığımda, İzmir'in Ankara ve İstanbul'a oranla, gazetecilik alanında son derece yavaş bir kent olduğu yargısı bende oluşmuştu. O sıra sinemaya ilgi duyar olmuştum ve gazetecilikten sinemacılığa geçiş için arayışlarım başlamıştı. Ancak dönemin siyasi ve ekonomik ortamı içerisinde bu konuda pek bir şey yapamayınca o sıra Başbakanlığa

1 Gazeteci

bağlı Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün sınavına girdim ve kurumda kadrolu memur oldum.

Kısa sürede memurluğun bana göre olmadığını anladım ama bir yandan da ekme parası için çalışmak zorundaydım.

1970'li yıllar ülkemizde sadece TRT'ye ait tek televizyon kanalı vardı ve siyah beyazdı. Günün birinde, kurumdaki daire başkanım Uğur Büke, sinemacı olmayı çok istediğimi biliyordu, beni odasına çağırırdı, "Orman Bakanlığı, ülkemizde var olan ulusal parklarla ilgili dizi belgesel çektiler TRT televizyonunda yayımlatmayı programına almış. Bize, sizde bunu çekecek eleman var mı, diye soruyorlar" dedi ve ekledi: "Sinemacı olmak istiyordun, değil mi? Sen çeker misin?". Hayır, demem olası mı? O gün daire başkanımın odasında memur olduğumu unutup sevinçten havaya zıpladığımı bugün bile çok iyi anımsıyorum.

Önce araştırma yapmaya koyuldum. Çünkü ulusal parklar diye bir kavramı daha önce duymuş değilim. Türkiye'de kaç ulusal park var ve bu parklar nerelerde, onu da doğal olarak bilmiyorum. O sıra, Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü nedeniyle her il için basılmış yıllıklar imdadıma yetişiyor ve kurum kütüphanesinde bir tarama yapıyor, 12 ulusal parkın nerede olduklarını, özellikleriyle öğreniyorum. Bundan sonrası oralara tek tek giderek yerinde görüp incelemek, senaryolarını yazmak, ardından kameramanından sesçisine TRT ekibini alıp yeniden yollara düşmek gerekiyor.

Çekeceğim ilk bölüm olarak Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda karar kılıyorum çünkü Ankara'dan iki buçuk saat uzaklıkta Yozgat. Bu kente ilk ayak basışım. Yozgat Çamlığı Milli Parkı kentin hayli yakınında ağaçlıklı kalabilmiş tek bölgesi. Kente varır varmaz oraya ulaştım. Bölgeyi tanımaya çalışıyorum. Öğle saati ve Ramazan ayı. Yozgat'ı, öncesinden içine kapalı bir kent olarak biliyorum. Karşıma Özel İdare'ye ait bir bina çıkıyor. Bahçesine masalar, sandalyeler dizilmiş. Kimseler yok. Sadece takım elbiseli iki beyefendi bir masada karşılıklı oturmuşlar...

Siyah ceket giymiş karşımdaki kişi kendisini tanıtıyor:

- Ben, Cevdet Dünder. Geçen dönem Yozgat'ın CHP'li belediye başkanıydım.

Yanınızdaki kişi de adını eminim duymuşsunuzdur, Yazar Abbas Sayar!

Hiç duymamış olur muyum. Tek televizyon kanalımız TRT'de daha yenilerde Yılkı Atı adlı romanı film olarak yayımlanan yazarımız.

Kim olduğumu söylüyor, Orman Bakanlığı adına TRT için yapacağımız film projesinin bilgisini veriyorum. Şah Kartal adını verdikleri kartalın da barındığı Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda yavaş yavaş akşam oluyor. Yozgat'ın karasal iklimine dayalı kuru serin havası beni gökyüzündeki milyonlarca yıldızla buluşturuyor. İzmir ya da Ankara'da bu denli çakır yıldız böylesine parıltılı şölen havasında görmüşlüğümün olmadığını ayırdına varıyorum. Oksijenin varlığını duyumsamak ise apayrı bir olay. Rahatlamanın getirdiği özgüvenle Abbas Sayar'a Abbas ağabey, Cevdet Dünder'a da Cevdet ağabey diyorum. Kanım kaynadı ya, gecenin ilerleyen saatinde de önerimi yapıyorum Abbas Sayar'a:

-Ankara'ya döner dönmez Yozgat Çamlığı Milli Parkı ile ilgili senaryomu yazıp size göndereceğim Abbas ağabey. Senaryoda size de rol versem oynar mısınız?

-Oynarım evlat!

Genç bir adamın, bozkırın ortasında, gecenin ileri saatinde yaşadığı mutluluğa bakar mısınız! Önerimin usta yazarımız tarafından olurlanması beni adeta uçuruyor.

Senaryomu gönderdikten sonra anlaştığımız yakın bir tarihte TRT'den ekiple gidiyor, Türkiye'nin ilk ulusal parkı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nı, dizinin birinci bölümü olarak çekiyorum. Abbas ağabey, söz verdiği gibi rolünü ezberlemiş. O da bölümde başından sonuna rolünün hakkını veriyor. Hatta bölümün başına koyduğum doğayla ilgili şiiri bile Abbas ağabey yazıyor. Çamlık dışında kalan Yozgat ve çevresindeki ağaçsızlığın Çapanoğulları Beyliği'ne uzandığını anlatıyor kaleme aldığı şiir. Çevre silme ormanken ağaçların kesimi işte o beylik döneminde başlamış. Şiirin elyazılı özgün halini de bana veriyor. Yatağa gitmeyi reddeden Abbas ağabey, "Bırakın beni, uyumayacağım. TRT'cilere gökteki yıldızları saydıracağım!" diyerek gecenin sessizliğini yırtıyor.

Adıma imzaladığı kitabın adı ise Can Şenliği. Kitabı, tanışmamızdan sonra son yıllarında yerleştiği Ayvalık'tan İzmir'e gelişinde, 1984'ün 2 Eylül günü, "Sevgili Lutfi Dağtaş'a sevgiler, gözlerimden öperek," yazarak imzalıyor.

Ne zaman yıldızların yakınmış gibi durdukları yerlere geceleri yolum düşse, o yıldızlara bakar, Abbas ağabeyli Yozgat Çamlık gecelerine giderim. Şimdi o parlak yıldızlardan birisi de Abbas Ağabey. Gülerek bana ışıktan oklarını gönderiyor, “Hadi bizi say, bizi say...” diyor.

Abbas ağabey ile anılarımı güçlü tutmak adına yıllardır bir şey daha yapıyorum. Yozgatlı Şair dostum Şükrü Erbaş'ın *Yolculuk* adlı şu şiirini, Yarın Yayınları'ndan, 1986 yılında aynı adla yayımlanan kitabından döne döne okuyorum:

*Yozgat bir kar kentidir,
Sürmeli bir türküdür
Serttir soğuktur küçüktür.
İki dağın dudağına kısılmış
İncecik bir sudur
İçinde zamandan başka her şeyin aktığı...
Güneşi bir nazlı konuktur yazlar içinde
Ömrü çiçeklerin rengi kadardır.
Ağaçları çatılardan yüksek
Avluları evlerinden geniş
Bir rüzgar kentidir Yozgat
Çim kokuları ve bıçkın delikanlıları ile
Yıllardır kesilmeden esen
Yoksullukla düşlerin iç içe büyüdüğü
Dar sokaklar eğri evler boyunca...
Kadını bir eski zaman evidir
İşin ve konuşmanın tutkun aynasında
Erkeği odalar dolusu ağırlık...
Duruldukça rengini bulan sular gibi
Çocukların büyüdüğü büyüklere benzediği
Bir taşra kentidir Yozgat
Zor inanıp güç değişen...
Durur zamanında alnında donuk
Bir basma entarinin eteğinde
Soluk, eski desenler gibi...*

ABBAS BEY ABİMİZ!

Ertuğrul KAPUSUZUĞLU'

Abbas Bey abimizle ilgili birkaç hatıramı yazacağım.

Bu hatıraların bir kısmını herkes bilir, bir kısmınıysa onu yaşayan ben bilirim, ol sebepten önemlidir.

...

Önce şahsımla ilgili hatıralar:

Çok gençtim.

Saray otelinin üst katında bir odası vardı.

Dağınık kitaplar, sigara külleri vs. dağınık bir oda.

Teksir kağıdına kurşun kalemle yazdığını hatırlıyorum.

Geldiğimde bazen işini bırakmaz, elime bir dergi tutuşturur; “- Ben şu kısmı tamamlayım, sen şunlara bakıver o zamana kadar” derdi.

Onunla sohbetlerimizde hiçbir zaman üçüncü bir kişi yanımızda olmadı.

Onunla sohbet bir zevkti.

Pek çok at ve yılki atı konuştuk.

...

Yozgat'tan gideceğinin belli olduğu günler.

Onu seven iki elin parmağı kadar dostu üzgündük.

O da üzgündü, ama belli etmemeye çalışıyordu.

Bir edebiyat öğretmeni olan Ender Hanım, ona evlenmek teklif etmiş.

Ender Hanıma demiş ki; “- Hanım efendi, bakın şu yaştayım. Bende bir şey yok. Benimle evlenip de ne yapacaksınız?”

Edebiyatımızın Ender Hanım’a hakkı ödenmez.

Ender Hanım demiş ki; “- Sizden hiçbir beklentim yok efendim. Siz yazacaksınız, ben de size kahve yapacağım.”

O kadar.

Öyle de olmuş.

Abbas Bey yazmış, Ender Hanım kahvesini yapmış.

Bildiğim kadarıyla son eserini eşine ithaf etmişti.

Teşekkürler hanımefendi.

...

Merak etmeyiniz, konuyu konuya bağlayacağım.

Yozgat’tan gidiyordu.

Üzölmüştüük.

Dedim ki; “- Abbas Bey ağabeyimiz. Gidiyorsunuz, ama arkanızda bir çırak bile bırakmadınız?”

Gölümsedi, dedi ki; “- Sen öyle zannet, usta bıraktım usta.”

Şaşırdım.

Dedim ki; “- Abi usta bıraktın da biz niçin bilmiyoruz?”

Sesi nahif, dili nahif, gülümsemesi de nahifti.

Dedi ki; “- Gapsızım... Ben yılık atını uzaktan gözlemledim. Sen ki yılık atına binmişsin. Bindiğini *Aygırı Kısrakla Tutarlar*’da gördüm. Sen beni geçeceksin inşallah.”

Kocaman bir “- Estağfurullah” çökerttim.

O ara, “*Aygırı Kısrakla Tutarlar*” romanım yayımlanmıştı ve heyecanla ona hediyeye etmişim.

Okumuş.

Nasıl da heyecanlanmışım.

Yozgatlı şöyle der; “- Büyük adamda gönül kibir mi olur?”

Onda onu gördüm.

Büyük adamda gönül kibir yoktu.

...

Abbas Sayar abimizle çokça da sinema konuştuk.

Yılkı Atı ile Can Şenliği çekilmişti.

Beğenmemiştim.

Yılkı Atı’ndaki at, yılkı atı değildi.

Bir faytondan söküp almışlar.

Yönetmenin yılkı atını tanımadığı da belliydi.

Film; Doru kısrakın duygularıyla karışan Abbas Sayar’ı beyaz perdeye yansıtmaktan ne kadar uzaktı.

Araştırdım.

Yılkı atı bulamamışlar.

Oysa bilirim ki Yozgat toprağında her mevsim, hele kışın dağlarda sürü sürü yılkı atı bulunur.

“Yılkı atlarını tanımak, onlarla boğuşmak, onları tutup binmek” bugün pek öğündüğüm hatıralarımdandır.

Yılkı Atı filmini o da beğenmemişti.

Ne çare?

Can Şenliği için şunları demekten kendimi alamadım.

“- Abbas Bey ağabeyim. *Can Şenliği* romanınız, bütün duygularıyla Yozgat. Velakin filmdeki mekanlar Yozgat değil. Üsüyün ağa Yozgatlı değil. Bağ-bağ evi Yozgat'ın değil, kadınlar Yozgatlı değil... Niçin Yozgat'ta çekirmediniz.”

Canının ne kadar sıkıldığını yüzünden okudum.

Çok üzgündü; dedi; “- Aaah! Gapisiz evladım. İnşallah senin başına gelmez benim başıma gelen. Beceremedim Yozgat'ta çekirmeyi.”

Yozgat'ta çekirmeye gücü yetmemiş.

Yazıklar olsun.

Yozgat'ın etkilisi yetkilisi ve dahi onbirlileri ilgilenmemişler.

Düşünsenize, Can Şenliği, Yılkı Atı Yozgat'ta çekilmiş.

Ne havamız olurdu ama.

Vah mı desem, yuh mu?

Filmcileri bilirim.

Onlar ne yamandır. (?)

“- Tamam abimm.” derler, işleri aldıktan sonra bildiklerini okurlar.

Abbas Bey'in korktuğu benim başıma da geldi.

Kültür Bakanlığının 700 eser arasından senaryo birincilik ödülünü alan “Bizim Eller'in” sinema filmini Yozgat'ta çekirmeyi beceremedim.

...

Yozgat bir sinema cenneti.

Yani olabilirdi.

Canlı örneği, Yılık Atı ve Can Şenliği.

Ve ben biliyorum Abbas Sayar'ın bütün eserleri.

Mükemmel sinema filmleri, dizi filmler, belgeseller olabilir.

...

Yozgat'ta sanat yapmak.

Abbas Sayar, Yozgat'ın en zor zamanında yaşadı.

Ne sıkıntılar çektiğini yakinen bilirim.

..

“- Onlar Bizim Evin Çöreği...”

Memuriyetim Ankara'ya taşındı.

Duydum ki Abbas Sayar'ın 50. Sanat Yılı kutlanacak.

Yozgatlılar Derneğinin de faal bir üyesiyim.

Organize ettim.

Küçük bir şilt yaptırıldı.

Törene gidip Yozgatlılar olarak Abbas Sayar'a takdim edeceğiz.

...

Tören, Hacettepe sırtlarındaki Türk Ocağı salonunda.

Muhteşem bir salon.

O geceyi görmeliydiniz.

Ne kadar seveni varmış.

Ne kadar büyümüş.

Bakanlar, şirketler, kurumlar, kuruluşlar.

Abbas Sayar adı göklerde geziyor.

Ve Yozgat'ın haberi yok.

Vah benim memleketim.

Neyse, gece güzel.

Sıra geldi, Abbas Sayar'a verilecek hediyelere.

Bir liste yapılmış.

Hediye verecekler listesi.

Yozgatlılar Derneği olarak adımızı yazdırdık.

Töreni sunanlardan birisi Şükrü Erbaş'tı.

Hediye merasimine geçildi, hediye verecekler sayıldı, bizim adımız en sonda.

Olsun.

Fakat ne oldu bilin bakalım

Abbas Sayar!

O nahif, o güzelim adam.

Protokoldeki yerinden kalktı, sahneye geldi.

Mikrofonu aldı.

Dedi ki: “- Kıymetli konuklar. İzniniz olursa en evvel Yozgatlılar Derneğinin hediyesini almak istiyorum. Niye mi? Çünkü onlar bizim evin çöreği.”

Bizim Evin Çöreği deyimini ilk defa orada ondan öğrendim.

Ne güzel kelimdi o; “- Bizim evin çöreği.”

Elimde küçük plaketle fırladık.

Gözlerim yaşarmıştı.

Sesim titreyerek bir şeyler söyledim ama.

Elini öpmek istedim.

Her zamanki gibi öptürmedi.

Bizi kucakladı.

Yerimize geçtik.

İyi mi, güzel mi?

...

Abbas Sayar, sıkı bir Yozgatlı olduğu kadar, tam bir İstanbul Beyefendisiydi.

Diyeceğim o ki...

Hani o gominisidi! ya.

Kimsenin aklına, Abbas Sayar-Necip Fazıl dostluğu gelemezdi.

Biri alabildiğine sağcı...

Abbas Sayar ise Yozgatlıların bırakın solculuğu “gominis” dedikleri bir beni âdem.

Kaldı ki Demokrat Partinin il başkanı mıymış, yönetim kurulu üyesi miymiş?

Sonradan okuduğum bazı Yunusvari şiirleri var ki; değme milliyetçi değme Müslüman bu güzellikleri kaleme alamaz.

Geçelim.

Necip Fazıl Yozgat'a konferans vermeye geliyor.

Davetçiler, kendisini ta Yerköy'de karşılıyor.

Yerköy, 40 Km.

Üstadın karşılayıcılara ilk sorusu; “- Abbas nasıl?”

Karşılayıcıların hepsi elhamdülillah, Müslüman ve Milliyetçi!

Cevapları; “- Üstat, bırak şu gominisi.”

Bildiğim kadarıyla üstadın ağzı fena imiş.

Bunu diyenlere mükemmel ve tabii ki tersleyen bir tepkiden sonra; “- Ulan... Abbas’ı üç kere kıyma makinesinden çekseniz, değil komünistlik solculuk bile çıkmaz.”

Çok gençtim.

Necip Fazıl’ın o konferansını Belediye Düğün salonunda ben de dinledim.

...

Yaşar Kemal’le ilgili...

Yozgat, televizyoncularla, gazetecilerle Abbas Sayar sayesinde tanışmıştır.

Alın size bir insanın Yozgat’a katkısı.

İnce Memet’in yazarı Yaşar Kemal de sırf Abbas Sayar’ı görmek için Yozgat’a gelmiş.

Onu ve Yozgat’ı uzun uzun yazmış.

Onun, ona şöyle dediği herkesçe bilindir: “- Ulan Abbas, *İnce Memet* gibi dünya dillerine çevrilen bir roman yazdım ki tuğla gibi. Amma sen, parmak kalınlığında bir *Yılkı Atı* yazdın,

Şu dünyadan Bir Abbas Sayar geldi geçti.

Nail Abbas Sayar.

O bütün hızıyla gelip geçerken, bir saniyelik bir zaman diliminde onunla tanışmış olmaktan çok mutluyum.

Abbas Bey Ağabeyim; “- Elimizdeki altının kıymetini bilmeliyiz” doğrusunun teyididir.

Sadece Yozgatlılar değil, bütün memleket.

Varsa elinizde Abbas Sayar gibi altın, kıymetini bilin.

Altının kıymetini bilmenin yahut bilmemenin de bir vebali vardır haberiniz olsun.

Herkesin sevabı-vebali etkisi ve yetkisi oranındadır.

Sana rahmet, sana hürmet sevgili ağabeyim.

Nurlarda yat.

ANILARLA ABBAS SAYAR

Seyfi ÇELİKKAYA¹

Gençlik ve olgunluk döneminde Yozgat insanına aykırı bir insan...

Giyimi, yaşantısı, düşüncesi, yazdıkları, anlattıklarının önemli bölümünü Yozgat insanı aykırı buluyordu. Bu durum farklı ortamlarda dillendiriliyordu, Üstat Abbas Sayar da bunun farkındaydı.

Abbas ağabeyin, gençlik yıllarına şahit olmadım ama olgunluk dönemine denk gelen 1976-1980 yıllarını yaşadım, gördüm, gözlemledim, duydum.

Tanıdığım Abbas Sayar, çok farklı birisidir.

Bir zamanlar Abbas Sayar Yozgat insanına aykırı geliyordu. 12 Eylül 1980 sonrasında ise bu kez Yozgat insanı Abbas abiye aykırı gelmeye başladı. Bunun sonucunda da “*Yozgat Var, Yozgatlı Yok*” makalesini, devamında da yazı serisini kaleme aldı.

“*Yozgat Var Yozgatlı Yok*” başlıklı makale, o yıllarda sahipliğini Osman Hakan Kiracı'nın “*Yozgat*” isimli gazetesinin “*Bayram*” özel sayısında yayınlandı. Sonrasında ise, gelen olumlu olumsuz tepkiler doğrultusunda yazı dizisine dönüştü ve gazetenin her hafta Salı günleri çıkan nüshalarında yayınlandı. Abbas abi Yozgat'ta başladığı yazı dizisini Ayvalık'ta da sürdürdü. El yazısıyla yazdıklarını daktiloya çekip, dizgiye veriyordum. Yazıların orijinalinin Sayın Kiracı'da mevcut olduğunu, bu yazı serisiyle birlikte özel mektuplarının da olduğunu biliyorum. Bu yazı yazıldığında Abbas abi Yozgat'ın geleceğinden endişe duyuyordu.

O dönemde resmi kurum çalışanları; *Polis Evi, Öğretmen Evi, Hâkim Evi, Maliye Lokali, Mühendisler Lokali* gibi oluşumlarla ayrıştı. Hâlbuki ili yönetenler daha önceleri *Şehir Lokali*'nde bir araya gelip, konuşuyorlar, tartışıyorlardı.

1 Gazeteci

Aynı dönemde, köyden göç yoğunlaşmıştı. Aynı köyden gelenler, belirli bölgelere yerleşiyor, ticareti kendi köylülerinden yapıyorlardı.

“*Nerelisin?*” sorusuna, “*Yozgatlıyım*” diyen çok azdı. Genel olarak ilçe ve köy ismi öncelikle yanıt olarak veriliyordu. Bu durum büyük şehirlere göç edenler arasında da oldukça yaygın bir durumdu ve halen devam ediyor. Yozgat’ın herhangi bir ilçesine bağlı köyden gidenler, gecekondu semtlerinde aynı oymakta toplanıyor, karşı oymakta ise aynı ilçenin başka bir köyünden göç edenler toplanıyordu. Bu insanlar “*Nerelisin?*” sorusuna önce “*Buralıyım!*” yanıtını veriyor, ardından gelen “*Nereden geldiniz?*” sorusuna ise halen ilçesinin ve köyünün adını vererek, yanıt veriyor.

Bu durum Abbas abiyi endişelendiriyordu, Yozgat’ın gelişmesi için bir engel olarak görüyordu.

Ne kadar haklı olduğunu şimdi çok daha anlıyor, görüyoruz...

Abbas abi, hoş sohbet birisiydi. Birçok sohbetine de iştirak ettim.

Askeri Gazino, şimdi fırın olan *Merkez Lokantası* ve yine yok olan *Çamlık Gazinosu* Abbas abinin sohbetlerini yaptığı, dostlarıyla birlikte olduğu önemli mekânlardı.

Çamlık Gazinosu, Abbas abinin özellikle resim çalışmalarını yaptığı bir mekândı. Masaya, kağıt parçalarına, kolonlara, duvara yaptığı resim çalışmalarının bir bölümünü işletmenin sahibi rahmetli Mustafa Sargın, fotoğraflarını çekti-rip, duvara asmıştı. Bazı resimleri ise duvarda, kolonlarda kalmıştı. Daha sonraki işletmeci rahmetli Yaşar Salman da resimlere dokunmamış, bina yıkılana kadar da resimler mekânda kalmıştı, bina yıktırıldığında ne oldu bilmiyorum.

Abbas abi, bir dönem Sayarlar ailesine ait, rahmetli Abdullah Koçak ve rahmetli Naci Şahin tarafından işletilen *Sayarlar Oteli*’nin bir odasında kalıyordu. O dönem Abbas abi ile daha sık görüşme imkânım oldu.

Abbas abinin şiirleri, noktaları, resim çalışmaları ve romanlarının hepsinin farklı bir öyküsü vardır. Yani ilham geldi, yazayım, çizeyim değil. Yaşanmışlıklar şiir olur, resim olur, noktalarda anlamlı söz olurdu.

Abbas abi için, Sayarlar Oteli de, Çamlık Gazinosu gibi önemli bir mekândı. Resim çalışmalarının ve şiirlerinin önemli bölümü de burada hayat buldu.

Abbas abi Ayvalık'a taşındıktan sonra tüm eşyaları, *Bozok* gazetesinin ciltli arşivleri, anıları da toplanıp, otelin altındaki depoya kondu. Depoyu yağışlı bir günde su bastı. Günler sonra belediye itfaiye ekibi tarafından temizlendi ama geriye bir şey kalmamıştı.

O dönemde Abbas abi, şiir ve noktalarının hikâyelerini anlatırdı. Bir gün bu hikâyeleri kitaplaştırma teklifinde bulundum, kabul etti. Şiirlerine, noktalamalarına konu olan hikâyeleri Abbas abi anlatacak, ben kasete alıp, deşifresini yapacaktım. Sonrasında da kitap haline getirecekti. Birkaçını anlattı, yazdım.

Devamını getiremedik.

Bunun nedenlerinden birisi; aslı "*Tarlabası Salkım Saçak*" olan, ancak yayıncının önerisi ile "*Anılarda Yumak, Yumak*" adlı romanına son şeklini verip, yayınevine gönderebilmek için Çamlık Gazinosu üzerinde bulunan İl Özel İdaresine ait misafirhaneye yerleşmek zorunda kalmasıdır. Kitaba yoğunlaşınca şiir ve özlü sözlerinin hikâyelerini anlatmaya zaman kalmamıştı. Ama buna rağmen birkaç tanesini kasete alıp, deşifresini yapıp kendisine vermişim.

Deşifresini yaptığım şiir ve noktalar adını verdiği sözlerin arka planına geçmeden önce, Abbas abinin Çamlık sevdasına da değinmek gerekir.

Çamlık'ta kaldığı dönem içerisinde sık olmasa da 10-15 günde bir "ihtiyacın var mı?" diyerek, ziyaretine gidip, bir bardak çay içimi sohbet etme imkânımız olurdu.

Bu ziyaretlerden birisinde, "*Seyfi'm biliyor musun!*" diyerek söze başladı. Devamında, "*Bu Çamlığın sabahı bir başka güzel, akşamı daha başka güzel*" dedi, derin bir nefes alıp, göz göze geldik. Dinlediğimi, "*anlat abi*" der gibi bakan meraklı gözlerimden gözlerini kaçırdı, "*Sabahları, doğa uyanırken kuşların sesi, rüzgârın etkisiyle birbirine değen yaprakların çıkardığı ses müzikali insanın ruhuna işliyor, bir kez daha sevdaları yürekte depreştiriyor. Akşamları, gün batarken kuşların cıvıltısı, ağaçların çıkardığı seslere karışıyor. Ninni söyler gibi, giden sevgilinin arkasından mendil sallayıp, ağıt yakar gibi güneşin batışını uğurluyorlar*" dedi.

Aklımda kaldığı kadar, anlatmaya çalıştığım bu ses yoğunluğunu kasete aldığımı, Çamlık'tan ayrı kaldığı dönemlerde dinlediğini de biliyorum.

Kasete alıp, deşifresini yaptığım şiirlerinden birisi "*Memed'in Ölümü*" adlı şiiriydi.

Dağ yolu...

Mazısı, yolcusu

İnim inim inleyen bir kağı.

Hasta delikanlı,

Ciğeri tutuşmuş ana.

diye başlayan bu şiirinin kaleme alındığı mekân Yerköy ilçesi Sekili istasyonu. Yaşlı bir kadın ölüm döşeğindeki oğlunu kara trenle Ankara'ya hastaneye ulaştırmaya çalışıyor. Yaşlı kadının feryadı istasyonu inim inim inletiyor, "Mehmedim!" derken avazı çıkıncaya, yüreği parçalanır gibi çıkan haykırış Abbas abinin de yüreğine işliyor, kulaklarında çınlayan "Mehmedim" haykırışı, gözünden damlaların dökülmesine neden olurken, kâğıda şiir olarak yansıyor. Abbas abi için bu şiirin önemi çok farklıydı. Zira her sohbetinde olmasa da çoğunluğunda okurdu.

"Bedava" şiiri bir işyerinde kaleme alınıyor.

Dağ başında karaçalı,

Çaput bağlamak bedava.

Felek gözün kör olsun,

Oturup ağlamak bedava.

Oğlunu evlendirmek veya kızını gelin etmek isteyen bir çiftçi, manifaturaya gelip, harman sonrasına pırtı almak ister. Sohbet havadan sudan açılır. Çiftçi kendisine yöneltilen sorulara, "Allah yağmur yağdırırsa, havalar iyi giderse, harman zamanı bir de rüzgâr eserse ürünün bol olacağını" belirterek, yanıtlar. Abbas abi de bunu şiir olarak kaleme alır.

BOZKIRIN EVRENSEL SESİ: ŞAİR, YAZAR ABBAS SAYAR

Yahya AKSOY¹

Nail Abbas Sayar (21 Mart 1923 Yozgat – 12 Ağustos 1999 İzmir) Türk romancısı ve şairdir. 21 Mart 1923 tarihinde Yozgat'ta doğdu. 1941'de Yozgat Lisesi'ni bitirdikten sonra maddi imkânsızlıklar nedeniyle üniversiteye gidemedi. Kısa süreli memurluktan sonra yedek subay oldu. Askerliğini tamamlayıp geldikten sonra 1945'te evlendi ve İstanbul'a yerleşti. Dört dönem İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Türkoloji eğitimi aldı. Dört sömestri kadar süren eğitimini parasızlık sebebiyle yarıda bırakarak Yozgat'a döndü. Bu okul "üstelik onun düşlerindeki okuldu." Yozgat'ta bulunduğu yıllarda Abbas Sayar, gazete satıcılığı, kitapçılık, matbaacılık ve çiftçilik de yapmıştır. 1947'de İstanbul'da, on beş günde bir çıkardığı gazeteyi, matbaa kurarak Yozgat'ta yayınlamaya başlamıştır. Siyasetle de uğraşmış ama siyasete ayak uyduramamıştır.

Zengin gönlü ve akıcı kalemıyla şiirler yazarak edebiyat dünyasına giren Abbas Sayar, ilk romanı "*Yılkı Atı*"nı yazdı. Yerel dili, gelenekleri, görenekleri, çevreyi, insanı, hayatı büyük bir ustalıkla harmanlayan yazarın bu eseri büyük ilgi ve heyecanla karşılandı, TRT başarı ödülüne layık görüldü ve bu eser kısa sürede tükendi. Esere ilgi arttı ve unutulmadı.

TRT, Abbas Sayar ve "*Yılkı Atı*"nı belgesel yapmak üzere Yozgat'a geldi.1974 yılında Yozgat'ta yapılan belgesel çekiminde, İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı ve Halk Eğitimi Başkanı aynı zamanda Kültür Müdür Vekili olarak ben de görev aldım. TRT yapımcısı Ünal Küpeli ile birlikte Abbas Sayar, zamanın Yozgat Belediye Başkanı Cevdet Dünder ve ben birlikte çekimlerde görevlerimizi heyecanla, hevesle ve büyük bir ilgiyle yerine getirdik.

1 Emekli Eğitimci

Abbas Sayar'ın ünlü şiiri "Memet'in Ölümü"nü'nün bir senaryo dâhilinde Yozgat yakınlarında çekimi yapıldı. Bu şiiri çok güzel içli, yanık, dokunaklı ve etkili sesiyle Cevdet Dünder seslendirdi:

Memet'in Ölümü

*"Dağ yolu
Mazısı yolcusu inim inim inleyen bir kağrı
Hasta delikanlı
Ciğerleri tutuşmuş ana
Dağ yolu
Rüzgar esiyor yaman
İnce yırtık yorgan altından
Bir feryat yükseliyor
-Amaaan amaan.
Yolu da su götürmüş
Kağrı geçemez
Ecel şarap sunmuş
Memet içemez
Ekin olur harman geçer biçemez.
-Felek böyle yazmış alın yazımı
Verin Durmuş çalsın cura sazımı...
Matem elbisesi giymiş gökler
Kara yazılı Memet'ime ağlıyor
Memet'im Memet'im diye
Feryada başlarken ana
Kimdir bilinmez bir garip kişi
Memet'in çenesini bağlıyor..."*

Bitmeyen heyecanı ve hevesi ile derin gözlemlerini, özlemlerini ve hayata dair algılarını akıcı ve yerel dille harmanladığı ikinci romanı olan "Çelo", Türk Dil Kurumu 1973 roman ödülüne layık görüldü. Abbas Sayar'ın üçüncü romanı "Can Şenliği". "... Eşek üstünde bir ordu komutanı olmaz ya, Hüseyin Ağa eşeğinin üstünde yine ordu komutanı gibiydi..." dediği bağ bekçisini bütün vasıflarıyla ve çevresinde oluşan tüm değerli özellikleriyle tanışımız bu eser edebiyat tarihimizde unutulmaz izler bıraktı.

Abbas Sayar'ın diğer eserleri, *Dik Bayır, Anılarda Yumak Yumak, Boşluğa Takılan Ses* (şiirleri).

Halk kültürümüzün özgün değerlerini içeren geleneklerimizi, yerel dilimizle şiirsel bir anlatımla romanlaştırarak edebiyat dünyasında adeta devrim yaratan Abbas Sayar, yurt ve dünya çapında tanındı, şiirleri, romanları ve kendine özgü hoş sohbetleriyle gönüllerde unutulmaz izler bıraktı.

Kentlerin ve ülkelerin tanıtımında yazar, sanatçı ve bilim adamlarının özel, öncelikli ve önemli yerleri bulunmaktadır. Bu değerlere yüksek saygı duyulmalıdır.

Tarihi İpek Yolu Kültür Araştırmaları için 1992 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı folklor araştırmacıları ve kameramanı ile sık sık gittiğimiz Azerbaycan ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde yaptığımız toplantılarda bizleri Abbas Sayar'ın hemşehrisi diye karşıladılar ve tanıttılar. Ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov, Abbas Sayar'dan övgü ile bahsetti. İnsanlığın ortak değerleriyle dünya yazarı olduğunu ifade ederek eserlerini övdü.

Kısa sürede ünü Yozgat dışına taşan, yurt ve dünya genelinde duyulan şair ve yazar Abbas sayar, orta ve yüksek öğretim öğrencileri, öğretmenleri ile halkımız arasında bilinir, tanınır ve aranır oldu. Gazete ve televizyonlar onunla program yapma yarışına girdiler.

“İniş” şiirinde şöyle demektedir:

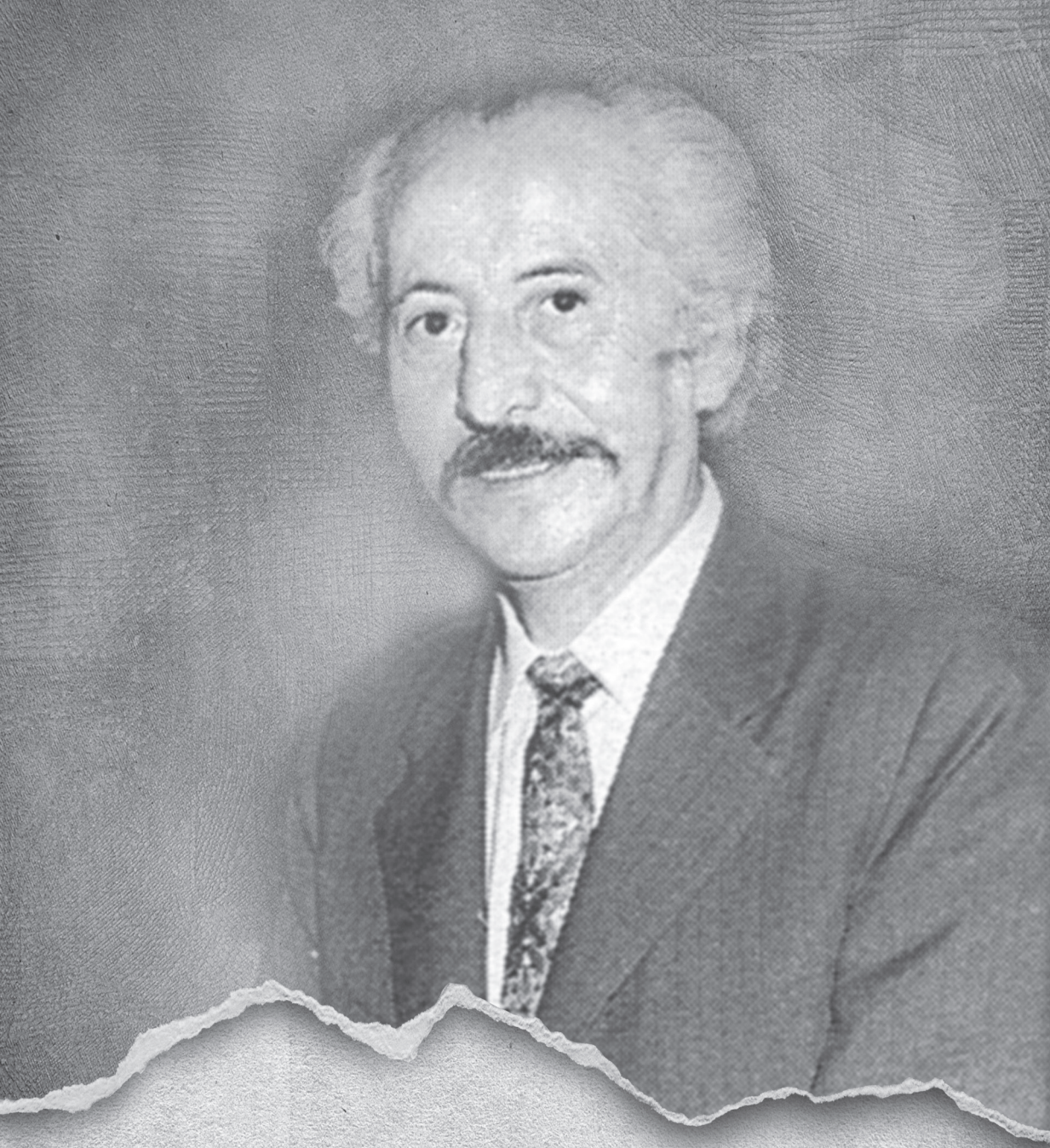
*“Bu dünya yine dönecek
Sen olsan da olmasan da
Işık bir yanıp bir sönecek
Sen olsan da olmasan da
Artacak renkler cümbüşü
Geceler göreceğün
Sürecek yaşam düğünü
Sen olsan da olmasan da.”*

Büyük yazar ve şair Abbas Sayar, son yıllarını geçirdiği Ayvalık- Sarımsaklı bölgesinde çevresindeki bazı insanlara, vefasızlıklardan bahsedirdi. Hakkı olanı istemiş kendisine ve eserlerine çok sahip çıkılmasını istemişti. *“Yozgat Var, Yozgatlı Yok”* eserinde bu haklı yakınmaları görülür... Oysa kentler yazarları, şairleri, sanatçıları, bilim adamları ile dünyaya açılır.

Bizim Şiir

*“Bir cefa toprağı olduk
Her yağmurun seli bizim
Bahar vakti bahçelerin
Kuru kalmış dalı bizim
Dünya kaldı berbatlara
Çıktılar hep üst katlara
Bu kavganın feryatlara
Terkedilmiş teli bizim...”*

12 Ağustos 1999'da aramızdan ayrılrsa da, gönüllerden, dillerden ve edebiyat tarihinden ayrılmayan ve özgün yerini koruyan, eserleri ile insana, doğaya ve yaşama dair yerel kültürü ve dili evrensel bir şuura taşıyan, sevdiren ve kendine özgü edebi kişiliğı ile ünlü şair, yazar Abbas Sayar'ı rahmet, saygı ve özlemle anmaktayız. Ruhu şad olsun.

ABBAS SAYAR
BİBLİYOGRAFYASI

NAİL ABBAS SAYAR (1923-1999) BİBLİYOGRAFYASI (Deneme)

Öğr. Gör. Kâmil Büyüker / Selahattin Öztürk

Hayatı sırasıyla Yozgat-İstanbul-Yozgat ve Ayvalık'ta geçen ve 21 Mart 1923 tarihinde Yozgat'ta doğan Abbas Sayar 12 Ağustos 1999 tarihinde İzmir'de vefat etti. İki evlilik yapan Sayar'ın ilk evliliğinden olma Ahmed Güner isimli tek çocuğu vardır. Cumhuriyetimizle yaşıt olan Nail Abbas Sayar, taşrada kaleme alarak yayımladığı ve ses getiren eserleri ile tüm Türkiye'ye mâl olmuş bir yazarımızdır. Eserlerinin yeniden neşri dışında hayatı ve eserlerinin sınırlı sayıda tez ve müstakil 2 esere konu olması dikkat çekici ve üzüntü vericidir. Türk Edebiyatının tiyatro hariç hemen her alanında eser vermesi ile değil, yaptığı resimler, çıkardığı gazeteler, bir dönem girdiği siyaset hayatı ile farklı cepheleri bulunan Nail Abbas Sayar'a karşı gösterilen vefasızlık bugün gerçekleştirdiğimiz sempozyum ile bir nebze ortadan kalkıp, yeni çalışmaların yapılmasına vesile olmasının ümit ediyoruz.

Nail Abbas Sayar'ın 76 yıllık ömrüne sığdırdığı eserleri, kaleme aldığı sayısız yazıları onun hakkında böyle bir bibliyografya (denemesi) çalışmasını zarurî kılmıştır. Abbas Sayar yazılarında *Nail Abbas Sayar*, *N. Abbas Sayar*, *Abbas Sayar*, *A. Sayar*, *Nail*, *A.S.*, *Latiff* imza ve mahlaslarını kullanmıştır. Bu çeşitliliğe bağlı olarak yazıları olabildiğince derlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca başyazı altındaki *Bozok* ve üslup olarak Abbas Sayar'ın ifadelerini taşıyan *Vazifeşinas* imzası da dikkate alınması gereken bir husus olmakla beraber bu iki imzanın kesin olarak Abbas Sayar'a aitliğinin tespit edilememesi nedeniyle çalışma kapsamına alınmamıştır.

Bibliyografya denememizde ağırlıklı olarak İSAM (<http://ktp.isam.org.tr/>), Milli Kütüphane Dijital Arşivi (<https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr>) Milli Kütüphane Makaleler Veritabanı (<https://makaleler.mkutup.gov.tr/>) İDP (İslamcı Dergiler Projesi) (<https://idp.org.tr>) Ulusal Toplu Katalog (<https://www.toplukatalog.gov.tr>), YÖK TEZ Kataloğu (<https://tez.yok.gov.tr/>) ve Academia.edu'nun (<https://www.academia.edu/>) adreslerinden istifade edilmiş, ulusal ve uluslararası birçok kütüphane web sayfasıyla Ramis Karabulut ve Sevil Tomur tarafından hazırlanan tezler ile Funda Çapan Özdemir tarafından kaleme alınan iki müstakil çalışmadan da istifade edilmiştir. Ayrıca

şahsi kütüphanelerimizde yer alan Nail Abbas Sayar kitapları ve Yozgat merkezli yayınlanan eserlere de müracaat edilmiştir.

Bibliyografyanın hazırlıkları sırasında ağırlıklı olarak veri tabanlarının kullanılması künye sorunlarını gündeme getirmiştir. Taramalardan elde edilen verileri olabildiğince standart bir künye düzeninde derlemeye çalıştık. Görsel taramalarda çekim kalitesi, sayı ve sayfa bütünlüklerinin bozukluğu da karşılaşılan sorunlar arasında yer almış ancak tüm olumsuzluklara rağmen hazırlamaya çalıştığımız bibliyografya denemesinin Nail Abbas Sayar hakkında daha fazla çalışma yapmaya, imkân bulunup yapılabiliirse Abbas Sayar Belleği/arşivine kapı aralamasını temenni ediyoruz.

Nail Abbas Sayar'ın çok yönlülüğü sempozyumda yapılan konuşmalarla anlatıldı. Anlatılan bu çok yönlülük bibliyografya denememizde de kendisini göstermektedir. Aşağıya aldığımız örnek yazı başlıkları onun çok yönlü üretkenliğini belgeler niteliktedir.

1. Şehirde Verem Afet Halini Aldı
2. Sekili'nin Perişan Hali
3. Yozgat Basınına Göz Atış
4. Demokrasi
5. Cumhuriyet Savcılığına
6. Futbol Sahaları
7. Turizm Faaliyetleri
8. Yaşar Kemal Şehrimize Geldi-Yaşar Kemal'le Birkaç Saat
9. Gazetemiz İçme Suyu Mevzusunda İller Bankasına Müracaatta Bulundu
10. Bir Doğa Yadigârı
11. Ayvalık'tan sevgilerle merhaba dostlar.

Bir dönem siyasete atılmış olması ve gazeteci kimliği ile olaylara bakışı ve toplum yararına ilgili yerlere duyurmaya yönelik yazıları, siyasetten spora, güncel hayattan şehir sorunlarına, mesleki problemlerden turizme pek çok konu Nail Abbas Sayar'ın kaleminin ilgi alanına girmiştir. Bu kadar çeşitlilik bize onun yazı alanlarını kategorilere ayırmamızı zorlaştırmakla beraber bundan sonra yapılacak çalışmalara zenginlik katacaktır.

Çalışma ve taramalar sırasında katalog kaydı ve dijital kopyaları olan ancak **5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 26 ve 27. Maddeleri** gereği kısmen erişilen Bozok Gazetesi'nde yer alan başlıklara sınırlı olarak yer verilmiş olmakla birlikte geniş kapsamlı olarak hazırlanması planlanan Nail Abbas Sayar Bibliyografyasına incelenemeyen nüshalar da dâhil edilecektir.

Bibliyografya denemesinin düzeni aşağıdaki şekilde oluşturulmuş ve her bölüm kendi içinde kronolojik olarak düzenlenmiştir.

1. Kendi Yayınları
2. Gazete Yazıları ve Tek Olarak Yayınlanan Şiirleri
3. Tezler
4. Hakkında Yayınlanan Kitaplar
5. Kitap İçi Bölümler, Ansiklopedi Maddeleri
6. Haberler, Makaleler, Değıniler
7. Söyleşiler
8. Özel Sayılar/Dosyalar

Sözlerimizi sempozyum çıktılarının kurumsal bir kimlik altında tüm çalışmalarıyla; Şiir, deneme, öykü, roman, gazete yazıları, siyasi mücadelesi ve gazeteciliği noktalarından Abbas Sayar Külliyyatı'na başlangıç teşkil etmesi, yayımlanmayan tezlere de yayımlanma süreçlerinde katkı sağlanması temennisiyle tamamlıyoruz.

YAYINLARI

Şiir Kitapları

Gönül Sandalı, Toprak Dergisi (Berksoy Basımevi), İstanbul, 1946.

Sere Serpe, Caner Matbaası, İstanbul, 1955.

Neco'ya Mektuplar, Abbas Sayar Matbaası, 1959.

Gibi, Bozok Yayınları (Abbas Sayar Matbaası), Yozgat, 1959.

Şey, Abbas Sayar Matbaası, Yozgat, 1966.

Esinti, Abbas Sayar Matbaası, Yozgat, 1969.

Boşluğa Takılan Ses, Yiğit Ofset, Ankara 1992.

Şiirler, Ötüken yay., İstanbul 2002.

Aforizmalar

Noktalar, Cem yay., İstanbul, 1991.

Romanları

Yılkı Atı, E Yayınları, İstanbul, 1970. (1971 TRT Roman Başarı Ödülü)

Çelo, E Yayınları, İstanbul, 1973. (1973 TDK Roman Ödülü)

Can Şenliği, E Yayınları, İstanbul, 1974. (1975 Madaralı Roman Ödülü)

Dik Bayır, Cem Yayınları, İstanbul, 1977.

Tarlabaşı Salkım Saçak, Cem Yayınları, İstanbul, 1987.

Anılarda Yumak Yumak, Cem Yayınları, İstanbul, 1990.

El Eli Yur, El De Yüzü, Ötüken yay., İstanbul, 2003.

Hikâyeleri

Yorganımı Sıkı Sar, Cem Yayınları, İstanbul, 1976.

Düz Yazıları

Yozgat Var Yozgatlı Yok, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.

Çıkardığı Gazeteler

Bozlak (22 Mart 1947- 1 Mart 1948) 12 sayı.

Bozok (10 Nisan 1948- 25 Aralık 1995) 48 Yıl 14.601 sayı.

Gazete Yazıları ve Şiirleri

1. “Gazete ve Gayemiz”, **Bozlak**, sayı: 1, 22 Mart 1947, s. 1, 4.
2. “Mecburi Bir Konuşma”, **Bozlak**, sayı: 6, 19 Haziran 1947, s. 1.
3. “Cemiyet ve Fert”, **Bozlak**, sayı: 7-8, 31 Temmuz 1947, s. 1.
4. “Münacaat”, **Bozlak**, sayı: 7-8, 31 Temmuz 1947, s. 2.
5. “Tekrar Çıkarken”, **Bozlak**, sayı: 12, 1 Mart 1948, s. 1.
6. “Çıkarken”, **Bozok**, sayı: 1, 10 Nisan 1948, s. 1.
7. “Açık Teşekkür”, **Bozok**, sayı: 1, 10 Nisan 1948, s. 1.
8. “Bir Hakikat karşısında”, **Bozok**, sayı: 2, 17 Nisan 1948, s. 1.
9. “Nereye Gidiyoruz”, **Bozok**, sayı: 3, 24 Nisan 1948, s. 1.
10. “Açık Konuşma”, **Bozok**, sayı: 4, 1 Mayıs 1948, s. 1.
11. “Tavzih”, **Bozok**, sayı: 4, 1 Mayıs 1948, s. 3.
12. “İki satırla” **Bozok**, sayı: 5, 8 Mayıs 1948, s. 1.
13. “Şehirde Verem Afet Halini Aldı”, **Bozok**, sayı: 6, 15 Mayıs 1948, s. 1.
14. “Hiciv Örnekleri” **Bozok**, sayı: 7, 24 Mayıs 1948, s. 2.
15. “Peker’e Tahassür”, **Bozok**, sayı: 8, 31 Mayıs 1948, s. 4.
16. “Milletvekillerimize Açık Mektup”, **Bozok**, sayı: 9, 8 Haziran 1948, s. 1, 4.
17. “Şundan Bundan”, **Bozok**, sayı: 9, 8 Haziran 1948, s. 2.
18. “Bugün de Bir Yarın da”, **Bozok**, sayı: 10, 14 Haziran 1948, s.1. (şiir)
19. “İçinde Bulduğumuz Çıkamaz”, **Bozok**, sayı: 11, 21 Haziran 1948, s.1.
20. “İçinde Bulduğumuz Çıkamaz”, **Bozok**, sayı: 12, 28 Haziran 1948, s.1.
21. “Serzeniş”, **Bozok**, sayı: 12, 28 Haziran 1948, s.4. (şiir)
22. “Bu Şehrin Kurtuluş Yolu”, **Bozok**, sayı: 13, 5 Temmuz 1948, s.1-2.
23. “Yine San’at Davamız”, **Bozok**, sayı: 15, 19 Temmuz 1948, s.1.
24. “Açık Konuşma”, **Bozok**, sayı: 15, 19 Temmuz 1948, s.2.
25. “Yeni Parti Münasebetiyle”, **Bozok**, sayı: 16, 26 Temmuz 1948, s.2.
26. “Maliye Bakanına Açık Mektup”, **Bozok**, sayı: 16, 26 Temmuz 1948, s.2.
27. “Gençlik Ne yapıyor”, **Bozok**, sayı: 17, 2 Ağustos 1948, s.1.
28. “Yunus Gibi”, **İslâm Dünyası**, 11 Temmuz 1952, 1. Cilt 16. Sayı: 7.
29. “4 Yıl Sonra” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 24, 30 Ekim 1952 s.1.

30. “Yorgunluk” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 24, 30 Ekim 1952 s.1. (Lâtîfi)
31. “Dediğin” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 24, 30 Ekim 1952 s.2. (şiiir)
32. “Okuyucu İle Hasbihal” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 25, 30 Ekim 1952 s.1. 34. “Gelir Gider” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 25, 30 Ekim 1952 s.2. (Lâtîfi)
35. “27 Yıl” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 26, 13 Kasım 1952 s.1.
36. “Serzeniş”, **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 26, 13 Kasım 1952 s.2. (şiiir)
37. “Yozgadım”, **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 26, 13 Kasım 1952 s.2. (şiiir)
38. “27 Yıl” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 27, 20 Kasım 1952 s.1.
39. “Hâlâ mı?”, **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 27, 20 Kasım 1952 s.2.
40. “Gazel” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 28, 27 Kasım 1952 s.2.
41. “Ekmek Partisi!” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 29, 4 Aralık 1952 s.1.
42. “Açıklama” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 29, 4 Aralık 1952 s.1.
43. “Memet’in Ölümü” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 29, 4 Aralık 1952 s.2.
44. “Yırtılan Tüfekçi Bekir’in Yakası” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 30, 12 Aralık 1952 s.2.
45. “Kör Döğüşü” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 31, 19 Aralık 1952 s.2. (şiiir)
46. “N. Abbas Sayar’ın Yozgat Notları” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 33, 4 Ocak 1953 s.1.
47. “Çırpı” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 33, 4 Ocak 1953 s. 2. (şiiir)
48. “Ses Burkulsa Nağme Bitse” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 34, 11 Ocak 1953 s.2. (şiiir)
49. “Yozgat Valisi Muzaffer Kuşakçioğlu İle Mülâkat” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 3536, 26 Ocak 1953 s.2. (şiiir)
50. “Bir Kongre Münasebetiyle” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 37, 4 Şubat 1953 s.1.
51. “Kendimizle Hasbihal” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 38, 24 Şubat 1953 s.1.
52. “Yok” **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 38, 24 Şubat 1953 s.2. (Gazel)
53. “Yozgat’ın Tarihçesi” **Bozok/ Yozgat Gecesi İlavesi**, Yıl, 6. sayı: 39, 7 Mart 1953 s.1-2.
54. “Bir Mektup Dolayısı ile” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 40, 18 Mart 1953 s.1.
55. “İsimsiz Şiiir” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 40, 18 Mart 1953 s.2. (şiiir)
56. “Particilik ve Propaganda” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 41, 27 Mart 1953 s.1. 57. “Dokunur” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 41, 27 Mart 1953 s.2. (şiiir)
58. “Okumuyoruz” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 42, 4 Nisan 1953 s.1.
59. “Noktalı Virgöl;” **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 42, 18 Mart 1953 s.1.

60. "Yozgat'tan Notlar" **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 45, 27 Nisan 1953 s.1.
61. "Nerdesin" **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 45, 27 Nisan 1953 s.2. (şiir)
62. "Yozgat Valisine Açık Mektup" **Bozok**, Yıl, 6. sayı: 46, 29 Haziran 1953 s.1-2.
63. "Devam Ederken" **Bozok**, Yıl, 5 (doğrusu 6) sayı: 46, 25 Eylül 1953 s.1.
64. "Yerinde Bir Teşebbüs" **Bozok**, Yıl, 5 (doğrusu 6) sayı: 47, 28 Eylül 1953 s.1.
65. "Sevindirici Gerçek" **Bozok**, Yıl, 5 (doğrusu 6) sayı: 48, 30 Eylül 1953 s.1.
66. "Su Yerine Ab-ı Rûy" **Bozok**, Yıl, 5. sayı: 49, 2 Ekim 1953 s.1.
67. "İki Mesele", 4 Ocak 1954, **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 88.
68. "Yol Davamız", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 93, 15 Ocak 1954.
69. "İktisadi Hürriyet ve Politika", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 95, 22 Ocak 1954.
70. "Çaresini Bulalım", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 96, 25 Ocak 1954.
71. "Elinize Sağlık", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 102, 10 Şubat 1954.
72. "Gayret Bizden", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 104, 12 Şubat 1954.
73. "Dert", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 107, 19 Şubat 1954.
74. "Ankara'da Birkaç Gün", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 111, 1 Mart 1954.
75. "Ankara'da Birkaç Gün", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 112, 3 Mart 1954.
76. "Maruzat", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 113, 5 Mart 1954.
77. "Günlük Olurken", **Bozok**, Yıl: 7, Sayı: 114, 16 Mart 1954.
78. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 90, 8 Ocak 1954.
79. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 91, 11 Ocak 1954.
80. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 93, 13 Ocak 1954.
81. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 95, 15 Ocak 1954.
83. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 98, 18 Ocak 1954.
84. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 100, 20 Ocak 1954.
85. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 107, 22 Şubat 1954.
86. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 108, 24 Şubat 1954.
87. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 110, 26 Şubat 1954.
88. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 111, 1 Mart 1954.
89. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 112, 3 Mart 1954. 91.
"Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 113, 5 Mart 1954.
92. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 6, sayı: 114, 6 Mart 1954.

93. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 116, 18 Mart 1954.
94. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 117, 19 Mart 1954.
95. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 118, 20 Mart 1954.
96. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 119, 21 Mart 1954.
97. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 120, 22 Mart 1954.
98. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 121, 23 Mart 1954.
99. "Gazetecilikte Yedi Yıl", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 122, 24 Mart 1954.
100. "Partilerin En Büyük Vazifesi", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 131, 2 Nisan 1954.
101. "Bir Köy Hikâyesi-Veysel Ağa", **Bozok**, sayı: 140-149, 11-20 Nisan 1954. s. 2.
102. "Niyazi Bey!", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 143, 14 Nisan 1954.
103. "Okuyucularımıza Vaat", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 170, 12 Mayıs 1954.
104. "Demokrasi", **Bozok**, sayı: 272, 15 Mayıs 1954. s. 1.
105. "Ankara Notları", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 179, 21 Mayıs 1954.
106. "Ankara Notları 4", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 181, 23 Mayıs 1954.
107. "Ankara Notları 5", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 182, 24 Mayıs 1954.
108. "Âşık Veysel'e Nazire", **Bozok**, sayı: 183, 25 Mayıs 1954. s. 2.
109. "Ankara Notları 6", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 185, 27 Mayıs 1954. 110. "Ankara Notları 7", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 186, 28 Mayıs 1954. 111. "Yol Meselemiz", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 203, 16 Haziran 1954.
112. "Dikkate Şayan, İbret Levhası 2", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 205, 22 Haziran 1954.
113. "Dikkate Şayan, İbret Levhası 3", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 205, 23 Haziran 1954.
114. "Böyle düşünüyoruz", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 218, 6 Temmuz 1954.
115. "Suçumuz", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 225, 13 Temmuz 1954.
116. "Gülelim mi! Ağlayalım mı?", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 227, 15 Temmuz 1954.
117. "Yabancıardan Utanıyoruz", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 235, 23 Temmuz 1954.
118. "Birkaç satırla", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 237, 25 Temmuz 1954.
119. "İş Yapmak Zevki", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 240, 28 Temmuz 1954.
120. "Hasat notları", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 241, 29 Temmuz 1954.
121. "Gazetemiz İçme Suyu Mevzusunda İller Bankasına Müracaatta Bulundu", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 256, 20 Ağustos 1954.
122. "Kör Karar", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 258, 1 Eylül 1954.

123. "Bir Köy Hikâyesi-Yorganımı Sıkı Sar", **Bozok**, sayı: 279-285, 15-21 Eylül 1954. s. 2.
124. "Bir Yerköylü okuyucuma cevap", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 289, 3 Ekim 1954.
125. "Karayollarından Ricamız", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 306, 21 Ekim 1954.
126. "Gençlik ve Sanat Dünyası", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 307, 22 Ekim 1954.
127. "Aksak gidiş", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 308, 23 Ekim 1954.
128. "Su Mevzusunda", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 312, 27 Ekim 1954.
129. "Üzücü Gidiş", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 313, 28 Ekim 1954.
130. "Mevcudu Muhafaza", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 314, 29 Ekim 1954.
131. "Önce Kendimize Bakalım", **Bozok**, Yıl: 7, s.: 315, 30 Ekim 1954.
132. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 1", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 333, 17 Kasım 1954.
133. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 2", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 334, 18 Kasım 1954.
134. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 3", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 335, 19 Kasım 1954.
135. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 4", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 336, 20 Kasım 1954.
136. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 5", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 337, 21 Kasım 1954.
137. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 6", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 338, 22 Kasım 1954.
138. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 7", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 339, 23 Kasım 1954.
139. "Avusturalya yolcusu Alman genci ile yapılan röportaj 8", **Bozok**, Yıl: 7, sayı: 340, 24 Kasım 1954.
140. "Abbas Sayar Gitti", **Bozok**, Yıl: 8, Sayı: 342, 26 Kasım 1954.
141. "Müjdeli İşaret", **Bozok**, Yıl: 8, Sayı: 370, 24 Aralık 1954.
142. "Birliğin Kudreti", **Bozok**, Yıl: 8, Sayı: 372, 26 Aralık 1954.
143. "Vatan Hasreti", **Bozok**, sayı: 472, 7 Nisan 1955, s. 1.
144. "Yaşar Kemal Şehrimize Geldi-Yaşar Kemal'le Birkaç Saat", **Bozok**, sayı: 514-520, 27 Mayıs-3 Haziran 1955, s. 1-2.

145. "İbonun Hasan", **Bozok**, sayı: 612-621, 21 Eylül-1 Ekim 1955, s. 2.
146. "Hangi Birini Söyleyim- Baki Selâm", **Bozok**, sayı: 689, 19 Aralık 1955, s.1.
147. "Son İkrâm", **Bozok**, sayı: 726-730, 12-16 Şubat 1956, s. 3.
148. "Gününe Göre-Mesafe", **Bozok**, sayı: 959, 7 Aralık 1956, s. 1.
149. "Sırtı Dönük Kucaklaşma" (Şiir Köşesi), **Bozok**, Yıl, 9, sayı: 979; 1 Ocak 1957, s. 2. (şiir)
150. "Sızlayan Parmak", **Bozok**, sayı: 1051, 27-29 Mart 1957, s. 2.
151. "Sekilinin Perişan Hali", **Bozok**, Yıl, 10, sayı: 1124; 25 Haziran 1957, s. 1.
152. "Hikâye", **Bozok**, sayı: 1214-1233, 14 Ekim-5 Kasım 1957, s. 2.
153. "C. Savcılığına", **Bozok**, sayı: 1236, 8 Kasım 1957, s. 1.
154. "Tanımıyorum (Edebî Roman)", **Bozok**, sayı: 1238-1251, 11-26 Kasım 1957, s. 2.
155. "Musabaka" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1283, 2 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
156. "Nolur" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1284, 3 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
157. "Dair" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1285, 4 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
158. "Çobanlar" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1286, 6 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
159. "Kalemler" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1287, 7 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
160. "Koşma" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1288, 9 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
161. "Çiçeklerin Dilleri" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1290, 10 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
162. "Fermanın Yoktur" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1291, 11 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
163. "Haber Üzerine", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1296, 17 Ocak 1958, s. 1.
164. "Çıkasıca gözüm" (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1296, 17 Ocak 1958, s. 2. (şiir)
165. "Abbas Sayar Geldi", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1310, 3 Şubat 1958, s. 1-2.
166. "İlk Görünüş", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1311, 4 Şubat 1958, s. 1.
167. "Kovadis", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1312, 5 Şubat 1958, s. 1.
168. "Özge", (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1316, 8 Şubat 1958, s. 2. (şiir) 169. "İki Adam", (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1316, 8 Şubat 1958, s. 2. (şiir)
170. "Yedinci Kat", (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1316, 8 Şubat 1958, s. 2. (şiir)

171. "Futbol Sahaları", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1319, 12 Şubat 1958, s. 1.
172. "Turizm Faaliyeti", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1320, 13 Şubat 1958, s. 1.
173. "Lazım Olan Ruh", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1322, 15 Şubat 1958, s. 1.
174. "İstimplâk İşi Ne Olacak?", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1323, 17 Şubat 1958, s. 1.
175. "Ağaçlandırma İşimiz", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1324, 18 Şubat 1958, s. 1.
176. "Medeniyet Adına", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1325, 19 Şubat 1958, s. 1.
177. "Bu Yağmur Dinmelidir", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1326, 20 Şubat 1958, s. 1. 178.
"Görür", (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1326, 20 Şubat 1958, s. 2 (şiir) 179.
"Rüzgâr Esmeye Görsün", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1327, 21 Şubat 1958, s. 1.
180. "Sorgun Tuzdöken Arası", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1329, 24 Şubat 1958, s. 1.
181. "Kabaday", (Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1330, 24 Şubat 1958, s. 2. (şiir)
182. "Şehrin Temizlik İşi", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1331, 26 Şubat 1958, s. 1.
183. "Mezarlıklarımız", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1332, 27 Şubat 1958, s. 1. 184. "İçin",
(Şiir köşesi), **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1333, 28 Şubat 1958, s. 2. (şiir) 185. "Adım
Başı Kahve", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1334, 1 Mart 1958, s. 1.
186. "İstanbul'dan Mektup", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1459, 31 Temmuz 1958, s. 1.
187. "Abbas Sayar Geldi", **Bozok**, Yıl,10, sayı: 1479, 23 Ağustos 1958, s. 1.
188. "Ölüm Yıldönümü Münasebetiyle Hazret-i Mevlâna", **Bozok**, Yıl,10, sayı:
1579, 18 Aralık 1958, s. 1.
189. "Bu Şehirde Gazete ve Matbaacılık Yarınına Tutulacak Işık", **Bozok**, Yıl,10,
sayı: 1583, 23 Aralık 1958, s. 1-2.
190. "Bedava Dünya", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 8 Mayıs 1959, S. 10, s. 6. (şiir.)
191. "Tebliğ", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 15 Mayıs 1959, S. 11, s. 6. (şiir.)
192. "Eyüb Mezarlıkları", **Büyük Doğu** Devre: 9, 22 Mayıs 1959, S. 12, s. 7. (şiir).
193. "Anneler ve Çocuk", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 29 Mayıs 1959, S. 13, s. 7.
(şiir).
194. "Kim Kime", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 5 Haziran 1959, S. 14, s. 6. (şiir).
195. "Gazel", **Büyük Doğu** Devre: 9, 12 Haziran 1959, S. 15, s. 6. (şiir).
196. "Hikâyeciliğimiz", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 19 Haziran 1959, S. 16, s. 7.
(inceleme).
197. "Renkler ve İnsanlar", **Büyük Doğu**, Devre: 9 31 Temmuz 1959 10. Cilt
22. s. 6.

198. "Boşluğa Takılan Ses" **Büyük Doğu**, Devre: 9, 11 Eylül 1959, s. 28, s. 6 (şiiir).
199. "Hafız Sami", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 18 Eylül 1959, S. 29, s. 6. (röportaj).
200. "Ziya Paşadan Mehmet Akif'e", **Büyük Doğu**, Devre: 9, 18 Eylül 1959, s. 29, s. 6. (röportaj).
201. "Çeçten Bir Avuç", **Bozok**, sayı: 2093-2102, 3-17 Eylül 1960.
202. "Abbas Sayar Yassıada'dan Bildiriyor", **Bozok**, sayı: 2128, 15 Ekim 1960, s. 1.
203. "Bir Köy Hikâyesi-Yorganımı Sıkı Sar", **Bozok**, sayı: 2146-2150, 8-12 Kasım 1960, s. 2.
204. "Bir Köy Hikâyesi-Veyssel Ağa", **Bozok**, sayı: 2151-2161, 14-25 Kasım 1960, s. 2.
205. "Yılgı Atı-Bir Atın Romanı", **Bozok**, sayı: 2304-2370, 5 Haziran-22 Ağustos 1961, s. 2.
206. "Ver Elini Dağlar-Bir Gezinin Notları", **Bozok**, sayı: 2982-2989, 28 Ağustos-7 Eylül 1963. s. 2.
207. "Çelo-Köy Romanı", **Bozok**, sayı: 3817-3998, 18 Haziran 1966-23 Ocak 1967, s. 2.
208. "Müfterilere Cevap", **Bozok**, sayı: 4386, 7 Mayıs 1968, s. 1.
209. "Bana Göre", **Bozok**, sayı: 4396, 21 Mayıs 1968, s. 1.
210. "Levhayı İbret", **Bozok**, sayı: 4689, 12 Haziran 1969, s. 1.
211. "Karadeniz: Palük, Findük, Çay", **Bozok**, sayı: 4744-4769, 15 Ağustos-13 Eylül 1969, s. 1-4.
212. "Bir Oluşumun Hazzında", **Bozok**, sayı: 4879, 23 Ocak 1970, s. 1.
213. "7 Şubat 1934", **Bozok**, sayı: 4892, 10 Şubat 1970, s. 1.
214. "Mezar Taşıma", **Bozok**, sayı: 5059, 27 Ağustos 1970, s. 2.
215. "Kendime Dair", **Bozok**, sayı: 5108, 23 Ekim 1970, s. 1.
216. "Zulüm Nedir?", **Bozok**, sayı: 5672, 2 Eylül 1972, s. 2.
217. "Ver Elini Dağlar", **Bozok**, sayı: 5716-6096, 24 Ekim 1972-6 Ekim 1973, s. 1.
218. "Güneyde Çeyrek Gezi", **Bozok**, sayı: 7087-8033, 22 Aralık 1976-15 Şubat 1977, s. 2.
219. "Şaşırtmaca", **Bozok**, sayı: 8044, 1 Mart 1977, s. 2.
220. "C. Savcılığına", **Bozok**, sayı: 4677, 26 Mayıs 1977, s. 1.
221. "Ver Elini Avrupa", **Bozok**, sayı: 8200-8329, 30 Ağustos 1977-3 Şubat 1978, s. 1.

222. "Ampul", **Bozok**, sayı: 8763, 4 Temmuz 1980, s. 4.
223. "Vay Garip Kaderimiz", **Bozok**, sayı: 10103, 10 Aralık 1981, s. 1.
224. "Hastane Divarları 1-11", **Bozok**, sayı: 10411-10429, 9-30 Aralık 1982, s. 1.
225. "Hastane Divarları (İkinci Bölüm) 1-11", **Bozok**, sayı: 10522-10532, 18-29 Nisan 1983, s. 1.
226. "60'lardan Anılar: Politika Sırtı", **Bozok**, sayı: 10756, 20 Ocak 1984. s. 1.
227. "Aziz Nesin'in Mektubuna Verilen Yanıt 3-Serencam", **Bozok**, sayı: 11201, 13 Mart 1985, s. 1.
228. "Altmışından Sonra Panorama", **Bozok**, sayı: 11499-11501, 1-3 Ekim 1985, s. 1.
229. "Zaman", **Bozok**, sayı: 11648, 26 Mart 1986, s. 1.
230. "Altmışından Sonra-Anılar 1-17,", **Bozok**, sayı: 11729-11731, 25 Haziran-18 Temmuz 1986, s. 1.
231. "Ver Elini Yollar", **Bozok**, sayı: 11821, 15 Ekim 1986, s. 1.
232. "Kıdım Yıdım, Yalpa Yalpa 1-2", **Bozok**, sayı: 12174-12175, 8-9 Aralık 1987, s. 1.
233. "Boşluğa Takılan Ses-Gezi Notları", **Bozok**, sayı: 12316, 24 Mayıs 1988, s. 1.
234. "Ayvalık'tan Selâmlarla", **Bozok**, sayı: 13075, 23 Kasım 1990, s. 1.
235. "Yozgat Var Yozgatlı Yok", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 16, 1990, sayı: 3829, 1, 5.
236. "Sürgünden Sürgüne", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 16, 1990, sayı: 3864, s.1.
237. "Kutlama Mesajı", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 17, sayı: 3878, 1990, s.1, 3.
238. "Yozgat Basınına Göz Atış", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 17, 1990, sayı: 3888, s. 1.
239. "Sizin Haritanızda "Yozgat" Diye Bir Şehir Var mı?", sayı: 3912, **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 17, 1990, s.1.
240. "Sayın Lütfullah Kayalar'a", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, sayı: 3991, s. 1, 9.
241. "Yazarından gazetesine moral mesajı", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 3951, s. 1, 5.
242. "Yozgatlının bir numaralı davası", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 3951, s. 3.
243. "Ayvalık'tan sevgilerle merhaba dostlar", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4123, s.1.
244. "Hemşehrilerime tekmil ve teşekkürlerimle", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4123, 1-3.
245. "Bayram geldi neyime", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4133, 1, 3.

246. "Ayvalık'tan sevgilerle on bir ayın sonrasının Yozgat'ı", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, sayı: 4133, 2.
247. "Bölüşük", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4153, 8.
248. "Çamlık babında", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4153, 1.
249. "Her gün kurbanım sana", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 4153, 1, 9.
250. "Yazarından gazetesine moral mesajı", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 3951, s. 1, 5.
251. "Yozgatlının bir numaralı davası", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 3951, s. 3.
252. "On bir ayın sonrasının Yozgat'ı", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 18, 1991, sayı: 3966, 2.
253. "Bir İlgi-Bin Mutluluk", **Bozok**, sayı: 13224, 21 Mayıs 1991, s. 1.
254. "Ören'de Bir İmza Günü", **Bozok**, sayı: 13303-13306, 24-28 Ağustos 1991, s. 1.
255. "Durum II", **Bozok** sayı: 13395, 11 Ocak 1992, s. 1.
256. "Tarih Sayfalarını Karıştırırken; Âşık Veysel...", **Bozok**, sayı: 13495, 21 Mayıs 1992, s. 1.
257. "Bayrama Doğru", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 20, 1993, sayı: 4851, s. 1.
258. "Bir Doğa Yedigari", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 20, 1993, sayı: 4896, s. 1.
259. "Ehvâl-i Yozgat", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 20, 1993, sayı: 4893, s. 1, 3.
260. "Bayramdan Bayrama", **Yozgat Gazetesi**, Yıl: 20, 1993, sayı: 4951, s. 1.
261. "Bu Kaçınıcı Kerbelâ (Sivas 2 Temmuz 993 ve Madımak Oteli)-1", **Bozok**, sayı: 14167, 2 Ağustos 1994, s. 1.
262. "Ayvalıktan Sevgilerle 2", **Bozok**, sayı: 14370, 30 Mart 1995, s. 1.
263. "Ayvalıktan Sevgilerle 3", **Bozok**, sayı: 14371, 31 Mart 1995, s. 1. 264. "Ayvalık'tan Sevgilerle 4", **Bozok**, sayı: 14372, 1 Nisan 1995, s. 1.
265. "Ayvalık'tan Sevgilerle 5", **Bozok**, sayı: 14373, 3 Nisan 1995, s. 1.
266. "Boşluk, Yalnızlık ve Sonrası", **Bozok**, sayı: 14457-14460, 14-18 Temmuz 1995, s. 1.
267. "Aziz Nesin ve Anısı", **Bozok**, sayı: 14462-14468, 20-27 Temmuz 1995, s. 1.
268. "Ben", **İleri**, sayı: 7345, 19 Haziran 1998, s. 2.
269. "Ayvalık'tan Yozgat'ıma Tekmil-1", **İleri**, sayı: 7425, 26 Ekim 1998, s. 2.

270. “Abbas Sayar’ın Dostlarına 76. Doğum Günü Armağanıdır”, **İleri**, sayı: 7594, 12 Nisan 1999, s. 2.
271. “Serencam”, **İleri**, sayı: 7700, 13 Ağustos 1999, s. 3.
272. “Abbas Ağa Hesabım Temiz”, **Cumhuriyet**, 13 Ağustos 1999, s. 13.

Tezler

Doktora Tezleri

1. Karabulut, Ramis (2011), Nail Abbas Sayar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi.

Yüksek Lisans Tezleri

1. Tomur, Sevil (2002), Klişelerden Uzak Bir Köy Romancısı: Abbas Sayar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi.
2. Nazlıgöl, Nurel (2007), Abbas Sayar’ın Romanları Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.
3. Kızılgöl, Fevzi (2015), Abbas Sayar’ın “Yılkı Atı” Adlı Eserinde Söz Dizimi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
4. Koç, Adiviye (2017), Abbas Sayar’ın Romanlarında Yozgat Ağzı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi.
5. Hassan, Sayed (2018), Abbas Sayar’ın “Çelo” Romanının Söz Varlığı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
6. Kurul, Emrah (2018), Abbas Sayar’ın Eserlerinde Halk Bilimi Unsurları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

7. Salmanlı, Nusret (2018), Abbas Sayar'ın "Can Şenliği" Adlı Romanının Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi, Cumhuriyet Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Ortaöğretim Sosyal Alanlar Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
8. Ağıt, Songül (2022) Abbas Sayar'ın eserleri üzerinden Türkiye'nin toplumsal yapı analizi=Through Abbas Sayar's works social structure analysis of Turkey/ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya; İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hakkında Yayınlanan Kitaplar

1. Çapan Özdemir, Funda. (2019). "Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazete Yazıları: 'Bozok' ve 'Yozgat Gazetesi'", Ankara: Gece Akademi Yayınları.
2. Çapan Özdemir, Funda. (2019). "Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Hatıraları", Ankara: Gece Akademi Yayınları.

Kitap İçi Bölümler, Ansiklopedi Maddeleri

1. Yozgat 1973 İl Yıllığı, "Abbas Sayar", Ayyıldız matbaası, 1973, s.144.
2. Karaalioğlu, Seyit Kemal, Resimli Türk Edebiyatçıları Sözlüğü (1982)
3. Yurt Ansiklopedisi (c. X, 1984).
4. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, c. 7, 1990.
5. Necatigil, Behçet (1998). "Sayar, Abbas". Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü. İstanbul: Varlık Yayınları. s. 322, 1992.
6. Kurdakul, Şükran, "Abbas Sayar", Şairler ve Yazarlar Sözlüğü (gen. 6. bas. 1999), İnkılap yay.
7. Işık, İhsan. "Sayar, Abbas". Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi. Ankara: Uyum Ajans, 2001. 798.
8. Sayar, Ahmed Güner (2002). "Şair Abbas Sayar'a Dair". Abbas Sayar-Şiirler. İstanbul: Ötüken Neşriyat. s. 12.
9. Ünlü, Mahir, "Abbas Sayar", *Türkçede Öykü-Roman: Seçki (Antoloji)*, İnkılap yay. 2009, s.421-422.

10. Yalçın, Murat (Ed.) (2010). "Sayar, Abbas". Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. C. 2. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 897-898.
11. Özkan Nevin, "Doruk's Plight: Human/Non-Human Relations in Abbas Sayar's Yılkı Atı", *The Future of Ecocriticism: New Horizons*, ed. Serpil Oppermann vd. August 2011.
12. Ünlü Edebiyatçılar (Türkiye Ünlüleri Ansiklopedisi, C. 4, 2013)
13. Koyuncu, İsa (2020) "Sayar, Abbas". Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II.04.01.2020.(http://teis.yesevi.edu.tr/index.php?sayfa=madde_detay&md=7536259f74c00c8aa8324bc2ca368e0e).

Haberler, Makaleler, Değıniler

1. "Abbas Sayar Adaylığını Koydu", **Bozok**, sayı: 1196, 23 Eylül 1957, s. 1.
2. Bürün, Vecdi, "Politikasız Şiir ve Abbas Sayar", **Bozok**, sayı: 3879-3880, 1-2 Eylül 1966, s. 3.
3. Akbal, Oktay, "Bir Kitap: Yılkı Atı", **Bozok**, sayı: 5121, 9 Kasım 1970, s. 1, 3-4.
4. K[akınç], Tarık Dursun, "Yılkı Atı", **Bozok**, sayı: 5134, 27 Kasım 1970. s. 1.
5. Mutluay, Rauf, "Yılkı Atı", **Bozok**, sayı: 5142, 9 Aralık 1970, s. 1, 4.
6. Dinç, Ayhan, "Bozkır Yıldızı", **Bozok**, sayı: 5147, 15 Aralık 1970, s. 1.
7. "TRT Roman Yarışmasında Yılkı Atı Başarı Ödülü Kazandı", **Bozok**, sayı: 5205, 23 Şubat 1971, s. 1.
8. Ergün, Mehmet. "Yılkı Atı". **Yeni Dergi** 98 (Kasım 1972): 234-40.
9. "Çelo İçin Gelen Mektuplar", **Bozok**, sayı: 6094, 4 Ekim 1973, s. 1.
10. Enginün, İnci, "Yılkı Atı", **Türk Edebiyatı**, sayı: 24, Aralık 1973, s. 26-28.
11. Parlatır, İsmail, "Çelo İçin", **Türk Dili**, C. XXIX, sayı: 272, Mayıs 1974, 681-683.
12. Enginün, İnci, "Can Şenliği", **Türk Edebiyatı**, sayı: 36, Aralık 1974, s. 34-35, 39.

13. Burdurlu, İbrahim Zeki, "Abbas Sayar'ın Can Şenliği Kitabı Üzerine", **Yeni Ortam**, 26 Ocak 1975.
14. Burdurlu, İbrahim Zeki, "Can Şenliği"nde Hüseyin", **Türk Dili**, C. XXXI, sayı: 283, Nisan 1975, s. 317-320.
15. "Yılkı Atı TV İçin Filme Alınıyor", **Bozok**, sayı: 6810, 28 Ocak 1976, s.1.
16. "Yılkı Atı TV'ca Filme Alınıyor", **Bozok**, sayı: 6840, 3 Mart 1976, s.1.
17. "Abbas Sayar'ın Yılkı Atı İçin Karacabey Harasında Çekim Yapılıyor", **Bozok**, sayı: 6882, 21 Nisan 1976, s. 1.
18. Lebe, Mehmet Emin. "Dik Bayır". **Türk Dili** 336 (Eylül 1979): 18384.
19. Ceyhun, Aysel, "Dik Bayır'da Dil ve Anlatım,", **Türk Dili**, C. XLV, sayı: 368, Ağustos 1982, s. 97-102.
20. Gül, Zeynel, "Can Şenliği Üzerine", **Türk Dili**, C. XLVI, sayı: 378, Haziran 1983, s. 383-384.
21. "Abbas Sayar Son Romanını Tamamladı" **Bozok**, sayı: 10622, 15 Ağustos 1983, s. 1.
22. "Abbas Sayar'ın Can Şenliği Romanı 11 Ocak 1990 Perşembe Günü TRT'de Dizi Film Olarak Gösterilecek", **Bozok**, sayı: 12807, 5 Ocak 1990, s. 1.
23. "Abbas Sayar", **Tv'de Yedigün Gong Dergisi**, 14 Ocak 1990
24. Emre, Gültekin, "Abbas Sayar'ın Gurbeti", **Bozok**, sayı: 13331, 26 Eylül 1991, s. 1-2.
25. Engindemir, Nilbanu. "Şiirleriyle Abbas Sayar". **Bozok** sayı 12 (1992): 17-19.
26. "Abbas Sayar'ın 50. Yılı", **Bozok**, sayı: 13447, 24 Mart 1992.
27. "Abbas Sayar'a Onur Üyeliği", **Bozok**, sayı: 13652, 24 Kasım 1992.
28. "94'ün En Büyük Ödülünü Abbas Sayar Aldı", **Bozok**, sayı: 14160, 25 Temmuz 1994, s. 1.
29. "Abbas Sayar Yoğun Bakımda", **İleri**, sayı: 7694, 6 Ağustos 1999, s. 1.
30. "Abbas Sayar'ı Kaybettik", **İleri**, sayı: 7700, 13 Ağustos 1999, s. 1.

31. Hızlan, Doğan, “Bozkırın Edebiyatçısı Öldü”, **Hürriyet**, 13 Ağustos 1999.
32. “Merhum Abbas Sayar’ın Ardından Kim Ne Dedi?”, **İleri**, sayı: 7702, 16 Ağustos 1999, s. 2.
33. Sayar, Ender, “Abbas Sayar Röportajındaki Yanlıklar”, **Türk Edebiyatı**, sayı: 354, Nisan 2003, s. 36-39.
34. Sayar, Ahmet Güner, “Baba Dostum A. Halim Uğurlu”, **Türk Edebiyatı**, sayı: 361, Kasım 2003, s. 18-28.
35. Yardım, Mehmet Nuri, “Abbas Sayar ve Yılık Atı”, **Ay Vakti Dergisi**, Sayı: 70-71, s.44-45, Temmuz Ağustos 2006.
36. Tavşancıoğlu, Ali, “Toprağın Destanını Yazan Adam: Abbas Sayar” **Yozgat Gündem**, 1 Temmuz 2006, Yıl: 1, sayı 4, s. 22-23.
37. “Abbas Sayar Değerlendirmeleri” **Yozgat Gündem**, 1 Temmuz
38. 2006, Yıl: 1, sayı 4, s. 23.
39. “Abbas Sayar”, **K Edebiyat Dergisi** Sayı 44, 3 Ağustos 2007, Alkım Basım yay.
40. İlhan, Nilüfer, “Edebiyat Sosyolojisi Açısından Abbas Sayar’ın Romanları” **Folklor/Edebiyat Dergisi**, cilt: 21, sayı: 81, 2015/1, s.107124.
41. Timur, Kemal, “Boşluğa takıl(may)an bir ses: Abbas Sayar”, **Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (BOZİFDER)**, 1 / 1 (Temmuz 2016): 125-138.
42. Sargın, Nurten, “Yaşlılık Psikolojisine Örnek: Abbas Sayar’ın Can Şenliği Romanı”, **Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching**, Ağustos 2017 Cilt: 6 Sayı: 3, S.243-251.
43. Karabulut, Ramis, “Abbas Sayar’ın Romanlarında Halk Kültürü Unsurları”, **Yeni Türk Edebiyatı**, Sayı 16, Ekim 2017, s. 99-117.
44. Çapan Özdemir, Funda, “Cumhuriyet Döneminde Bir Taşra Gazetesi: “Bozok”, **RumeliDE: Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (14), 2019, 353-360.

45. Özer, Sait, “Yılkı Atı”, **Somuncu Baba Aile**, Eylül 2019, sayı: 227, 26-27,
46. Akyol, Özlem, “The Sounds of Horseshoe a Zoopoetic Reading of Yılkı Atı by Abbas Sayar” **SEFAD**, 2020; (43): 183-194.
46. Geçen, Sevda, “Varlık Tabakaları Arasındaki Çatışma Bağlamında Abbas Sayar’ın Yılkı Atı Romanı”, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**. 12/24, 2020, 201-230.
46. Akyol, Sina, “Soğuk ve Abbas Sayar” **Varlık** Sayı.1358, 2020, s. 35-36.
49. Koçak, Aslı, “Geride Kalanların Romanı: Dik Bayır” **Dünya Dilleri, Edebiyatları ve Çeviri Çalışmaları Dergisi (DEDÇED)**, 1(2), 2020, 150-157.
50. “Abbas Sayar’ı Anarken”, **Papirüs Dergisi**, Sayı: 29, Ocak-Şubat 2021.
51. Andaç, Feridun, “Anadolu Anlatıcısı: Abbas Sayar”, **Cumhuriyet Kitap Eki**, 21 Temmuz 2022.
52. Adıgüzel, Güven, “Yılkı Atı”, **Sabit Fikir**, Sayı: 140, Ekim 2022.
53. Bulut, Funda, Efe BULUT, “Coğrafya Merkezli Okuma Ekseninde Abbas Sayar Romanları” **Erciyes Akademi**, 2022, 36 (Özel Sayı), 1562-1587.
54. Kartal, İdris, “Yılkı Atı, Abbas Sayar”, **Dilhane Dergisi**, Sayı: 61, Ocak 2023., s.34-35.
55. Karabulut, Ramis, “Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar’ın Hayat-Eser Çizgisine Kısa Bir Bakış” **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855. s. 62-67.
56. Haykır, Tayfun, “Doğumunun 100. Yılında Abbas Sayar’ın Üzerine Ahmed Güner Sayar İle Söyleşi” **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855. s. 68-83.
57. Çiftçi, Mustafa, “Abbas Sayar Sağ Olsaydı” **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855. s. 84-85.
58. Mantu, Derya, “Abbas Sayar’ın Can Şenliği Romanı v e Dizi Film Uyarlaması Üzerine” **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855. s. 86-91.
59. Ezik, Abdullah, “Bir Kayıplar Roman: Çelo” **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855. s. 92-97.

60. Sayar, Ahmed Güner, "Nail Abbas Sayar 100 Yaşında" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 36-41.
61. Karabulut, Ramis "Bozkırın Pervasız Kalemi Abbas Sayar" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 42-48.
62. Haykır, Tayfun, "Abbas Sayar ve Hikâyeciliği" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 49-53.
63. Şengül Abdullah, "Gücün Hukuku Ya da Çelo'nun Adaleti" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 54-57.
64. Meydan, Emrah, "Abbas Sayar'ın Romanlarına Ekoeleştirel Bir Yaklaşım" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 58-62.
65. Tahiroğlu, Dilber "Abbas Sayar'ın Romanlarında Düşkün İnsanlar Temi" **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 593, s. 63-67.
66. Karabulut, Ramis, "Bozkırın Edebiyatçısı: Abbas Sayar (d. Yozgat 21 Mart 1923-ö. İzmir 12 Ağustos 1999), **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 3-6.
67. Sayar, Ahmed Güner, "Yozgat'ın Manevi Dünyasının Abbas Sayar'ın Şairliğine Tesiri: Bir Deneme" **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 7-9.
68. Karakurt, İsmail, "İlk Baskı, İmzalı Şiir Kitaplarıyla N. Abbas Sayar ve Şiiri Üzerine Notlar" **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 10-13.
69. Uçurum, Mustafa, "Anadolu Sesli Şair; Abbas Sayar " **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 14.
70. Özdemir, Funda Çapan, "Yozgatlı Yazar Abbas Sayar'ın Gazetecilik Yılları ve Gazetede Tefrika Edilen Hâtıraları", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 15-17.
71. Büyüker, Kamil "Bir Yozgat Hatırlaması Yahut Yaşar Kemal ve Abbas Sayar Buluşmasına Dair" **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 18-19.

72. Köksal, Ercan, “Abbas Sayar Hikayeciliği ve Yorganımı Sıkı Sar” **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 20-21.
73. Çiftçi, Mustafa, “Abbas Sayar’ın Dünyası”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 21.
74. Şimşek, Yaşar, “Abbas Sayar Hikayeciliği ve “Yorganımı Sıkı Sar” Hikayesi Üzerine Bir İnceleme” **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 22-24.
75. Baran, Ethem “Dersini Almış da Ediyor Ezber”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 25-26.
76. Mete, Mustafa, “Abbas Sayar’ın İzinde Bir Gün”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 27.
77. Sayar, Ahmed Güner, “Abbas Sayar Has Bir Yozgatlıdır. Yozgatlılık Şuurunu Daima taşımıştır” haz. Kâmil Büyüker, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 28-31.
78. Kurt, İhsan, “Abbas Sayar Varsa Yozgatlı da Vardır” **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 32-34.
79. Akbaş, Arif Erdem “Yozgat Var Yozgatlı Yok”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 34.
80. Güneşer, Elif, Halil İbrahim Güneşer “Abbas Sayar’ın Mistik Dünyasının Şiirlerinin Sıpiritüel Yansımaları”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 35-36.
81. Kaya, Vural, “Yozgat Var Yazanı da Var”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 36.
82. Çelikkaya, Seyfi, “Abbas Sayar ve Yozgat Sevdası” **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 37.
83. Kapusuzoğlu, Ertuğrul, “Yorganımı Sıkı Saran... Abbas Sayar Üzerine”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 38-39.
84. Çay, Ayşegül Çetinkaya, “Köy Edebiyatı ve Yılkıya Bırakılan Atların Sesi: Abbas Sayar”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 39.
85. Sarıkaya, Erdem, “Köy Edebiyatının Bozok Yaylasından Yükselen Sesi: Abbas Sayar”, **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 40.

86. Akbaş, Arif Erdem, "Abbas Sayar İle Yozgat Seyrüseferi", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 41.
87. Büyüker, Kâmil, Mustafa Mete, "Soruşturma Doğumunun Yüzüncü Yılında Abbas Sayar'ı Daha İyi Tanımak İçin Edebiyatçılarımıza Sorduk", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 42-45.
88. Sayar Abbas, "Yılkı Atı Nasıl Doğdu ve Yayımlandı?" **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 46-47.
89. Şahin, Hanife, "Avrupa'ya İşçi Göçü Bağlamında Dik Bayır Romanı" **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 48-49.
90. Altınok, Zeynep, "Abbas Sayar'ın Çelo Kitabı Üzerine", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 49.
91. Kasay, Abdullah, "Bir Eski Zaman Masalı Ya da Can Şenliği", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 50.
92. Sel, Fatih, "Tanıdık Bir Hikaye "Çelo" Üzerine", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 51.
93. Büyüker, Kâmil, "Nail Abbas Sayar (1923-1999) Bir Bibliyografya Denemesi", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, Sayı 16, Bahar 2023, s., 52-55.
94. Sayar, Abbas, "Yozgat Var Yozgatlı Yok", **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, sayı 16, Bahar 2023, s., 56.
95. Ay, Feyza, "Ramis Karabulut'la Söğüt Söyleşi", **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 8-16.
96. Yaman, Sinan, "Fatih'in Dervîşi, Beyoğlu'nun Rindi, Yozgat'ın Bilgesi: Abbas Sayar", **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 17-25.
97. Ay, Taner, "Bir Gümüş Çerçeve'den Seyret Yine Maziyi", **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s.26-30.
98. Depe, Deniz, "Beyoğlu'nda Bir Mr. Hyde: Tarlabası Salkım Saçak", **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 31-37.

99. Özel, Yunus, “Çelo Romanında Abbas Sayar”, **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 38-44.
100. Selvi, Fatih, “Abbas Sayar Romancılığı”, **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023.
101. Selvi, Merve Sevede, “Abbas Sayar’ın “Emrine Şükür” Adlı Hikâyesinde Dramatik Aksiyonu Sağlayan Değerler”, **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 51-55.
102. Demir, Asuman “Abbas Sayar’ın Eserlerinde Taşra Yansımaları”, **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023, s. 56-61.
103. Aksoy, Yahya, “Bozkırın Evrensel Sesi Şair: Yazar Abbas Sayar”, **Sonsöz**, 2 Kasım 2023, (<https://sonsoz.com.tr/makale/17443828/yahya-aksoy/bozkirin-evrensel-sesi-sair-yazar-abbas-sayar>)

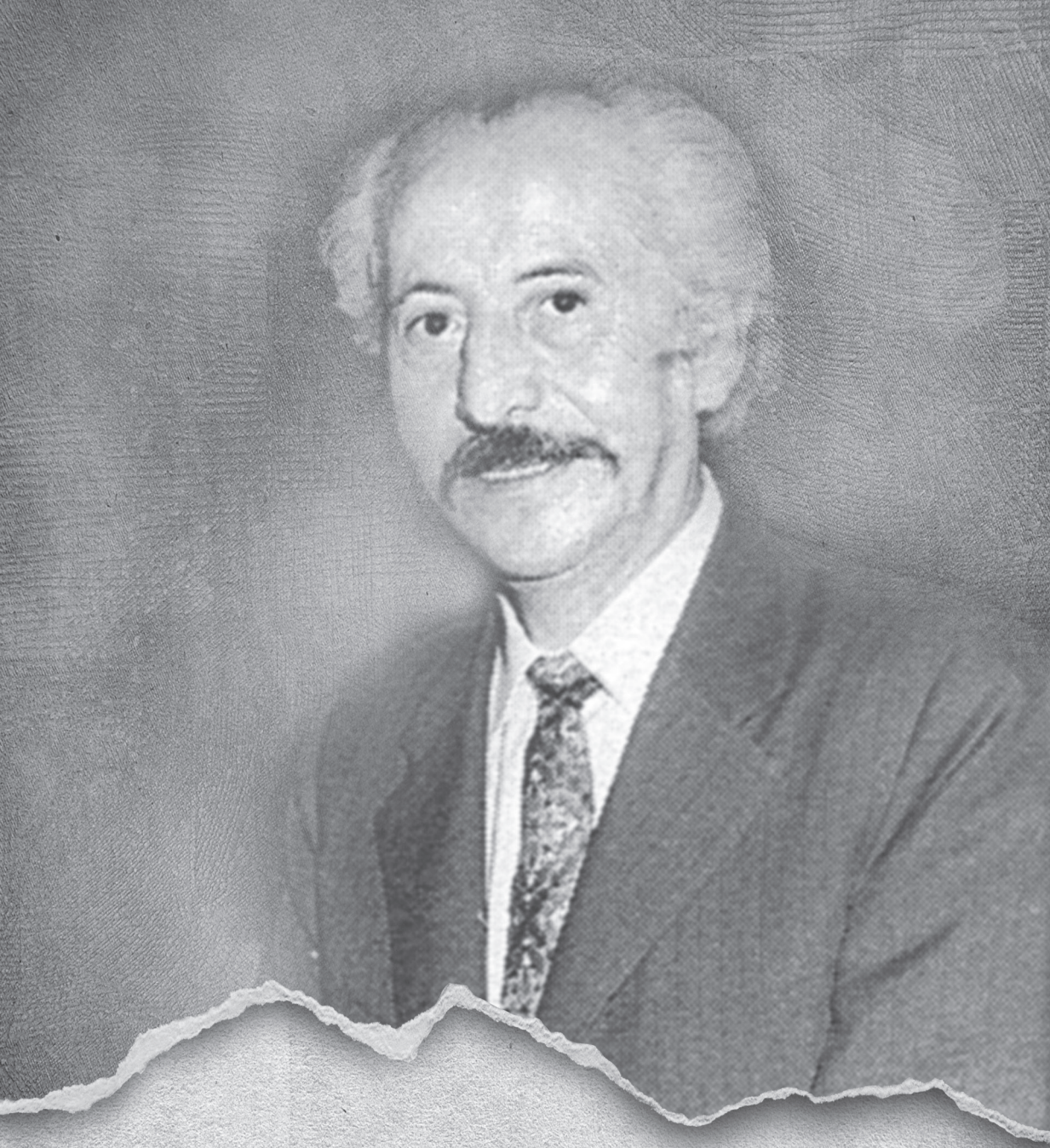
Söyleşiler

1. Sarıkaya, Fatma, “Abbas Sayar’la Söyleşi”, **Sesimiz Dergisi**, Aralık 1976., Sayı: 89, s.18-19.
2. Atabek, Ender, “Abbas Sayar’la Söyleşi”, **Bozok**, sayı: 12353-12356, 6-9 Temmuz 1988, s. 1.
3. Günay, Gülçin, “Abbas Sayar’la Son Söyleşi: Kuru Kuru Bulutlara Umut Bağlamak Bedava”, **Agora Dergisi**, Ocak 2000, Sayı: 1, s.3741.
4. Yardım, Mehmet Nuri, “Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar ile Babası Abbas Sayar Üzerine Konuşma-Beyoğlu’nda Bir Mistik: Abbas Sayar”, **Türk Edebiyatı**, sayı: 349, Kasım 2002, s. 58-64.
5. Beritli, A. Cihat, “Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar Ölümünün 10. Yılında Babası Abbas Sayar’ı Anlattı: Abbas Sayar Anadolu’nun Bir Çılgılığıdır”, **Türk Edebiyatı**, sayı: 433, Kasım 2009, s. 36-39.

Özel Sayılar/Dosyalar

1. “Abbas Sayar Soruşturması” Haz. Abdullah Harmancı, **Mahalle Mektebi**, Sayı 53, Mayıs Haziran 2020, s.95-100.
2. Doğumunun Yüzüncü Yılında Abbas Sayar Özel Sayısı. **Çâre: Edebiyat Fikir Kültür Sanat Dergisi**, sayı: 16, Bahar 2023

3. Özel Bölüm, **Türk Dili**. Mart 2023, sayı 855.
4. Dosya, **Türk Edebiyatı: Aylık Fikir ve Sanat Dergisi**, Mart 2023, sayı 5
5. Dosya: Abbas Sayar, **Söğüt: Türk Edebiyatı Dergisi**, Yıl: 4. sayı 22, Temmuz-Ağustos 2023.

ABBAS SAYAR
SEMPOZYUM FOTOĞRAFLARI

“ Şehirleri şehir yapan unsur,
yaşanılan coğrafya, tarihi
kimlikler olduğu kadar o şehri
değerli kılan isimlerdir. Yozgat
da tarihi kimliğinin yanı sıra
Türkiye'nin tam ortasında,
küçük ama bağrından sayısız
kıymetli ismi çıkarmış bir
şehrimizdir. Devlet adamları,
şairler ve yazarlar, ilim
adamları ve sanatçılar
noktasında sayısız isme vatan
olmuş bu şehrimizde önemli
bir değerimiz de şair-yazar
Abbas Sayar'dır. ”

Mehmet Akif İnan Vakfı

Hacettepe Mahallesi Hamamönü Sokak No: 28 Altındağ/ANKARA
Tel: 0312 324 25 45 Faks: 0312 324 25 46
www.maiv.org.tr | maiv@maiv.org.tr

Erdoğan Akdağ Kampüsü Atatürk Yolu 7. Km
66900 YOZGAT Tel : 0354 217 89 91
www.bozok.edu.tr | genel.sekreterlik@bozok.edu.tr